

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

24 жовтня 2024 року

Київ – 2024

Редакційна колегія:

Ю.О. Демидова, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ (голова),
І.В. Мельничук, кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету філології та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.В. Євмененко, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології МДУ,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.О. Федотова, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 6 від 12.11.2024)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 12.11.2024)

Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матер. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 24 жовтня 2024 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. Ю.О. Демидова, І.В. Мельничук; упоряд. В.О. Кудлай, О.В. Євмененко, І.О. Петрова, О.О. Федотова. – Київ : МДУ, 2024. – 416 с.

Збірник містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», яка відбулася 24 жовтня 2024 року з ініціативи кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Європейського Союзу.

У тематичних напрямках учасниками конференції розглянуті актуальні питання інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, інформаційні технології та інтернет ресурси у діяльності сучасних інформаційних агенцій, бібліотек, служб діловодства та архівів, виклики у підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, культурології, філології, журналістики та інших, дотичних до соціальних комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної та документознавчої діяльності, менеджменту та маркетингу у сфері соціальних комунікацій, культури та мистецтва, прикладних студій та інновацій в журналістиці, рекламі та зв'язках з громадськістю, інноваційних технологій в мовознавстві та літературознавстві, тенденцій розвитку україністики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку інформаційної науки, філології, журналістики, документознавства, бібліотекознавства та архівознавства.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2024

© МДУ, 2024

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

учасникам II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

«СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», 24.10.2024, Київ,

кандидата філологічних наук, доцента,

декана факультету філології та масових комунікацій

Маріупольського державного університету

Ірини Вікторівни МЕЛЬНИЧУК

Шановні колеги, дорогі учасники II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі»! Вітаю вас у цей натхненний день, коли наші наукові й практичні здобутки знову постають у центрі уваги фахового середовища. Ми зібралися тут, аби у спільному форматі обмінятися ідеями, досвідом та новими підходами, які сприятимуть як розширенню наукових горизонтів, так і формуванню перспективних науково-педагогічних стратегій.

Сьогоднішні реалії, позначені глобалізацією та прискореною цифровою трансформацією, ставлять перед нами складні виклики: як зберегти високий рівень комунікаційної культури, забезпечити точність, оперативність і достовірність інформації, а також сприяти тому, щоб наші філологічні, соціально-комунікаційні та інформаційні дослідження працювали на благо суспільства? Наша конференція – це ключ до спільного пошуку відповідей, до колективної роботи над новітніми рішеннями.

Філологія сьогодні виходить далеко за межі класичної мовознавчої парадигми. Вона поєднується з інформаційною наукою та соціальними комунікаціями, створюючи інтердисциплінарні платформи, де слово стає водночас носієм культури, рушієм інновацій та джерелом комунікаційної динаміки. Ми спостерігаємо, як мова перестає бути тільки інструментом художнього творення

або викладу думок – вона дедалі частіше перетворюється на медіатор між технологічними системами та гуманітарними потребами людства.

Інформаційна наука, у свою чергу, формує принципи обігу знань у мережі інформаційного суспільства. У часи, коли онлайн-джерела багаторазово перевершують за кількістю традиційні друковані видання, завдання учених та практиків полягає у формуванні нової методології оброблення даних, їх критичному аналізу, виокремленні правдивих наративів та боротьбі з дезінформацією. Сьогодні, як ніколи, якісна інформація – це одночасно наукова цінність, політичний чинник і двигун соціально-економічного розвитку.

Соціальні комунікації, спираючись на філологічний фундамент та інформаційні технології, дедалі активніше розкривають свій потенціал у сфері політичної комунікації, медіааналітики, реклами, паблік рілейшнз, міжкультурної комунікації та формування громадської думки. Вони стають не лише практичним інструментом, а й глибинним предметом теоретичних розвідок, коли взаємодія людей переноситься у простори віртуальних комунікативних мереж, де відбувається щоденне формування смислів.

На цьому перетині філологічного аналізу, соціальних комунікаційних стратегій та інформаційної методології виникає можливість створення нових знань та управлінських рішень у галузі освіти, наукових досліджень, масових комунікацій, а також у державному та корпоративному секторі. Взаємопроникнення цих напрямів дозволяє виробляти концепти, які матимуть вплив не тільки на академічний світ, а й на реальне щоденне життя суспільства.

Наша конференція як простір для діалогу досвідчених учених, молодих дослідників, фахівців-практиків та міжнародних партнерів, формує унікальну атмосферу взаємодії й синтезу ідей. Сьогодні ми можемо побачити, як розробки у сфері природної мовної обробки чи інформаційних технологій взаємодіють з проблематикою суспільної комунікації та філологічною інтерпретацією текстів. Це дає змогу створювати нові підходи, інтегруючи глибинні гуманітарні знання з передовими технологічними інструментами.

Важливо, що наша зустріч відбувається у Києві – місті, яке впродовж століть було і є центром освіти, культури, інтелектуального руху та комунікаційних інновацій. Саме тут, за участі науковців з різних регіонів України та зарубіжних гостей, ми маємо можливість збагатити науковий ландшафт країни, окреслити перспективні напрями розвитку, утвердити значущість наукового пошуку задля блага суспільства.

Мені особливо приємно звернутися до Вас від імені факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету. Попри складні випробування, які наша країна долає, ми продовжуємо працювати, творити, навчати і навчатися, розвивати нові наукові школи та підходи. Цей дух наполегливості, мужності та відповідальності за майбутнє – це те, що сьогодні об'єднує всіх нас.

Тож нехай конференція стане для кожного з нас часом плідної праці, глибокого осмислення, гострої дискусії та натхнення до нових звершень. Ми впевнені, що саме в процесі діалогу та взаємного навчання народжуються інноваційні ідеї, формуються тривкі наукові зв'язки, які, у свою чергу, впливатимуть на розвиток наших спільнот і культурного простору.

Сподіваюся, що наша дискусія, як і цьогорічна конференція загалом, стане фундаментом для нових проєктів, спільних дослідницьких ініціатив, міжуніверситетської та міжнародної співпраці. У цих взаємних впливах ми зможемо знайти відповіді на актуальні запитання часу, закласти підвалини для освітньої та наукової діяльності наступних поколінь.

З великим оптимізмом дивлюся у майбутнє нашої науки і нашої держави. Вірю, що кожний внесок, зроблений під час цієї конференції, допоможе нам краще розуміти інформаційні процеси, які впливають на світогляд людини; глибше осягати соціальну роль комунікацій; виваженіше підходити до філологічної інтерпретації текстів, а отже – формувати ґрунт для подальшого творчого, гуманістичного та технологічного поступу. Нехай наші спільні зусилля принесуть рясні плоди та надихнуть на нові кроки вперед!

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 930.25(477):061.1(100)(043.2)

Хромов Анатолій

/ м. Київ /

СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ ІЗ МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ: ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИЙ АРХІВНИЙ ПРОСТІР

Сучасний світ характеризується динамічними змінами в інформаційній сфері, і для архівних установ стратегічно важливо не лише зберігати національну документальну спадщину, а й активно взаємодіяти з міжнародною спільнотою, інтегруючись в широкий глобальний контекст.

Державна архівна служба України, яку маю честь очолювати 5 років, послідовно працює над розширенням міжнародних контактів та впровадженням кращих світових практик. Наша діяльність все частіше відображає європейські та світові тренди у сфері архівування, оцифрування, стандартизації описів, а також в імplementації інноваційних підходів до збереження культурної спадщини. Ці ініціативи регулярно висвітлюються як на офіційному порталі Державної архівної служби України [1], так і на моїй професійній сторінці у соціальній мережі Facebook [2], що робить міжнародну співпрацю прозорою та доступною для громадськості.

Перш за все, важливим чинником міжнародної інтеграції є активна участь України в роботі Міжнародної ради архівів (International Council on Archives, ICA) [3]. Налагодження сталих контактів з цією організацією забезпечує доступ до широкого кола експертів, методичних рекомендацій і стандартів, які впливають на формування сучасної архівної політики. Останніми роками українські фахівці беруть активну участь у міжнародних конференціях та

семінарах ІСА, переймаючи досвід та представляючи світові здобутки нашої архівної галузі.

Співпраця з європейськими архівними інституціями є ще одним стратегічним напрямом. Зокрема, наші контакти з Національними архівами Польщі, Німеччини, Литви, Латвії та Естонії дають нам змогу не лише розширити наукову базу, але й переймати найкращі практики збереження, реставрації та оцифрування документів. Зокрема, пишаємося спільними проєктами з Польщею, де наша архівна спільнота опановує європейські принципи організації архівних фондів та доступу до них.

Одним із ключових аспектів міжнародної інтеграції є технологічний розвиток та цифровізація архівної справи. Спільні проєкти з міжнародними установами зосереджені на обміні досвідом у сфері оцифрування та формуванні електронних каталогів. Україна прагне стати повноправним учасником європейських та глобальних цифрових ресурсів, таких як Europeana – мультикультурна платформа, що об'єднує архіви, бібліотеки та музеї з усього континенту [4]. Це дозволить нашим документальним скарбам бути широко представленими у світовому онлайн-просторі.

Важливим елементом інтеграції є запровадження міжнародних стандартів опису та каталогізації архівних матеріалів. Вивчення досвіду провідних світових інституцій, участь у робочих групах ІСА та європейських архівних асоціацій сприяють впровадженню уніфікованих принципів доступу до архівів. Завдяки цьому дослідники з будь-якої країни отримують можливість оперативно та якісно знаходити потрібну інформацію.

У межах співпраці з ЮНЕСКО та включення українських документів до програми «Пам'ять світу» особливого значення набуває популяризація унікальних архівних фондів, що мають світове значення. Водночас Державна архівна служба України працює над тим, щоб документи, які зберігаються за межами країни, але мають українське походження, також ставали частиною національного культурного надбання.

Міжнародна співпраця стимулює наукову діяльність архівістів. Спільні дослідницькі проєкти, конференції та семінари за участю закордонних колег розширюють теоретичну базу архівознавства, дозволяють проводити порівняльні дослідження та розробляти інноваційні підходи до класифікації, зберігання та презентації документів.

Інформаційний обмін з провідними архівними установами світу сприяє підвищенню кваліфікації українських фахівців. Іноземні стажування, онлайн-курси, воркшопи та навчальні програми допомагають українським архівістам опанувати сучасними методиками та технологіями, а також глибше зрозуміти тенденції світового архівного простору.

Глобальна інтеграція архівних інституцій підвищує престиж українських державних архівів і створює нові можливості для міжнародного визнання. Архіви стають майданчиками для міжкультурного діалогу, популяризації національної історії та культури, а також сприяють формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Одним із результатів міжнародної співпраці є активні проєкти з оцифрування фондів доби Української революції 1917-1921 років. Ці документи становлять великий інтерес для іноземних істориків та дослідників, адже дають змогу глибше зрозуміти складні процеси формування української державності. Спільні програми з іноземними архівами вже принесли перші позитивні результати у формі доступних онлайн-колекцій.

Активно розвивається співпрацюємо з міжнародними донорами та фондами, які допомагають матеріально-технічному переоснащенню архівних установ. Розвиток інфраструктури, створення сучасних центрів оцифрування, впровадження системи захисту даних і довготривалого збереження електронних документів – усе це підтримується завдяки міжнародним грантам та спеціальним фінансовим програмам.

Україна є не лише реципієнтом досвіду, але й повноправним учасником світової архівної спільноти, що ділиться власними досягненнями. Так, Державна

архівна служба України пропонує унікальні підходи до роботи з архівами періоду радянського тоталітарного режиму, обробки документів, що відображають події Другої світової війни на нашій території, а також розробляє нові методичні рекомендації з оцифрування та збереження документів про сучасні події.

Взаємодія з міжнародними організаціями дозволяє посилити інформаційну безпеку. В умовах гібридної війни та інформаційних викликів, що постали перед Україною, співпраця з провідними світовими інституціями допомагає чіткіше дотримуватися принципів автентичності, правдивості та підтвердженої фактології документальних джерел. Це, у свою чергу, зміцнює довіру суспільства та міжнародної спільноти до архівних матеріалів.

Інтеграція до світового архівного простору сприяє збереженню національної пам'яті та ідентичності. Маємо змогу глибше досліджувати історичні зв'язки України з іншими народами, вивчати транснаціональні процеси, встановлювати контакти між науковцями різних країн. Такий підхід розширює уявлення про нашу історію, робить її частиною глобальної наративної панорами.

На шляху до повноцінної інтеграції приділяємо особливу увагу розвитку фахової термінології, стандартизації описів, а також популяризації англійських версій наших каталогів та ресурсів. Це спрощує комунікацію з іноземними колегами, дозволяє ефективніше представляти нашу спадщину у міжнародному інформаційному просторі.

Прозорість та відкритість – ключові принципи діяльності Державної архівної служби України. Регулярна публікація новин, звітів та аналітичних матеріалів на інтернет-ресурсах, дозволяє громадськості стежити за процесом міжнародної інтеграції, оцінювати його ефективність та долучатися до дискусій.

Утворення платформ для професійного спілкування, таких як міжнародні конференції, круглі столи, вебінари та онлайн-форуми, зміцнює горизонтальні зв'язки між архівістами. Подібний обмін ідеями є особливо важливим для

вироблення інноваційних рішень, які враховують локальні особливості українського контексту та глобальні виклики.

Враховуючи напрацювання останніх років, можна констатувати, що Україна впевнено рухається шляхом перетворення своїх державних архівів на відкриті, сучасні, технологічно оснащені установи, готові до інтеграції у світовий архівний простір. Поступова реалізація міжнародних проєктів, дотримання глобальних стандартів, вивчення передового досвіду – усе це стає фундаментом для нашого подальшого успіху.

На завершення хочу підкреслити: міжнародна співпраця та інтеграція – це не лише додаткові ресурси, технічна підтримка чи методичні рекомендації. Це насамперед вихід на якісно новий рівень осмислення ролі архівів у суспільстві, у формуванні колективної пам'яті та ідентичності. Перекоаний, що наша спільна робота, натхненна глобальними ідеями та міжнародними стандартами, забезпечить українським державним архівам гідне місце у світовому інформаційному просторі.

Література

1. Державна архівна служба України: офіційний портал. URL: <https://archives.gov.ua/ua/>.

2. Анатолій Хромов: професійна сторінка у соціальній мережі Facebook. URL: <https://www.facebook.com/anatoly.khromov>.

3. International Council on Archives: official web-site of an international non-governmental organization focused on Archivists, Archive Conservators & Record Managers (Paris, France). URL: <https://www.ica.org/>.

4. Хромов А. Портал «Архіви Європи» та репрезентація України в європейському просторі оцифрованого культурного надбання. *Архіви України*. Випуск 2 № 323 (2020). DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2020.323.007>.

ARCHIVES OF ECONOMY: PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF RESEARCH

Economic archives represent far more than collections of old documents or dusty ledgers hidden away in storerooms. They stand as living repositories of societal memory, preserving the vital clues that enable us to understand the trajectory of our economic histories and the ways those histories continue to shape our contemporary realities. The very nature of these archives – multifaceted, layered, and ever-evolving – presents an invaluable resource for scholars, researchers, and policy-makers who seek to uncover the economic underpinnings of past political decisions, social transformations, and cultural adaptations. For Ukraine, with its complex legacy of shifting economic paradigms, these archives can open new vistas of interpretation and knowledge production.

From the perspective of someone who has spent a lifetime working with archival materials, someone who has come to appreciate the delicate balance between scholarly rigor and responsible stewardship. As the Director of the Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine, I bear witness to the immense significance of economic archives. This role, which allows us to navigate between state-level decision-making records and the international exchange of archival practices, is not only a professional appointment but a personal aim. My early years of graduate study in Mykolaiv, where I delved into archival documents to understand the cataclysmic political and economic shifts of the past, taught me that archives provide nothing less than a portal to the multifaceted reality of the past.

Economic archives are remarkable in their capacity to serve as a foundation for interdisciplinary research. Their holdings record the strategies of industrialization, the transformations in agricultural policies, and the efforts at

economic reform that have shaped the living conditions of entire populations. In Ukraine, these archives trace the dramatic evolution of economic frameworks: from the industrial surge in the Donbas region, through the centrally planned Soviet economy, to the market reforms and structural reconfigurations of the 1990s and beyond. By mining these sources, researchers uncover how economic models influenced labor relations, social hierarchies, cultural interactions, and even geopolitical alignments.

Consider, for example, the crucial records from the 1930s preserved in Ukrainian archives. Within these fragile pages lie official reports on collectivization that shed new light on the complex circumstances leading to the Holodomor – a catastrophic famine and genocide – and on the Soviet Union’s ambitious and often brutal «Five-Year Plans». These documents bring nuance to our understanding of how top-down economic policies reverberated through local communities, affecting not only industrial output or agricultural yields but also the very fabric of family life, social trust, and cultural traditions. It is here, in the granularity of archival detail, that we understand the human cost and consequence of macroeconomic directives.

The contemporary era poses new challenges to the archival profession, especially as we move toward the digital domain. The shift from traditional paper-based collections to digital repositories is not simply a matter of technology; it recasts fundamental questions of accessibility, authenticity, and long-term preservation. When deciding what to digitize first, archivists must engage in priority-setting exercises that can feel fraught, knowing that resources are limited, and that their choices will affect future generations of scholars. Standardized metadata, interoperable formats, and long-term digital stewardship are not just technical issues but crucial aspects of preserving our collective past.

In the Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine, we have undertaken the delicate task of digitizing materials deemed of high strategic significance. These include documents related to government operations during times of war and social upheaval, thereby ensuring that crucial records of

decision-making under extreme circumstances remain accessible and secure. Yet, such endeavors force us to confront the tension between ambitious modernization goals and practical constraints – budgets, staffing, technological capacity – that complicate the seamless transition to digital archives. This tension underscores the ongoing need for targeted investments, policy support, and international collaboration.

Another pressing issue is the fragmentation of archival landscapes. Economic documents, which often span multiple agencies, sectors, and policy eras, are scattered across various institutions. For researchers, this dispersion can pose formidable obstacles. Without a unified strategy to integrate these dispersed materials, scholars risk losing critical pieces of the historical puzzle. The vision, therefore, must be to create more integrated archival systems and networks, potentially supported by digital platforms that allow users to navigate seamlessly across collections, institutions, and national boundaries.

Hybrid archives, integrating traditional paper-based holdings with digital resources, represent a promising way forward. In our institution, we have embraced these hybrid models, ensuring that while original documents continue to be preserved as tangible cultural assets, their digital counterparts are made accessible to a broader audience. This approach bolsters both preservation and democratization. By making archives readily available online, we invite not only established researchers but also students, independent scholars, and the informed public to engage with the historical record, enriching collective understanding.

The cultivation of the next generation of archivists and archival researchers is central to ensuring the longevity and ongoing relevance of these repositories. Archival education must evolve to encompass digital skillsets, competencies in managing big data, and even familiarity with artificial intelligence tools that can unlock patterns and narratives buried within vast collections. By designing specialized training programs, we ensure that future archivists can handle not only the analog legacies of the past but also the algorithmic complexities of the future.

Ukraine's archival community stands at the intersection of national

responsibility and global engagement. Through international cooperation, such as within projects like ArchEur, archivists and historians can share experiences, methodologies, and best practices. This global exchange of knowledge, far from diluting local specificity, empowers us to reframe our own narrative in a broader context. We can align our archival policies with international standards, thereby ensuring that Ukrainian records find their rightful place in the global tapestry of economic and social history.

An illustrative example of such collaborative success emerged from a project under the auspices of ArchEur, where archivists from numerous European countries convened to tackle the persistent difficulties of digitization. Together, we identified common hurdles – technical interoperability, digitization priorities, and user-friendly interfaces – and pioneered experimental solutions. The outcome was a hybridized digital collection that interwove documents spanning different regions and epochs of Europe’s economic development, offering unprecedented comparative and transnational insights.

To nurture the growth of economic archives, several strategic recommendations emerge. First, it is essential to assign clear policy priorities that recognize digitization and archival modernization as integral components of cultural preservation and historical research. By establishing these priorities at the governmental level, we signal a commitment to ensuring that archives remain accessible and comprehensive repositories of heritage.

Second, diversified funding is crucial to turning these ambitions into reality. This includes tapping into grants from the European Union, such as the COST (European Cooperation in Science and Technology) programs, to inject much-needed financial support into digitization initiatives, capacity-building workshops, and infrastructure upgrades. International funding streams, combined with domestic investment, can catalyze meaningful advancements in archival accessibility and preservation.

Third, the development of specialized educational programs for archivists and researchers is imperative. These programs must transcend traditional curricula,

integrating data management, digital humanities, and IT analytical methods. By training archivists in these competencies, we safeguard the relevance of archives as research engines rather than static storerooms, ensuring that the full potential of these resources is realized.

While professional circles understand the importance of economic archives, the broader public may remain unaware of how these resources shape our collective understanding of national and international histories. Outreach and engagement must form a cornerstone of archival strategy. Public lectures, open houses, and online webinars can demystify archival work, illuminate the historical significance of these collections, and encourage civic participation in heritage preservation. By involving communities, we bridge the gap between academic inquiry and social relevance.

Through social media and digital storytelling platforms, we can also reach younger generations who may otherwise feel distant from historical research. Short videos, interactive digital exhibits, and user-friendly online catalogues can transform archives from obscure research tools into vibrant cultural hubs. In so doing, we expand the audience for archival materials and nurture a public willing to support preservation initiatives.

In times of conflict and uncertainty, such as the ongoing Russian-Ukrainian war, the role of archives in providing verifiable records and contextual grounding becomes all the more critical. Economic archives document the decisions, policies, and negotiations that shape resource allocation, trade relations, and humanitarian responses. These documents can also counteract misinformation, serving as safeguards of historical truth and as anchors of collective memory when political narratives become contested.

The international dimensions of archival work suggest that we must consider ourselves participants in a global conversation. Our colleagues worldwide grapple with similar issues: ensuring digital longevity, managing resource constraints, and enabling cross-border research collaboration. By contributing Ukrainian perspectives

to these discussions, we enrich both the global archival community and our own institutions.

Pragmatic action plans can help transform lofty ideals into tangible progress. This might involve creating integrated online platforms where researchers can access both digitized and analog records, instituting metadata standards that facilitate cross-institutional search and retrieval, and developing robust data backup strategies to prevent irreparable losses of information. In each of these endeavors, we must remember that the ultimate goal is not merely technical efficiency but the empowerment of scholarship and understanding.

Interdisciplinary research, spurred on by accessible archives, can yield unexpected insights. Economists may find value in exploring historical trade documents to understand long-term commodity cycles, while sociologists might extract data on labor demographics from industrialization records. Historians can interweave these findings into broader narratives, linking economic developments to cultural shifts, migration patterns, and political transformations. By fueling such interdisciplinary dialogues, archives reinforce their central role in knowledge production.

Harnessing technology effectively also means embracing the potential of artificial intelligence, machine learning, and big data analytics. Intelligent systems can identify patterns hidden deep within economic documents – patterns that would require years of manual research. However, we must always use these tools judiciously, mindful of ethical considerations and the risk of privileging quantifiable aspects over qualitative nuance.

The continued relevance of economic archives hinges on collaboration – between archivists, historians, policymakers, funders, educational institutions, and the public. Each has a stake in ensuring that the records of economic decision-making and policy execution remain accessible. The archives transcend mere historical curiosity; they serve as a compass guiding current and future generations toward informed, responsible policymaking rooted in historical evidence.

Ukraine's rich archival legacy, when properly preserved and interpreted, not only informs us about past economies but also helps us comprehend current challenges and envision future reforms. Economic archives thus become catalysts for development, enabling lessons to be drawn from previous successes and failures. By fostering international dialogue, investing in technology, supporting education, and engaging the public, we can ensure that these archives shine as both scholarly resources and democratic tools of historical accountability.

Ultimately, economic archives are far more than repositories of old documents. They are keys to understanding human societies, their struggles, and aspirations. By investing in them today – through digitization, collaboration, education, and outreach – we invest in the integrity of our collective memory and the depth of our understanding. Together, we can ensure that archives remain indispensable resources for illuminating our past and informing our future.

References

The Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine: official web-site. URL: <https://tsdavo.gov.ua/>

УДК 02:37(477)(043.2)

Палеха Юрій

/ м. Київ /

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА»: НОВІ ПІДХОДИ, ВИКЛИКИ І ЗАВДАННЯ

Формування глобальної економічної системи, вступ України до європейського співтовариства та НАТО, перехід до нової парадигми економічного розвитку – інформаційного суспільства, динамізація конкурентного середовища потребують виявлення принципово нових підходів

до організації навчального процесу щодо підготовки інформаційних фахівців.

За умов сучасного інформаційного суспільства бібліотечна, інформаційна та архівна справа набуває нового значення, перетворюючись із суто технічної галузі зберігання та упорядкування інформаційних ресурсів на інтегральну ланку інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Постанова Кабінету Міністрів України № 1021 від 30 серпня 2024 року, якою внесено зміни до переліку галузей знань і спеціальностей, відкриває перед закладами вищої освіти нові можливості щодо формування якісних освітніх програм зі спеціальності, що відтепер кодується як В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа».

Важливість цього оновлення зумовлена загальною тенденцією трансформації освітнього простору, спрямованого на підготовку фахівців, здатних працювати в умовах динамічних змін технологічного оточення та міжнародних стандартів. Спеціальність В13, що приходить на зміну 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», відповідає логіці перегляду змісту освіти з урахуванням вимог цифрової епохи, потреб суспільства та інноваційного розвитку культурно-інформаційного сектору.

Зміна в кодуванні спеціальності є результатом глибокого аналізу підготовки фахівців за попереднім напрямом та усвідомлення необхідності чіткішої ідентифікації професійного спрямування. Нове позначення В13 дозволяє виразніше сформулювати освітню місію, привертаючи увагу до ключових завдань професії – ефективного управління інформаційними ресурсами, їх збереження, систематизації та представлення користувачам.

Важливо, що перехід до спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» не є формальною зміною шифру. Це крок до перегляду освітніх програм, модернізації дисциплінарної структури, залучення фахівців з інформаційних технологій та управління даними до викладання, а також до формування нових навчально-наукових платформ для розвитку професійних компетентностей. Основний фокус уваги у підготовці студентів зі спеціальності

В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» полягає у формуванні системного бачення інформаційних процесів. Сучасний фахівець має розуміти не лише бібліотечно-бібліографічну та архівознавчу складову, а й активно застосовувати цифрові інструменти, ефективно впроваджувати технології збереження, оцифрування, поширення та популяризації інформації в різних форматах та середовищах.

У контексті імплементації європейських практик, важливим є посилення міждисциплінарності освіти. Майбутні фахівці В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» мають опановувати знання з інформаційних систем та технологій, управління ресурсами, документознавства, інтелектуальної власності та інформаційної безпеки. Такий підхід значно розширить горизонти їхньої подальшої професійної реалізації.

Змінюється також роль освітньо-наукового компоненту у підготовці за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», запроваджуються прикладні дослідницькі проекти, участь студентів у міжнародних стажуваннях, співпраця з професійними організаціями та асоціаціями – усе це сприятиме формуванню критичного мислення та дослідницьких компетентностей у майбутніх фахівців. Важливо підкреслити стратегічну мету – підготовка нового покоління фахівців, які не тільки зберігатимуть і систематизуватимуть інформаційні ресурси, але й стануть провідниками суспільного розвитку, сприяючи вільному доступу до знань, збереженню культурної спадщини та формуванню відкритого інформаційного середовища.

Перехід до спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» також вимагає модернізації матеріально-технічної бази закладів вищої освіти, оновлення бібліотечних фондів, створення сучасних архівних сховищ з цифровими платформами, інтеграції інформаційних систем для керування інформаційними ресурсами. Це, у свою чергу, надасть студентам можливість засвоювати знання та навички на реальних прикладах.

Інтеграція інформаційних та комунікаційних технологій у навчальний процес підготовки за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» повинно стати ключовим завданням. Викладачі мусять володіти сучасними програмними продуктами для метаданих, автоматизованих бібліотечних систем, систем електронного архівування та дистанційного доступу до інформаційних ресурсів. Така підготовка дасть змогу студентам впевнено увійти на ринок праці. Програми підготовки за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» мають ґрунтуватися на компетентнісному підході, що передбачає систематичне формування професійних компетентностей. Вони включатимуть аналітичне мислення, здатність критично оцінювати інформаційні ресурси, навички командної роботи, комунікаційні та управлінські здібності, а також вміння адаптуватися до змінного технологічного середовища.

Істотне значення має науково-дослідницька складова. Студентам пропонуватиметься залучення до проєктів цифровізації архівів, розвитку відкритих електронних ресурсів, створення оцифрованих баз даних для доступу до рідкісних видань та рукописних колекцій. Така діяльність стимулюватиме розвиток інновацій, застосування креативних методів обробки та пошуку інформації. Особливу увагу слід приділяти питанням етики та інформаційної безпеки. Майбутні фахівці В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» повинні засвоїти принципи захисту персональних даних, інтелектуальної власності, конфіденційності, враховувати морально-етичні аспекти роботи з історичними документами та культурними пам'ятками.

Прогресивні підходи до навчального процесу вимагають тісної взаємодії з роботодавцями, асоціаціями бібліотекарів, архівістів, музейників, інформаційних менеджерів та ІТ-індустрією. Таке співробітництво допоможе постійно оновлювати освітні програми, узгоджуючи їх з актуальними потребами ринку праці та соціально-економічними викликами.

Важливим кроком є оновлення змісту навчальних дисциплін. Історико-

культурна складова лишається фундаментом фаху, проте розширення курсу за рахунок предметів з аналітики великих даних, автоматизованих систем керування контентом, машинного навчання та штучного інтелекту дасть можливість випускникам зайняти провідні позиції у процесах цифрової трансформації. Зміна спеціальності на В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» символізує вихід за межі традиційних бібліотечних та архівних практик. Випускники мають вільно володіти іноземними мовами, знати міжнародні стандарти опису документів, розуміти принципи функціонування глобальних електронних ресурсів, брати участь у міжнародних проектах з обміну інформаційними ресурсами. Сучасний інформаційний спеціаліст не просто адмініструє ресурси – він виступає фасилітатором знань, допомагає користувачам орієнтуватись в інформаційному просторі, оцінювати якість джерел, формувати навички інформаційної грамотності. Це потребує розвинених комунікативних компетенцій та здатності до соціальної взаємодії з різними цільовими аудиторіями.

Збереження національної культурної спадщини стає одним із пріоритетів підготовки фахівців В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа». Уміння працювати з історичними матеріалами, забезпечувати їх належне зберігання та оцифрування, а також презентувати ці ресурси широкій публіці через сучасні інформаційні платформи є критично важливими завданнями. Упровадження нових підходів вимагатиме активної методичної діяльності. Необхідно розробляти та регулярно оновлювати навчальні програми, методичні рекомендації, навчальні посібники, електронні курси, що відповідають актуальним вимогам галузі та враховують інноваційні технології. Співпраця з міжнародними освітніми та професійними організаціями дозволить забезпечити прозорість та сумісність українських освітніх стандартів зі світовими. Це стосуватиметься програм подвійних дипломів, академічної мобільності, обміну досвідом з провідними закордонними вишами та науковими установами.

Якісна підготовка фахівців зі спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» сприятиме розширенню можливостей працевлаштування випускників. Вони зможуть працювати у публічних та наукових бібліотеках, архівах, музеях, інформаційних центрах, медіакомпаніях, ІТ-компаніях, установах культури та освіти, органах державної влади, де інформаційні ресурси відіграють ключову роль.

Поступова адаптація освітнього процесу, залучення роботодавців та професійних асоціацій до розробки стандартів та програм дозволить забезпечити високу якість підготовки. Такий підхід гарантуватиме відповідність знань і вмінь випускників актуальним викликам сучасності.

Отже, трансформація спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у спеціальність В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» є логічним і своєчасним кроком, що відповідає стратегічним цілям розвитку освітнього середовища. Ця зміна забезпечить виховання нового покоління фахівців, здатних ефективно працювати з інформаційними ресурсами в умовах стрімкого технологічного прогресу. Впровадження спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» мусить стати новим імпульсом для розвитку галузі, що створить умови для підготовки інноваційно мислячих, високопрофесійних і соціально відповідальних фахівців.

Література

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо державної підсумкової атестації та вступної кампанії 2025 року: Закон України № 4034-IX від 29.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4034-20#Text>.

2. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 1021 від 30 серпня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ БАЗ ДАНИХ НА ОСНОВІ ДОКУМЕНТІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

У сучасному інформаційному просторі соціальні медіа посідають провідне місце як джерело оперативних, різнопланових та часто неструктурованих даних. Документи соціальних мереж, публікації користувачів, коментарі, мультимедійні матеріали та реакції аудиторії формують розгалужені та динамічні інформаційні масиви, які потребують нових методів упорядкування, аналізу та систематизації.

У контексті наукових досліджень зі сфери соціальних комунікацій постає питання про формування спеціалізованих баз даних з документів соціальних медіа – інформаційних систем, що дозволяють дослідникам, аналітикам, журналістам та іншим фахівцям ефективно опрацьовувати, зберігати й інтерпретувати колосальні обсяги даних. Систематизація цих матеріалів сприяє глибшому розумінню поведінки аудиторій, інформаційних трендів та процесів формування суспільної думки.

Важливим аспектом створення інформаційних баз даних на основі документів соціальних медіа є визначення мети та профілю бази. Чи йдеться про відстеження суспільних настроїв навколо певної політичної події, чи про формування архіву користувацького контенту для подальших лінгвістичних досліджень? Від відповіді на це запитання залежатиме структуризація даних, формати зберігання, алгоритми вибірки та логіка пошуку.

Важливою характеристикою документів соціальних медіа є їхня

гетерогенність. Так, у межах однієї платформи користувачі можуть залишати текстові повідомлення, мультимедійні файли, хештеги, геолокаційні дані, відмічати інші акаунти та створювати складні мережі взаємодії. Це ускладнює традиційні методи організації інформації, адже постає необхідність у комбінованих підходах до індексування та представлення контенту.

Науково-дослідницький сектор Національного університету «Одеська політехніка» приділяє значну увагу проблемам збору та обробки соціомедійних даних. На факультеті інформаційної політики та цифрових комунікацій створено експериментальну лабораторію, де дослідники, залучаючи студентів-магістрантів і аспірантів, працюють над проєктами з формування бібліотек соціальних документів та інтеграції їх у спільні бази даних.

Одним із перших успішних проєктів став аналіз даних із соціальної мережі X (раніше Twitter) під час певних суспільно значущих подій. Дослідницька група університету збирала повідомлення за допомогою відкритих API, застосовуючи фільтри за хештегами, геолокаційними позначками та мовними параметрами. Зібрані дані структуровано у вигляді бази даних, розроблено інтерфейс для пошуку та аналізу, що дало змогу простежити еволюцію суспільних настроїв у динаміці.

Важливим моментом є забезпечення якості даних. Соціальні медіа сповнені ботів, спаму, дубльованого контенту та інформаційного шуму. Тому дослідники «Одеської політехніки» впроваджують методи видалення дублікатів, фільтрації за ключовими словами, використання алгоритмів машинного навчання для визначення достовірності джерел. Це підвищує репрезентативність та надійність сформованих баз даних.

Формування інформаційних баз даних на основі соціальних документів вимагає використання спеціалізованих програмних інструментів. Зокрема, у стінах нашого університету застосовуються мовні аналізатори, системи розпізнавання образів, інструменти категоризації контенту, а також аналітичні платформи на кшталт Tableau чи Gephi, які дають змогу візуалізувати зв'язки

між користувачами, темами та інформаційними потоками.

Практика Національного університету «Одеська політехніка» свідчить про ефективність міждисциплінарних підходів. Об'єднання зусиль спеціалістів з інформаційної діяльності, журналістики, лінгвістів та культурологів дозволяє створювати більш повну картину досліджуваного інформаційного простору та ефективніше формувати бази даних, що задовольняють потреби різних академічних та прикладних напрямів.

Одним із ключових питань залишається дотримання етики та захисту персональних даних. Використання документів соціальних медіа потенційно може зачіпати приватну сферу користувачів. Тому під час формування баз даних дослідницька група «Одеської політехніки» керується принципами конфіденційності, анонімізації даних та дотримання прав людини на приватність.

Для ефективної структуризації даних застосовують реляційні та нереляційні бази даних. Реляційні (наприклад, MySQL чи PostgreSQL) зручні для традиційного табличного подання. Натомість нереляційні (MongoDB, Elasticsearch) можуть бути корисні при роботі з динамічними, слабо структурованими даними, зокрема мультимедійними вкладеннями або великими обсягами текстових потоків.

У межах дослідницьких програм університету було створено прототипи інформаційних систем для виявлення інформаційних «вкидів» та фейків. Аналіз документів соціальних медіа дозволив встановити специфічні патерни поширення неправдивої інформації, механізми її масштабування та цільові аудиторії. Ці дані становлять основу для розробки рекомендацій органам влади та медіа щодо реагування на інформаційні загрози.

Цікавим практичним прикладом стало формування бази даних публікацій про екологічну ситуацію у регіоні. Аналізуючи повідомлення у Facebook та Instagram, дослідницька група виявила ключові теми, що турбують громадськість: забруднення водойм, засмічення узбережжя, якість повітря.

Структурування цих документів дозволило сформувати інформаційну базу даних, на основі використання якої можна предметно проводити консультації з громадськістю та розробляти ефективні екологічні програми.

Досвід університету свідчить, що робота з соціомедійними документами є безперервним процесом. Нові соціальні платформи, зміни в алгоритмах подачі контенту, інтернет-тренди та меми – все це постійно коригує підходи до збору та систематизації даних. Тому дослідники намагаються оперативно реагувати на зміни, оновлювати алгоритми збору, фільтрації та зберігання інформації.

У процесі формування баз даних застосовують методи контент-аналізу, дискурс-аналізу та лінгвістичного профілювання користувачів. Ці методи допомагають глибше зрозуміти семантичну структуру текстів, простежити вплив лідерів думок, визначити точки зростання конфліктів чи солідарності у спільнотах.

До перспективних напрямів належить інтеграція геопросторових даних. Виявлення географічного розташування користувачів та пов'язування їхніх повідомлень із конкретними локаціями може сприяти створенню карт інформаційних потоків, аналізу локальних проблем, патернів мобільності і навіть виявленню надзвичайних ситуацій у реальному часі.

На практиці сформовані на базі університету системи дозволяють студентам і аспірантам отримувати навички роботи з реальними даними. Занурення у процес збору, аналізу та структурування соціомедійних документів сприяє формуванню у майбутніх фахівців інформаційної грамотності, критичного мислення та вміння розпізнавати маніпулятивні техніки в інформаційному полі.

Інтеграція даних з різних соціальних платформ дає можливість збагатити бази даних додатковими метаданими – часовими позначками, інформацією про кількість вподобань, поширень, коментарів. Це дозволяє у подальшому аналізувати не лише зміст, а й динаміку поширення контенту, його популярність та ступінь залученості аудиторії.

Особливістю документів соціальних медіа є можливість виявлення соцмережових трендів у режимі реального часу. Здатність оперативно формувати та оновлювати бази даних дозволяє фіксувати миттєві реакції аудиторії на новини, події, заяви офіційних осіб. Це забезпечує унікальний матеріал для термінових аналітичних досліджень.

У планах Національного університету «Одеська політехніка» – подальша інтеграція ІТ та методів предиктивної аналітики. Завдяки цьому можна буде не лише відтворювати поточну картину стану інформаційного простору, а й передбачати потенційні майбутні тренди, готувати рекомендації для органів влади та бізнесу.

Створення інформаційних баз даних на основі документів соціальних медіа відкриває можливості для транскультурних досліджень, порівняння інформаційних екосистем різних країн та регіонів. Це особливо актуально у глобалізованому світі, де соціальні медіа стають спільним майданчиком комунікації між різними культурами.

Досвід університету демонструє, що сформовані бази даних можуть бути інтегровані у міжвузівські та міжнародні проєкти, ставши джерелом даних для соціологічних, політологічних, культурологічних та комунікативних досліджень. Таким чином, академічні результати діяльності можуть мати практичне застосування у різних галузях.

Отже, формування інформаційних баз даних на основі документів соціальних медіа – це складний, проте надзвичайно перспективний напрям, що сприяє розширенню наукового інструментарію у соціальних комунікаціях. Цей процес потребує технічної компетентності, міждисциплінарних підходів, дотримання етичних норм та врахування актуальних інформаційних трендів.

**ЦИФРОВІ ПРОЄКТИ ЯК СКЛАДНИК ДЖЕРЕЛОЗНАВЧОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ
«БІОГРАФІСТИКА І ТЕКСТОЛОГІЯ»**

Система вищої освіти в Україні розвивається під впливом багатьох різноманітних факторів, серед яких загальні тенденції розвитку ринку праці, професіоналізації та практикоорієнтованості навчання здобувачів, надання широких можливостей побудови індивідуальної освітньої траєкторії, упровадження інноваційних цифрових та комунікативних технологій в освітній та дослідницький процес, активна взаємодія з багатьма групами стейхолдерів, оновлення діючих та відкриття актуальних професійних та наукових програм.

У Стратегії розвитку Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на 2023-2027 роки зазначено, що одним з основних стратегічних пріоритетів університету є підготовка конкурентно спроможних професіоналів за сучасними освітніми програмами, а серед ключових завдань стратегічної цілі «Якість освіти» визначено оновлення переліку та змісту освітніх програм з урахуванням потреб міста Києва та України, розробку і впровадження міждисциплінарних та англомовних освітніх програм. З 2023 р. факультетом української філології, культури і мистецтва Університету Грінченка розвивається унікальна міждисциплінарна магістерська освітньо-наукова програма 035/029.00.02 «Біографістика і текстологія», сфокусована на теоретичній і практичній підготовці кваліфікованого фахівця до самостійного виконання професійних науково-дослідницьких та інноваційних завдань у галузі біографістики і текстології в наукових установах і закладах вищої освіти [2].

Одним із складників групи освітніх компонентів цієї освітньо-наукової

програми є дисципліна «Джерелознавство», орієнтована на поглиблене вивчення магістрантами теорії і практики джерелознавчих досліджень, сучасних підходів до класифікації історичних джерел, опанування методиками пошуку, виявлення, аналітичної і синтетичної критики джерел, оволодіння методикою джерелознавчої евристики, використання джерелознавчих методів у процесі навчання та проведення магістерського дослідження [3]. Окрім «класичної» роботи з історичними джерелами та документальними пам'ятками, що репрезентують науковий, творчий або громадський суспільно важливий доробок видатних діячів минулого та сучасності, здобувачам пропонується засвоїти методіку джерелознавчої евристики з використанням цифрових ресурсів різноманітних колекцій і проєктів. Зокрема, рекомендованою базою для виконання самостійних досліджень здобувачів слугують проєкти національних та державних установ. Так розвиток електронних ресурсів ретроспективної біобібліографічної інформації пропонується вивчати на прикладі Українського національного біографічного архіву (Інститут біографічних досліджень, Національна бібліотека України імені В. І.Вернадського), біографічних проєктів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, загальнодоступних цифрових ресурсів Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву тощо.

Новітня джерельна база свідчень російсько-української війни опановується здобувачами за допомогою різних ресурсів, провідними з яких минулого навчального року були проєкти Українського інституту національної пам'яті. Коло залучених до освітнього і дослідницького процесу цифрових проєктів цього року буде розширюватися. Безсумнівно в цьому контексті варта уваги цифрова колекція меморіального комплексу «Національний музей історії України в Другій світовій війні», яка презентує кілька тематичних напрямків, а за типами оцифрованих об'єктів колекції музею містять як писемні пам'ятки (щоденники, документи, листи, листівки, газети), так і фото-пам'ятки. Важливі

як об'єкти для дослідження і менш масштабні, але не менш актуальні проєкти. Прикладом може слугувати цифрова версія документальної виставки «Щоденники війни: непочуті голоси українських дітей», що репрезентує особисті історії дітей та підлітків, які стали свідками війни в Україні та задокументували її в щоденниках, малюнках, аудіо спогадах [4]. Новинний блок проєкту засвідчує важливість такого виду культурно-просвітницької діяльності, адже проєкт проїхав багатьма європейськими містами як реальне свідчення російсько-української війни.

Література

1. Стратегія розвитку Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на 2023-2027 роки. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка: офіційний веб-сайт. Режим доступу: <https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/documents/ksubg-strategy.pdf>.

2. Міждисциплінарна освітньо-наукова програма 035/029.00.02 «Біографістика і текстологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти (2023). Київський столичний університет імені Бориса Грінченка: офіційний веб-сайт. Режим доступу: https://fufkm.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/fufkm/documents/%D0%9E%D0%9D%D0%9F_%D0%91%D0%86%D0%A2_%D0%BC%D0%B0%D0%B3_23.pdf.

3. Робоча програма навчальної дисципліни «Джерелознавство». Київський столичний університет імені Бориса Грінченка: офіційний веб-сайт. Режим доступу: https://fufkm.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/fufkm/2023-2024/documents/Robochi_prohramy_OP_BIT/%D0%A0%D0%9F%D0%9D%D0%94_%D0%BC%D0%B0_%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_I_kurs_BIT_2024.pdf.

4. Щоденники війни: непочуті голоси українських дітей. Режим доступу: <https://www.wardiariesukraine.com/uk>.

**РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ
У ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ**

Цифрові технології мають багато тлумачень відповідно до цілей та галузей їх використання. У сфері освіти цифрові технології розглядають як використання різних електронних засобів та програмного забезпечення з метою покращення якості навчання та забезпечення доступу до знань здобувачам освіти та викладачам [3]. Цифрова комунікація включає використання цифрових технологій для спілкування, співпраці та обміну інформацією. Компетентність в освітньому процесі, як відомо, охоплює сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), обумовлених досвідом його діяльності в певній соціально і особистісно-значущій сфері. Інакше кажучи, компетентність – це цілісна якість особистості, яка, базуючись на знаннях, уміннях, навичках, досвіді й особистісних якостях, відображає прагнення, готовність і здатність вирішувати проблеми та розв'язувати завдання реальної практичної діяльності [6].

Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок. Поняття «комунікативна компетентність» означає сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів та ін.[5]. Комунікативна компетентність – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути

зрозумілим для партнера у процесі спілкування [2]. Вона формується в умовах безпосередньої взаємодії, оскільки є результатом досвіду спілкування між людьми, та опосередкованої, в тому числі і в сфері культури та мистецтва, з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. Опанування людиною комунікативних навичок передбачає запозичення з культурного середовища засобів аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм [5].

Фахівці відзначають тісний взаємозв'язок між комунікативною та інформаційною компетентністю, яка передбачає різні процеси інформаційної діяльності та розглядається як інтегральна характеристика індивіда, пов'язана з роботою з інформацією в усіх її видах і проявах, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, що дозволяють ефективно користуватися та працювати з інформацією як у повсякденному житті, так і у професійній діяльності [1]. На теперішній час загальноприйнятим є розуміння, що впровадження компетентнісного підходу дозволяє не тільки конструктивно вирішувати багато різноманітних питань, а є одним із шляхів підвищення ефективності в різних видах діяльності, у тому числі й в освіті.

На прикладі інформаційно-документної діяльності, можна конкретизувати, що формування та розвиток професійних компетентностей, як інтегрованих комунікативно-інформаційних, для майбутніх інформаційних фахівців спрямовано на здобуття здобувачами знань та навичок в області інформаційного забезпечення управління; розробки та впровадження технологічних процесів документування; організації та комунікації в інформаційній діяльності; роботи з документами та інформацією, використовуючи сучасні засоби комп'ютерно-комунікаційних технологій та систем електронного документообігу. Відповідно до фахових компетентностей окреслено й результати навчання, серед яких: впровадження та використання комунікаційних технологій у соціальних системах, мультимедійне забезпечення

інформаційної діяльності; керування та організація референтної та офісної діяльності та інші.

На другому (магістерському) рівні вищої освіти зі спеціальності 029 ІБАС в освітній програмі: «Інформаційно-документна та бібліотечна діяльність» (ХДАК), в її меті підкреслено важливість формування загальних та професійних компетенцій, які включають здобуття комунікативних компетенцій в «області інформаційного забезпечення управління та культури; розробки та впровадження технологічних процесів документування; організації та управління інформаційною, документаційною та бібліотечною діяльністю, використовуючи сучасні засоби комп'ютерних технологій та систем електронного документообігу» [7]. Іншими словами – йдеться про вплив та інтегрування засобів цифрових технологій в професійну інформаційно-документну діяльність.

Особливості освітньої програми передбачають забезпечення кваліфікованого володіння теоретичними, організаційно-методичними, техніко-технологічними засадами інформаційної та документаційної (діловодної, бібліотечної та архівної) діяльності; науково-педагогічної діяльності. Важливим є ґрунтовне вивчення специфіки інформаційної діяльності в системі соціальних комунікацій, інноваційні трансформації інформаційно-документних сервісів в умовах використання комп'ютерних та інтернет-технологій (або цифрових технологій). Формування комунікативно-інформаційних компетенцій, здійснюється майже через усі навчальні дисципліни, переважно це такі, як: Іноземна мова, Інформаційний менеджмент, Прикладні соціокомунікаційні технології, Системи управління електронним документообігом, Об'єктно-орієнтовані методи в Інтернет-технологіях, Технології Інтернет-реклами, Магістерський семінар та інші.

Задля успішного працевлаштування у сфері культури та в інших галузях в якості керівників, менеджерів, наукових співробітників та професіоналів в галузі інформації та інформаційної аналітики тощо, професійні (або фахові)

комунікативні компетенції передбачають опанування майбутніми інформаційними фахівцями навичками комунікацій на різних рівнях. А також реалізувати їх у програмних результатах – формувати стратегії системної організації, модернізації, підвищення ефективності управління інформаційною, бібліотечною та архівною діяльністю; здійснювати організацію та управління інформаційно-аналітичною діяльністю на підприємствах та установах; розробляти моделі предметної галузі, застосовувати принципи проектування автоматизованих БД, веб-сервісів та соціальних медіа в інформаційній діяльності; використовувати знання та навички щодо моделювання документно-інформаційних систем і їх ресурсів при аналізі конкурентоспроможності установи; застосовувати прикладне програмне забезпечення для вирішення управлінських та/або наукових завдань на основі поєднання інтелектуальних здібностей людини з функціональними можливостями інформаційних систем, тощо.

Результати навчання спрямовано на їхню реалізацію переважно в інформаційних, аналітичних, адміністративних, кадрових підрозділах, службах діловодства підприємств, організацій, установ, фірм різного профілю, а також в органах державного управління всіх рівнів. Розроблені та зафіксовані у стандарті професійні компетентності та результати навчання за інтегрованою спеціальністю ІБАС безумовно орієнтовані й на інші спрямування (або профілі) цієї спеціальності: бібліотечну та архівну. Саме ці документні установи мають активно реагувати на вимоги сучасних змін інформаційно-мережевого суспільства, щоб їх багаті документні ресурси ставали б доступнішими дистанційно для усіх користувачів комп'ютерних мереж.

Література

1. Бацилева О.В. Проблема формування інформаційної компетентності майбутніх педагогів під час професійного становлення. *Цифровізація вищої освіти та цифрова грамотність*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 29 січня – 10 березня 2024 року. Львів –

Торунь : Liha-Pres, 2024. С.21-23.

2. Цифрові технології в освіті: сучасний досвід, проблеми та перспективи : монографія (за ред. Т. А. Васильєвої та ін). Суми, 2022. 150 с.

3. Гончарова І.П. Цифрові технології в освіті як засіб покращення доступності та ефективності навчання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734946/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf.

4. Когут І. Інформаційна компетентність як структурний компонент професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога в сучасному освітньому просторі. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 3–4(22–23). С. 246–255.

5. Комунікативна компетентність, її складові. URL: https://pidru4niki.com/90380/sotsiologiya/komunikativna_kompetentnist_skladovi.

6. Марущак О.М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка*. Вип. 11 (2016). С. 97 – 108.

7. ОПП «Інформаційно-документна та бібліотечна діяльність» 029 ІБАС. Х.ХДАК,2024. // https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/op/2024/029_m.pdf.

УДК 378.147:81'276.6:94:316.7(477)(043.2)

**Біловус Леся,
Іванова Світлана**
/ м. Тернопіль /

**НАЦІОНАЛЬНА ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА – ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ
КНИЖКОВОГО НАДБАННЯ УКРАЇНИ**

У сучасному світі, де технічний прогрес та економічні показники часто виходять на перший план, роль гуманітарних дисциплін у формуванні всебічно розвиненої особистості та відповідального громадянина залишається критично

важливою. Особливе місце в цьому контексті посідають такі дисципліни як «Українська мова професійного спрямування» та «Історія державності та культури України». Ці освітні компоненти, тісно переплітаючись між собою, створюють потужний фундамент для розвитку професійних компетенцій, національної свідомості та активної громадянської позиції майбутніх фахівців.

«Українська мова професійного спрямування» та «Історія державності та культури України» є взаємодоповнюючими дисциплінами, які разом формують цілісне розуміння професійної та національної ідентичності. Ця синергія проявляється у таких аспектах:

- розвиток професійної термінології: вивчення історії розвитку різних галузей в Україні допомагає здобувачам вищої освіти краще зрозуміти походження та значення професійних термінів. Наприклад, знання про розвиток правової системи України від часів Київської Русі до сьогодення дозволяє майбутнім юристам глибше осмислити такі терміни як «віче», «копний суд», «Магдебурзьке право» та їх вплив на сучасну юридичну термінологію;
- культурний контекст професійної комунікації: розуміння історичних та культурних особливостей різних регіонів України допомагає майбутнім фахівцям адаптувати свою професійну комунікацію відповідно до локального контексту. Наприклад, знання про історичні торгові шляхи та економічні зв'язки може бути корисним для менеджерів у побудові сучасних бізнес-стратегій;
- мовна політика та національна ідентичність: вивчення історії української мови, її становлення як державної та сучасних мовних політик формує у здобувачів вищої освіти розуміння важливості використання української мови у професійній сфері як елементу національної ідентичності та державотворення.

Наголосимо на тому, що інтеграція мовних та історичних дисциплін також створює унікальні можливості для розвитку критичного мислення та

аналітичних навичок через:

- аналіз історичних документів: робота з історичними джерелами, написаними різними варіантами української мови (від староукраїнської до сучасної), розвиває навички критичного аналізу тексту та розуміння контексту. Наприклад, аналіз мови та змісту Конституції Пилипа Орлика допомагає студентам зрозуміти еволюцію правової та політичної думки в Україні;
- мовні засоби в історичному контексті: вивчення того, як мова використовувалася в різні історичні періоди для впливу на суспільну думку (наприклад, у пропаганді чи національно-визвольних рухах), розвиває критичне ставлення до сучасних медіа та політичного дискурсу;
- етимологічний аналіз: дослідження походження слів та виразів у контексті історичних подій розвиває аналітичне мислення. Наприклад, розуміння походження економічних термінів, таких як «гривня» чи «копійка» поглиблює розуміння економічної історії України.

Крім того, у вищій школі гуманітарні дисципліни відіграють засадничу роль у формуванні активної громадянської позиції майбутніх фахівців:

- мовна свідомість як громадянська відповідальність: вивчення історії боротьби за українську мову (наприклад, періоду «розстріляного відродження» чи дисидентського руху) формує розуміння важливості мовного питання у сучасному суспільстві та мотивує до активної участі у державній мовній політиці;
- історична пам'ять та сучасні виклики: знання про історичні події, такі як Голодомор, дисидентський рух чи Революція Гідності, у поєднанні з вивченням відповідної термінології та риторики, допомагає здобувачам вищої освіти краще розуміти сучасні суспільно-політичні процеси та формувати власну позицію щодо них;
- культурна дипломатія: розуміння історії української культури та вміння професійно презентувати її іноземною мовою (що часто вивчається

паралельно з українською мовою професійного спрямування) готує майбутніх фахівців до ролі культурних амбасадорів України у міжнародному середовищі.

Важливо також підкреслити необхідність інтеграції гуманітарних дисциплін у загальну систему професійної підготовки:

- міждисциплінарні проєкти: наприклад, створення студентами-здобувачами комп'ютерних спеціальностей презентацій про історію технічних винаходів в Україні з використанням професійної термінології;
- моделювання історичних ситуацій: проведення ділових ігор, де здобувачі мають вирішувати професійні завдання у контексті різних історичних періодів, використовуючи відповідну лексику та знання про соціально-економічні умови того часу;
- культурно-професійні екскурсії: організація відвідувань музеїв, історичних місць, пов'язаних з розвитком різних професій в Україні, з подальшим обговоренням та підготовкою звітів українською мовою з використанням професійної термінології.

Інтегроване вивчення освітніх компонентів «Українська мова професійного спрямування» та «Історія державності та культури України» створює потужний синергетичний ефект у формуванні особистості та громадянської позиції майбутнього фахівця. Ці дисципліни разом забезпечують не лише необхідні знання та навички, але й сприяють формуванню національно свідомої, критично мислячої особистості, здатної ефективно функціонувати в професійному середовищі та бути активним учасником суспільного життя.

Такий підхід до викладання гуманітарних дисциплін є запорукою підготовки фахівців, які не лише володіють професійними компетенціями, але й мають глибоке розуміння історичного та культурного контексту своєї діяльності, високу культуру спілкування, усвідомлюють свою національну ідентичність та готові брати активну участь у розбудові держави.

Таким чином, гуманітарні дисципліни, зокрема «Українська мова

професійного спрямування» та «Історія державності та культури України», є невід'ємною складовою формування не лише професіонала, але й свідомого громадянина, здатного зробити вагомий внесок у розвиток України, зберігаючи та примножуючи її мовну та культурну спадщину.

Література

1. Бойко О. Д. Історія України : підручник. 7-ме вид., стереотип. Київ : Академія, 2018. 720 с.
2. Лозовий В. С. Гуманітарна політика в Україні : проблеми та перспективи реформування. Стратегічні пріоритети. 2021. № 1. С. 42-51.
3. Хома Н. М. Історія української культури : навч. посіб. Львів : Львівський політехнічний університет, 2022. 356 с.
4. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 5-те вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2019. 640 с.

УДК 378.147:029:004.6:005.94(477)(043.2)

Охріменко Ганна
/ м. Острог /

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Згідно стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для другого (магістерського) рівня вищої освіти № 728 від 24 травня 2019 року, основний акцент на формування фахових компетенцій покладений на аналітичну складову. Зокрема, це такі фахові компетентності як: 1) здатність організувати роботу та здійснювати керівництво інформаційно-аналітичними структурними підрозділами на підприємствах, в організаціях та установах, зокрема в архівних та бібліотечних (ФК 2); 2) здатність застосовувати технології та процедури аналітико-

синтетичного опрацювання наукової та управлінської інформації (ФК 4); 3) здатність відстежувати тенденції розвитку предметної сфери шляхом проведення аналізу інформаційних потоків та масивів (ФК 5); 4) здатність здійснювати інформаційний моніторинг (ФК 12) [4, с. 6-7]. Таким чином, освітньо-професійні програми, які пропонуються українськими університетами мають презентувати в пріоритеті саме інформаційно-аналітичну підготовку магістрантів.

За даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), 33 заклади вищої освіти в Україні здійснюють підготовку магістрів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». В Рівненській області лише два університети реалізують освітньо-професійні програми другого (магістерського) рівня вищої освіти за даною спеціальністю, як для денної, так і для заочної форми навчання [1].

Освітньо-професійна програма «Документознавство та інформаційна діяльність» Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне) пропонує підготовку фахівців-магістрів на 10 ліцензованих місць за денною формою та 5 ліцензованих місць за заочною формою навчання. Мета освітньої програми – формування системи загальних і фахових компетентностей, що забезпечують виконання документно-інформаційних, інформаційно-аналітичних, технологічних процесів, здійснення ефективного управління інформаційними структурами, а також дозволяють вирішувати інші складні професійні спеціалізовані завдання й практичні проблеми та адаптуватися до змінюваних або невизначених умов здійснення інформаційної, бібліотечної, архівної діяльності. Також, розробники програми в підрозділі «Особливості програми» зазначають, що вона передбачає фахову підготовку з акцентом на інформаційно-аналітичній діяльності. Основними освітніми компонентами, які забезпечують формування фахових компетенцій, що відповідають за інформаційно-аналітичну діяльність, в даній програмі є: «Професійна культура менеджера інформаційної діяльності», «Диверсифікація фахових

компетентностей в інформаційній сфері», «Теорія інформаційних потоків та інформаційна евристика», «Основи інформаційної аналітики». Також освітньо-професійна програма пропонує вибіркові дисципліни професійного спрямування, які мають акцентацію на інформаційно-аналітичній складовій. Зокрема, це такі компоненти як «Практикум з інформаційно-аналітичних технологій», «Прикладна аналітика», «Методи та засоби обробки електронного контенту» [2].

Національний університет «Острозька академія» (м. Острог, Рівненська область) здійснює підготовку здобувачів другого (магістерського) рівня за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в межах реалізації освітньо-професійної програми «Інформаційна аналітика та комунікативний менеджмент». Конкурсні пропозиції розраховані на 10 ліцензійних місць за денною формою та на 5 ліцензійних місць за заочною формою навчання. Мета програми – підготувати висококваліфікованих фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, які володіють системними та інноваційними знаннями, уміннями їх практичного застосування, здатні легко адаптуватися до нових професій, самостійно проводити науково-дослідницьку діяльність в інформаційній сфері в умовах швидких темпів розвитку світової спільноти. Особливістю освітньої програми є інтеграція фахової підготовки у галузі інформаційної справи та документних ресурсів з інноваційною, науково-дослідницькою, пошуковою аналітичною діяльністю. Інформаційно-аналітична складова освітньо-професійної програми забезпечується такими обов'язковими освітніми компонентами: «Аналітична культура та управлінські рішення», «Методологія науково-дослідної роботи у сфері інформаційно-аналітичної діяльності», «Інформаційно-документаційне забезпечення управління», «Медіаграмотність для фахівців з інформаційної та бібліотечної справи» [3].

Магістерські програми за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в закладах вищої освіти Рівненської області містять інформаційно-аналітичну складову і, відповідно, визначають її як одну з

пріоритетних. Водночас, інформаційно-аналітична підготовка у програмах відбувається у різних напрямках. Освітньо-професійна програма «Документознавство та інформаційна діяльність» акцентує увагу на документології та ролі інформаційно-аналітичної діяльності в ній. В освітній програмі Національного університету «Острозька академія» інформаційно-аналітична підготовка фахівців простежується в управлінні комунікаційно-документними системами.

Література

1. Вступна кампанія 2024. Конкурсні пропозиції. Магістр 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». ЄДЕБО. URL: https://vstup.edbo.gov.ua/offers/?qualification=2&education_base=620&speciality=029.
2. Документознавство та інформаційна діяльність: освітньо-професійна програма за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» другого (магістерського) рівня вищої освіти, введена в дію 01 вересня 2024 р. Рівненський державний гуманітарний університет. 22 с. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/2024/op_2024_mag_029_ibtas.pdf.
3. Інформаційна аналітика та комунікативний менеджмент: освітньо-професійна програма за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» другого (магістерського) рівня вищої освіти, введена в дію 01 вересня 2024 р. Національний університет «Острозька академія». 16 с. URL: https://www.oa.edu.ua/ua/osvita/ects/info_prog/mag/fakultet_mizhnarodnih_vid_nosin1/029_informacijna_analitika_ta_komunikativnij_menedzhment/.
4. Про затвердження стандарту вищої освіти України за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 728 від 24 травня 2019. 16 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>.

Салтикова Анастасія,

Шевчук Олександр,

Панькова Ксенія

/ м. Київ /

ВПРОВАДЖЕННЯ ЧАТ-БОТІВ В РОБОТУ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Невпинний розвиток суспільства вніс активні зміни у світовий порядок. Просування демократії стимулює громади дбати про рівність та справедливість, долати дискримінацію, забезпечувати соціальну рівність та безбар'єрність. Для збільшення рівня соціалізації громадян, держави починають впроваджувати інклюзивну політику. Термін «інклюзія» означає *процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, у тому числі людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (люди похилого віку, вагітні жінки тощо)* [1]. Інклюзія має на меті охопити всіх людей, незалежно від їх віку, статі, раси, медичних потреб тощо.

Зазвичай, розглядаючи питання інклюзивного середовища, спираються саме на фізичну інклюзію, тобто, подолання фізичних бар'єрів. Проте, важливо також звертати увагу на інформаційну інклюзію. Розвиток інформаційного середовища, оцифрування документів, електронні послуги та багато іншого в сучасному світі грають провідні ролі в житті більшості людей, тож необхідно дбати про доступність інформаційної сфери. Забезпечити якісне формування інклюзивного інформаційного середовища може цифрова інклюзія. У своїй монографії Ганна Давиденко вказує, що цифрова інклюзія означає здатність окремих осіб і груп отримувати доступ до цифрових технологій й ефективно використовувати їх. [2]. Тож, цифрова інклюзія базується на забезпеченні доступу до інформації та простоті її використання.

Питання цифрової інклюзії для бібліотек має стати одним з найбільш пріоритетних, адже це провідні інформаційні установи, які зобов'язані не просто якісно надавати інформаційні послуги, а й стати прикладом для інших діячів у інформаційній галузі. Раніше інклюзивне обслуговування бібліотеки забезпечувалось доставленням необхідних користувачеві документів додому. Проте, зі зміною курсу на цифровізацію послуг, створенні е-каталогів та е-бібліотек з'явилась потреба розвивати вебсередовище. Тому одним з аспектів цифрової (інформаційної) інклюзії є доступність вебресурсів. Сучасні бібліотеки вже давно мають вебсайти, сторінки в соціальних мережах та месенджерах, тож, дуже важливо створити на даних платформах зрозуміле та доступне інформаційне середовище.

Працюючи над забезпеченням доступності вебресурсів, бібліотекарі можуть керуватися наступними принципами цифрової інклюзії:

1. Доступність технологій – вебресурс повинен однаково якісно надавати інформацію як за допомогою десктопних версій, так і на мобільних пристроях; підтримувати скрінрідери та інші програми; обов'язково містити блок «спеціальні можливості» для керування налаштуваннями за потреби.

2. Доступність контенту – контент повинен бути зрозумілим, адаптивним, мати альтернативні версії нетекстового вмісту та мультимедіа; відповідати стандартам інклюзивного дизайну; ресурс повинен мати зрозумілу семантичну структуру.

3. Цифрова безпека – важливо створити безпечне середовище для користування ресурсом, забезпечити захист даних, конфіденційність, знизити ризики онлайн-загроз та кібер-атак [3].

Одним із сучасних вебресурсів, які допомагають бібліотекам спростити комунікацію з користувачами та більш якісно і широко надавати свої послуги є чат-бот. У своїй роботі бібліотеки використовують різні види чат-ботів, оскільки потреби і ресурси кожної установи мають відмінності. Умовно, їх можна розділити на два типи обмежені та на основі ШІ. Перші, зазвичай, або є певним аналогом

Live chat (текстові), коли відповідь надає виключно жива людина, або мають кнопку структуру: просто надають перелік чітких тем/питань, з яких користувач вже має обрати ту яка його цікавить (рис 1.) [4]. Іноді можуть поєднуватись обидва підходи, в таких випадках, у робочі години відповідає працівник бібліотеки, а в інший час вже виключно «бот».

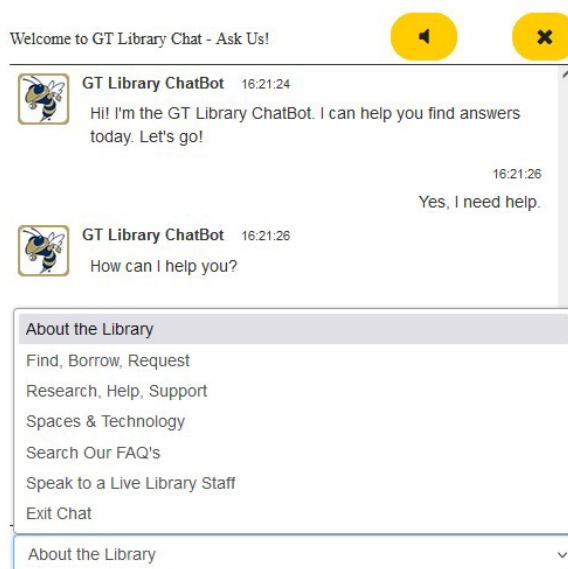

Рисунок 1. Чат-бот бібліотеки Технологічного інституту Джорджі

Досить новим способом є створення чат-ботів на основі ШІ. Його перевагою є можливість досить якісно автоматизувати весь процес відповідей. Відбувається це завдяки використанню Natural Language Processing. Це галузь штучного інтелекту, яка відповідає за взаємодію між комп'ютером та людиною за допомогою природної мови. Тобто, бот може самостійно визначати «наміри» і генерувати відповідь з наявної бази даних (рис 2.) [5].

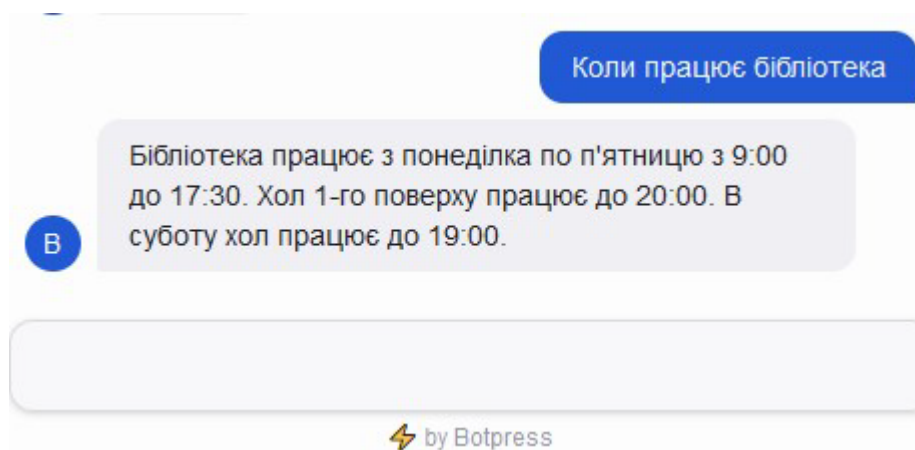

Рисунок 2. Відповідь автоматизованого чат-бота

Проте, незважаючи на штучний інтелект, такі чат-боти переважно працюють у форматі «питання-відповідь» і не можуть підтримувати діалог чи імітувати живу людину. Тому їх основні задачі більшою мірою можуть полягати у навігації користувача по ресурсах бібліотеки, її послугам чи наданні відповіді на людські, підтримувати розмову ставити додаткові питання та відповідати різними мовами. Також, у нього інтегровано електронний каталог. Недоліком такого підходу до створення чат-ботів є складність у реалізації, порівняно висока вартість та ймовірність генерації ідей на часті запитання.

Завдання	Характеристика	Приклади правильного оформлення
Інтуїтивна зрозумілість	інтерфейс має бути зручним і зрозумілим людям з різними рівнями технічної грамотності.	<i>Використання правильних іконок, логічної структури, розміщувати актуальні та популярні рубрики найпершими, давати рубрикам/кнопкам зрозумілі назви</i>
Адаптивність	чат-бот має бути однаково зручним і доступним на різних пристроях, наприклад мобільних телефонах, комп'ютерах чи планшетах.	<i>Мати кілька версій чат-ботів для різного розширення екранів (наприклад, 1920 × 1080, 393 × 862, 1280 × 800)</i>
Чіткість тексту	текст має бути чітким, простим для розуміння, не містити складних термінів чи бути неоднозначним	<i>Текст має бути лаконічним, простим і зрозумілим. Кожен смайлик та/або інша іконка, які використовуються в тексті повинні бути не тільки естетично-привабливими, а й не порушувати логіку тексту, для його коректного відображення</i>
Альтернативний текст	Альтернативний текст допомагає незрячим та слабозрячим користувачам дізнатися вміст повідомлення	<i>Для всіх інформативних зображень (тобто тих, які передають якусь інформацію) необхідно надати текстовий опис, еквівалентний цьому зображенню або використовувати в повідомленнях такі піктограми, які можуть прочитати скрінрідери та інші допоміжні засоби</i>

Для створення більш чат-ботів, які можуть імітувати людину, використовується Large language model. Це моделі які навчені на величезній кількості даних, завдяки чому вони можуть розуміти та генерувати природну мову [6]. Наприклад, бібліотека університету Заєда створила чат-бот використовуючи

ChatGPT Арі. Він може надавати відповіді які досить точні та схожі на гаданих посилань [7].

Розглядаючи інклюзивний напрямок чат-ботів, можна виокремити два важливих напрями: інклюзія для користувача та інклюзія для бібліотекаря. Так, наприклад, бібліотекарі можуть отримувати актуальну інформацію про потреби своїх користувачів та візуалізовану аналітику. При певному налаштуванні та/або використанні спеціальних сервісів, ця інформація може бути у вигляді «єдиного вікна», тобто, якщо чат-бот інтегрований з сайтом чи соціальними мережами, всі статистичні дані та діалоги збиратимуться в одному місці, що полегшує до них доступ. Інклюзія для користувача можлива завдяки забезпеченню в роботі ресурсу наступних чотирьох завдань:

Впроваджуючи в роботу установи чат-бот та обов'язково звертаючи увагу на його доступність, бібліотекарі не тільки значно розширюють потенційне коло користувачів бібліотеки, а й допомагають державі створювати та розвивати більш адаптивний простір для населення.

Література

1. Інклюзивна політика. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/inklyuzivna-politika> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія \ Ганна Давиденко. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с
3. Попов Д. Короткий посібник з цифрової доступності. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
4. Georgia Tech Library. Georgia Tech Library. URL: <https://library.gatech.edu/> (date of access: 20.10.2024).
5. What is natural language processing (NLP) in AI?. Botpress | the Complete AI Agent Platform. URL: <https://botpress.com/blog/how-does-ai-relate-to-natural-language-processing> (date of access: 20.10.2024).

6. IBM. What Are Large Language Models (LLMs)? | IBM. IBM - United States. URL: <https://www.ibm.com/topics/large-language-models> (date of access: 20.10.2024).

7. ZU Scholars - Zayed University Institutional Repository. URL: <https://zuscholars.zu.ac.ae/cgi/viewcontent.cgi?article=6907&context=works> (дата звернення: 20.10.2024).

8. The Complete AI Agent Platform. Botpress | the Complete AI Agent Platform. URL: <https://botpress.com/> (date of access: 20.10.2024).

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

УДК 004.9:37.091.33+37.091.12(043.2)

Демидова Юлія

/ м. Київ /

ЦИФРОВА ПЕДАГОГІКА: НОВІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний розвиток інформаційних технологій докорінно змінює всі сфери нашого життя, включно з освітою. Цифрова педагогіка стає невід'ємною складовою професійної діяльності педагогів, відкриваючи нові можливості та водночас ставлячи перед нами нові виклики. У цьому контексті особливо важливо розглянути практичний досвід кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету (МДУ) у впровадженні цифрових технологій у навчальний процес [1].

Цифрова педагогіка передбачає використання сучасних цифрових технологій у навчанні, що сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та розвитку цифрової компетентності як викладачів, так і студентів. Вона включає застосування електронних ресурсів, онлайн-платформ, віртуальних середовищ та інших інструментів, які дозволяють урізноманітнити методи викладання та навчання.

Інтеграція цифрових технологій в освіту сприяє розвитку критичного мислення, креативності та навичок співпраці. Вона дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб студентів, забезпечуючи гнучкість та доступність освіти. Крім того, цифрова педагогіка сприяє підготовці студентів до життя в інформаційному суспільстві, де цифрові навички є ключовими.

Одним із прикладів впровадження цифрової педагогіки є онлайн-курс «Професійна діяльність учителя в умовах цифрового освітнього середовища»,

презентований ЮНІСЕФ та Українським інститутом розвитку освіти. Цей курс надає педагогам можливість ознайомитися з новітніми цифровими інструментами та методиками, що сприяє підвищенню їхньої кваліфікації та ефективності роботи [2].

Кафедра дошкільної освіти МДУ активно інтегрує цифрові технології в навчальний процес. Студенти мають доступ до електронних ресурсів, онлайн-лекцій та інтерактивних завдань, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку цифрових навичок. Викладачі кафедри постійно вдосконалюють свої цифрові компетентності, беручи участь у відповідних тренінгах та семінарах.

Міністерство освіти і науки України затвердило типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності. Ця програма сприяє підготовці викладачів до ефективного використання цифрових інструментів у своїй професійній діяльності, що є важливим кроком до модернізації освітнього процесу [3].

Соціальні мережі, такі як Facebook, можуть бути ефективним інструментом для організації навчального процесу. Вони дозволяють створювати групи для обговорення, обміну матеріалами та проведення онлайн-занять, що сприяє підвищенню залученості студентів та розвитку їхніх комунікативних навичок [4].

Перевернуте навчання є актуальним форматом підготовки майбутніх керівників закладів дошкільної освіти. Цей підхід передбачає самостійне опрацювання теоретичного матеріалу студентами вдома, а на заняттях – виконання практичних завдань та обговорення. Такий метод сприяє розвитку критичного мислення та навичок самостійного навчання [5].

Національна онлайн-платформа з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта» пропонує освітні серіали для всіх бажаючих. Ця ініціатива сприяє підвищенню цифрової грамотності населення та надає можливість педагогам ознайомитися з новими цифровими інструментами [6].

Дистанційне навчання стало невід'ємною частиною освітнього процесу,

особливо в умовах пандемії. Використання платформ для відеоконференцій, електронних журналів та інших цифрових інструментів дозволяє забезпечити безперервність навчання та підтримувати зв'язок між викладачами та студентами.

Незважаючи на численні переваги, цифрова педагогіка має свої виклики. Серед них – технічні проблеми, недостатній рівень цифрової грамотності деяких педагогів та студентів, а також питання забезпечення академічної доброчесності в онлайн-середовищі.

Гейміфікація, тобто впровадження ігрових елементів у навчальний процес, є одним із найефективніших методів цифрової педагогіки. Студенти кафедри дошкільної освіти МДУ активно залучаються до використання платформ, таких як Kahoot [7] та Quizizz [8], для перевірки знань у інтерактивній формі. Цей підхід сприяє підвищенню мотивації та залученості до навчання.

Змішане навчання поєднує традиційні методи викладання з цифровими технологіями. У кафедрі дошкільної освіти МДУ використовується ця модель для занять з педагогіки, коли частина матеріалу подається через платформи Moodle [9] чи Google Classroom [10], а решта опрацьовується під час очних занять. Це забезпечує гнучкість і можливість самостійного навчання.

Доповнена реальність (AR) відкриває нові можливості для занять дошкільної освіти [11]. Наприклад, студенти кафедри створюють інтерактивні заняття з використанням додатків AR, що дозволяють дітям вивчати об'єкти через тривимірні моделі. Такі практики готують майбутніх педагогів до використання інноваційних підходів у роботі з дітьми.

Цифрова грамотність є базовою компетенцією сучасного педагога. Кафедра дошкільної освіти МДУ організовує для студентів тренінги з цифрової грамотності, що включають роботу з електронними таблицями, текстовими редакторами, хмарними сервісами та інструментами презентацій. Ці знання допомагають підготуватися до викликів цифрового суспільства.

Соціально-емоційне навчання (СЕН) дедалі частіше інтегрується у навчальний процес за допомогою цифрових інструментів. Кафедра активно використовує ресурси, такі як ClassDojo [12], для підтримки емоційного розвитку дітей і побудови ефективної взаємодії між студентами та викладачами.

Хмарні технології, такі як Google Drive, Dropbox та OneDrive, активно використовуються кафедрою для організації спільної роботи студентів над проектами. Це дозволяє зберігати документи, вести обговорення і здійснювати ревізію матеріалів у реальному часі.

Кафедра дошкільної освіти застосовує навчальні симулятори для імітації педагогічних ситуацій. Наприклад, програми, що моделюють управління дошкільними закладами або вирішення конфліктних ситуацій, допомагають студентам набути практичного досвіду ще до початку роботи.

Використання відеолекцій та вебінарів дозволяє студентам доступно отримувати інформацію від провідних фахівців. Наприклад, кафедра запрошує лекторів із провідних українських і зарубіжних вишів, які діляться досвідом через Zoom чи Microsoft Teams.

У рамках навчання кафедра заохочує студентів використовувати цифрові інструменти для проведення досліджень. Наприклад, програми для обробки даних (SPSS [13], Excel) та візуалізації результатів (Canva [14], Tableau [15]) допомагають студентам якісно готувати наукові роботи.

Цифрова педагогіка має великий потенціал у трансформації дошкільної освіти. Використання інтерактивних ресурсів, розширеної реальності, онлайн-інструментів і гейміфікації дозволяє зробити навчання більш доступним, цікавим і ефективним. Кафедра дошкільної освіти МДУ продовжує працювати над інтеграцією інноваційних методів у навчальний процес, готуючи майбутніх педагогів до роботи в умовах цифрового суспільства.

Література

1. Кафедра дошкільної освіти Маріупольського державного

університету. URL: <https://mu.edu.ua/departments/kafedra-doshkilnoji-osviti> (дата звернення: 12.10.2024).

2. Професійна діяльність учителя в умовах цифрового освітнього середовища: онлайн-курс. URL: <https://www.facebook.com/UNICEFUkraine/videos/835996070783050> (дата звернення: 12.10.2024).

3. Затвердили нову типову програму підвищення кваліфікації – чого вчитимуть вчителів. *Центр професійного розвитку педагогічних працівників м. Запоріжжя*. URL: <https://www.facebook.com/centrprof/posts/344938310779573> (дата звернення: 12.10.2024).

4. Використання соціальних медіа у навчанні. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_media_in_education (дата звернення: 12.10.2024).

5. Макаренко С. Перевернуте навчання як актуальний формат підготовки майбутніх керівників закладів дошкільної освіти. *Перевернуте навчання. Дослідження та приклади використання*: колективна монографія. Aerzen : Heilberg IT Solutions UG (haftungsbeschränkt) InterGING Verlag, 2021. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3324/1/perevernute_navchannia.pdf (дата звернення: 12.10.2024).

6. Дія. Цифрова освіта: національна онлайн-платформа з цифрової грамотності. URL: <https://zh-cn.facebook.com/departmentofsocprotection/posts/154927379603203> (дата звернення: 12.10.2024).

7. Програма Kahoot для інтерактивного навчання. URL: <https://kahoot.com> (дата звернення: 12.10.2024).

8. Програма Quizizz для створення інтерактивних тестів. URL: <https://quizizz.com> (дата звернення: 12.10.2024).

9. Навчальний портал Moodle МДУ. URL: <https://moodle.mu.edu.ua/> (дата звернення: 12.10.2024).

10. Платформа Google Classroom. URL: <https://classroom.google.com> (дата звернення: 12.10.2024).

11. Інструменти доповненої реальності в освіті. URL: <https://www.educationar.com> (дата звернення: 12.10.2024).
12. Інструмент ClassDojo для управління взаємодією в класі. URL: <https://www.classdojo.com> (дата звернення: 12.10.2024).
13. Програма SPSS для аналізу даних. URL: <https://www.ibm.com/products/spss-statistics> (дата звернення: 12.10.2024).
14. Canva – інструмент для створення візуалізацій. URL: <https://www.canva.com> (дата звернення: 12.10.2024).
15. Tableau для візуалізації даних. URL: <https://www.tableau.com> (дата звернення: 12.10.2024).

УДК 070:316.774:794.8(091)»2000/2010»(043.2)

Малюк Євген

/ м. Київ /

ГРА В ЖУРНАЛ: ЖУРНАЛІСТИКА ТА АУДІОВІЗУАЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО В ЛЮБИТЕЛЬСЬКИХ ЖУРНАЛАХ ПРО ВІДЕОІГРИ КІНЦЯ 2000-ИХ РОКІВ

Дослідження медіакультури та журналістики, які стосуються любительських медіа в історичному контексті, часто звертаються або до архаїчного матеріалу, або вже до актуального. У першому випадку роблять акцент на дослідження аналогової діяльності – платівок «на кістках», паперового самвидаву, з основним акцентом на політичний або хоча б субкультурний (який теж може бути політичним у широкому сенсі слова) зміст. У другому ж досліджують сучасні електронні медіа, з творчістю блогерів, стримерів, інфлюенсерів у соціальних мережах і т.п. Проте між цими двома контекстами є майже непомітний третій, або, якщо врахувати його особливості, перший з половиною, коли медіа масово переходили в електронний формат,

але нові жанри електронних медіа ще не були сформовані, тому орієнтація на паперові продукти залишала помітний слід.

Деякі продукти тієї доби прижилися і досі існують у певних нішах. Це, наприклад, електронні фанзини – любительські журнали, які дуже схожі на паперові аналоги, але існують лише в електронному варіанті. Дуже мало робіт українською знайдено про електронні фанзини, це поодинокі матеріали О.Куцої, Б.Листвака або Р.Твердої, які стосуються літературних тем та аніме. Проте про відеоігрові любительські журнали наукових текстів знайдено не було. Ба більше, на жовтень 2024 року запит в пошуковій системі Google, навіть якщо ви знаєте назви любительських журналів про відеоігри, які існували в 2007-2010 рр., ви знайдете мало.

Деякі з журналів, які стосувалися конкретної тематики – наприклад, ретро-ігри, можуть існувати і досі (наприклад, 8 bit Heart, Retro Video Game Magazine), а їхнім збереженням можуть займатися відповідні фанатські спільноти. Іншим прикладом є журнали, які намагалися писати не на вузьку фанатську тему, а звертатися до поточних тем та відеоігор. У 2009 році в тогочасному українському інформаційному просторі існувало декілька таких журналів; ми звернемо увагу на журналі Center of Game World (так, без артикля the перед Game), до створення якого мені довелося докласти руку. На жовтень 2024 року Google пропонує лише 11 результатів, де згадується журнал, а сторінка на issue, онлайнному архіві журналів, де він раніше знаходився, заблокована від читання. Фактично цей журнал, як і багато інших, які випускалися любителями, став lost media. Відсутність прив'язки до фендому не дозволила йому зберегтися. Тому ті, хто стверджує, що інтернет все пам'ятає, помиляються – ця пам'ять досить коротка. Теоретично через проєкт archive.org ми можемо знайти сторінки форумів, які були з цим журналом пов'язані (але при цьому ми маємо знайти, який це був сайт), але самі журнали, які зберігалися не в форматі вебсторінок, а більш звичному для журналів форматі PDF, до цього архіву не входять, якщо їх спеціально не додали. Для дослідження

вийшло знайти два останніх випуски журналу, але перших два, здається, втрачено.

Літературної або ідеологічної важливості, на відміну від історичної та медіазнавчої, цей журнал не має. Це продукт партиципативної культури, де непрофесіонали, школярі та студенти, зібралися через мережу Інтернет та зробили свій журнал. На момент створення журналу наймолодший автор був у 7 класі, а найстарший – закінчував університет. Зміст журналу є свого роду карго-культу популярних паперових журналів тієї доби. Журнал був продуктом своєї епохи. Як і інші журнали, які можна було придбати в Україні 2009 року, він був написаний російською. Помітне використання журналістських штампів ігрової журналістики. Але були і елементи новизни. Оскільки в 2009 широкоформатні монітори вже були популярними, через суто електронну природу журналу було вирішено з 3 номера журналу зробити його в альбомній орієнтації. Таким чином, під час читання користувачеві буде зручно розглядати сторінку повністю, не гортаючи його частини, як це було з електронними версіями популярних паперових видань.

Іншим елементом карго-культу по відношенню до сучасних йому журналів була наявність відео. Журнали про відеоігри першого десятиріччя XXI ст. часто в якості доповнення мали низку мультимедійного матеріалу. Спочатку це були відео та демо-версії ігор, які були актуальні в контексті відсутнього або обмеженого доступу до Інтернету середньостатистичного споживача. Згодом відео стали не просто записаним ігровим процесом нової гри, це були повноцінні відеоматеріали з новинами про ігри, враження від тих чи інших проєктів та зрідка відеоесе. Любительський журнал не мав матеріальної бази, яка б дозволяла робити повноцінні відео, як у професійних виданнях. Частина відеоматеріалів була представлена у вигляді коротких відео з ігроладом ігор без озвучування. Проте інша частина містила озвучування. Однією з поширених в середовищі фанатських спільнот кінця 00-их років була спільнота фандаберів та фансаберів, тобто тих, хто робить озвучування та субтитри для аніме.

Фандабери мали базові навички з начитування, володіли основами монтажу, тому наявність такої людини була плюсом для редакції.

Журнал міг би існувати більше, бо тих, хто хотів писати для журналу, завжди було чимало. Справжньою проблемою було велике навантаження верстальника. Більше 100 сторінок у 3 та 4 випусках журналу була справжнім викликом для нього і довелося для останнього випуску шукати другого верстальника, який завершив роботу. Зайнятість основного верстальника призвела до затримки з випуском останнього номера.

Вартим уваги дослідника тогочасної культури є спосіб поширення журналу. Сьогодні такий журнал рекламували б через соціальні мережі та фанатські канали, тоді ж основним способом розповсюдження були торрент-трекери, тобто сайти, що зберігають інформацію, яка дозволяє завантажувати інформацію з комп'ютерів одних користувачів до інших, оминаючи централізовані сервери. Такий спосіб розповсюдження часто використовується для цифрового піратства. Для того, щоб адміністрація торрент-трекерів робила більшу видимість для користувачів, редакція журналу розміщувала в ньому рекламу трекерів в самому журналі. Також один з адміністраторів торрент-трекеру був дизайнером 4 випуску. Ще одним плюсом для розміщення такого журналу на торрент-трекері було те, що з 3 випуску журнал мав відеоблок і хостинг pdf-файлів на кшталт вже згаданого issue був би недостатнім для демонстрації журналу у всій його мультимедійності.

Зрештою, після 4 номеру журнал перестав існувати, хоча автори текстів були готові продовжувати створювати нові матеріали. Згодом була спроба зробити сайт, який існував би на базі інтернет-магазину, що продавав відеоігри, але від послуг редакції зрештою відмовилися. Ще на початку 2010 року, коли велися розмови про відродження журналу, було зрозуміло, що старий журнальний формат вимагає величезних зусиль, тоді як легко і просто написати любительську рецензію на одному з сайтів про відеоігри, які вже стрімко прямували в епоху користувацького контенту web 2.0.

Література

1. Center of Game World. 2009. № 3. С. 1-102.
2. Center of Game World. 2009. № 4. С. 1-113.
3. Куца О., Листвак Г., Потенціал українського горору: стан ринку та стратегії видавничої комунікації. *Поліграфія і видавнича справа*. 2022. Т. 2, № 84. С. 130–142. URL: <https://doi.org/10.32403/0554-4866-2022-2-84-130-142>
4. Тверда Р., Миколаєнко Н. Переваги та недоліки фензинів у контексті розвитку видавничої справи. *Науковий пошук: актуальні питання філології й журналістики*. 2015. Т. 1. С. 71–75.

УДК 82.09:821.161.2-3(043.2)

Коновалова Марія

/ м. Київ /

ПОЕТИКА ТА СИМВОЛІКА ЗАГОЛОВКА ТРИЛОГІЇ ЛЮДМИЛИ КОВАЛЕНКО «НАША, НЕ СВОЯ ЗЕМЛЯ»

Заголовок твору займає особливе місце у структурі художнього тексту й виступає метатекстовим знаком вираження актуальної й концептуальної інформації. В інтерпретації твору питання автономності, структурної розмаїтості, поліфункціональності заголовка викликали інтерес у багатьох дослідників. Символічне значення заголовків, їх роль у формуванні змісту твору досліджували С. Кржижановський, А. Нямцу, Ю. Ковалів, В. Мержвинський, Л. Скорина, О. Ігнатович та ін. Питання авторських номінацій й надалі викликає особливий інтерес у науковців.

Цікавим з позиції символіки значення, інтертекстуальності виступає заголовок трилогії маріупольської письменниці Людмили Коваленко, яка після

подій 20-30 рр. в Україні, не прийнявши більшовицький режим, опинилася в еміграції. Долучившись до теоретичних дискусій МУРу, в 60-х роках ХХ століття письменниця написала великі прозові твори: «Степові обрії» (1964), «Прорість» (1966), «Її окрадену збудили» (1968). У них мисткиня визначила провідну тему своєї творчості – Україна в просторі і часі. Романи авторка об'єднала у трилогію під інтригуючою назвою «Наша, не своя земля», апелюючи нею до творчості Т. Шевченка.

Мета дослідження – визначити функцію заголовка роману Людмили Коваленко «Наша, не своя земля», ступінь його взаємозв'язку з художнім текстом та прототекстом.

У площині художнього твору заголовок стоїть поза текстом й наділений смисловою автономністю. Але як компонент тексту він включений у його структуру. Це номінація чи інформація, запропонована автором для інтерпретації. У.Еко вважає, що назва твору повинна дезорієнтувати читача «заплутувати його думки, а не дисциплінувати їх» [1, с. 298]. Однак заголовок роману Людмили Коваленко, навпаки, орієнтує читача на відповідне розгортання подій, перебуває в нерозривному зв'язку і діалозі з текстом. Авторка звертається до вже відомого читачеві тексту – поезії Т. Шевченка «Мені однаково, чи буду...», у якій є рядки: «*На нашій славіній Україні, / На нашій – не своїй землі*» [2]. Поезія Т. Шевченка з «нульовим заголовком» виступає прототекстом до авторського тексту. Інтертекстуальність тут проявляється відкрито, письменниця повторює думки свого попередника, виносить їх у назву й поширює на весь художній простір. З тієї ж поезії взята назва до третьої частини трилогії – «Її окрадену збудили». Можна передбачити, що працюючи саме над цією частиною, у письменниці визріла думка звернутися до поезії Т. Шевченка. Таким чином, обізнаному з творчістю поета читачеві смисл заголовка трилогії, підсилений заголовком третього розділу, вимальовується в повному обсязі. А вірш поета виступає ключем до інтерпретації трилогії, завдяки якій письменниця інтригує читача, спонукає до її прочитання.

Заголовок художнього твору стає першим кроком до його інтерпретації. Задумавши трилогію, авторка стала перед вибором не лише її назви, але й заголовків до кожної з частин великого художнього полотна. Їх вибір вимагав великої майстерності. Адже як «первинний ідейно-смісловий сигнал», заголовок повинен «налаштовувати реципієнта на необхідне для автора сприйняття інтерпретації сюжету (образу, мотиву), а іноді й підказувати читачеві характер його переосмислення» [3, с. 63].

У межах маркування провідної теми своєї творчості письменниця запропонована назву першої частини трилогії «Степові обрії» [4]. Конкретизуючи просторові параметри, мисткиня спочатку зосереджується на зображенні малої батьківщини, на привабливості рідних місць, змальовуючи події, які відбуваються в Маріуполі, на його околицях та навколишніх селах. В наступних розділах простір тексту розширюється й охоплює всю Україну й навіть територію поза нею.

Із просторових координат заголовків трилогії вирізняється назва другої частини «Прорість» [5]. Вона присвячена формуванню української національної свідомості героїні, яка виросла в національно строкатій місцевості України й походить з грецько-української родини. Однак і тут авторка не виносить у заголовок її імені чи імен інших героїнь, життя яких проходить на тлі епохи. Героїня, немов «прорість», дозріває й зустрічає своє життя разом з проблемами часу своєї країни. Це історія життя України, представлена через життя трьох поколінь жінок грецько-української родини.

У третьому розділі романного циклу розширюється простір і топос подій: на перший план письменниця виводить увесь простір України, яка проходить важкий шлях визвольних змагань. Заголовок «Її окрадену збудили» [6] моделює не лише простір художнього світу, але й вибудовує основний символ твору – «окраденої» України. Декодуючись через поезію Т. Шевченка, «заголовок «гіперсемантизується», виникає його додаткове асоціативне навантаження. Наявність тексту Шевченка в романі Людмили Коваленко говорить про

близькість поглядів письменників. Через відому поезію митця символіка заголовка декодується ще до знайомства з художнім твором, хоча він продовжує формуватися в межах усього тексту.

Заголовний комплекс трилогії включає в себе післямову, яка виступає своєрідною анотацією до твору. У ній письменниця наголошує на питаннях, які її найбільше хвилювали: «те, що робиться в часі і просторі», бо за межами Батьківщини простір і час відчуваються по-іншому; а також пояснює, що «через безупинне переписування і викривлення нашої історії ці картини для багатьох стали непевними, відображеними ніби у кривому дзеркалі» [6, с. 239].

Заголовок романного циклу Л. Коваленко це своєрідний індикатор, який вказує на місце подій і конкретизує провідну ідею тексту – любов до рідної землі. Його лексико-стилістичні компоненти наголошують на особливих умовах існування назви в суспільстві, на культурно-історичних асоціаціях, що з ним пов'язані, на ступінь відомості поезії Т. Шевченка в українському еміграційному середовищі. Встановлюючи контакт між текстом і читачем, заголовок твору, таким чином, поєднує і співставляє трилогію з іншими художніми текстами, вносить її у загальну систему культурної пам'яті. «Книга, як і всі навколо неї, шукає можливості вийти на і за свою обкладинку свого поза» [7, с. 31]. Образність заголовка досягається за допомогою оксиморона, який драматизує ситуацію, напружує атмосферу тексту. Однак його символічне значення потребує неоднозначного трактування. Заголовок є цитатою з поезії Т. Шевченка й, перебуваючи у початковій позиції, дозволяє співставити його зміст зі змістом поезії. Семантика займенника «наша» декодується за допомогою протиставлення «не своя» й поглиблюється осягненням життєвої ситуації кожного з митців: поетові царський уряд заборонив жити в рідній Україні, для Л. Коваленко «наша земля» також не стала «своєю», вона була змушена її покинути. Заголовок наголошує на проблемі повторюваності, циклічності історії, прогнозує відповідні події твору, вмонтовуючи в них долі персонажів, вибудовує сюжет і структуру твору.

Багатозначність тлумачення «нашого як не свого» чітко простежується в кінці твору, коли мама героїні повертається до Маріуполя. У своїй хаті, на своїй рідній землі, вона не є її господарем. Зібравшись у напівтемній кімнаті, жінки тихо, щоб не привернути увагу більшовицької влади, співають українських пісень. Таким чином, заголовок твору стає своєрідним обрамленням, початком і кінцем твору, який на рівні структури локалізує текст, концентрує підтекст.

Отже, заголовок твору є не лише елементом номінації, але й реалізує бажання авторки змоделювати світ відповідно до власних уявлень з акцентом на яскраво вираженому просторі України. Розгляд тексту у контексті інтертекстуальності сприяє об'єктивному опануванню текстом, дає можливість зрозуміти структурну організацію художнього полотна, психологію творчості, авторський стиль. Заголовок інтригує читача, долучає його до інтелектуально-аналітичної роботи в напрямі декодування смислових потенцій твору до і після його прочитання.

Література

1. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / Пер. з англ. Мар'яни Гірняк. Львів : Літопис, 2004. 384 с.
2. Шевченко Т. Бібліотека української літератури https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=751#google_vignette
3. Нямцу А. Традиція у слов'янських та західноєвропейських літературах (проблеми теорії). Чернівці: «Рута», 2001. 152 с.
4. Коваленко Л. Степові обрії. Вінніпег: Видавнича спілка «Тризуб», 1964. 226 с.
5. Коваленко Л. Прорість. Вінніпег: Видавнича спілка «Тризуб», 1966. 255 с.
6. Коваленко Л. Її окрадену збудили. Вінніпег: Видавнича спілка «Тризуб», 1968. 240 с.
7. Кржижановський С. Статті зі «Словника літературних термінів» : Заголовок. Нове коло. К., 1993. № 3. С. 30–35.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Сучасний розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), суттєво впливає на всі аспекти суспільного життя, включно з освітнім процесом. Інтеграція ШІ в освіту відкриває нові можливості для підвищення якості навчання, індивідуалізації підходів та оптимізації адміністративних процесів. У цьому контексті важливо розглянути деякі аспекти застосування ШІ в освітньому процесі, зокрема на прикладі практики кафедри соціології та політичних наук Національного авіаційного університету (НАУ) [1].

Штучний інтелект охоплює технології, здатні виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту, такі як розпізнавання мови, прийняття рішень та навчання. В освітньому середовищі ШІ застосовується для створення адаптивних навчальних систем, автоматизації оцінювання та підтримки студентів через інтелектуальні тьюторські системи.

Однією з ключових переваг використання ШІ в освіті є можливість персоналізації навчання. Адаптивні навчальні платформи аналізують індивідуальні потреби та прогрес студентів, надаючи матеріали, що відповідають їхньому рівню знань та стилю навчання. Це сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу та підвищенню мотивації до навчання.

ШІ дозволяє автоматизувати процес оцінювання знань студентів, що знижує навантаження на викладачів та забезпечує об'єктивність оцінок. Системи на основі ШІ можуть перевіряти тести, аналізувати письмові роботи на наявність плагіату та навіть оцінювати творчі завдання, використовуючи алгоритми обробки природної мови.

Інтелектуальні тьюторські системи, побудовані на основі ШІ, надають

студентам індивідуальну підтримку, відповідаючи на запитання, пояснюючи складні концепції та пропонуючи додаткові ресурси для вивчення. Такі системи можуть працювати цілодобово, забезпечуючи постійну підтримку навчального процесу.

Чат-боти, керовані ШІ, можуть виконувати функції віртуальних асистентів, допомагаючи студентам орієнтуватися в навчальних матеріалах, нагадуючи про дедлайни та відповідаючи на поширені запитання. Це підвищує ефективність комунікації між студентами та викладачами.

ШІ здатен аналізувати великі обсяги даних про навчальну діяльність студентів, виявляючи тенденції та проблемні зони. Це дозволяє викладачам коригувати навчальні програми та методики викладання для підвищення ефективності навчання.

Впровадження ШІ в освітній процес піднімає питання етики, зокрема щодо конфіденційності даних студентів, прозорості алгоритмів та можливих упереджень у рішеннях, прийнятих ШІ. Важливо розробляти та дотримуватися етичних стандартів при використанні ШІ в освіті.

Застосування ШІ може сприяти підтримці академічної доброчесності, наприклад, через системи виявлення плагіату. Однак існує ризик використання ШІ для недоброчесних практик, таких як автоматичне генерування текстів. Тому необхідно впроваджувати механізми контролю та виховувати у студентів розуміння важливості доброчесності [2].

Для ефективного використання ШІ в освіті викладачі повинні мати відповідні знання та навички. У НАУ проводяться курси підвищення кваліфікації, спрямовані на ознайомлення педагогічних працівників з технологіями ШІ та їх застосуванням у навчальному процесі [3].

Кафедра соціології та політичних наук НАУ активно інтегрує ШІ в освітній процес [4]. Зокрема, використовуються платформи з елементами ШІ для аналізу соціологічних даних, що дозволяє студентам здобувати практичні навички роботи з сучасними технологіями.

ШІ сприяє автоматизації збору та аналізу даних у наукових дослідженнях, що підвищує їхню точність та ефективність. Студенти та викладачі кафедри соціології та політичних наук НАУ застосовують інструменти ШІ для проведення соціологічних опитувань та аналізу результатів

Досвід провідних університетів світу, таких як Массачусетський технологічний інститут (MIT) [5] чи Оксфордський університет [6], демонструє, що інтеграція ШІ значно підвищує якість навчання. Наприклад, MIT використовує ШІ для створення адаптивних курсів, що враховують індивідуальний темп навчання студентів. Подібні практики стають дороговказом для закладів вищої освіти України, зокрема НАУ.

Кафедра соціології та політичних наук НАУ працює над створенням адаптивних курсів, які інтегрують ШІ для аналізу успішності студентів. Системи аналізують результати контрольних завдань і пропонують додаткові матеріали для глибшого засвоєння складних тем, що забезпечує персоналізований підхід до навчання.

Штучний інтелект дозволяє створювати віртуальні симуляції, що відтворюють реальні ситуації для практичного навчання. Наприклад, студенти кафедри використовують симуляційні платформи для моделювання соціологічних досліджень і аналізу політичних процесів, що готує їх до роботи у реальних умовах [7].

У контексті пандемії COVID-19 та переходу на дистанційне навчання, використання ШІ стало необхідністю. НАУ активно використовує платформи з елементами ШІ, такі як Zoom із інтелектуальними функціями запису лекцій і транскрипції, що полегшує доступ студентів до матеріалів.

Незважаючи на переваги, інтеграція ШІ в освіту стикається з викликами. Серед них – високі витрати на впровадження технологій, недостатня цифрова грамотність деяких викладачів і студентів, а також необхідність забезпечення захисту персональних даних. Ці виклики потребують системного підходу до їх подолання.

Інтеграція ШІ має потенціал для трансформації освіти, роблячи її більш доступною, інклюзивною та ефективною. НАУ планує розширення використання ШІ у навчальних програмах, особливо у сфері соціальних наук, готуючи студентів до життя та роботи в цифровому суспільстві.

Використання штучного інтелекту в освітньому процесі є потужним інструментом для підвищення ефективності навчання, персоналізації підходів і розвитку інноваційних методик. Досвід кафедри соціології та політичних наук НАУ демонструє, що інтеграція ШІ не лише покращує якість навчання, а й створює можливості для нових форм взаємодії між викладачами та студентами. Розвиток цих технологій сприятиме зміцненню позицій України у світовому освітньому просторі.

Література

1. Національний авіаційний університет. URL: <https://nau.edu.ua> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. URL: <https://ethicsineducation.org> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Інформація про інтеграцію адаптивних курсів у навчальний процес. URL: <https://kiutz.nau.edu.ua/2024/12/06/pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv-z-vykorystanniam-shtuchnoho-intelektu-v-osvitnomu-protsesi> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Інформація про діяльність кафедри соціології та політичних наук. *Національний авіаційний університет.* URL: <https://nau.edu.ua/departments/sociology> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Массачусетський технологічний інститут (MIT): офіційний сайт. URL: <https://www.mit.edu> (дата звернення: 10.10.2024).
6. Оксфордський університет: офіційний сайт. URL: <https://www.ox.ac.uk> (дата звернення: 10.10.2024).
7. Огляд використання штучного інтелекту у віртуальних симуляціях. URL: <https://www.educationar.com> (дата звернення: 10.10.2024).

БЕЗПІЛОТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ВІД ЛАБОРАТОРІЙ ДО РЕАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

Сучасний світ стрімко розвивається, і безпілотні технології стають невід'ємною частиною багатьох галузей, включно з освітою. Інтеграція дистанційно керованих апаратів (ДКА) в освітній процес відкриває нові можливості для навчання та практичної підготовки студентів. Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів Маріупольського державного університету (МДУ) активно працює над впровадженням цих технологій у навчальний процес, забезпечуючи студентам доступ до сучасних знань та навичок.

Використання ДКА в освіті дозволяє студентам отримати практичні навички в реальних умовах. Завдяки цьому вони можуть застосовувати теоретичні знання на практиці, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та підвищенню мотивації до навчання. Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ надає студентам можливість працювати з сучасними ДКА, що готує їх до викликів сучасного ринку праці.

Інтеграція безпілотних технологій у навчальний процес сприяє розвитку критичного мислення та навичок вирішення проблем. Студенти вчать планувати та виконувати місії з використанням ДКА, аналізувати отримані дані та приймати обґрунтовані рішення. Це особливо важливо в умовах швидких технологічних змін, коли здатність адаптуватися та навчатися новому стає ключовою компетенцією.

Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ активно співпрацює з іншими освітніми та науковими установами для обміну досвідом та спільної реалізації проєктів. Це дозволяє студентам брати участь у

міждисциплінарних дослідженнях та розширювати свій кругозір. Зокрема, співпраця з Київською Малою академією наук України сприяє залученню молоді до науково-дослідницької діяльності у сфері безпілотних технологій.

Використання ДКА в освітньому процесі також сприяє розвитку технічних навичок у студентів. Вони вчаться програмувати, обслуговувати та керувати ДКА, що є важливими компетенціями в сучасному технологічному світі. Це дозволяє випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці та готовими до роботи в різних галузях, де застосовуються безпілотні технології.

Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ організовує практичні заняття та тренінги для студентів, де вони можуть отримати реальний досвід роботи з ДКА. Це включає планування польотів, збір та аналіз даних, а також обслуговування техніки. Такі заходи сприяють підвищенню практичних навичок та готовності студентів до реальних проєктів.

Інтеграція безпілотних технологій у навчальний процес також сприяє розвитку командної роботи. Студенти працюють у групах, виконуючи спільні завдання, що розвиває їхні комунікативні навички та вміння працювати в команді. Це важливо для підготовки фахівців, здатних ефективно співпрацювати в професійному середовищі.

Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ бере участь у різних конкурсах та змаганнях, де студенти можуть продемонструвати свої навички та знання. Це стимулює їх до подальшого розвитку та вдосконалення, а також підвищує престиж університету на національному та міжнародному рівнях.

Використання ДКА в освіті сприяє розвитку інноваційного мислення у студентів. Вони вчаться знаходити нестандартні рішення та застосовувати нові технології для вирішення практичних завдань. Це готує їх до роботи в умовах швидких технологічних змін та сприяє їхньому професійному зростанню.

Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ активно впроваджує нові методики навчання з використанням ДКА, що дозволяє

підвищити якість освіти та підготувати студентів до реальних викликів професійної діяльності. Це включає розробку навчальних програм, проведення семінарів та майстер-класів, а також участь у науково-дослідницьких проєктах.

Інтеграція ДКА у навчальний процес сприяє підвищенню інтересу студентів до технічних дисциплін. Вони бачать практичне застосування своїх знань, що мотивує їх до подальшого навчання та розвитку. Це особливо важливо в контексті підготовки висококваліфікованих фахівців для сучасного ринку праці.

Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ співпрацює з бізнесом, технологічними компаніями для розробки спільних проєктів. Це дозволяє студентам отримати досвід участі в реальних проєктах, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Інтеграція ДКА також сприяє міждисциплінарному підходу до навчання. Студенти мають змогу поєднувати знання з інженерії, програмування, аналізу даних та соціальних наук, розвиваючи свої професійні компетенції в умовах реальних завдань.

Таким чином, ДКА відіграють ключову роль в інноваційній освіті, допомагаючи студентам адаптуватися до вимог сучасного ринку праці. Лабораторія STEM та дистанційно керованих апаратів МДУ є яскравим прикладом того, як університети можуть успішно впроваджувати новітні технології у навчальний процес, створюючи умови для підготовки висококваліфікованих фахівців.

Література

1. Маріупольський державний університет. Офіційний сайт. URL: <https://mu.edu.ua> (дата звернення: 01.10.2024).

2. Офіційна Facebook-сторінка Маріупольського державного університету. URL: <https://www.facebook.com/mdu.mariupol> (дата звернення: 01.10.2024).

3. Профіль Володимира Шеховцова у Facebook. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100004950938823> (дата звернення:

01.10.2024).

4. Київська Мала академія наук України. URL:
<https://kman.kyiv.ua/ua/novyny/Aerokosmichna-bezpeka-ta-oboronni-tekhnologii-Distanciino-kerovani-aparati> (дата звернення: 01.10.2024).

УДК 005.94:101.9:027.7(043.2)

Мирошник Богдан

/ м. Київ /

«IMPLICIT KNOWLEDGE» ТА «TACIT KNOWLEDGE» ЯК СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Управління знаннями є важливим елементом діяльності університетських бібліотек, особливо в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій і потреби в ефективній організації інформаційних процесів. «Implicit knowledge» (потенційно явні знання) та «tacit knowledge» (неформалізовані знання) є ключовими складовими цього процесу, оскільки вони суттєво впливають на функціонування бібліотек.

На відміну від «explicit knowledge» (формалізованих знань), які задокументовані або закодовані та зберігаються у підручниках, навчальних посібниках, лекційних нотатках, періодичних виданнях, стандартах, патентах, базах даних тощо, «implicit knowledge» стосується знань, які потенційно можуть бути формалізовані, але часто залишаються незадокументованими [4]. Такі знання відіграють важливу роль у прийнятті рішень щодо управління ресурсами та в інтуїтивному розумінні потреб користувачів, що підвищує ефективність роботи бібліотеки.

Як зазначає Дж. А. Бартлетт у своєму керівництві «Knowledge

Management: A Practical Guide for Librarians» [3], бібліотеки повинні використовувати як явні, так і неявні знання, наявні в їхніх організаціях, щоб відповідати інформаційним потребам своїх користувачів. Управління знаннями включає стратегічні дії для захоплення, збереження і використання людських знань працівників для досягнення цілей організації.

«Tacit knowledge», на відміну від явного знання, не фіксується на матеріальних носіях і передається через особисті контакти, взаємодії та досвід. Ці знання ґрунтуються на інтуїції, особистих навичках і несвідомому досвіді працівників, що ускладнює їх формалізацію. Однак вони мають вирішальне значення у взаємодії з користувачами, оскільки дозволяють бібліотекарям краще розуміти інформаційні потреби та швидко реагувати на зміни, дотримуючись принципу «реактивності». Цей принцип передбачає оперативну відповідь на нові виклики та вимоги користувачів.

Знання, засновані на інтуїції та досвіді, значною мірою визначають якість управління бібліотечними ресурсами. Наприклад, «tacit knowledge» допомагає бібліотекарям інтуїтивно керувати інформаційними ресурсами або персоналізувати комунікацію з користувачами, покращуючи їхнє обслуговування. Водночас «implicit knowledge» дозволяє бібліотекарям краще розуміти специфіку роботи з ресурсами та приймати ефективні рішення.

Для забезпечення ефективного управління неявними знаннями університетські бібліотеки повинні впроваджувати програми обміну досвідом через семінари, навчання та наставництво [2]. Використання сучасних технологій, таких як бази знань та автоматизовані системи управління інформацією, допомагає документувати і поширювати ці знання серед працівників, роблячи їх доступними для ширшого кола. Крім того, бібліотеки можуть використовувати інтерактивні онлайн-сервіси, такі як професійні форуми та блоги, для оперативного обговорення актуальних питань бібліотечної справи та бібліотечних технологій. Ці платформи сприяють активному обміну неявними знаннями, дозволяючи бібліотекарям не лише

ділитися досвідом, але й отримувати нові ідеї для впровадження інновацій у своїй роботі.

Основним викликом залишається складність формалізації «tacit» та «implicit knowledge». Ці знання важко фіксувати через їхню інтуїтивну природу, проте інноваційні технології, зокрема штучний інтелект, можуть полегшити цей процес, забезпечуючи автоматичний збір та аналіз даних для створення структурованих знань. Міжнародна співпраця між бібліотеками також сприяє обміну найкращими практиками, що дозволяє підвищувати рівень управління знаннями в бібліотеках.

Запровадження штучного інтелекту в бібліотечну практику є не тільки актуальним, але й перспективним кроком для забезпечення процвітання бібліотек в умовах нової економіки знань. Хоча існують припущення, що ця технологія може витіснити бібліотекарів, насправді вона значно покращить якість надання бібліотечних послуг, підвищуючи їхню актуальність у цифровому суспільстві, яке постійно змінюється [1]. Крім того, міжнародна співпраця між бібліотеками, що використовують штучний інтелект, сприяє обміну найкращими практиками, підвищуючи рівень управління знаннями та ефективність бібліотек.

Таким чином, «implicit knowledge» та «tacit knowledge» відіграють важливу роль у бібліотеках, оскільки вони базуються на досвіді та інтуїції, які є незамінними для взаємодії з користувачами і оптимізації інформаційних процесів. Для покращення управління неявними знаннями університетські бібліотеки мають зосередитися на створенні умов для обміну та передачі цих знань через навчання та наставництво, а також використовувати сучасні технології для їх документування та поширення.

Література

1. Дем'янюк Л. М. Штучний інтелект у бібліотечній практиці: зарубіжний досвід. Бібліотека. Наука. Комунікація: Інноваційні трансформації ресурсів і послуг : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 4–6 жовт. 2022 р. Київ, 2022. С.

33–35.

2. Лобузiна К. В. Бiблiотека 3:0: знання, сховища даних та експерти. *Бiблiотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 1. С. 26-35. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2012_1_7.

3. Bartlett, J. A. (2021). Knowledge management: A practical guide for librarians. USA: Rowman & Littlefield. Retrieved from <https://tinyurl.com/4acyc83t> (in English).

4. Krytska O. V., Fandikova Y. V. Knowledge Management Organization in the Context of LibGuides of Sumy State University Library. University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings. 2023. No. 8. P. 22–30. DOI: https://doi.org/10.15802/unilib/2023_293029..

УДК 778.5:651.92:930.25(043.2)

Кладітін Максим

/ м. Київ /

КІНОФОТОДОКУМЕНТУВАННЯ: ВИКЛИКИ МИНУЛОГО І ПЕРСПЕКТИВИ СЬОГОДЕННЯ

Кінофотодокументування, як процес фіксації подій за допомогою кіно- та фотоматеріалів, відіграє ключову роль у збереженні історичної пам'яті та формуванні суспільної свідомості. З моменту свого виникнення ці технології зазнали значних трансформацій, стикаючись із численними викликами та відкриваючи нові перспективи.

У минулому кіно- та фотодокументування стикалися з технічними обмеженнями, такими як низька якість зображення, обмежена мобільність обладнання та складність зберігання матеріалів. Ці фактори ускладнювали процес фіксації подій та їх подальшого використання в інформаційних цілях.

З розвитком технологій відбулися значні покращення в якості зображення, зменшенні розмірів обладнання та спрощенні процесів зберігання та обробки матеріалів. Це дозволило розширити можливості кінофотодокументування та зробити його більш доступним для широкого кола користувачів.

Сучасна фотожурналістика стикається з новими викликами, зокрема морально-етичними питаннями, пов'язаними з об'єктивністю та суб'єктивністю візуального контенту. Фотожурналісти повинні дотримуватися високих стандартів етики, забезпечуючи достовірність та неупередженість своїх матеріалів [1].

Відділ інформації та зв'язків з громадськістю Маріупольського державного університету (МДУ) активно використовує сучасні технології кіно- та фотодокументування для просування іміджу університету [2]. Команда відділу створює фото- та відеоконтент, співпрацює із засобами масової інформації, рекламними агенціями та типографіями, забезпечуючи єдиний фірмовий стиль в інформаційних повідомленнях.

Завдяки використанню сучасних технологій, відділ може оперативно висвітлювати події університету, створювати якісний контент та ефективно комунікувати з громадськістю. Це сприяє підвищенню впізнаваності МДУ та формуванню його позитивного іміджу.

Однак, поряд із технічними досягненнями, постають питання збереження автентичності матеріалів, захисту авторських прав та етичних норм під час створення та поширення контенту. Ці аспекти потребують постійної уваги та вдосконалення нормативної бази.

Сучасні цифрові технології відкривають нові перспективи для кінофотодокументування, зокрема можливість створення інтерактивних матеріалів, використання віртуальної та доповненої реальності, що дозволяє глибше занурити аудиторію в події та підвищити рівень її залученості [3].

Відділ інформації та зв'язків з громадськістю МДУ активно впроваджує інноваційні підходи, використовуючи новітні технології для створення контенту,

що відповідає сучасним тенденціям та потребам аудиторії. Це дозволяє університету залишатися конкурентоспроможним та привабливим для потенційних студентів та партнерів.

Важливим аспектом є підготовка кваліфікованих фахівців у сфері кінофотодокументування, здатних працювати з сучасними технологіями та дотримуватися високих етичних стандартів. МДУ сприяє розвитку таких спеціалістів, надаючи можливості для навчання та практики в межах спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [4].

Таким чином, кінофотодокументування пройшло значний шлях від технічних обмежень минулого до широких можливостей сьогодення. Використання сучасних технологій та дотримання етичних норм дозволяє ефективно фіксувати та поширювати інформацію, сприяючи розвитку суспільства та збереженню історичної пам'яті.

Література

1. Сучасна фотожурналістика: проблеми, виклики, перспективи. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/vypusk-3-nomer-910-2019/suchasna-fotozhurnalistyka-problemy-vyklyky-perspektyvy> (дата звернення: 02.10.2024).

2. Відділ інформації та зв'язків з громадськістю Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/uk/press> (дата звернення: 02.10.2024).

3. Кудлай В.О. Використання портативних пристроїв для документування особистого електронного архіву. *Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ, м. Київ, 10 лют. 2023 р.* Київ: МДУ, 2023. С. 263–264. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4397> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Кафедра інформаційної діяльності: офіційний сайт Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/departments/kafedra-informaciynoi-diyalnosti> (дата звернення: 02.10.2024).

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОЦЕСІ МЕДІАЦІЇ: ПОБУДОВА ДОВІРИ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

Соціальні комунікації відіграють ключову роль у процесі медіації, сприяючи побудові довіри та взаєморозуміння між сторонами конфлікту. Медіація, як альтернативний метод вирішення спорів, базується на ефективній комунікації, що дозволяє сторонам досягти взаємоприйняттого рішення.

У сучасному суспільстві соціальні комунікації зазнали значних трансформацій під впливом нових медіа. Інтернет та соціальні мережі стали унікальними каналами комунікації, які знімають географічні та організаційні обмеження на участь у суспільних обговореннях. Це створює нові можливості для медіації, дозволяючи залучати широку аудиторію до процесу вирішення конфліктів [1].

Відділ інформації та зв'язків з громадськістю Маріупольського державного університету (МДУ) активно використовує сучасні засоби соціальних комунікацій для інформування громадськості про діяльність університету та сприяння взаєморозумінню між різними групами. Начальник відділу, Оксана Дерев'янка, координує роботу з поширення інформації через офіційний сайт університету та соціальні мережі, забезпечуючи прозорість та відкритість комунікації [2].

Ефективна соціальна комунікація в процесі медіації сприяє зниженню напруженості та створенню атмосфери довіри між сторонами. Використання нових медіа дозволяє медіаторам швидко та ефективно передавати інформацію, організувати онлайн-зустрічі та обговорення, що особливо

актуально в умовах пандемії COVID-19.

Соціальні медіа також відіграють важливу роль у формуванні громадської думки та поширенні інформації про медіацію як ефективний метод вирішення конфліктів. Через платформи, такі як Facebook та Instagram, можна проводити інформаційні кампанії, вебінари та тренінги, підвищуючи обізнаність населення про переваги медіації.

Відділ інформації та зв'язків з громадськістю МДУ організовує різноманітні заходи, спрямовані на популяризацію медіації та розвиток навичок ефективної комунікації серед студентів та співробітників університету. Це включає проведення семінарів, тренінгів та круглих столів за участю провідних експертів у галузі соціальних комунікацій та медіації.

Використання соціальних комунікацій у процесі медіації дозволяє враховувати культурні та соціальні особливості сторін, що сприяє більш глибокому розумінню їхніх потреб та інтересів. Це особливо важливо в багатокультурному середовищі, де різні групи можуть мати відмінні цінності та комунікативні стилі.

Соціальні комунікації також сприяють підвищенню прозорості процесу медіації, оскільки дозволяють залучати до обговорення широку громадськість та забезпечувати відкритий доступ до інформації про хід та результати медіаційних процесів [3].

Відділ інформації та зв'язків з громадськістю МДУ забезпечує регулярне оновлення інформації на офіційному сайті університету та в соціальних мережах, що сприяє підвищенню довіри до університету та формуванню позитивного іміджу закладу.

Соціальні комунікації відіграють важливу роль у навчанні та підготовці майбутніх медіаторів. Використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, симуляції та онлайн-дискусії, дозволяє студентам розвивати практичні навички ефективної комунікації та вирішення конфліктів.

Медіація, як процес, базується на принципах добровільності,

конфіденційності та нейтральності. Соціальні комунікації сприяють дотриманню цих принципів, забезпечуючи ефективний обмін інформацією та підтримку конструктивного діалогу між сторонами.

Відділ інформації та зв'язків з громадськістю МДУ активно співпрацює з іншими структурними підрозділами університету, зокрема з кафедрою філософії та соціології МДУ [4], для організації спільних заходів, спрямованих на розвиток навичок медіації та ефективної комунікації серед студентів.

Соціальні комунікації також сприяють поширенню успішних практик медіації, що дозволяє іншим організаціям та спільнотам переймати досвід та впроваджувати ефективні методи вирішення конфліктів у своїй діяльності.

Використання соціальних комунікацій у процесі медіації сприяє підвищенню соціальної згуртованості та зміцненню громадянського суспільства, оскільки дозволяє ефективно вирішувати конфлікти та запобігати їх ескалації.

Таким чином, соціальні комунікації відіграють ключову роль у процесі медіації, сприяючи побудові.

Література

1. Сучасні засоби соціальних комунікацій та їх роль у вирішенні конфліктів. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1358> (дата звернення: 10.12.2024).

2. Відділ інформації та зв'язків з громадськістю Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/uk/press> (дата звернення: 10.12.2024).

3. Ivanets T. Using media as weapons in hybrid war. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research*. 2022. Vol. 12, Issue 2, Special issue 29. pp. 175–179. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5457> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Кафедра філософії та соціології: офіційний сайт Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/departments/kafedra-filosofiji-ta-sociologiji>. (дата звернення: 02.10.2024).

СТАН РОЗРОБЛЕНOSTI ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства підвищується необхідність інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування органів державної влади, що включає в себе цілий набір операцій із збирання, обробки та подальшого застосування інформації, вкрай необхідної для реалізації покладених на владні структури, функцій і завдань.

Питання інформаційного забезпечення управлінської діяльності органів державної влади України, з погляду на її актуальність, привертало увагу багатьох вчених. Про це свідчить наявність праць з різних аспектів проблеми, якими представлена вітчизняна історіографія. Так, дослідники В. Титаренко та П. Саух займалися вивченням сучасного стану інформаційно-аналітичної підтримки роботи органів виконавчої влади [11]. Автори наголосили на важливості функціонування служб інформаційно-аналітичного забезпечення у галузі державного управління шляхом політико-адміністративного реформування, яке на сьогодні важливіше за суто політичні фактори, що спричиняє вибір нових підходів до керування державою. На їх думку, це зумовлює потребу здійснення якісного аналізу, реалізацію експертної діяльності та забезпечення консультативної допомоги управлінцям. Вибір обґрунтованих, грамотних стратегій інформаційно-аналітичної роботи сприяє зростанню потреб в організації аналітичного забезпечення та спричиняє підвищення рівня підготовки аналітиків і експертів у сфері надання послуг державним гілкам влади.

Важливою для розроблення теми є дисертаційна робота Ю. Уманського,

де висвітлені особливості інформаційного забезпечення вітчизняної системи державного управління. Науковцем сформульовано теоретичні основи надання інформаційних послуг владним структурам держави шляхом виявлення наявних протиріч, що заважають налагодженню плідних комунікацій в ході демократичних перетворень. Зокрема, розглянуто роль маркетингових послуг та комунікаційного менеджменту у процесі інформаційного забезпечення системи управління державою, конкретизовано базові теоретичні положення державної інформаційної політики України [12].

Р. Коваль акцентував на важливості інформатизації в контексті зміни існуючої сьогодні концепції інформаційно-аналітичного забезпечення державних органів влади на усіх ієрархічних рівнях. Науковець окреслив властивості стану інформаційно-аналітичної роботи державницьких структур та забезпечення процесу інформатизації владних інституцій за умов становлення у вітчизняній практиці електронної форми урядування. Автор запропонував новий варіант побудови сучасної інформаційно-аналітичної системи надання підтримки органам влади. Задля підвищення результативності інформаційно-аналітичного забезпечення роботи регіональних органів влади ініціював підхід щодо вдосконалення місцевої інформаційної інфраструктури за допомогою розвитку її технологічного елементу і застосування інструментів гарантування інформаційної безпеки. Р. Коваль розробив конкретні пропозиції на шляху формування функціональної системи управління та контролю інформатизації регіональних органів влади. Заслугою дослідника став новий підхід до виконання наукового завдання із піднесення на більш високий щабель інформаційно-аналітичного забезпечення у прийнятті керівних рішень гілками влади, відповідно до чого він провів систематизацію теоретико-методологічних основ інформатизації державного управління, виокремив напрямки вдосконалення засобів інформаційно-аналітичного забезпечення роботи інститутів державної влади та органів місцевого самоврядування під кутом зору становлення в Україні інформаційного соціуму [7].

Заслуговує на увагу наукова публікація А. Пугача, у якій розкрито сутність інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності владних структур держави. Зокрема, автор зупинився на висвітленні недоліків, що заважають сьогодні всебічно реалізовувати інформаційно-аналітичну роботу, як от: стихійний характер розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення органів влади, брак чіткої стратегії держави у даному напрямі, вузькість підходу щодо вирішення технічних питань з боку працівників сфери інформаційно-аналітичного забезпечення владних гілок, слабкий рівень організації роботи інформаційно-аналітичних служб, які функціонують в Україні; недостатнє розуміння важливості застосування аналітичної моделі державно-управлінської аналітики [9].

На питанні інформаційно-аналітичної підтримки служб та підрозділів державного управління зупинився Ю. Саричев. Учений розглянув різні, найбільш ефективні підходи у даному напрямку діяльності. Шляхом аналізу інформаційного змісту системи управління державою, а також спеціальної кібернетичної моделі її впровадження, він сформулював та ввів до наукового обігу нове визначення процесу оброблення інформації та прийняття керівного рішення у сфері управління державою. Важливим здобутком науковця є уточнення видової специфіки інформаційно-аналітичного забезпечення та моніторингу на підставі показу їх схожості та відмінностей. З'ясовано видову роль інформаційно-аналітичного забезпечення у системі державного керівництва, наголошено на необхідності типологізації різновидів інформаційного забезпечення за допомогою застосування кібернетичного принципу в їх класифікації [10].

Важливим напрацюванням у даному напрямі стало дослідження С. Палія, який дослідив діяльність інформаційно-аналітичних центрів в Україні під кутом зору ухвалення управлінських рішень. Науковець визначив місце даних осередків в ході прийняття керівних рішень впродовж періоду реформування вітчизняної управлінської системи з кінця XX – до початку XXI ст. Автор показав

особливості становлення та сучасної діяльності інформаційно-аналітичних центрів, окреслив перспективи їх функціонування з урахуванням поставлених завдань, визначив шляхи вдосконалення роботи [8]

Досить цінними для вивчення проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення роботи органів влади вважаємо праці дослідника В. Горового, у яких розкрито проблемні аспекти формування інформаційної інфраструктури суспільства, спрямованої на надання допомоги керівним гілкам влади; конкретизовано роль бібліотечних закладів в організації інформаційного забезпечення владних інститутів держави; висвітлено етапи створення, становлення та розвитку Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (далі – СІАЗ) у складі НБУВ імені В. Вернадського [1-3].

Докладна інформація з теми містилася також у статті М. Закірова, де подано історію формування СІАЗ. Зазначено, що даний підрозділ функціонує аналогічно до інформаційно-аналітичних служб великих зарубіжних книгозбірень. Детально розглянуто напрями діяльності служби, а також основні види інформаційно-аналітичної продукції підрозділу [5].

Над з'ясуванням рівня інформаційного забезпечення СІАЗ НБУВ владних структур держави працювали Г. Єрмолаєва та В. Мельниченко [6]. Ними досліджувалася робота бібліотечних установ в якості інформаційно-аналітичних осередків, що надають інформаційну підтримку органам влади. Проаналізовані результати роботи підрозділу із забезпечення інформаційного супроводу органів державної влади. Показано особливості структурної побудови аналітичної служби, проваджувані функції, головні напрямки роботи, а також різновиди інформаційно-аналітичних матеріалів, які створюються з урахуванням інформаційних потреб керівних органів держави.

О. Желай охарактеризувала накопичену аналітичними підрозділами НБУВ практику діяльності з інформаційно-аналітичного забезпечення запитів як безпосередньо владних структур України, так і широкого спектру споживачів бібліотечних послуг. В аспекті поліпшення електронного сервісу бібліотек

науковиця висвітлила досвід роботи CIAЗ і Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) як складових структурних одиниць НБУВ, а також наголосила на значенні надання різноманітних видів електронного обслуговування у цифровому форматі [4].

Таким чином, за результатами дослідження можна зробити висновок, що проблема інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади є достатньо розробленою вітчизняними науковцями, чому присвячено ряд монографій, наукових статей, дисертацій. Значна кількість їх виконана у контексті вивчення системи державного управління. Окрему тематичну групу робіт формують публікації інформаційно-бібліотечного напрямку, у яких розглянуто різні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення гілок влади. Серед них, на нашу думку, найбільш вирізняються праці співробітників CIAЗ НБУВ.

Література

1. Горовий В.М. Роль інформаційно-аналітичних служб у поширенні наукових знань. URL: http://mndc.naiiu.kiev.ua/Gurnal/4text/4_18.htm/

2. Горовий В. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1992-2006): етапи становлення. Архіви України. 2006. № 1–6(259). С. 71–78.

3. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія / наук. ред. Л.А. Дубровіна; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ: НВЦ НБУВ, 2010. 360 с.

4. Желай О. Інформаційно-аналітичне забезпечення як важливий напрям розвитку бібліотечного електронного сервісу (на прикладі діяльності аналітичних підрозділів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського). Science and Education a New Dimension, Humanities and Social Sciences. 2018. № VI (26). Issue 156. pp. 91–96.

5. Закіров М.Б., Мельниченко В. О. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (CIAЗ) // УБЕ. URL:

[https://ube.nlu.org.ua/article/служба%20інформаційно-аналітичного%20забезпечення%20органів%20державної%20влади%20\(СІАЗ\)](https://ube.nlu.org.ua/article/служба%20інформаційно-аналітичного%20забезпечення%20органів%20державної%20влади%20(СІАЗ))

6. Єрмолаєва Г., Мельниченко В. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності органів державної влади Службою інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України. Молодий вчений. 2018. № 11(2). С. 589-592. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_11%282%29__20

7. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук із держ. управління: 25.00.02. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2008. 207 с.

8. Палій С. В. Діяльність інформаційно-аналітичних центрів в Україні у контексті ухвалення управлінських рішень: дис. на здоб. наук. ступеня доктора філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи: 27.00.03. Київ: НАКККІМ, 2023. 193 с.

9. Пугач А. О. Сутність процесу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної виконавчої влади в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 8. С. 1–3.

10. Саричев Ю.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення як вид інформаційного забезпечення в системі державного управління. Вісник НАДУ при Президентіві України. Серія «Державне управління». 2017. № 3. С. 120-126.

11. Титаренко О. Р., Саух Ю. П. Інформаційно-аналітичне та експертно-консультативне забезпечення діяльності органів державного управління у сучасних умовах. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=664>

12. Уманський Ю. В. Інформаційне забезпечення системи державного управління : дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Запоріжжя, 2008. 187 с.

ВПЛИВ КІБЕРБУЛІНГУ ТА АНОНІМНОСТІ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ НА ПІДЛІТКОВУ АГРЕСІЮ ТА ЗЛОЧИННІСТЬ

Сучасні цифрові технології значно змінили способи комунікації, особливо серед молоді. Соціальні мережі та онлайн-платформи стали невід'ємною частиною їхнього повсякденного життя, проте разом із можливостями з'явилися й виклики. Одним із таких викликів є зростання кібербулінгу – форми агресії, яка поширюється через цифрові платформи. Анонімність в Інтернеті сприяє підвищенню рівня агресивної поведінки серед підлітків, що в свою чергу може призводити до девіантної та злочинної поведінки [3; 5].

Кібербулінг визначається як агресивна, навмисна поведінка, що здійснюється через електронні засоби комунікації з метою завдати шкоди іншій особі. Підлітки є однією з найбільш вразливих груп до кібербулінгу через їхню активну участь у соціальних мережах та недостатній емоційний розвиток. Такі дії можуть включати погрози, образи, розповсюдження неправдивої інформації, що призводить до психологічного тиску на жертву [2; 6, с. 34]. Поширеність кібербулінгу серед молоді є значною проблемою, оскільки він часто залишається непоміченим у реальному житті [1; 7, с. 45].

Анонімність в Інтернеті сприяє зниженню соціальних норм та відповідальності за свої дії. Як зазначають дослідники, «ефект невидимості», який надає Інтернет, робить підлітків більш схильними до агресивної та девіантної поведінки [4, с. 67; 5, с. 78]. Відсутність безпосередньої відповідальності дозволяє підліткам уникати соціального осуду, що посилює рівень агресії [6, с. 23].

Кібербулінг може мати довготривалі наслідки для жертв, включаючи

депресію, зниження самооцінки, тривожні розлади та навіть суїцидальні думки [1, с. 45; 3, с. 102]. Крім того, ті, хто бере участь у кібербулінгу, з більшою ймовірністю демонструють агресивну поведінку в реальному житті, що може призвести до серйозних правопорушень, таких як насильство або вандалізм [7, с. 65; 4, с. 112].

Для боротьби з кібербулінгом необхідні як юридичні, так і соціальні заходи. Важливим є навчання молоді цифрової етики та навичок безпечної поведінки в Інтернеті [8, с. 23]. Крім того, необхідно вдосконалювати закони, що стосуються кіберзлочинів, та забезпечувати адекватну підтримку жертвам [6, с. 56].

Жертви кібербулінгу часто стикаються з серйозними психологічними наслідками. Підлітки, які зазнали онлайн-насильства, можуть відчувати підвищений рівень тривожності, зниження самооцінки, а в деяких випадках – розвиваються депресивні стани [3, с. 105]. Дослідження показують, що підлітки, які стали жертвами кібербулінгу, мають вищий ризик соціальної ізоляції та суїцидальних думок. Важливим є той факт, що негативні психологічні наслідки можуть проявлятися не лише в короткостроковій, але й у довгостроковій перспективі, впливаючи на формування особистості [5, с. 86; 7, с. 66].

Крім того, серед підлітків, які беруть участь у кібербулінгу, також спостерігаються певні психологічні проблеми. Агресивна поведінка, реалізована через анонімність, часто маскує внутрішні конфлікти, комплекси або незадоволеність собою [6, с. 90]. Це може призводити до розвитку деструктивних моделей поведінки в майбутньому, а також сприяти переходу від онлайн-агресії до реальної фізичної агресії [8, с. 32].

Соціальні медіа створюють середовище, в якому легко формується та поширюється девіантна поведінка серед підлітків. Відсутність чіткої модерації контенту та низький рівень відповідальності користувачів у багатьох платформах сприяють розповсюдженню агресії та насильства [9, с. 134]. Дослідження показують, що підлітки, які активно взаємодіють у соціальних

мережах, частіше піддаються впливу групових норм, які можуть сприяти антисоціальній або девіантній поведінці [10, с. 98].

Особливо небезпечною є взаємодія підлітків у закритих онлайн-спільнотах, де агресивні дії та прояви девіантної поведінки можуть заохочуватися груповою підтримкою [4, с. 78]. Це може призводити до подальшого емоційного та соціального відчуження підлітків, що підвищує ймовірність їхньої участі в кримінальних діях як у цифровому просторі, так і поза ним [5, с. 45].

Такі механізми підкреслюють важливість запровадження освітніх програм та ініціатив, спрямованих на розвиток навичок критичного мислення та цифрової етики серед підлітків, що дозволить зменшити негативний вплив соціальних медіа на їхню поведінку.

Вплив кібербулінгу та анонімності в цифровому просторі на підліткову агресію та злочинність є серйозною соціальною проблемою. Ефективна профілактика кібербулінгу потребує комплексного підходу, який включає як освітні, так і правові заходи [9, с. 112; 10, с. 45].

Література

1. Берсон, І. Р., Берсон, М. Дж. Вплив поведінки молоді в Інтернеті: порівняльний аналіз використання Інтернету молоддю // Часопис про сучасні онлайн-тенденції серед молоді. – 2005. – С. 45–67.

2. Хіндуджа, С., Патчін, Дж. В. Кібербулінг: ні епідемія, ні рідкість // Журнал цифрових суспільних досліджень. – 2012. – С. 23–34.

3. Ковальські, Р. М., Джуметті, Г. В., Шрьодер, А. Н., Латтаннер, М. Р. Булінг в епоху цифрових технологій: критичний огляд і метааналіз досліджень кібербулінгу серед молоді // Психологічний огляд. – 2014. – С. 102–134.

4. Патчін, Дж. В., Хіндуджа, С. Вплив кібербулінгу на самооцінку підлітків // Журнал досліджень підліткової агресії. – 2010. – С. 45–78.

5. Бойд, Д. Це складно: соціальне життя мережевих підлітків. – Нью-Йорк: Yale University Press, 2014. – 327 с.

6. Лівінгстон, С. Клас: життя і навчання в цифрову епоху. – Лондон: MIT Press, 2018. – 412 с.

7. Патчін, Дж. В., Хіндуджа, С. Кібербулінг та його вплив на молодь // Підліткова психологія. – 2010. – С. 65–89.

8. Ковальські, Р. М., Джуметті, Г. В., Шрьодер, А. Н., Латтаннер, М. Р. Онлайн-агресія серед підлітків: огляд досліджень // Журнал сучасних соціальних досліджень. – 2014. – С. 32–56.

9. Хіндуджа, С., Патчін, Дж. В. Огляд досліджень кібербулінгу // Соціальні проблеми молоді. – 2010. – С. 112–134.

10. Бойд, Д. Соціальні мережі та девіантна поведінка підлітків // Журнал цифрових технологій і суспільства. – 2014. – С. 45–98.

УДК 821.161.2-1/-9(091)»18/19»(043.2)

Харакоз Наталя

/ м. Київ /

ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ В УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРІ МЕЖІ СТОЛІТЬ

Кінець ХІХ – початок ХХ століття був періодом значних змін в українській літературі. Письменники все більше зверталися до західноєвропейських літературних течій та філософських ідей, що призвело до появи модернізму – нового напрямку в мистецтві. Традиційне українське письменство, яке орієнтувалося на народні мотиви та прості сюжети, поступилося місцем новим формам вираження. Письменники почали більше уваги приділяти внутрішньому світу людини, її переживанням та думкам. Це призвело до появи нових жанрів та стилів. Так утворюється жанр поезії в прозі, «...особливістю поетики якого стає не лише поєднання ліричних та епічних родових ознак, а й вільне ставлення до канонічних норм наративного та композиційного

структурування тексту» [1, с. 59]. В українській науці існує обмежена кількість наукових праць з цього питання, проте варто відзначити таких дослідників, як С. Павличко, О. Бігун, О. Казанова, Н. Кузьма.

Актуальність дослідження полягає в необхідності комплексного аналізу жанру поезії в прозі в українській літературі в контексті загальноєвропейського мистецького процесу.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу окремих творів зазначених авторів визначити характерні риси та особливості поезії в прозі як жанру української літератури.

У творчості Лесі Українки представлений найяскравіший зразок жанру поезії в прозі – твір «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами...», який вражає своєю глибиною та ліризмом. У основі твору – трагічне кохання письменниці до Сергія Мержинського. Лірична героїня твору переживає глибоку душевну драму, її переповнюють туга, страх, бажання кохання і водночас відчуття безнадії, яке раптом переходить у надію: «А потім і щастя, і горе обірвались так раптом, як дитяче ридання, і я побачила тебе.» [5, с. 295]. Образ коханого («ти») постає для неї опорою, джерелом надії та єдиним спасінням: «Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині.» [5, с. 295].

Вже з назви твору зрозуміло про його символічний зміст. Ключовий образ – зів'ялі троянди – створює атмосферу смутку, ностальгії та уособлює втрату надій. Троянда частіше є символом кохання, а кохання, в свою чергу, може поставати синонімом до слова життя, але тут квітка зів'яла: це насамперед символ минулого, того, що колись було прекрасним, живим, сповненим надій, а тепер згасло, втратило свою силу. Героїня згадує «якусь любу, минулу мрію» [5, с. 295], яка асоціюється з цими пахощами зів'ялих троянд. Значення цього символу простежується у її зверненні до коханого на самому початку листа: «...ти, мій бідний, зів'ялий квіте!» [5, с. 295], – де ключовим є наближення смерті, в'янення життя. Ритм у творі досягається за допомогою анафори («мій груже, мій груже»), риторичних запитань та звертань, а також численних епітетів,

метафор, порівнянь та повторів («*Візьми мене з собою...*», «*І нехай в'януть...*»). Композиційно текст побудований на зростанні емоційного напруження. Від спогадів і туги героїня переходить до відчайдушного благання про порятунок. Можна сказати, що цей твір нагадує сповідь, молитву, бо, як бачимо, не має чіткого сюжету і написаний у формі монологу, що звернений до коханого.

Окремої уваги заслуговують глибоко психологізовані й структурно модернізовані твори М. Коцюбинського, зокрема цикл поезій у прозі «З глибини», що складається з невеликих ліричних замальовок «Хмари», «Утома», «Самотній» і «Сон». Усі твори побудовані у формі ліричного монологу, сповіді ліричного героя, який звертається до читача, до себе, до природи. Однак «...у таке монологізоване мовлення вливається діалогізований спосіб мислення, виражений синтаксично риторичними запитаннями...» [2, с. 372].

У поезії в прозі «Хмари» Михайло Коцюбинський звертається до образу природи як джерела художнього натхнення, засобу для зображення внутрішнього світу митця-громадянина. Письменник використовує розгорнуте порівняння, уподібнюючи хмари до «душі поета», кожен абзац – це нова картина, і цим досягає надзвичайної пластичності у передачі широкого спектру почуттів та стану душі митців. Від хмари, яка «*чиста і біла... з золотим усміхом на рожевих устах...*» [3, с. 177,] що символізує безтурботне творче поривання, «*бажання пісні*», до тої, «*...яка сіє грібну мряку суму...*» [3, с. 177] – це сумний, пригнічений настрій, вічні шукання «*...нащо?.. до чого?...*» [3, с. 177], пасивне самозаглиблення. Особливу роль відіграють своєрідні анафори («*Я впізнаю її...*», «*Я бачу її...*», «*Я знаю її...*», «*Я розумію...*»), які надають твору ритмічності та ще глибше підкреслюють різні стани душі поета.

Наступний твір «Утома» є немов би продовженням «Хмар», тільки увага вже акцентується саме на стані душі ліричного героя – самого автора, а не митців у цілому. У цій поезії в прозі Коцюбинський проводить паралель між природою та людиною, підкреслюючи їхню протилежність. Хмари на небі не залишають слідів, земля легко позбувається тіней, вода «*...ламле всі лінії й*

фарби і творить своє» [3, с. 178], а в рослин «...кожна брунька ховає в собі надію життя і дасть нові пагони» [3, с. 178]. Натомість, душа поета, «...темна од жалю до нещасної землі...» [3, с. 177] («Хмари»), не може бути вільною від переживань і страждань, вона чутлива до реалій, і саме тому ліричний герой відчуває втому.

Третій твір збірки – «Самотній» – зосереджений на темі екзистенційної самотності, яка розглядається як невід’ємна складова людського буття. Герой постійно чує «...вже знайомий реквієм душі : – А ти самотній!..» [3, с. 178]. Коцюбинський прагне, аби читач почув цей «любимий приспів» його душі і це досягається завдяки частим повторам («Самотній!.. Самотній!..», «А ти самотній!..»), вигукам («Ха-ха!»). Однак автор розглядає самотність як невід’ємну частину творчого натхнення, яка дозволяє митцю глибше сприймати і осмислювати навколишній світ. Самотність у Коцюбинського не є наслідком уникнення спілкування, а скоріше впливає з його таланту.

В останній з циклу поезії в прозі «Сон» розповідається про глибоко особистий, навіть інтимний, мотив пошуку цілісності та гармонії. Твір починається і закінчується одним і тим самим питанням «...чи ж снилось мені?», тобто межа між реальністю і сном для героя розмита. Він мандрує світом, шукаючи «другу половину», яка доповнила б його і принесла спокій, але «Краї не зростались у цілеє серце, а все було дві половини» [3, с. 179]. І «...коли на голову...впав перший сніг» [3, с. 179], він ніби знаходить те, чого шукав, але його серце вже не має сил для єднання. Він відчувається зламаним, «зацькованим звіром», який прагне лише спокою і забуття: «...іди... іди... спадай, покрий навіки...» , – звертається герой до снігу. Цей фінал підкреслює неможливість досягти абсолютної гармонії і цілісності у житті.

Поезії в прозі М. Коцюбинського написані від першої особи у формі ліричних монологів, що дозволяє читачеві зазирнути у внутрішній світ ліричного героя, який очевидно є alter ego самого автора. Його стиль лаконічний, лапідарний, без зайвих деталей, що дозволяє концентрувати увагу на головному – на психологічних і філософських аспектах людського буття.

Таким чином, найбільш характерними особливостями поезії в прозі виступають стислість, напруженість і структурна завершеність. Поезії в прозі, на відміну від традиційної прози, найбільш властиві алегорії, метафори, символи; зустрічаються синтаксичні повтори, паралелізми, рефрени, анафори; мелодійність тексту досягається звуковою організацією (асонансами та алітераціями, граматичними та лексичними повторами, особливою роллю початкової та кінцевої фрази), але не римами. Поезія у прозі з найбільшою силою проявляє весь спектр авторських почуттів, звертається з душевного боку особистості, її психологічного стану. Завдяки всьому вищезазначеному, читач легко уявляє себе на місці ліричного героя. Цей жанр увібрав у себе досвід новаторських літературних течій свого часу, перейнявши естафету творчих експериментів з формою та змістом, започаткованих, зокрема, французькими літераторами Ш. Бодлером та А. Бертраном. Отже, «...саме поезії в прозі належить заслуга зламу традиційного українського наративу» [4, с. 133].

Література

1. Казанова О. Жанр поезії у прозі як форма літературно-естетичної свідомості перехідної доби. Слово і час. 2015. № 11. С. 58–70.
2. Корній М. Художня специфіка імпресіоністичних творів Михайла Коцюбинського. Наукові дослідження молоді : Матеріали IV Звіт. науково-практ. конф. студентів, аспірантів та викл. Київ-Дубно, 2012. С. 370–373.
3. Коцюбинський М. Твори в семи томах / ред. О. Є. Засенко ; упоряд. М. С. Грицюта. Київ, 1974. Т. 2 : Повісті, оповідання (1897-1908). С. 177–179.
4. Павличко С. Теорія літератури / передм. М. Зубрицької. Київ : Вид-во ім. Соломії Павличко «Основи», 2002. 679 с.
5. Українка Л. Повне академічне зібрання творів: у 14 томах / ред.: О. Вісич, С. Кочерга ; передм. С. Романов ; Упоряд., коментар: С. Романов, О. Кицан, М. Моклиця та ін. Луцьк, 2021. Т. 5 : Поетичні твори. Ліро-епічні твори. С. 295–296.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У ЖУРНАЛІСТИЦІ

У журналістиці термін «персональні дані» часто викликає труднощі в застосуванні. Загалом, визначення персональних даних у національних та міжнародних документах збігаються. Наприклад, у Конвенції Ради Європи (1981) персональні дані визначаються як будь-яка інформація, що стосується конкретної або визначуваної особи. Закон України «Про захист персональних даних» також трактує це поняття як відомості про фізичну особу, яку можна ідентифікувати [1].

Особливо важливим є поняття ідентифікованої особи – це та, яку можна виділити за допомогою певної інформації, наприклад, імені або номеру документа. Фотографії чи відео також можуть бути засобами ідентифікації.

Чутливі категорії персональних даних включають інформацію про расове походження, політичні та релігійні переконання, стан здоров'я, біометричні або генетичні дані [2]. Обробка таких даних вимагає суворих умов.

Журналісти, розголошуючи будь-яку інформацію, що містить персональні дані, здійснюють їхню обробку, що регулюється законодавством [3]. Національні закони також містять правила щодо доступу до таких даних та їхнього поширення, визнаючи їх як конфіденційну інформацію, що стосується приватного життя.

Свобода журналістики є ключовим аспектом права на вільне висловлення думки, що гарантується Конституцією України та міжнародними документами, такими як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Європейська конвенція з прав людини. Водночас право на приватність обмежує втручання в особисте життя.

Закон України «Про захист персональних даних» визначає, що журналістська діяльність звільняється від певних обмежень щодо обробки персональних даних, якщо вона здійснюється у професійних межах [4-6]. Журналісти повинні дотримуватися стандартів точності та неупередженості в обробці інформації, особливо щодо особистих даних. Важливо забезпечити безпеку даних, зокрема при дослідженнях і розслідуваннях.

Журналісти повинні ретельно перевіряти, чи є необхідність публікації персональних даних, що можуть призвести до порушень прав на приватність.

Свобода вираження є основою демократичного суспільства, але це право повинно бути збалансоване з правом на приватне життя. З одного боку, медіа мають право інформувати суспільство, викриваючи правопорушення чи проблеми, з іншого боку – кожна людина має право на захист своїх особистих даних.

Законодавство та міжнародні норми підкреслюють необхідність дотримання балансу: обмеження права на приватність має бути виправданим і пропорційним. Це означає, що журналісти повинні уникати надмірного втручання в особисте життя та публікації даних, що не є суспільно значущими.

Також важливо враховувати, що публікація конфіденційної інформації без належної обґрунтованості може стати причиною судових позовів і притягнення журналіста до відповідальності. Тому перед оприлюдненням особистої інформації варто оцінювати її важливість та можливі наслідки.

Отже, захист персональних даних є критичним аспектом журналістської діяльності. Баланс між правом на приватність та свободою вираження думок потребує особливої уваги. Журналісти мають право отримувати й поширювати інформацію, але повинні дотримуватися законодавства і міжнародних норм, щоб уникнути порушення прав на приватність.

Література

1. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI.
2. Регламент Європейського Парламенту і Ради ЄС 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних

даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних).

3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних» від 06.07.2010 № 2438-VI.

4. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI.

5. Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 07.10.1997 № 554/97-ВР.

6. Закон України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» від 23.09.1997 № 540/97-ВР.

7. Reuters Institute for the Study of Journalism (2022). 2022 Digital News Report. Available at: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022/united-kingdom>.

8. Ipsos (2022). Ipsos veracity index 2022. Available at: <https://www.ipsos.com/en-uk/ipsos-veracity-index2022>.

9. News Media UK (2022). The Pegasus project. Available at: <https://newsmediauk.org/blog/case-studies/thepegasus-project/>.

10. IPSO (2021). Editors' Code of Practice. Available at: <https://www.ipso.co.uk/editors-code-of-practice/>

11. IMPRESS (n.d.). Know your code. Available at: <https://www.impress.press/standards/impress-standardscode/our-standards-code>.

12. BBC (n.d.). Editorial Guidelines. Available at: <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/>.

13. Ofcom (2020). The Ofcom Broadcasting Code. Available at: <https://www.ofcom.org.uk/tv-radio-and-ondemand/broadcast-codes/broadcast-code>.

ФЕНОМЕН ЖАНРУ TRUE CRIME В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

Визначено специфіку жанру true crime в українському медіапросторі на прикладі провідних національних та блогерських медіа. Акцент зроблено на особливостях адаптації цього жанру до українського контексту та його популяризації серед вітчизняної аудиторії. Досліджено контентні формати, зокрема телевізійні програми та подкасти, що висвітлюють резонансні кримінальні події. Виявлено, що жанр true crime в Україні набирає обертів, потребуючи локалізації та поглибленого аналізу вітчизняних кримінальних історій.

Ключові слова: true crime, український медіапростір, детективний жанр, кримінальні розслідування, етичні стандарти.

Актуальність дослідження. Феномен true crime в українському медіапросторі зумовлений стрімким зростанням популярності цього жанру серед аудиторії, що відображає глибокий суспільний інтерес до тем справедливості та безпеки. True crime приваблює глядачів завдяки своїй здатності занурювати у деталі реальних детективних історій злочинів, поєднуючи елементи розслідування і людської драми, але водночас несе ризики для суспільства. Він може призводити до десенсибілізації насильства, спотворювати уявлення про злочинність і моральність, романтизувати злочинців. Аналіз цього жанру важливий для розуміння його впливу на суспільну свідомість і медіасередовище в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити особливості жанру true crime в українському медіапросторі, проаналізувати

його формати та оцінити ризики і перспективи розвитку цього жанру в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням авторських положень.

Детективний жанр протягом століть викликає незмінний інтерес у широкої аудиторії, оскільки він поєднує в собі інтригу, таємницю та інтелектуальну гру між злочинцем і розслідувачем. Прагнення людей до розкриття загадок і пошуку справедливості відображає глибинні психологічні механізми, пов'язані з цікавістю до таємничого та незвіданого.

Детективи задовольняють потребу у вирішенні складних проблем і, водночас, дають змогу спостерігати за перемогою логіки та порядку над хаосом і злочином [1, с. 396-419]. Цей жанр еволюціонував разом із розвитком літератури, кіно та телебачення, стаючи дедалі популярнішим у різних культурах, зокрема в Україні, де попит на детективні історії залишається високим як у традиційних, так і в сучасних медіа.

True crime, в дослівному перекладі «справжній злочин» – це жанр нехудожньої літератури, відеороликів, фільмів або подкастів, де автор досліджує певний злочин, детально описуючи дії злочинця, жертви, слідства та всіх пов'язаних із ситуацією осіб [2, с. 92].

Жанр true crime тісно пов'язаний із детективним жанром, оскільки обидва будуються на розслідуванні злочинів і прагненні розкрити правду. Однак основна різниця полягає в тому, що детективний жанр зазвичай пропонує вигадані історії, тоді як true crime базується на реальних подіях. У true crime, як і в детективних творах, присутня інтрига та логічний процес пошуку винуватців, але емоційне сприйняття підсилюється усвідомленням того, що це не вигадка, а реальність. Обидва жанри стимулюють цікавість глядачів або читачів до теми правосуддя та злочинності, але true crime привносить додатковий елемент соціальної відповідальності, акцентуючи увагу на справжніх жертвах та наслідках злочинів у суспільстві [3].

Жанр true crime активно набуває популярності в Україні, адаптуючись до

сучасних медіаформатів і втілюючись у телевізійних програмах, подкастах та блогах. В Україні вже існують успішні проєкти true crime, які охоплюють широкий спектр кримінальних історій. Наприклад, популярні подкасти, як «Дівчина у подкасті», що зосереджується на маніяках та таємничих злочинах, або ж «Не та людина» від Радіо The Ukrainians, який розповідає історію злочинів маніяка-вбивці Сергія Ткача, водночас викриваючи злочинну безвідповідальність правоохоронців [4; 5]. Такий підхід дозволяє не лише розкривати конкретні випадки, а й порушувати ширші питання про безкарність правоохоронців та недоліки судової системи. Завдяки детальному аналізу справи Ткача та свідченням невинно засуджених осіб, проєкт спонукає слухачів до критичного осмислення проблеми правосуддя. Як показує статистика, близько 30% звинувачених опиняються під прицілом правоохоронців випадково, що підкреслює необхідність об'єктивного аналізу та відповідального висвітлення теми [6].

Варто також зазначити роль true crime формату в контексті російсько-української війни, що допомагає проливати світло на скоєння воєнних злочинів з боку росії. Подкаст «Психологія злочину» від Суспільного та Українського Радіо спочатку задумувався як класичний true crime проєкт, що мав досліджувати найбільш резонансні кримінальні справи в Україні за останні 20 років [7]. Однак з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну формат подкасту зазнав змін. Другий сезон проєкту перейшов від класичного кримінального жанру до розкриття воєнних злочинів, які скоюють російські військові на окупованих територіях України. У рамках цього подкасту детально аналізуються питання: хто віддає злочинні накази, хто їх виконує і якими мотивами керуються люди, що стають виконавцями таких звірств. Розкривається психологія злочинців і досліджується, що штовхає їх на скоєння злочинів у таких умовах, як війна [8].

Можна зазначити, що з одного боку, жанр true crime викликає великий інтерес у глядачів та слухачів, оскільки він базується на реальних подіях і часто

висвітлює резонансні кримінальні справи. Подкасти та програми у цьому форматі можуть сприяти підвищенню правосвідомості громадян, зацікавлюючи їх деталями розслідувань і стимулюючи до обговорення питань правосуддя та кримінальної відповідальності. У деяких випадках true crime контент навіть може допомагати в розслідуваннях, як це траплялося за кордоном, де завдяки таким програмам глядачі чи слухачі звертали увагу на нові факти або давали важливі свідчення, що сприяло розкриттю злочинів [9, с. 337-354].

Важливим аспектом є й етична сторона жанру, адже необхідно об'єктивно висвітлювати історії, уникаючи романтизації злочинців та сенсаційного підходу. Важливо зберігати коректність і повагу до постраждалих, щоб екологічно доносити інформацію та сприяти просвітництву в темі правосуддя й злочинності.

Висновки. Український жанр true crime в багатьох аспектах подібний до світових аналогів, адже він використовує притаманні жанру елементи детального розслідування реальних злочинів, поєднуючи їх з емоційним залученням аудиторії. Однак, його унікальність полягає у відображенні специфічної реальності, наприклад, пов'язаної з російсько-українською війною, що може зміщувати акцент на висвітлення воєнних злочинів. Такий аспект виконує важливу функцію інформування міжнародної спільноти про злочини війни, які потребують уваги та відповідної реакції з боку світової спільноти.

Популяризація жорстоких злочинів може викликати моральні та етичні питання, особливо якщо історії акцентують увагу на деталях насильства, перетворюючи злочинців на своєрідних «зірок». Це може сприяти десенсибілізації до насильства та створювати хибне уявлення про злочинність як щось інтригуюче або навіть героїчне. Також важливо дотримуватись етичних стандартів, щоб не травмувати родичів жертв або не поширювати неправдиву інформацію.

Перспективи розвитку true crime в Україні полягають у можливості створення відповідального контенту, що допомагатиме аудиторії розуміти

важливість правосуддя, підвищувати обізнаність про злочини та, можливо, навіть сприяти вирішенню нерозкритих справ. Важливим залишається баланс між цікавістю до жанру та етичною відповідальністю його творців.

Література

1. Скаліцкі М. Феномен детектива: до питання про своєрідність детективної оповіді. 2010. № 250/251 (верес.-жовт.). – с. 396–419.

2. Surette R. Media, Crime, and Criminal Justice: Images, Realities, and Policies. Wadsworth Publishing, 2010. – с. 92.

3. Johnson I. An Examination of the True Crime Genre's Popularity Through the Use of Literary Elements. 2012.

4. Yaroslava. ДІВЧИНА У ПОДКАСТІ. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC32eZhD2CX7WKP8PiiY7utw>

5. Олеся Лук'яненко, Анастасія Рахманіна. «Не та людина» The Ukrainians. URL: <https://podcasts.nv.ua/podcast/214-ne-ta-liudyna.html?page=4>

6. Укрінформ. Українська історія злочинів: у листопаді виходить перший true crime подкаст «Не та людина». 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3334562-ukrainska-istoria-zlociniv-u-listopadi-vihodit-persij-true-crime-podkast-ne-ta-ludina.html>

7. Суспільне мовлення. Українське радіо. «Психологія злочину» від Українського Радіо – фіналіст PRIX EUROPA 2022. 2022. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/5341>

8. Суспільне мовлення. Українське радіо. «Психологія злочину» на Українському Радіо. Сезон: воєнні злочини росіян. 2022. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/5472>

9. Mellins M., Moore S. Critiquing Violent Crime in the Media. Exploring the Presence of the Digital Detective within the True crime Genre and its Online Spaces. 2021. – с. 337-354.

НАРАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

У літературознавстві звернення до наратології відбулося в 60-х роках ХХ століття, у зв'язку з появою нових методик вивчення художнього твору. Наратив як теорія й особлива манера ведення розповіді виступає найдовершенішим способом вираження авторського світогляду в художньому тексті. Вивчення української модерної літератури з позиції наратології як своєрідного діалогу між минулим і теперішнім сприяло розширенню і збагаченню літературного дискурсу.

Творчість Миколи Хвильового належить до модерної літератури, а манера оповіді в його творах цікава для літературознавців. Теорію ведення розповіді в тексті вивчали такі літературознавці, як Ю. Ковалів, О. Ткачук, Х. Пастух, наративними стратегіями Миколи Хвильового цікавилися В. Агеєва, І. Немченко, Ю. Безхутрий та інші. Питання вивчення наративу митця є актуальним у сучасному літературознавстві.

Мета дослідження – визначити особливості наративної стратегії новелістики Миколи Хвильового.

У новелах Миколи Хвильового присутні внутрішні конфлікти персонажів та психологізм. Вони характеризуються своєрідним стилем і темами, що відображають складні соціальні та психологічні процеси післяреволюційного періоду. Його твори часто занурюють читача у внутрішню боротьбу його героїв, що стикаються з моральними дилемами, політичними та ідеологічними протиріччями. Хвильовий глибоко змальовує внутрішнє життя своїх героїв, аналізує їхні психологічні переживання та емоційні стани. Мотив роздвоєння

особистості та пошуку себе у світі ідеологічного хаосу часто з'являється в його романах. Такі аспекти новелістики представлені через специфічні типи оповіді, а саме: розповідь від першої особи, внутрішній монолог, елементи «поточку свідомості». Наприклад, в оповіданні «Я (Романтика)» головний герой, автобіографічний символ Хвильового, бореться між своїм обов'язком перед революцією і своєю людяністю. Він переживає страшний внутрішній конфлікт між своїми ідеалами та жорстокістю революційної дійсності. Сюжет досягає кульмінації, коли головний герой постає перед вибором: обов'язок чи вбивство матері, яка стала символом відчуження і морального розкладання.: «...Я здавив голову й пішов по мертвій дорозі, а позаду мене рипіли тачанки.

Я раптом відкинувсь: що це? галюцинація? Невже це голос моєї матері?

І знову я пізнаю себе нікчемною людиною й пізнаю: десь під серцем нудить. І не ридати, а плакати дрібненькими сльозами хотілось мені – так, як у дитинстві, на теплих грудях.

І спалахнуло:

– невже я веду її на розстріл?

Що це: дійсність чи галюцинація?» [3]

Романи Хвильового часто присвячені революціям та їхнім наслідкам для суспільства і людини. Він описує хаос і відсутність моралі після революції. Персонажі його творів часто втрачають моральні орієнтири і опиняються в ситуаціях, коли їм доводиться робити жорстокий вибір. Багато з його оповідань критикують надмірну ідеологізацію суспільства. В оповіданні «Санаторійна зона» описується душевне сум'яття героїв під час революції. Санаторій стає свого роду забороненою зоною, де герої намагаються розібратися у своєму моральному стані та втраті орієнтирів: «За асоціацією – божевільний Муравйов – він подумав про розстріли й тут же, зиркнувши на оповідача, раптом згадав, що ординатор наказав сестрі поповнити про його анамнез. І це неприємно вразило й зіпсувало й без того поганий настрій. «Для чого анамнез?» І йому раптом прийшло в голову, що анамнез – причіпка: просто треба комусь

поповнити його біографію» [3].

Микола Хвильовий був засновником концепції «романтики вітаїзму», яка передбачала динамізм, життєствердність і віру в майбутнє. Вітаїзм був «родзинкою» його творчості. У новелі «Сині етюди» присутні елементи вітаїстичної віри в майбутнє, проте одночасно й відчуття катастрофічної загрози для людей у революційних умовах: *«Зауважте, як пишуть молоді українські письменники. Ви їх, мабуть, не знаєте, а їх треба знати, це ще в Шевченка написано. Є повір'я, що наші діди всі грали на сопілках, тим-то й мова така музична. Наші діди були чабани і виганяли товар на вигін по синій росі, а біля підбитого бурею дуба грали на сопілках...»* [3]. Персонаж-наратор у новелах постійно втручається в розповідь, пояснює, коментує, сумнівається і переконує себе, веде дискусію з читачем, уявним опонентом, ускладнюючи оповідь.

Отже, наративні стратегії в революційних текстах М. Хвильового допомагають йому зосередитися на психологічних аспектах особистості, на її боротьбі із самим собою, представити внутрішню роздвоєність героя тоталітарного режиму. Критика тогочасних ідеологій, символізм, використання експресіоністичних прийомів роблять його твори одними з найбільш значущих в українській літературі 1920-х років.

Література

1. Безхутрий Ю. Микола Хвильовий: проблеми інтерпретації : монографія. Х. : Фоліо, 2003. 495 с.
2. Немченко І. Ю. «Я (Романтика)» М. Хвильового як монолог одного героя : особливості сюжету і композиції // Історико-літературний журнал. 2002. №7. С. 200 – 208.
3. Хвильовий М. Твори : в 5 т. К. : Наукова думка, 1995. Т. 1. 816 с.

СПЕЦИФІКА МОВИ РОМАНУ ІРЕН РОЗДОБУТЬКО «ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВОЧКА»: ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ

У романі Ірен Роздобудько «Прилетіла ластівочка» присутня багата мова, що включає в себе низку прецедентних феноменів, які відображають культурні та історичні аспекти української національної самосвідомості.

Прецедентні феномени - це відомі для певної культури чи спільноти тексти, імена, ситуації, події або вирази, що несуть особливе символічне значення. У творі Ірен Роздобудько їх використання збагачує текст і надає йому глибокий культурний контекст.

У романі згадуються значущі історичні постаті й події, пов'язані з українською історією. Це може бути посилення на відомі моменти боротьби за незалежність, історичні війни, національних героїв, що підсилює патріотичний і національний підтекст твору.

Присутні елементи українського фольклору та міфології, які відіграють важливу роль у створенні символіки. Наприклад, образ ластівки, що присутній у назві, є важливим символом весни, надії, нового початку в українській традиції.

Прецедентні імена фіксують певні аспекти національної картини світу і пов'язані з процесами номінації. Авторка використовує прецедентні імена відомих письменників (Грінченко, Жорж Санд), вчених (Блез Паскаль), музикантів (Вінсент Лопес, Пол Уітмен), художників (Врубель).

Нині у вогні корчився один з томів Жорж Санд, улюбленого читива Жені [2, с.88] ;

Бува, ходив, мов Сковорода, від села до села - місяцями [2, с.50];

Тепер вони могли цілими днями слухати оркестри Вінсента Лопеса,

Лоуренса Уелка, Гая Ломбардо, Пола Уйтмена. Або розважальні шоу Фреда Аллана, Джиммі Дюрантечи Боба Хоупа [2, с.222];

-А чи ви поважаєте думку вашого колеги Блеза Паскаля? [2, с.163].

Дуже часто виступають християнські прецедентні імена, серед яких розрізняємо теоніми (Бог, Христос, Святий Дух, Син Божий), агіоніми (Божа Матір), біблійні антропоніми (Юда, Каїн, Авель, Мойсей), напр.:...*Як гадаєте, про Що говорили Каїн з Авелем, коли один іншого на смерть прирік?.. [2, с. 281].*

Прецедентні феномени (здебільшого імена) виконують інформативно сигнальну функцію: не лише називають певне ім'я чи подію, а й подають сигнал до сприйняття закованої в тексті інформації. Більшість прецедентних феноменів (прецедентних текстів, прецедентних ситуацій, прецедентних імен), використуваних письменницею, виконують номінативно-інформативну функцію - називають відтворювані й пізнавані людською свідомістю ті чи інші реалії об'єктивної дійсності й водночас передають інформацію про ціннісні пріоритети лінгвокультурної 18 спільноти. Проаналізовані прецедентні феномени реалізують функційне навантаження відповідно до творчого задуму письменниці.

Отже, вербальними репрезентантами прецедентних текстів у творі Ірен Роздобудько «Прилетіла ластівочка» є прецедентні імена, прецедентні висловлювання та прецедентні ситуації.

Література

1. Баган М. Заперечення як засіб трансформації прецедентних феноменів. Українська мова, С. 44-51.
2. Роздобудько Ірен. Прилетіла ластівочка. Роман. Київ: Нора-Друк, 2018. 304 с.
3. Шевченко К. Прецедентні феномени як лінгвокультурний засіб інформаційно-психологічного впливу. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави, С. 72-79.

**ПРОБЛЕМА «ЛЮДИНА І ВІЙНА» У ТВОРЧОСТІ О. ДОВЖЕНКА
(НА МАТЕРІАЛІ КІНОПОВІСТІ «УКРАЇНА В ОГНІ»)**

Олександр Довженко – одна з найвизначніших постатей української літератури та кінематографу ХХ століття, його твори займають центральне місце в контексті зображення війни. Тематика війни в його творчості відображає особистий досвід, а також загальні культурні та історичні процеси, що торкнулися українського народу у ХХ столітті. Будучи військовим кореспондентом, О. Довженко бачив війну і ті катастрофічні наслідки, які вона принесла на територію України. Вплив війни на людину, її світогляд, психологічний стан митець відобразив у своїх творах. Найвагомим серед них дослідники виділяють кіноповість «Україна в огні».

Нове прочитання й осмислення творів О. Довженка розпочалося з кінця минулого століття. В українському літературознавстві з'явилися праці, в яких представлено об'єктивний і цілісний аналіз творчості митця. Дослідниками художньої й документальної прози О. Довженка стали М. Наєнко, В. Дончик, Н. Троша, В. Хархун, Н. Тимків та інші. У наш час, коли Україна знову опинилася у круговерті війни, твори митця про Другу світову війну викликають особливий інтерес у дослідників.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей відображення теми війни та її впливу на людину в творчості О. Довженка, зокрема в його кіноповісті «Україна в огні».

Повість «Україна в огні» (1943) є яскравим прикладом того, як Довженко висвітлює тему Другої світової війни. У центрі оповіді – страждання та доля українського народу під час окупації, а також внутрішній стан героїв, які

переживають війну. У творі розкриваються такі теми, як втрата, розпач, але й водночас героїзм і непокірність. Довженко ставить питання про людську гідність у найжорстокіших обставинах. Образи головних героїв, таких як Лаврін Запорожець та його родина, ілюструють, як війна змінює не лише фізичний, але й моральний світ людини.

Незважаючи на жорстокість війни, Довженко завжди підкреслював велич людини, її здатність до самопожертви, співчуття і внутрішньої сили. У багатьох його творах людина є не лише пасивною жертвою війни, а активним учасником подій, здатним на опір та відновлення. Війна не просто знищує, але й розкриває глибини людської душі.

Окрім того, через філософські роздуми героїв автор розкриває конфлікт між людськими цінностями та жорстокими реаліями війни. Автор зображує життя простих людей на війні і в тилу під час окупації, їх участь у партизанському русі, здатність до відстоювання загальнолюдських ідеалів. Разом з тим О. Довженко глибоко роздумує над проблемою війни, яка ламає особистість, змушує людину виживати, приносить знищення країні. Він представляє різні погляди на війну і бажання людей вижити. Поруч з героїчними сміливими людьми, які стали на захист своєї країни, автор змальовує трагічні зламани долі людей, які зневірилися в справедливості відплати. Серед проблем, які автор порушив у творі, виступає болюча проблема зради. Автор роздумує над її причиною, яку вбачає в незнанні своєї історії, мови, в національному нігілізмі.

У творах Довженка війна часто постає як метафора загальних соціальних і екзистенційних конфліктів. У кіноповісті війна зображується не лише як фізичний конфлікт, але як боротьба за моральні й культурні цінності.

Природа в його фільмах і літературі часто символізує відновлення та силу життя, протиставлену руйнівній силі війни. Образи землі, річок, полів є не просто тлом, а самостійними елементами, що підтримують тему життя та смерті.

Олександр Довженко майстерно поєднує кінематографічні та літературні засоби для глибокого осмислення теми війни. У його творах війна стає тлом для розкриття психологічного, морального і філософського аспектів людського буття. Довженко, зображаючи страждання, боротьбу і надію, робить акцент на внутрішній силі людини, здатній долати найскладніші випробування.

Література

1. Довженко О. П. Олександр Довженко. Вибрані твори. К. : Акцент Плюс, 2004. 512 с.
2. Бернадська Н. Олександр Довженко. Українська література ХХ століття. К., 2007. С. 149–158.
3. Тимків Н. Підтекст як авторська позиція через сторінки кіноповісті «Україна в огні» О. Довженка. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 6. С. 47 – 51.
4. Хархун В. Ревізійна модель війни : «Україна в огні» Олександра Довженка. *Дивослово*. 2011. № 5. С. 45 – 49.

**СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ
У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНЦІЙ, БІБЛІОТЕК,
СЛУЖБ ДІЛОВОДСТВА ТА АРХІВІВ**

УДК 027:378:001.891(477)(043.2)

Спрінсян Василь

/ м. Одеса /

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Сучасні бібліотеки закладів вищої освіти (ЗВО) України стоять на перехресті динамічних глобальних трансформацій у сфері інформації, знання та технологій. Змінюються методи навчання, дослідницькі підходи, формат наукової комунікації, а, відповідно, і роль бібліотек, які все більше стають не просто сховищами книжок, а осередками інтелектуальної активності та інновацій. Сьогодні визначальним фактором розвитку є інтеграція традиційних бібліотечних функцій із сучасними цифровими технологіями та сервісами [1].

Глобальна тенденція до діджиталізації, активне впровадження електронних ресурсів, а також розширення доступу до наукових даних через відкриті електронні платформи стимулюють бібліотеки до перетворення на сучасні медіацентри. В Україні ці процеси набувають особливого значення у контексті євроінтеграційних прагнень та наближення до міжнародних стандартів освіти і науки [2].

Розвиток бібліотек ЗВО в Україні визначається нормативно-правовою базою, формованою Міністерством освіти і науки України (МОН), яка спонукає до модернізації інфраструктури та впровадження нових інформаційних технологій. Чіткі орієнтири на інновації та ефективність відображені у

програмних документах МОН.

Одним із провідних рушіїв реформування університетських бібліотек є їх співпраця з професійними організаціями, такими як Українська бібліотечна асоціація (УБА), що пропонує розгалужену систему навчання та підвищення кваліфікації бібліотекарів, сприяє обміну досвідом та просуванню якісних стандартів бібліотечної діяльності [3].

Значна увага приділяється розвитку електронних бібліотек та цифрових репозиторіїв, що дозволяють швидко та зручно надавати користувачам доступ до наукових публікацій, навчальних матеріалів, мультимедійних ресурсів. Такі ресурси сприяють підвищенню видимості наукових здобутків українських учених у світовому інформаційному просторі. Електронні ресурси дозволяють максимально ефективно використовувати наявну інформаційну базу. Розвиток інституційних репозитаріїв, які зберігають, систематизують та поширюють наукові публікації викладачів, дослідників та студентів вишу є однією з ключових тенденцій. Це сприяє формуванню відкритої наукової комунікації, залученню міжнародних дослідницьких спільнот та підвищенню рейтингових позицій університетів. [4].

Сучасне інформаційно-технічне оснащення бібліотек передбачає наявність електронних каталогів, систем пошуку і навігації, а також платформ, які дозволяють інтегрувати бібліотечні фонди у загальнонаціональні та міжнародні мережі [5]. Інтерфейси стають більш дружніми до користувача, забезпечується можливість віддаленого доступу та використання мобільних застосунків.

Як практичний приклад можна навести діяльність науково-технічної бібліотеки Національного університету «Одеська політехніка» (м. Одеса) [1]. Бібліотека постійно впроваджує сучасні інформаційні системи, безперервно наповнює інституційний репозиторій, надаючи можливість широкого доступу до електронних ресурсів та підтримуючи відкритий доступ до наукових знань.

Технологічні новації, такі як радіочастотна ідентифікація (RFID), інтеграція

з навчальними платформами університету, впровадження чат-ботів та віртуальних довідкових служб, роблять бібліотеки більш ефективними та привабливими для сучасних користувачів, які звикли до динамічних, інтуїтивних цифрових середовищ.

Орієнтація на користувача стає центральною ідеєю розвитку бібліотек. Персоналізовані рекомендаційні сервіси, мультимедійні навчальні матеріали та комфортні зони для індивідуальної та групової роботи роблять бібліотеку магнітом для студентів, викладачів та дослідників, формуючи умови для креативного та продуктивного навчання.

Партнерство з провідними світовими науковими бібліотеками та доступ до міжнародних баз даних на кшталт Scopus чи JSTOR відкривають нові можливості для наукового прогресу, підвищуючи якість досліджень та рівень освітніх програм українських ЗВО [6; 7].

Важливою складовою модернізації є підтримка руху за відкритий доступ (Open Access), що стимулює поширення наукових робіт без фінансових чи технічних бар'єрів. У цьому контексті варто згадати ініціативу Plan S [8] та базу DOAJ [5], які заохочують публікації у відкритому доступі та підвищують прозорість наукової комунікації.

Електронні журнали, підписки на міжнародні бази даних та використання метаданих для організації інформації стають стандартом для провідних бібліотек України. Це робить їх універсальними точками доступу до глобальних інтелектуальних ресурсів, сприяючи інтеграції у світовий науковий простір.

Розвиток фізичного простору бібліотек також не залишається поза увагою. Формування просторів «третьох місць» – креативних майстерень, конференц-залів, зон для групової роботи – робить бібліотеки привабливими хабами для взаємодії та комунікації [1].

Підвищення кваліфікації бібліотекарів, розвиток їхніх ІТ-компетенцій, медійної та інформаційної грамотності – критично важливі аспекти сучасного бібліотечного менеджменту [3]. Це дозволяє персоналу гнучко реагувати на

виклики часу та надавати високоякісні консультаційні послуги.

Інтеграція бібліотек у навчальний процес стає особливо важливою. Бібліотекарі активніше співпрацюють з викладачами, допомагаючи створювати навчальні курси на основі електронних ресурсів, надають підтримку в інформаційному пошуку, формують науково-методичне супроводження навчальних програм.

Бібліотеки все частіше надають послуги з формування цифрової грамотності для студентів та науковців. Навчальні семінари, вебінари, відеоуроки з пошуку і використання інформації, курси з академічної доброчесності та захисту інтелектуальної власності стають нормою [1].

Залучення грантових коштів, співпраця з міжнародними фондами та організаціями, зокрема ЮНЕСКО, надає додаткові можливості для модернізації матеріально-технічної бази та розширення доступу до електронних ресурсів [9].

Збереження та оцифрування культурної спадщини, рідкісних і цінних видань – важливе завдання, що сприяє формуванню національної пам'яті та доступу до історичних джерел. Українські ЗВО, включаючи «Одеську політехніку», активно долучаються до процесів оцифрування та створення електронних архівів [1].

В епоху дезінформації бібліотеки відіграють роль гарантів надійності інформації, навчають користувачів критично мислити, оцінювати джерела та сприяють формуванню інформаційної культури в університетській спільноті.

Майбутнє бібліотек ЗВО – це гібридна модель, що поєднує фізичний простір з широким спектром цифрових послуг. Така модель здатна адаптуватися до швидких змін, задовольняючи різні інформаційні потреби користувачів.

Стабільне фінансування, державна підтримка, стратегічне планування та інтенсивна співпраця із закордонними партнерами є передумовами успішної імплементації сучасних тенденцій. Важливим є також активний діалог між бібліотеками, університетами, науковцями та студентами.

Отже, сучасні тенденції та перспективи розвитку бібліотек ЗВО України полягають у поєднанні цифрової інфраструктури, професійної компетентності персоналу, відкритого доступу, ефективної комунікації з користувачами та міжнародної інтеграції. Ці чинники забезпечують конкурентоспроможність української вищої освіти, сприяючи формуванню динамічного, якісного та доступного інформаційного середовища.

Література

1. Науково-технічна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library> (дата доступу 14.10.2024)
2. Ми впроваджуємо ініціативи з «відкритої науки», щоб зробити дослідження наших вчених доступними світу. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/news/mi-vprovadzhuemo-initsiativi-z-vidkritoї-nauki-shchob-zrobiti-doslidzhennya-nashikh-vchenikh-dostupnimi-svitu-gendirektor-direktoratu-mon-dmitro-cheberkus> (дата доступу 14.10.2024)
3. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/> (дата доступу 14.10.2024)
4. Інституційний репозитарій НУ «Одеська політехніка». URL: <http://dspace.opu.ua/jsrui/> (дата доступу 14.10.2024)
5. DOAJ (Directory of Open Access Journals). URL: <https://doaj.org/> (дата доступу 14.10.2024)
6. Scopus. URL: <https://www.scopus.com/> (дата доступу 14.10.2024)
7. JSTOR. URL: <https://www.jstor.org/> (дата доступу 14.10.2024)
8. Plan S (Coalition S). URL: <https://www.coalition-s.org/> (дата доступу 14.10.2024)
9. ЮНЕСКО (UNESCO Digital Library). URL: <https://unesdoc.unesco.org/> (дата доступу 14.10.2024)

ЦИФРОВА АРХІВНА АУДІОВІЗУАЛЬНА СПАДЩИНА: ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Аудіовізуальні документи є життєво важливою частиною світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства. Однак, на відміну від паперових документів, очікувана «тривалість життя» цих документів вимірюється десятиліттями, а не століттями через крихкість і нестабільність носіїв, а також технологічне застарівання. Використання технології оцифрування, що активно впроваджується установами пам'яті з кінця минулого століття, було визнано ЮНЕСКО «єдиним способом виживання» аудіовізуальних документів [8]. Таке визнання на міжнародному рівні було продиктоване зміною парадигми, зумовленої руйнуванням традиційного архівного розуміння нероздільності вмісту й носія документа а, відтак, зміщення акцентів з «вічного» зберігання оригінального носія, на «вічне» зберігання вмісту [7].

В українських реаліях найбільший досвід оцифрування аудіовізуальних документів Національного архівного фонду та формування цифрового фонду аудіовізуальної спадщини має Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (ЦДАЕА). Започатковане у 2004 р. як форма копіювання (на заміну аналоговому копіюванню) для забезпечення насамперед доступності та розповсюдження аудіовізуальних документів, за двадцять років оцифрування розвинулося в спеціалізовану практику, яка має стратегічний та процесуальний характер і впливає на всі ті зміни в архівному світі, які ми визначаємо як «цифрова трансформація».

Водночас багаторічний досвід ЦДАЕА у цьому напрямі в поєднанні з

усталеною практикою зарубіжних архівів дозволяє схарактеризувати тенденції та сформулювати виклики, з якими під тиском цифровізації стикаються або можуть стикатися установи пам'яті (архіви, бібліотеки, музеї), які зберігають аудіовізуальні документи.

Як видається, успіх цифрових проєктів, спрямованих на збереження й удоступнення архівної аудіовізуальної спадщини залежить не лише або не стільки від дорогих технологій, скільки від чіткого планування проєкту та правильної пріоритизації документів, що підлягатимуть оцифруванню. На сьогодні орієнтирами при відборі документів для оцифрування слугують: унікальність аудіовізуальних документів, їх фізична вразливість та/або загроза втрати інформації при задовільному фізичному стані носія (через застарілі технології й відтворювальну апаратуру), а також високий попит і рівень використання документів.

Попри розроблені в архівній, а також у суміжних галузях процедури й стандарти [3, 4], вкажемо на виявлену нами тенденцію нерівномірності темпів впровадження технологій оцифрування та цифрового збереження, що відрізняються між різними установами з огляду на їхню інституційну структуру, обсяги аудіовізуальних документів та економічний потенціал.

Серед факторів, що чинять тиск на архівні установи, створюючи, за словами Г. Бессера (Howard Besser) «головний біль для персоналу, який працює над цифровим довголіттям» [1], слід назвати постійну зміну програмного й апаратного забезпечення. Адже за результатами моніторингу розвитку технологій архівам потрібно планувати й вживати заходів з оновлення спеціалізованих технологій зберігання і програмного забезпечення та міграції вмісту цифрових/оцифрованих аудіовізуальних документів. Д. Теруджі (Daniel Teruggi), координатор європейських проєктів із розвитку технологій збереженості цифрового аудіовізуального контенту PrestoSpace (2004-2008) і PrestoPRIME (2009-2012), підкреслює, що міграція інформації (частота міграції, в основному, складає близько 5–10 років) до нових систем зберігання внаслідок

загрозливого застарівання попередньої системи зберігання є ключовою частиною цифрового збереження [6].

До цього додається той факт, що якість оцифрування аудіовізуальних документів продовжує зростати. Наприклад, нині практиковане сканування кінодокументів у нестисненому форматі з роздільною здатністю 2K і 4K. Якщо оцифрування однієї хвилини кінофільма в нестисненому форматі з роздільною здатністю 2K дозволяє отримати файл розміром до 26 гігабайтів, то з роздільною здатністю 4K та сама хвилина фільму може мати розмір файла більше ніж 100 гігабайтів [5]. Ця тенденція до сканування у вищій роздільній здатності й створення файлів відносно великого розміру висуває більші вимоги до об'ємів цифрових сховищ та пропускну здатності мережевої інфраструктури ІТ-системи архіву. Все це вкупі з попередніми застереженнями вимагає чималих капіталовкладень.

Крім фінансової проблеми, існує ще одна – пов'язана з законодавством про авторське право. Оскільки термін дії авторського права на аудіовізуальні твори відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» складає 70 років з моменту смерті автора, питання захисту авторських прав не можуть не викликати занепокоєння в архівістів, заангажованих у проєктах з оцифрування та онлайн-доступу. Звідси – їхнє прагнення до визначеності щодо статусу кожного окремо взятого аудіовізуального документа (йдеться про належність аудіовізуальних творів до суспільного надбання, тих, які охороняються авторським правом, та творів-сиріт). Відтак, коли справа доходить до вибору об'єктів оцифрування, архівний персонал обирає «безпечні» документи, уникаючи всього, що представляє ускладнення в контексті авторського права. Такий підхід видається малоефективним з погляду вичерпності «безпечних» аудіовізуальних документів. Ба, більше, за такої умови одна з важливих цілей оцифрування (удоступнення документів) втрачає сенс, позбавляючи додаткової цінності архівні аудіовізуальні колекції, тоді як напруга між архівами та користувачами під тиском цифровізації лише

посилюватиметься. Розв'язання цієї проблеми вбачаємо в застосуванні підходів та інструментів оцінки ризику. Задля цього архівісти повинні бути більш впевненими у своїх знаннях та мати авторитетні джерела інформації про авторські права.

Окрім правової невизначеності, яка розглядається невід'ємною частиною цифрового середовища, проєкти з оцифрування архівної аудіовізуальної спадщини залишаються обмеженими у своїх амбіціях і зусиллях через значний брак персоналу з необхідними навичками використання цифрових інструментів та експлуатації спеціалізованого обладнання.

Обидві вищезазначені обставини актуалізують потребу у своєчасних і доступних програмах професійної підготовки архівних фахівців щодо різних аспектів авторського права, а також технічних знань і навичок, які стосуються оцифрування та удоступнення аудіовізуальних документів.

Згадувана нами тенденція нерівномірності темпів впровадження технологій оцифрування та цифрового збереження в різних установах поєднується з іншою – розпорошеністю ініціатив і відсутністю координування діяльності. В Україні відсутня головна інституція, відповідальна за оцифрування та просування аудіовізуальної спадщини. Як приклад для порівняння наведемо Національний аудіовізуальний інститут, який відповідає в Польщі за реалізацію програми оцифрування культурних ресурсів як Оператор Пріоритетного оцифрування програми «Культура+», а також є одним із Центрів компетенції у сфері оцифрування аудіовізуальних колекцій.

Натомість серйозні технічні, ресурсні та юридичні проблеми, з якими сьогодні стикаються установи, покликані забезпечувати збереженість і доступ до аудіовізуальних документів, вимагають широкомасштабної й узгодженої політики в архівній та суміжних галузях, одним із ключових елементів якої має стати відхід від спрямованості на конкретний випадок (розв'язання конкретної проблеми) на користь системних і довгострокових рішень. Ця політика, зокрема, повинна спрямовуватися на подолання фрагментарності цифрових

ініціатив, що, своєю чергою, є значною перешкодою для інтеграції вітчизняної архівної аудіовізуальної спадщини в європейський інтелектуальний і культурний простір. Відтак на порядку денному стоять просування та підтримка присутності оцифрованих аудіовізуальних архівних колекцій на міжнародних інтернет-порталах.

Література

1. Besser H. Digital Preservation of Moving Image Materials? *The Moving Image*. 2001. Vol. 1. №. 2. P. 39–56.

2. Dzięglewski M., Guzik A. Procesy digitalizacji dziedzictwa. Prawodawstwo, typy repozytoriów i przykłady ich wykorzystania w latach 2004-2014. *Digitalization of cultural heritage. Legislation, repositories and their reception between 2004-2014*. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/procesy-digitalizacji-dziedzictwa/70551564>.

3. IASA-TC03. The Safeguarding of the Audiovisual Heritage: Ethics, Principles and Preservation Strategy (Co-Edited by Will Prentice and Lars Gaustad). 4th Edition. International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA). Technical Committee. 2017. URL: https://www.arsc-audio.org/pdf/ARSC_TC_MD_Study.pdf.

4. Оцифрування аудіовізуальних документів Національного архівного фонду: методичні рекомендації (Держ. арх. служба України, Укр. наук.- дослід. ін-т арх. справи та документознавства; уклад.: Л. В. Дідух, Т. М. Ковтанюк). К., 2021. 82 с.

5. Just how big are those files, anyway? URL: <https://www.gammaraydigital.com/blog/just-how-big-are-those-files-anyway>.

6. Teruggi D. Electroacoustic preservation projects: how to move forward. *Organised Sound*. 2004, Vol. 9. № 1. P. 55–62.

7. Schüller D. Sammeln – Bewahren – Verbreiten. Traditionelle Anliegen im technischen Umfeld des jungen 21. Jahrhunderts. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2017. Вип. 66. С 3–17.

8. UNESCO/UBC Vancouver declaration: The Memory of the World in the Digital Age: Digitization and Preservation. 26 to 28 September 2012, Vancouver, British Columbia, Canada. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385248>.

UDC 027:316.774:001.891(043.2)

Kopanieva Victoria

/ Kyiv /

CONVERGENT VECTOR OF LIBRARY DEVELOPMENT

At the beginning of the XXI century, the scientific library was transformed into a modern information institution, one of the leaders of society informatization. Today, libraries consider the introduction of ICT and innovations (tested in other areas) as a strategic direction. For scientific libraries, it is urgent to solve the problem of accelerated transition of research to the digital environment, development of new conceptual foundations of library and information activities (expansion of functions of a scientific library) [1].

The formation of the theoretical basis for library development in digital realities can be traced in many scientific works of academics and practitioners of the library and information field. There is a tendency to increase the use of the terms: «*digital transformation*», «*digitalization*». «*Digitalization*» is understood as

«*digital transformation*», the penetration of information and digital technologies (*Big Data, Internet of Things, cloud technologies*, and so forth) into all processes and spheres of society in order to optimize and automate them, increase productivity, and improve communication with users. Digitalization as a new trend in global social development is considered as part of Ukraine's policy of full membership in the EU [2].

It is advisable to choose the conceptual provisions of *NBICS-convergence* as the ideologeme of the methodology of such transformation. They will enable to implement a library development strategy that will ensure its compliance with technological modes. Technological convergence, which has been discussed since the end of the XX – beginning of the XXI century, has special characteristics and means interpenetration, in which the boundaries between individual technologies are blurred, and the final product appears at the intersection of different fields of science and technology. It is this mutual influence that was the basis of *NBIC- convergence*.

The term *NBIC-convergence* (2002) appeared in the report «*Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science*» (The National Science Foundation, USA, author – scientists *M. Roco* and *W. Bainbridge*) [3].

The first component of NBICS convergence is nanotechnology and nanoscience. The second component of NBIC-convergence is biotechnology. The birth of technological convergence in its modern sense is linked to the development of ICT, which is *the third* component. Initially, the paradigm of computer systems development was aimed at collecting, summarizing and analyzing information, and since the 90s of the XX century - at merging with communication and media technologies (*the embryonic stage of high technology convergence*). The Internet has become a large-scale phenomenon. Immersing in global networks, the user gets access to the entire system – the world of *virtual reality*.

Another element of the *NBIC* is *cognitive technologies*, which generate the practice of modifying human consciousness, as a result of which human consciousness can be integrated with computer systems in a long-term prospect (examples: graphical interfaces of *Apple, Microsoft*, and so forth). *Virtual reality* technologies are based on the knowledge of the laws of visual information perception. These technologies enable direct contact with artificial superintelligence. The prospect of cognitive technologies is due to their focus on the development of human intellectual abilities.

The European approach to technological transformations, reflected in the *Nano-Bio-Info-Cogno-Socio-Anthro-Philo-Geo-Eco-Urbo-Orbo-Macro-Micro- Nano* model, is considered to be a further development of the *NBIC-convergence* project. The goal is revealed in the *WiCC project* «*Expansion of the circles of Convergence*». Its fundamental feature is not only the intensification of *NBIC* processes, but also the participation of the fifth component – *social technologies*, which ensures the transformation of the *NBIC* acronym into *NBICS*. This approach is typical of the European perspective on the *NBICS* model. The expansion of *NBIC* to *NBICS-convergence* has opened a new field of activity for humanitarian knowledge.

After the publication of the conceptual monograph «*Digital convergence – libraries of the future*» (2007), the term «*digital science*» is being used in the context of leading experts' forecasts of the growing role of libraries in ensuring quality management of digital scientific content and convergence of their activities. Additionally, the monograph states that the convergence of digital technologies causes a revolution in the means of collecting, storing and accessing information. Digital information preserves the accuracy of the content (e.g., digital television). Devices are becoming increasingly intelligent, and user interfaces are becoming more adaptive and flexible. Digital intelligence allows to pay more attention to the content and user interaction with it. This revolution affects the development and organization of information and artifact repositories (such as libraries, museums, and so forth). The changes brought by digital convergence are significant and likely to be long-lasting [4].

To illustrate the pace of development of convergent technologies, the graph below shows the relative frequency of usage of the terms «*NBICS*» and «*NBIC*» in 1970-2022 in documents formed as part of the *Google Books* library project. The graph was generated by the informetric tool *Books Ngram Viewer* (Figs. 1, 2).

The imperative of the model of development of the scientific and information sphere on the basis of convergent technologies (*NBICS-convergence*) serves not only as the basis of the methodological framework for the development of the national segment of the digital environment of scientific knowledge, but also as the origin of a new

paradigm of this environment. Its essence is the synergy of the scientific and information sphere with the research one and the subsequent transformation from an infrastructure element of education and science into their direct participant.

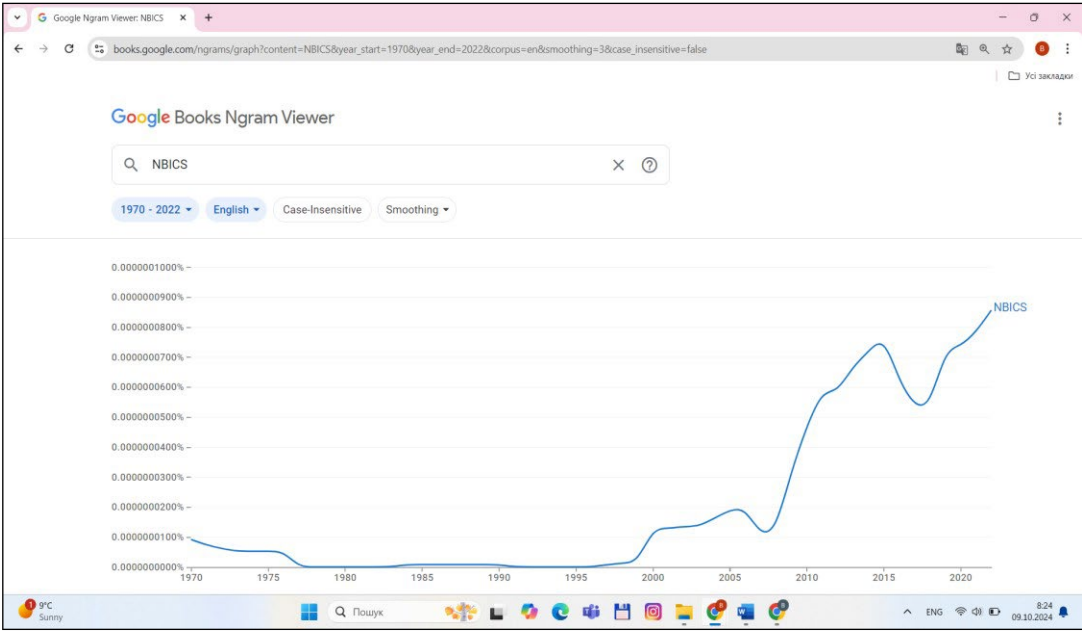

Fig. Chronology of the frequency of usage of the term «NBICS» in the documents of the *Google Books* library project

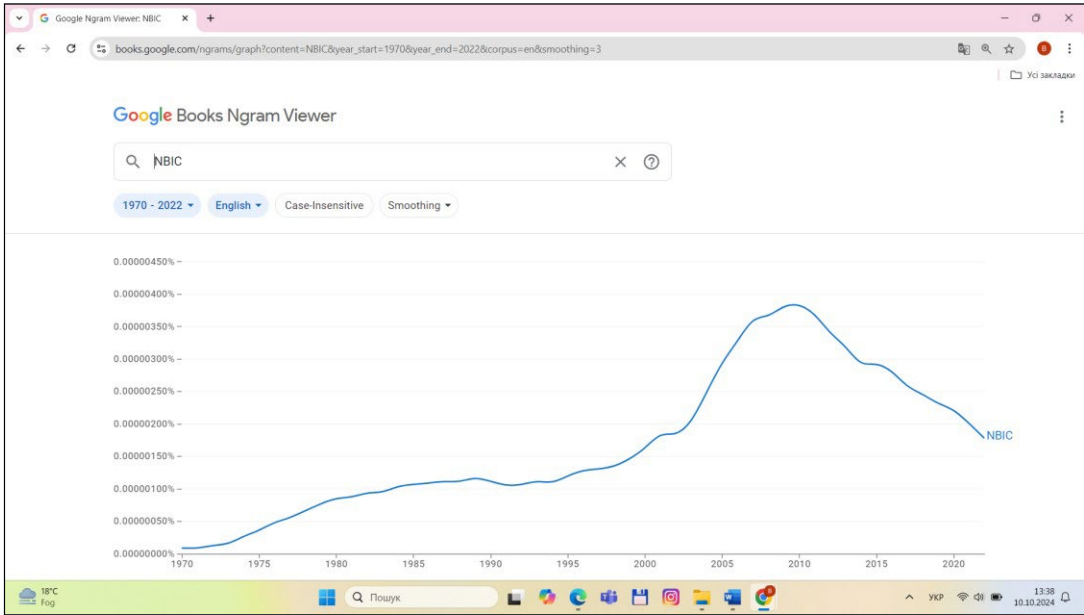

Fig. Chronology of the frequency of usage of the term «NBIC» in the documents of the *Google Books* library project

The methodological basis for the formation of a digital environment of scientific knowledge, in addition to convergent technologies (*NBICS- convergence*), should also include verified general scientific and special methods of scientific cognition: synergistic, systemic, informetric and cognitive. These methods (in accordance with the specified sequence) are aimed at promoting: synergy of scientific and information activities with research and educational ones; determination of conceptual models of systemic and integrative interaction of subjects and objects of the digital environment of scientific knowledge; identification of latent patterns and new knowledge in digital resources; cognitiveization of scientific communications.

Conclusions and Prospects for Further Research. The imperative of reorientation of scientific libraries requires theoretical and methodological substantiation of functional and structural transformations. The methodological basis of such a strategy should be based on the conceptual provisions of *NBICS- convergence*. Successful implementation also requires: appropriate human resources, technological advantages, and so forth. Prospects for further development – the study of digital convergence.

References

1. Kopaneva, V. A. (2020) Biblioteka v seredovyskhi tsyfrovoi nauky: systemno-intehratsiina vzaiemodiia [Library in the environment of digital science: system-integration interaction]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Копанєва, В. О. (2023) Діджиталізація в парадигмі цифрової трансформації In: IX International Scientific and Practical Conference «Analysis of the problems of science and modern education», March 06 – 08, Prague, Czech Republic, 117–122.
3. Roco, M., Bainbridge, W. (eds). (2004) *Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science*. Arlington [in English].
4. Earnshaw, R., Vince, J. (eds). (2007) *Digital convergence – libraries of the future* / London: Springer Science & Business Media [in English]. doi: <https://doi.org/10.1007/978-1-84628-903-3>.

ІНСТРУМЕНТИ СТВОРЕННЯ ЕКОСИСТЕМИ БІБЛІОТЕКАРІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ДОНЕЧЧИНИ

Проблема. З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну змінилось все, в тому числі й життя та діяльність бібліотек. Остаточне усвідомлення того, що для Росії наші бібліотеки є ворожими закладами, які збирають і зберігають матеріальні та нематеріальні об'єкти культурної спадщини України, транслиють в суспільство українську ідею, гуртують навколо себе громади, прийшло після фактів цілеспрямованого знищення бібліотек, спалення бібліотечних фондів, миттєвого завезення російської пропагандистської літератури на окуповані території.

Якщо до повномасштабного вторгнення мережа публічних бібліотек Донеччини складала 410 закладів, то вже станом на 01.01.2024 р. вона скоротилась до 187 (які ще хоч якось, але працюють), з яких близько половини працюють наживо на території громад. Іншим довелося відновлювати діяльність в онлайн-форматі (дистанційно) або на базі гуманітарних хабів своїх громад у відносно безпечних регіонах України. Цифра переміщених або онлайн-бібліотечних закладів зростає й надалі. Разом з цим через вимушену евакуацію спостерігаємо катастрофічний відтік спеціалістів, що неминуче спровокує занепад бібліотечної галузі області та втрату користувача й свідомого громадянина, що має навички критичного мислення. Адже саме бібліотеки є тими осередками, де акумулюються масиви інформації на різноманітних носіях. Саме бібліотеки є тими закладами, які надають вільний доступ до інформаційних ресурсів в т.ч. електронних та цифрових сервісів. А бібліотечні фахівці є тією ланкою, посередником між інформаційним потоком та

споживачем, який допоможе знайти користувачу релевантну інформацію, скористатись сучасними цифровими сервісами, пояснить як робити це безпечно. Бездіяльність в напрямку підтримки фахівців та відбудови бібліотечної галузі залишить регіон в кращому випадку у відносному інформаційному вакуумі, у гіршому – вакуум заповнить російська пропаганда.

Якщо у 2022 році Донецька ОБД сама потребувала часу для відновлення й відроджувалась як «бібліотека у валізі», то вже у 2023 року ми мали сили мислити й діяти ширше, ми багато стали приділяти уваги саме підтримці бібліотечних закладів Донеччини, ця тенденція продовжилась і у 2024 році. Всі напрацювання які представлені в проєкті розроблені та втілені протягом поточного 2024 року.

Критично важливо вже сьогодні почати відновлення мережі бібліотек Донецької області та підтримати бібліотечних фахівців у їхньому прагненні залишитись в професії. Тож своєю **місією вбачаємо створення екосистеми бібліотекарів Донеччини**, де вони отримають всебічну допомогу: від фахових консультацій, розроблених практичних кейсів та обміну досвідом до звичайної людської підтримки та теплих зустрічей для натхнення. Надалі отриманий ресурс та приклади трансформації бібліотечних послуг на вимогу часу бібліотекарі можуть використовувати для організації обслуговування та підтримки користувачів, об'єднання однодумців та згуртування громади.

Ключові завдання. Проаналізувавши поточний стан та кадровий склад (потенціал) бібліотек Донецької області фахівці ДОБД дійшли висновку про необхідність працювати в трьох основних напрямках:

1. **Налагодження внутрішньої комунікації:** організація робочих процесів бібліотечних закладів в умовах дистанційної роботи.
2. **Налагодження зовнішньої комунікації:** втримання віртуального (дистанційного), в подальшій повоєнній діяльності бібліотек, потенційного користувача та залучення його до інтерактивної взаємодії за допомогою онлайн-послуг та використання соціальних мереж.

3. **Допомога фахівцям регіону:** можливість тримати себе в ресурсі та надання знань, практичних навичок (розробка онлайн курсів/тренінгів) та діючих інструментів для підвищення фахових компетентностей з метою створення груп психологічної допомоги мешканцям громад на базі бібліотек.

Реалізація

Кейс 1. Онлайн-курс «Використання інструментів Google в діяльності бібліотек»

Мета: Розширення можливостей використання цифрових інструментів для організації дистанційної роботи й підвищення ефективності бібліотечного обслуговування.

Завдання: Розвинути навички використання додатків Google для налаштування ефективної комунікації, планування та управління робочими процесами бібліотечного закладу в онлайн-середовищі:

- Ознайомлення з ключовими інструментами Google, що сприятимуть ефективному управлінню бібліотечними процесами.
- Розвиток навичок застосування Google Workspace для організації дистанційної роботи між фахівцями бібліотеки (ефективна комунікація, спільна робота з документами,, планування) та взаємодії з користувачами.
- Оптимізація процесу взаємодії з користувачами через інтеграцію цифрових сервісів Google у діяльність бібліотеки.
- Підвищення рівня цифрової грамотності бібліотекарів для ефективного використання інтернет-ресурсів у професійній діяльності.
- Створення та просування віртуальних бібліотечних ресурсів з використанням інструментів Google.

Змістовна частина: Курс містить 6 двогодинних модулів. Кожен модуль складається з теоретичної частини та практичних завдань, під час яких слухачі опановують корисні функції в додатках Gmail і Контакти; вчать ефективно

працювати з Календарем, Замітками, Редакторами документів, віртуальною дошкою; налаштовують командну роботу в просторі Google тощо. Навчання відбувається протягом 2 або 3 тижнів. Інтенсивність залежить від кількості та базового рівня готовності учасників навчальної групи.

Результат: Закінчено навчання 1-ї групи слухачів в кількості 18 осіб. Триває навчальний процес 2-ї групи. Надалі формування навчальних груп планується за запитом. Додатково проведено вебінар для працівників бібліотек та інших закладів культури Донецької області «Пільгове програмне забезпечення для бібліотек: Google Workspace», під час якого ІТ фахівець розповідав як визначитись з вибором програмного забезпечення; як реєструватися; які документи необхідні для реєстрації; які ліцензії обрати; які можливості відкриває Google Workspace для неприбуткових організацій.

Додатки до Кейсу 1:

- 1.1. [Програма курсу.](#)
- 1.2. [Афіша.](#)
- 1.3. [Журнал успішності \(1 група\).](#)
- 1.4. [Журнал успішності \(2 група\).](#)
- 1.5. [Запис вебінару «Пільгове ПЗ для бібліотек: Google Workspace».](#)
- 1.6. [Відгук слухачів курсу 1.](#)
- 1.7. [Відгук слухачів курсу 2.](#)
- 1.8. [Відгук слухачів курсу 3.](#)

Кейс 2. Онлайн-курс «Нові можливості в роботі з Instagram для бібліотек»

Мета: Налагодження зовнішньої комунікації, втримання наявних та залучення нових віртуальних користувачів за допомогою інструментів соціальної мережі Instagram.

Завдання:

- Оволодіння методами ефективного ведення бібліотечних акаунтів в Instagram.

- Розробка контент-стратегії для підвищення залученості користувачів.
- Аналіз і використання аналітичних інструментів Instagram для моніторингу активності та впливу контенту.
- Застосування новітніх функцій Instagram для створення «живих» бібліотечних сторінок та просування бібліотечних послуг та заходів.
- Формування навичок інтерактивної взаємодії з мешканцями громади, які були змушені залишити територію Донецької області, через віртуальну платформу Instagram.

Змістовна частина:

Курс містить 5 вебінарів протягом тижня, під час яких слухачі знайомляться з платформою та навігацією в мережі Instagram, розробляють портрет цільової аудиторії, планують контент для різних груп користувачів, опрацьовують інструменти створення сторіз та reels, вивчають безоплатний інструменти просування блогу (сторінки). Підсумком кожного вебінару є практичне домашнє завдання, що допомагає закріпити навички роботи в мережі Instagram.

Результат: Проведено навчання трьох груп слухачів (січень, березень, травень). Загалом навчено 30 осіб, 80% з яких вперше створили обліковий запис в Instagram. Надалі формування навчальних груп планується за запитом. Створено добірку відеоінструкцій на запит слухачів. Логічним продовженням курсу стала рубрика [відділу науково-методичної роботи та бібліотечного маркетингу ДОБД](#) #Бібліотекар_в_тренді, в межах якої окрім інформаційних публікацій з корисними порадами відбулось 2 онлайн-зустрічі з експертами інстаграмного блогінгу «Бібліотечна сторінка, що захоплює» з Аліною Колодяжною та «Копірайтинг у діяльності бібліотек» Лілією Кушніренко.

Додатки до Кейсу 2:

- 2.1. [Афіша](#).
- 2.2. [Історія успіху слухачів курсу](#).
- 2.3. [Список перегляду \(добірка відеоінструкцій\) «Instagram для бібліотек»](#).

- 2.4. [Публікація про зустріч «Бібліотечна сторінка, що захоплює».](#)
- 2.5. [Відеозапис зустрічі «Копірайтинг у діяльності бібліотек».](#)
- 2.6. [Відгуки слухачів курсу 1.](#)
- 2.7. [Відгуки слухачів курсу 2.](#)

Кейс 3 Цикл тренінгів «Бібліотеки на захисті ментального здоров'я громади»

Мета: Створення умов психоемоційного комфорту, оптимістичного світобачення, підвищення самооцінки, психологічного розвантаження та ефективної позитивної взаємодії для користувачів шляхом організації груп психологічної самопомоги на базі бібліотек.

Завдання:

- **Створення груп психологічної самопомоги:** організація на базі бібліотек регулярних зустрічей, які сприятимуть психологічній підтримці різних вікових груп користувачів. Метою зустрічей є створення безпечного середовища для відкритого спілкування, релаксації та обміну позитивним досвідом подолання кризових ситуацій.
- **Проведення тренінгів:** розробка та реалізація заходів, що навчають навичкам психологічної самопомоги.
- **Формування позитивного середовища:** забезпечення комфортних умов для відкритого спілкування та взаємодії.
- **Підвищення обізнаності:** інформування громади про важливість ментального здоров'я та доступні ресурси, шляхом ведення регулярних онлайн-рубрик на сторінках е-представництв бібліотек, що міститимуть корисні поради, статті, відео та інформацію про підтримку.
- **Співпраця з фахівцями:** залучання психологів та інших спеціалістів для проведення вебінарів і консультацій.
- **Розробка матеріалів:** розробка інформаційних/методичних матеріалів, що нададуть бібліотечним фахівцям можливість самостійно освоїти техніки самопомоги, спрямовані на відновлення власних внутрішніх ресурсів та підвищення якості підтримки користувачів бібліотек.

Змістовна частина: Першим кроком до розробки циклу тренінгів став семінар-практикум «Ментальне здоров'я: інструменти самопомоги та підтримки користувачів», під час якого виявилась гостра потреба в первинній психологічній підтримці бібліотечних фахівців аби вони надалі мали сили допомагати користувачам бібліотек.

За підсумками семінару були опубліковані методичні рекомендації, що містять теоретичні матеріали, практичні поради та корисні інструменти, спрямовані на розв'язання актуальної проблеми збереження психічного здоров'я як бібліотекарів, так і користувачів бібліотек та мешканців громад.

Наступним кроком стала розробка циклу тренінгів. Треба зазначити, що один з фахівців ВНМР та БМ ДОБД має професійну кваліфікацію «психолог» зі спеціалізацією «практична психологія». Тому ми мали впевненість, що не нашкодимо, та надамо кваліфіковану консультацію щодо методів й інструментів, доступних для використання в бібліотечних просторах психосоціальної підтримки користувачів. Цикл тренінгів складався з чотирьох онлайн-зустрічей, на яких 28 працівників бібліотек набули навичок роботи з інструментами для створення груп самопомоги в бібліотеках. Кожна зустріч була спрямована на ознайомлення з можливостями психологічних та арттерапевтичних технік і вправ, які можна впроваджувати в бібліотечній діяльності.

Підсумком циклу став гайд «Скриня ресурсних вправ», який містить різноманітні техніки, що допоможуть впоратися з емоційним та професійним вигоранням, покращити моральний стан бібліотечних працівників та провести час з користю. Запропоновані вправи можна використовувати в роботі з емоціями дорослих та дітей. Інструменти не пов'язані між собою, тому кожен може обрати вподобану вправу для роботи з конкретною емоційною проблемою.

Продовженням циклу тренінгів стала онлайн-зустріч «Бібліотекар в ресурсі» з консультанткою з військової психології, арттерапевткою, членкинею та модераторкою Міжнародної асоціації психологів та тренерів-експертів Лілією

Апостолакі. Надалі ми плануємо продовжити зустрічі для охочих бібліотечних фахівців регіону в форматі онлайнної групи самопомоги.

Додатки до Кейсу 3:

- 3.1. [Афіша](#).
- 3.2. [Публікація про семінар-практикум \(з фото\)](#).
- 3.3. [Методичні рекомендації «Бібліотеки на захисті ментального здоров'я»](#)
(за підсумками семінару).
- 3.4. [Гайд «Скриня ресурсних вправ»](#) (за підсумками циклу тренінгів).

Висновки. Вже зараз ми відчули перші результати своїх зусиль – нам вдалось згуртувати та отримати довіру фахівців бібліотечних закладів Донецької області. Вони прагнуть підтримувати мешканців громади в будь-якому доступному форматі (офлайн, онлайн, на базі гуманітарних хабів тощо). Проте залишаються проблеми – звільнення працівників публічних бібліотек через брак коштів в бюджетах місцевих громад. Зі свого боку ми робимо все можливе щоб зберегти не тільки саму бібліотечну мережу і кадри, але підтримуємо у бібліотекарів Донеччини впевненість у собі, їх моральний стан і, навіть, настрої!

Віримо, що і надалі ми, всі разом, зможемо зробити більше!

УДК 004.8:007:070(043.2)

Шелестова Анна

/ м. Харків /

**ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА АВТОМАТИЗАЦІЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В НОВИНИХ АГЕНТСТВАХ**

Сучасні інформаційні агентства стикаються з викликами, які пов'язані з потребою оперативного створення контенту, забезпечення його достовірності та точності, а також збільшенням обсягу даних для аналізу. Штучний інтелект

(ШІ) стає ключовим інструментом, який допомагає автоматизувати та оптимізувати ці процеси. Використання ШІ дозволяє суттєво підвищити ефективність роботи інформаційних агентств і допомагає адаптуватися до швидкоплинного медіа-ландшафту.

ШІ активно використовується для автоматизації процесу написання новин, що особливо важливо в умовах швидкої зміни подій і необхідності оперативного реагування на них. Деякі агентства вже використовують так званих «робо-журналістів» для написання новин за допомогою алгоритмів штучного інтелекту. Ці системи можуть обробляти великі обсяги даних, аналізувати їх і генерувати тексти з мінімальним втручанням людини. Наприклад:

Можна зазначити наступні можливості автоматизації інформаційних процесів в новинних агентствах:

1. Алгоритмічне написання новин можливе через те, що ШІ здатний автоматично створювати звіти про спортивні події, біржові зміни або погоду. Алгоритмічне написання новин може бути використане там, де є необхідність у швидкій обробці числових даних. Такі системи, як Wordsmith від Automated Insights [1] використовуються інформаційними агентствами для генерації статей.

2. Написання персоналізованих новин можливе за рахунок того, що ШІ може аналізувати поведінку користувачів і пропонувати їм новини, які найбільше відповідають їхнім інтересам, забезпечуючи тим самим більшу залученість аудиторії.

ШІ активно використовується і у сфері аналітики та дослідження тенденцій, зокрема ШІ допомагає журналістам та аналітикам розуміти глибинні тренди та контексти подій, аналізуючи величезні обсяги даних у реальному часі. Це дозволяє не лише швидко реагувати на події, а й передбачати майбутні тенденції.

Основні напрями використання ШІ в цьому сфері:

1. «Аналіз настроїв» (Sentiment Analysis) [2] полягає в тому, що ШІ здатний аналізувати тон і настрій публікацій у соціальних мережах або новинних

статтях, що дозволяє журналістам зрозуміти реакцію суспільства на ту чи іншу подію. Це може бути корисним для прогнозування розвитку політичних подій або громадської думки щодо певних питань.

2. ШІ використовується для ідентифікації фейкових новин, аналізуючи джерела інформації, структуру тексту та перевіряючи факти. Такі технології допомагають агентствам захищати свій бренд і забезпечувати високу якість контенту.

ШІ також залучається для обробки та аналізу даних, оскільки новинні агентства мають справу з великим обсягом інформації з різних джерел: соціальні мережі, блоги, відео, інтерв'ю тощо. ШІ може допомогти ефективно обробляти ці дані, а само:

1. ШІ здатний опрацьовувати природню мову (Natural language processing, NLP), що дає змогу автоматично індексувати, категоризувати та робити висновки з великих масивів текстових даних.

2. ШІ допомагає аналізувати мультимедійний контент (зображення та відео), автоматично визначаючи ключових осіб, місця та події. Наприклад, новинні агентства можуть використовувати ШІ для автоматичного розпізнавання обличь або об'єктів на знімках із місця подій.

3. ШІ використовується для видобутку даних (Data mining) [3], оскільки ШІ здатний аналізувати величезні масиви інформації, виявляючи приховані закономірності або значимі для новин тренди. Це дозволяє агентствам проводити глибоку аналітику ринків, соціальних змін чи політичних подій.

Не дивлячись на те, що ШІ приносить численні переваги для новинної індустрії, існують також певні ризики та етичні виклики, зокрема:

- розвиток ШІ може знизити попит на певні професії в журналістиці, що викликає побоювання щодо масової автоматизації;

- попри здатність ШІ виявляти фейкові новини, він також може бути використаний для створення дезінформації, зокрема, глибоких фейків (deepfakes) [4];

- не зовсім зрозумілими є відповіді на питання щодо того, наскільки

прозорими та зрозумілими є алгоритми ШІ для журналістів і аудиторії, зокрема, як саме ШІ приймає рішення щодо вибору певних новин.

Таким чином, слід зазначити, що штучний інтелект значно впливає на інформаційну індустрію, дозволяючи автоматизувати рутинні завдання, підвищувати якість новин і забезпечувати точну аналітику в реальному часі. Водночас важливо враховувати етичні питання та ризики, пов'язані з використанням ШІ, щоб забезпечити збалансоване і відповідальне впровадження нових технологій в інформаційні процеси.

Література

1. Wordsmith : сайт. URL: <https://automatedinsights.com/wordsmith/> (дата звернення 15.10.2024)
2. AWS Sentiment Analysis : сайт. URL: <https://aws.amazon.com/what-is/sentiment-analysis/> (дата звернення 16.10.2024)
3. IBM What is Data Mining : сайт. URL: <https://www.ibm.com/topics/data-mining> (дата звернення 16.10.2024)
4. Deepfake : сайт. URL: <https://www.britannica.com/technology/deepfake> (дата звернення 15.10.2024).

УДК 651.5:070:001.891(043.2)

**Петрова Ірина,
Овдієнко Євгенія**
/ м. Київ /

ЕЛЕКТРОННЕ ДІЛОВОДСТВО: ВЕКТОРНІСТЬ ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ У ФАХОВІЙ ПЕРІОДИЦІ

Питання впровадження та використання електронного діловодства у різних сферах діяльності українського суспільства залишається актуальним протягом декількох останніх десятиріч. Наприкінці 1990-х років розуміння

важливості застосування новітніх технологій для українського суспільства обумовлювалось прагненням відповідати вимогам інформаційного суспільства. Початок XXI сторіччя – це втілення принципів прозорості та відкритості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, установ, підприємств, доступності до інформації, її передачі, збору, зберіганню тощо за рахунок використання систем електронних взаємодій, топового програмного забезпечення. Сьогодні для українського суспільства цифровізація його діяльності є необхідністю, що дає змогу опрацьовувати та зберігати масиви інформації, а також історичну пам'ять та надбання нашого народу. Електронні документи та їх обіг в органах влади, установах, на підприємствах вдосконалюють процеси документування управлінської інформації, прийняття, розгляду, реєстрації, виконання службових документів та його моніторингу.

На нашу думку, аналіз висвітлення проблематики електронного діловодства на шпальтах науково-періодичних видань підкреслює актуальність цього питання. Для здійснення аналізу взято наукові журнали, в яких публікуються аналітичні, теоретичні, дослідницько-пошукові матеріали з документознавства, зокрема: «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Студії з архівної справи та документознавства», «Архіви України». Хронологічні межі – 2013-2023 роки.

За останнє десятиріччя простежується акцентування уваги дослідників на таких аспектах впровадження та використання електронного діловодства: сформованість та відповідність нормативно-правової бази; категоріальний апарат; уніфікація вимог до електронних документів та ідентифікація їх авторів; застосування системи електронної взаємодії в установах, на підприємствах конкретної галузі; еволюція систем електронного документообігу та визначення сучасних топових систем на українському ринку інформаційних технологій.

Питання відсутності єдиних форматів електронного документообігу було поставлено у статті «Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування» (автори: Шкарлат І. В., Заєць Н. М., Омельченко В. В.,

Полосіна Л. О.). Дослідники характеризують законодавчу базу, яка регулює суспільні відносини застосування технологій електронного урядування, як фрагментарну, неповну, з наявністю дублювання і суперечностей відповідних нормативно-правових актів [13].

Становлення нормативно-правового забезпечення електронного діловодства, його трансформація та вдосконалення є актуальним вектором дослідження електронного діловодства в цілому [2; 9]. Виокремимо статтю Ковтанюка Ю. «Чи потрібні такі зміни до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»: питання до обговорення», в якій автор дійшов таких висновків: «...що основним недоліком змін, що були здійснені відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу», є невизначеність щодо засобів для перевірки цілісності електронних документів та ідентифікації їх авторів (підписувачів), якщо для цього не застосовується електронний цифровий підпис» [5, с.86]. Це суттєве зауваження. Зазначимо, що на сьогодні в Україні застосування електронного підпису регламентується Законом України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [10].

В досліджуваний період відкритими та доволі дискусійними є термінологічні студії. Так, в статті «До концепції нової редакції термінологічного стандарту з діловодства й архівної справи» (автор: Бездрабко В.) дослідниця зазначає: «Доречно розроблення окремого національного стандарту, присвяченого суто електронним документам, документообігу, діловодству й архіву. Саме тому є сенс розглянути «входження» у словник лише тих лексем, які складають «ядро» термінології електронних діловодства й архівної справи, що дасть змогу витримати баланс між доцільністю та необхідністю» [1, с.70]. 01 березня 2024 року ДСТУ 2732:2023 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» набрав чинності [3]. Стандарт суттєво оновлено термінами, які мають застосовуватись у сфері електронного діловодства, зокрема:

документ в електронній формі, електронна копія електронного документа, електронна копія оригіналу паперового документа, електронне повідомлення, службовий електронний документ тощо.

Окремої уваги заслуговують публікації, в яких аналізуються вимоги до створення електронного документа [4], а також особливості електронного документообігу в органах державної влади та місцевого самоврядування або в установах, на підприємствах конкретної галузі [6; 8; 11; 12]. Грунтовним дослідженням проблем організації електронного діловодства в Україні можна вважати комплексну працю О. Лаби «Розвиток електронного діловодства в Україні: 1991-2020 роки» [7].

На нашу думку, актуальність наукових розвідок щодо електронного діловодства, впровадження та використання систем електронної взаємодії в органах влади, установах, на підприємствах невичерпна, незважаючи на позитивну публікаційну динаміку. Нові ІТ винаходи і надалі сприятимуть науковій активності.

Література

1. Бездрабко В. В. До концепції нової редакції термінологічного стандарту з діловодства й архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 1. С. 63–72.
2. Денисенко О. В. Нормативне забезпечення роботи з електронними документами. *Архіви України*. 2016. № 1. С. 43–49.
3. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. ДСТУ 2732:2023. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=103322 (дата звернення: 19.04.2024).
4. Ковтанюк Ю. С., Забенько Ю. І. Концепція планування життєвого циклу електронних документів. *Архіви України*. 2013. № 4. С. 5–38.
5. Ковтанюк Ю. Чи потрібні такі зміни до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»: питання до обговорення. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2015. Т. 22–23. С. 81–88.

6. Корнійчук К. С. Система електронного документообігу E-freight та її використання в транспортній галузі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 2. С. 45–51.

7. Лаба О. В. Розвиток електронного діловодства в Україні: 1991-2020 роки. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02 / Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2022. 271 с.

8. Лугова Т. А., Акімов О. Є. Еволюція систем електронного документообігу підприємств. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2013. № 1. С. 16–20.

9. Майстренко А. А. Нормативно-правове забезпечення електронного документообігу в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. *Архіви України*. 2016. № 3-4. С. 58–82.

10. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 19.04.2024).

11. Радченко С. В. Особливості систем електронного документообігу у державних органах України. *Архіви України*. 2013. № 4. С. 39–53.

12. Шевченко О. В. Визначення місця електронного документа в електронній комерції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2015. № 4. С. 63–69.

13. Шкарлат І. В., Заєць Н. М., Омельченко В. В., Полосіна Л. О. Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2013. № 1. С. 69–73.

РОЛЬ БІБЛІОТЕК ТА КУЛЬТУРНИХ ЗАКЛАДІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Нематеріальна культурна спадщина (НКС) охоплює різноманітні практики, знання, ритуали та традиції, які передаються з покоління в покоління. В умовах сучасних викликів, зокрема глобалізації, урбанізації та військових конфліктів, збереження цієї спадщини набуває особливого значення. Вона є важливою складовою національної ідентичності, формування громадського світогляду та розвитку місцевих громад. Бібліотеки, музеї, культурні центри та інші культурні заклади відіграють вирішальну роль у збереженні та популяризації НКС. Їхня діяльність спрямована на документування, архівування, дослідження та поширення знань про національну культурну спадщину. В умовах глобалізації та зростання інтересу до національної ідентичності збереження та популяризація НКС стають важливими завданнями для українського суспільства. Важливу роль у цьому процесі відіграють бібліотеки та інші культурні заклади.

Бібліотеки, окрім зберігання друкованих матеріалів, виконують функцію збереження усних традицій та фольклору. Вони активно збирають і каталогізують фольклорні записи, відео- та аудіоматеріали, які відображають національні традиції, пісні, танці, звичаї та обряди. Завдяки цифровим архівам ці матеріали стають доступними для широкої аудиторії, забезпечуючи передачу знань майбутнім поколінням. Бібліотеки в Україні виконують не лише інформаційно-просвітницьку функцію, але й стають важливими майданчиками для збереження культурних практик та передання знань. Завдяки сучасним інформаційним технологіям, бібліотеки забезпечують доступ до архівних

матеріалів, баз даних, електронних ресурсів, що містять дані про НКС. Цифрові бібліотеки відіграють вирішальну роль у збереженні таких матеріалів, як записи фольклору, описання ремесел та обрядів. Бібліотеки організують виставки, майстер-класи та культурні події, спрямовані на поширення знань про традиції та культуру регіонів. Це допомагає громадянам долучитися до культурної спадщини та зміцнювати національну ідентичність. Бібліотеки також стають партнерами для науковців, дослідників і викладачів, надаючи матеріали та інструменти для досліджень у сфері НКС.

Музеї та культурні центри традиційно є центрами збереження матеріальної культури, але їхня функція значно ширша у контексті НКС. Музеї, особливо етнографічні та регіональні, часто стають місцями, де можна ознайомитися з елементами НКС у їхньому автентичному вигляді. Вони проводять виставки, майстер-класи та інші заходи, що популяризують традиційні ремесла, кухню, святкові обряди. Культурні центри також підтримують живі форми спадщини, організуючи фестивалі, тематичні події, спрямовані на відродження національних традицій. Спеціалізовані експозиції та тимчасові виставки, присвячені народним ремеслам, обрядам та традиціям, є важливими елементами музейної діяльності. Окремо варто виділити етнографічні музеї, які спеціалізуються на збереженні та популяризації культурних практик та обрядів, таких як традиційний одяг, фольклорні співи, святкування тощо. Музеї все частіше використовують інтерактивні форми взаємодії з відвідувачами, що дозволяє занурити людей у процес збереження та відтворення культурних практик.

Музеї та культурні центри в умовах воєнного стану стикаються з надзвичайними викликами. Руйнація будівель, втрата культурних артефактів, а також небезпека для працівників та відвідувачів ставлять під загрозу їх діяльність. Проте ці заклади продовжують виконувати свою місію збереження та трансляції культурних цінностей. У разі загрози знищення музеї працюють над евакуацією своїх колекцій та матеріалів. Наприклад, було евакуйовано цінні

артефакти з музеїв Донеччини, Луганщини та інших прифронтових територій. Цей процес вимагає співпраці з міжнародними організаціями та використання цифрових технологій для збереження інформації. В умовах загрози фізичної втрати культурних об'єктів багато музеїв активізують свої зусилля щодо цифровізації колекцій. Це дозволяє не лише зберегти культурні пам'ятки в цифровій формі, але й забезпечити доступ до них широкій аудиторії навіть під час війни. Культурні центри й музеї організують онлайн-виставки, що дозволяє не переривати доступ до спадщини в умовах війни. Вони також створюють віртуальні тури, які дозволяють відвідувачам взаємодіяти з культурною спадщиною навіть за відсутності фізичної можливості відвідувати музеї.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відкривають нові можливості для збереження та популяризації НКС. Створення онлайн-бібліотек, цифрових архівів, віртуальних музеїв та інтерактивних платформ дозволяє не лише зберігати спадщину, але й активно її поширювати серед молоді та світової спільноти.

Бібліотеки та культурні установи активно впроваджують ці інновації, адаптуючи свої колекції для цифрових ресурсів. Бібліотеки та музеї активно створюють цифрові платформи, де зберігаються записи обрядів, пісень, народних танців та інших культурних явищ. Такі ресурси забезпечують доступ до спадщини для широкої аудиторії, включаючи діаспору. Музеї та інші культурні заклади застосовують технології віртуальної реальності та 3D-моделювання для відтворення історичних подій, культурних обрядів та ремесел, що дозволяє людям глибше зануритися у культурну спадщину.

Культурні установи активно використовують соціальні мережі для поширення знань про НКС, організують онлайн-заходи, тематичні лекції та майстер-класи. Соціальні мережі стають платформою для поширення знань про НКС в умовах воєнного стану. Це особливо важливо, оскільки через бойові дії фізичний доступ до багатьох культурних об'єктів стає неможливим.

Важливою умовою успішної популяризації та збереження НКС є співпраця з місцевими громадами. Бібліотеки та культурні центри працюють спільно з громадами, етнографами та дослідниками, щоб вивчати місцеві культурні практики та надавати підтримку для їх збереження. Ініціативи, такі як фестивалі традиційної культури, ремесел та фольклору, є платформами для популяризації НКС, а також для підтримки місцевих майстрів та творчих колективів. Бібліотеки та культурні заклади також залучають громади до розробки освітніх програм, спрямованих на передачу знань про НКС молодим поколінням.

Культурні установи в Україні активно співпрацюють з міжнародними організаціями для захисту та збереження нематеріальної культурної спадщини. Українські бібліотеки та музеї працюють разом із ЮНЕСКО для розробки програм та ініціатив, спрямованих на захист культурної спадщини під час збройних конфліктів. Міжнародна допомога та ресурси дозволяють ефективніше зберігати спадщину в умовах війни. українські культурні заклади отримують гранти та фінансування від міжнародних фондів для розвитку проєктів із цифровізації, збереження та архівування культурної спадщини. Це дозволяє забезпечити довготривале збереження НКС. Організація виставок і конференцій на міжнародному рівні дозволяє привернути увагу до проблем збереження української культурної спадщини під час війни та мобілізувати міжнародну підтримку.

Бібліотеки, музеї та інші культурні заклади України відіграють критично важливу роль у збереженні та популяризації НКС, особливо в умовах воєнного стану. Застосовуючи інноваційні технології, співпрацюючи з міжнародними організаціями та активно взаємодіючи з місцевими громадами, ці заклади продовжують виконувати свою місію, незважаючи на виклики збройного конфлікту. Збереження НКС стає питанням не лише культурної політики, але й національної безпеки, оскільки саме через культурну спадщину формується національна ідентичність та стійкість народу.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТНИХ КОМУНІКАЦІЙ У КАДРОВИХ АГЕНЦІЯХ

У сучасних умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) стало невід'ємною частиною організації документних комунікацій. ІКТ значно підвищують ефективність зберігання, обробки та передачі інформації, сприяють вдосконаленню механізмів документообігу. Впровадження новітніх технологій у документні комунікації дозволяє розширити можливості кадрових агенцій, а також сприяє формуванню інтегрованих інформаційних ресурсів.

ІКТ в документних комунікаціях виконують низку важливих функцій, серед яких:

- автоматизація обробки документів;
- створення електронних архівів;
- забезпечення безперервного та швидкого доступу до документів;
- використання систем управління базами даних для обробки великих масивів інформації;
- засоби електронної аутентифікації та захисту інформації.

Електронний документообіг є одним із основних напрямів, де використання ІКТ має вирішальний вплив. ІКТ дозволяють забезпечити автоматизований процес створення, зберігання, передачі та знищення документів. Важливим елементом є застосування цифрового підпису, що гарантує автентичність документів, а також технологій блокчейн для забезпечення їх надійного зберігання.

Попри значний прогрес, впровадження ІКТ у сферу документних комунікацій стикається з низкою викликів. Зокрема, це питання фінансового забезпечення, відсутність єдиних стандартів у багатьох країнах та низький рівень обізнаності фахівців щодо новітніх технологій. Крім того, велике занепокоєння викликають ризики кібератак та проблеми збереження конфіденційної інформації.

Використання ІКТ у сфері працевлаштування, зокрема в кадрових агентствах, має вирішальний вплив на процеси пошуку роботи та підбору персоналу. ІКТ суттєво трансформували підхід до організації праці, зробивши ці процеси швидшими, ефективнішими та більш доступними для громадян, особливо у випадку працевлаштування українців за кордоном.

Розглянемо ключові аспекти використання ІКТ у кадрових агентствах та їх роль у сприянні міжнародному працевлаштуванню українців.

Завдяки розвитку ІКТ кадрові агентства можуть використовувати спеціалізовані онлайн-платформи для працевлаштування, які об'єднують кандидатів та роботодавців з різних країн. Такі платформи дозволяють:

- створювати профілі кандидатів із зазначенням їхніх навичок, досвіду та рекомендацій;
- автоматизовано підбирати відповідні вакансії за допомогою алгоритмів;
- забезпечувати доступ до широкої бази вакансій, що розміщені в різних країнах.

Популярні міжнародні платформи для пошуку роботи, такі як LinkedIn, Indeed, та спеціалізовані сайти для українців (наприклад, Jooble, Work.ua), забезпечують автоматичну систему рекомендацій вакансій на основі введених критеріїв. Це суттєво спрощує процес пошуку роботи для тих, хто планує працевлаштуватися за кордоном.

ІКТ дозволяють кадровим агентствам використовувати системи автоматизованого управління рекрутинговими процесами (Applicant Tracking Systems – ATS). Ці системи здійснюють попередній відбір резюме кандидатів,

відсортовуючи їх відповідно до ключових слів, досвіду та вимог вакансії. Це значно прискорює процес підбору персоналу для міжнародних компаній, що шукають співробітників з України.

Кадрові агентства активно використовують ІКТ для проведення онлайн-співбесід. Це не тільки економить час та ресурси, але й дозволяє українським кандидатам проходити співбесіди з роботодавцями за кордоном без необхідності особисто відвідувати офіс. Платформи для відеоконференцій, такі як Zoom, Microsoft Teams або Skype, широко використовуються для цього. Роботодавці можуть також записувати інтерв'ю для подальшого аналізу та прийняття рішення.

Для підвищення конкурентоспроможності кандидатів кадрові агентства використовують дистанційні навчальні платформи, де українські працівники можуть здобувати нові знання та навички. Coursera, Udemy та інші платформи надають доступ до курсів, сертифікатів та програм підвищення кваліфікації, які є важливими для тих, хто шукає роботу за кордоном.

Однією з найважливіших переваг використання ІКТ у працевлаштуванні є можливість оперативної обробки та передачі документів. Цифрові підписи, електронні контракти та засоби аутентифікації дозволяють значно спростити процес оформлення трудових договорів між кандидатами з України та іноземними роботодавцями. Багато кадрових агентств пропонують повну підтримку у підготовці документів для виїзду за кордон, включаючи оформлення віз, дозволів на роботу тощо.

Завдяки ІКТ кадрові агентства можуть забезпечувати супровід українських трудових мігрантів після працевлаштування. Ці технології допомагають забезпечити зворотний зв'язок між працівниками та агентствами, відстежувати умови праці та надавати оперативну підтримку у разі проблем. Системи захисту прав працівників також можуть бути інтегровані у цифрові платформи, що забезпечує прозорість трудових відносин.

Використання ІКТ у кадрових агентствах значно спростило процес

працевлаштування за кордоном для українців. ІКТ дозволяють:

- оптимізувати процес підбору роботи;
- забезпечити швидкий доступ до вакансій;
- надавати дистанційні консультації та підтримку;
- знизити витрати часу на пошук роботи та підбір кандидатів.

Однак, впровадження цих технологій також вимагає постійного підвищення цифрової грамотності серед українських працівників та вдосконалення роботи кадрових агентств для забезпечення належного рівня підтримки. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації документних комунікацій є важливим кроком на шляху до вдосконалення процесів документообігу, підвищення ефективності зберігання інформації та її безпеки. Впровадження ІКТ дозволяє зменшити витрати часу на обробку документів та автоматизувати рутинні операції.

Впровадження ІКТ у діяльність кадрових агентств, що займаються працевлаштуванням українців за кордоном, стало значним кроком на шляху до автоматизації процесів рекрутингу, спрощення підбору персоналу та забезпечення більш прозорих і безпечних умов працевлаштування. Розвиток таких технологій сприяє зростанню можливостей для українців на міжнародному ринку праці, але також вимагає постійного вдосконалення системи цифрової підтримки та моніторингу процесів працевлаштування.

УДК 351.74:343.35:930.85(477):355.01(043.2)

Матіос Віталій

/ м. Київ /

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початку війни в Україні, культурна спадщина опинилася під значною загрозою з боку воєнних дій та систематичних руйнувань з боку агресора.

Багато пам'яток архітектури, мистецтва та історії було пошкоджено або знищено, що викликає гостру потребу у створенні ефективної системи обліку злочинів проти культурної спадщини.

Збереження культурної спадщини завжди було одним з пріоритетів міжнародної спільноти та національних держав, проте під час збройних конфліктів ця спадщина опиняється під значною загрозою. Україна, починаючи з 2014 року, зіткнулася з численними викликами, пов'язаними з агресією Російської Федерації, що призвело до пошкодження й знищення важливих культурних об'єктів. Відповідно, виникла гостра необхідність у створенні системи обліку злочинів проти культурної спадщини, яка забезпечить належний контроль та документування збитків.

Охорона культурної спадщини під час збройних конфліктів регулюється низкою міжнародних конвенцій та національних законодавчих актів. Зокрема, важливу роль відіграє Гаазька конвенція 1954 року про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту та її протоколи [2]. В Україні це питання регулюється Законами України «Про охорону культурної спадщини» [1].

Досвід інших країн, таких як Сирія, Ірак та Боснія, демонструє важливість швидкої організації системи документування злочинів проти культурної спадщини в умовах конфліктів. Наприклад, у Сирії було створено міжнародні організації для моніторингу стану культурної спадщини, які використовували новітні технології, такі як супутникові зображення та 3D-сканування.

Злочини проти культурної спадщини можуть мати різні форми, зокрема:

- Руйнування та пошкодження пам'яток архітектури та археологічних об'єктів;
- Незаконне переміщення культурних цінностей;
- Незаконні археологічні розкопки та контрабанда артефактів;
- Зanedбаність та руйнація через відсутність належного догляду.

Злочини проти культурної спадщини мають бути чітко визначені у національному законодавстві з урахуванням міжнародних норм. Українське

законодавство передбачає кримінальну відповідальність за навмисне пошкодження або знищення об'єктів культурної спадщини, проте існує потреба в уточненні юридичних механізмів, зокрема щодо незаконного вивезення та продажу артефактів за кордон.

Одним із ключових елементів системи обліку злочинів є створення централізованої бази даних, де буде зафіксовано всі випадки руйнувань або втрат об'єктів культурної спадщини. Така база має містити детальну інформацію про: локацію об'єкта; його стан до та після руйнування; точний опис завданих збитків; фотографічну та відеодокументацію; дані про можливі відновлювальні заходи.

Ключову роль у створенні та підтримці системи обліку злочинів відіграють інформаційно-комунікаційні технології, такі як геоінформаційні системи, що дозволяють відстежувати місцезнаходження об'єктів, оцінювати рівень руйнувань і документувати зміни у режимі реального часу. Додатково, цифрові платформи можуть використовуватися для зберігання та управління даними, що сприятиме швидшому реагуванню на випадки злочинів проти культурної спадщини.

Ефективна система обліку потребує взаємодії між різними установами: поліцією, музеями, державними та місцевими органами влади, громадськими організаціями та міжнародними інституціями. Кожна з цих установ може надавати унікальні дані та ресурси для фіксації й обліку злочинів.

Організація комплексної системи обліку потребує значних ресурсів, як технічних, так і фінансових. В умовах воєнного стану фінансування культурної сфери може бути обмеженим, що створює додаткові труднощі для реалізації подібних ініціатив.

Доступ до деяких зон, особливо тих, що знаходяться під окупацією або в зоні активних бойових дій, може бути ускладненим. Це перешкоджає швидкому збору інформації про руйнування та документування пошкоджень.

Відсутність налагодженої комунікації та координації між установами, що

відповідають за охорону культурної спадщини, може призвести до затримок у фіксації злочинів і їхнього обліку. Необхідно розробити чіткі механізми координації для забезпечення швидкого реагування та спільних дій. Необхідно впровадити сучасні автоматизовані системи збору даних, які дозволять оперативно оновлювати інформацію про стан культурних об'єктів. Це можуть бути мобільні додатки для фіксації руйнувань або платформи для обміну інформацією між організаціями.

Слід створити єдину національну базу даних злочинів проти культурної спадщини, в якій буде зафіксовано всі випадки вандалізму, руйнування, пограбування або незаконного вивезення артефактів. Така база повинна бути доступною для державних органів, культурних установ, правоохоронних органів та міжнародних партнерів. Це дозволить централізовано збирати інформацію та сприяти швидкому реагуванню на злочини.

Україні слід посилити співпрацю з міжнародними організаціями, такими як UNESCO та ICOMOS, для отримання технічної та фінансової підтримки, а також обміну досвідом у сфері захисту культурної спадщини в умовах воєнного стану.

Охорона культурної спадщини в умовах воєнного стану можлива лише за умов комплексного підходу до формування системи обліку злочинів, що включає використання сучасних технологій та тісну співпрацю між державними органами та міжнародними організаціями. Формування системи обліку злочинів проти культурної спадщини України є важливим елементом захисту національної ідентичності. Застосування сучасних технологій, міжвідомча співпраця та міжнародна підтримка є ключовими факторами успішного впровадження такої системи. Водночас, залишається низка викликів, зокрема технічних і фінансових, які необхідно вирішити для ефективного реалізації цієї ініціативи. Збереження культурної спадщини є важливим не лише для сучасного покоління, але й для майбутніх поколінь, які мають право на свою національну ідентичність та історичну спадщину.

Література

1. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

2. Про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року : Закон України від 30.04.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-20#Text>. (дата звернення: 10.10.2024).

УДК 004.056:378.4(477)(043.2)

Горбашевський Микита

/ м. Київ /

КІБЕРБЕЗПЕКА В РОБОТІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ВІДДІЛУ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Кібербезпека сьогодні стає одним із ключових пріоритетів у діяльності закладів вищої освіти, особливо у часи прискореної диджиталізації навчальних процесів. Маріупольський державний університет (надалі МДУ), що нині функціонує у м. Київ, активно впроваджує сучасні стандарти захисту інформаційних ресурсів, і навчально-методичний відділ цього університету виступає одним із підрозділів у контексті дотримання вимог кібербезпеки [1].

Навчально-методичний відділ МДУ відповідає за проєктування, впровадження та удосконалення освітніх програм, навчальних матеріалів, методичних рекомендацій. Значна частина роботи передбачає обмін електронними документами, зберігання та оброблення чутливих даних, що вимагає застосування надійних технологій захисту інформації.

Одним із головних завдань у сфері кібербезпеки є запобігання

несанкціонованому доступу до службових документів, а також недопущення витоку персональних даних викладачів та студентів. У цьому контексті МДУ керується національними законодавчими актами, зокрема Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [2].

Університет впроваджує політику безпечного паролінгу, двофакторну автентифікацію та системи шифрування даних. Навчально-методичний відділ користується рекомендаціями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку) щодо формування комплексних систем захисту інформації [3].

Практично це реалізується через використання сертифікованого програмного забезпечення, застосування брандмауерів, антивірусних систем. Співробітники навчально-методичного відділу проходять тренінги з інформаційної безпеки, організовані за методичної підтримки профільних державних установ та міжнародних експертів.

Важливою складовою кібербезпеки є постійний моніторинг систем університету, аналіз логів, оперативне виявлення підозрілої активності. Навчально-методичний відділ, у співпраці з відділом технічного забезпечення навчання, планує запровадження розподілених систем виявлення вторгнень (IDS/IPS), що дозволяють рано розпізнати та блокувати кібератаки.

Для постійного вдосконалення знань у сфері кібербезпеки навчально-методичний відділ використовує матеріали Європейського агентства з кібербезпеки (ENISA) – їхні керівні принципи та аналітичні звіти допомагають адаптувати кращі європейські практики для українських реалій [6].

З метою підвищення якості захисту застосовуються рекомендації Національного інституту стандартів і технологій США (NIST), які містять глибокі методологічні засади формування кіберрезистентних систем. Такі стандарти дають змогу уніфікувати підходи до безпеки та підвищити ефективність протидії новим загрозам [7].

Практичним прикладом роботи навчально-методичного відділу у сфері

кібербезпеки стало впровадження безпечного файлового обміну через внутрішній портал університету на базі захищених протоколів (SSL/TLS). Це дозволяє мінімізувати ризик «перехоплення» даних під час їх передачі між співробітниками [1].

Особливу увагу приділено формуванню кібергігієни серед персоналу: регулярні навчальні семінари щодо фішингових атак, соціальної інженерії та шахрайських схем допомагають співробітникам навчально-методичного відділу своєчасно розпізнавати та уникати небезпек [8].

Університет також співпрацює з міжнародними організаціями та фондами, отримуючи грантову підтримку на модернізацію своєї ІТ-інфраструктури та підвищення рівня кібербезпеки. Цей підхід дозволяє застосовувати новітні технології, що є актуальними у світовій освітній практиці.

Для оперативного реагування на інциденти створено внутрішню групу реагування, яка діє за протоколами, узгодженими з CERT-UA – Національним координаційним центром кібербезпеки в Україні. Це забезпечує швидку ліквідацію наслідків атак та мінімізацію втрат [9].

Завдяки такому підходу навчально-методичний відділ МДУ забезпечує безпечні умови для створення, зберігання та поширення навчальних і методичних матеріалів, тим самим сприяючи підвищенню якості освітнього процесу в університеті [1].

Практика навчально-методичного відділу Маріупольського державного університету демонструє, що кібербезпека – це не лише технології, а й культура безпечного поводження з інформацією. Безперервне навчання, оновлення інфраструктури та впровадження стандартів сприяють сталому розвитку кіберзахисту.

Таким чином, досвід МДУ у сфері кібербезпеки може слугувати прикладом для інших закладів вищої освіти України, які прагнуть створити сучасне, надійне та безпечне інформаційно-освітнє середовище, здатне протистояти викликам цифрової епохи та гібридної війни.

Література

1. Маріупольський державний університет: офіційний сайт. URL: <https://mu.edu.ua/>.
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.
3. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку України): офіційний сайт. URL: <https://cip.gov.ua/>.
4. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/>.
5. Кіберполіція України: офіційний сайт. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/>.
6. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA): official web-site. URL: <https://www.enisa.europa.eu/>.
7. National Institute of Standards and Technology (NIST): official web-site. URL: <https://www.nist.gov/>.
8. Команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA: офіційний сайт. URL: <https://cert.gov.ua/>.
9. План підвищення кібергігієни від USAID Cybersecurity Activity (інформаційні ресурси): офіційний сайт. URL: <https://ukraine.usaid.gov/>.

УДК 651.7:001.895:005.57(477)(043.2)

Андибор Анастасія

/ м. Київ /

ІННОВАЦІЇ В ДОКУМЕНТНИХ КОМУНІКАЦІЯХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Інновації в документних комунікаціях установ в Україні відіграють ключову роль у трансформації управлінських процесів та підвищенні ефективності роботи. В умовах цифровізації та глобалізації сучасні організації

стикаються з потребою оптимізувати документообіг, забезпечити швидкий доступ до інформації та підвищити безпеку даних. Впровадження електронного документообігу, автоматизація рутинних процесів та використання хмарних технологій стають важливими інструментами для адаптації до нових викликів і вимог ринку.

Організаційні інновації:

- Реінжиніринг діловодства та архівної справи
- Створення єдиного цифрового простору для взаємодії установ.
- Розвиток електронного урядування.

Технологічні інновації:

- Впровадження електронного документообігу.
- Використання хмарних технологій для зберігання та обробки документів.

Юридичні аспекти:

- Нормативно-правове забезпечення електронного документообігу.
- Цифрова підпис та електронна ідентифікація.
- Захист персональних даних в умовах електронного документообігу.

Реінжиніринг діловодства та архівної справи – це процес кардинальної перебудови, реорганізації та переорієнтації діловодства та архівної справи на основі розробки нових нормативно-правових та теоретикометодологічних засад, що спрямований на широкомасштабну технологічну інформатизацію діяльності установ, підприємств та організацій з метою удосконалення та підвищення рівня комунікації в суспільстві та гарантування прав громадян на отримання інформації [6, с. 25].

Впровадження системи електронного документообігу (СЕД) створює єдиний інформаційний простір органів публічної влади та підвищує їх ефективність за рахунок:

- Оптимізації документообігу і діловодства;
- Оперативної взаємодії між органами влади через єдиний контур документообігу;

- Прозорості процесів обробки документів і можливості їх відстеження;
- Створення єдиної бази знань та зручного доступу до неї;
- Автоматичного контролю виконання постанов і розпоряджень;
- Усунення рутинних операцій для службовців.

Впровадження системи електронного документообігу (СЕД) створює єдиний інформаційний простір органів публічної влади, підвищуючи їх ефективність за рахунок оптимізації документообігу, прозорості процесів обробки документів, автоматизації контролю виконання та зменшення рутинних операцій [4, с. 45-46]. Згідно з Аллою Галайко, перехід до електронного документообігу є стратегічно важливим, адже він оптимізує процеси управління, забезпечує безпеку інформації та дозволяє швидко реагувати на виклики сучасного ринку, особливо в умовах воєнних загроз [1].

Українське законодавство створило правове поле для розвитку електронного документообігу, забезпечуючи юридичну силу електронним документам та цифровим підписам. Використання електронних документів та цифрових підписів регулюється на підставі Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» та Закону України «Про електронний цифровий підпис» [4, с. 7].

У жовтні 2022 року було внесено зміни до «Порядку роботи з електронними документами у діловодстві», які дозволяють підписувати документи тимчасового зберігання не лише кваліфікованим електронним підписом (КЕП), а й удосконаленим електронним підписом, що погоджено між сторонами. Також знято вимогу про погодження створення кадрових документів в електронній формі з архівною установою, що стало можливим через відсутність дієвого механізму такого погодження.

Створення документів тимчасового зберігання в паперовій формі не є обов'язковим, якщо вони були створені в електронному вигляді. Паперова форма електронного документа тепер визначається як засвідчена копія. Також заборонено одночасне ведення одного і того ж документа в електронній та

паперовій формах.

У умовах воєнного стану ст. 7 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» дозволяє використовувати альтернативні способи обміну документами за згодою сторін. Якщо підписати документ за допомогою КЕП неможливо, працівник може надіслати заяву про електронну комунікацію. Роботодавець повинен зберігати цю заяву та видати наказ про новий спосіб комунікації.

Ознайомлення працівників із наказами може відбуватися через електронну пошту, а для підтвердження отримання документів рекомендується складати протокол фіксації інформації. Заява про звільнення може подаватися електронно, проте для уникнення спорів доцільно надсилати фотографію заяви, написаної від руки, з подальшим обміном оригіналами документів.

Українське законодавство відреагувало на виклики війни, вносячи зміни до порядку електронного документообігу (ЕДО) для спрощення процедури. Введено послаблення щодо підписання кадрових документів, що полегшує їх обмін. Чи продовжать діяти такі зміни після завершення воєнного стану – наразі невідомо. Однак надія, що коли війна закінчиться і нашим законотворцям вдасться адаптувати прийняті зміни вже до повоєнного законодавства України [2].

У контексті модернізації обміну документами стає все більш важливим використання хмарних технологій для зберігання та обробки даних. Хмарні обчислення – це модель для забезпечення повсюдного, зручного мережевого доступу на вимогу користувачів до спільного пулу конфігурованих обчислювальних ресурсів (наприклад, мереж, серверів, сховищ, програм і служб), які можна швидко надати та використати з мінімальними зусиллями керування або взаємодії постачальників послуг. Використання хмарних технологій є стратегічно важливим для сучасних організацій. Вони пропонують значні переваги, серед яких: економія на придбанні, обслуговуванні та енергоспоживанні ІТ-інфраструктури; швидке масштабування ресурсів

відповідно до потреб бізнесу; автоматизація процесів, скорочення часу виконання завдань; доступ до сучасних технологій, таких як штучний інтелект та аналітика даних; ефективне управління ризиками та захист даних; сприяння інклюзивності та екологічності.

Національна економічна стратегія до 2030 року підкреслює важливість розвитку хмарних послуг в Україні та встановлює конкретні кроки для їх підтримки. Основним є принцип «насамперед хмарні технології» (Cloud First), який передбачає пріоритет хмарних рішень при розробці нових інформаційних систем. Метою є досягнення 90% використання хмарних технологій у бізнесі, що дозволить підвищити ефективність і знизити витрати на обслуговування інформаційних систем.

Ключовим кроком є забезпечення сприятливих умов для створення центрів обробки даних, що забезпечить необхідну інфраструктуру для розвитку хмарних послуг. Також планується підтримка експорту хмарних обчислень і залучення міжнародних інвесторів, таких як Microsoft та Amazon, для розвитку інфраструктури.

Закон України «Про хмарні послуги», який набув чинності 16 вересня 2022 року, створює умови для обробки та захисту даних у хмарних технологіях. Він визначає правові відносини щодо надання хмарних послуг та їх використання органами державної влади, місцевого самоврядування і державними підприємствами [3, с.13-19].

Загалом, хмарні технології дозволяють організаціям стати більш конкурентоспроможними, адаптуватися до змін та ефективніше досягати своїх цілей.

Отже, реінжиніринг діловодства та архівної справи в Україні, особливо через впровадження електронного документообігу (СЕД) та хмарних технологій, є критично важливим для модернізації управління в країні.

Зміни в законодавстві створюють сприятливе середовище для розвитку електронного документообігу, підвищуючи його ефективність, прозорість та безпеку. Стратегічне використання хмарних технологій дозволяє не лише

знизити витрати, але й забезпечити доступ до сучасних інструментів для аналізу даних та автоматизації процесів.

Незважаючи на невизначеність, пов'язану з війною, нововведення в сфері електронного документообігу можуть стати фундаментом для подальшого розвитку. Національна економічна стратегія підкреслює важливість інвестицій у хмарні технології, що свідчить про визнання їхнього потенціалу для розвитку України.

Література

1. Галайко А. В. Організація документообігу як засіб удосконалення роботи підприємства. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*: зб. матеріалів ІХ Всеукр. наук. студ. Конф.: Вінниця, 2024. С. 30-33.

2. Катрага К. Електронний документообіг в умовах війни: як роботодавцю організувати процес підписання кадрових документів на підприємстві. *Юридична Газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/trudove-pravo/elektronniy-dokumentoobig-v-umovah-viyni-yak-robotodavcyu-organizuvati-proces-pidpisannya-kadrovih-d.html> (дата звернення: 21.10.2024).

3. Пазюк А., Слабко Т. Використання комерційних хмарних технологій для обробки даних державних реєстрів України. IFES Україна. 2023.

4. Плаксієнко В. Я., Черненко К. В. Електронний (безпаперовий) документообіг. Електронний цифровий підпис. *Економіка. Управління. Інновації*. 2019. Вип. №1(24). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2019_1_9 (дата звернення: 21.10.2024).

5. Семенченко А. І., Дрешпак В. М. (ред.). Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. Київ, 2017. Частина 9: Електронний документообіг. Реінжиніринг адміністративних процесів в органах публічної влади. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2017. 64 с.

6. Третьякова О. О. Реінжиніринг діловодства та архівної справи в органах місцевого самоврядування : квал. роб. маг. спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 134 с.

Безугла Анастасія,

Кудлай В'ячеслав

/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДОКУМЕНТУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ КАДРІВ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Інформаційні технології дедалі глибше інтегруються в управлінські процеси закладів вищої освіти, формуючи нові підходи до роботи з документами. У Маріупольському державному університеті (МДУ), який функціонує у м. Київ, впровадження ІТ-рішень у діяльність відділу кадрів стало важливим етапом підвищення ефективності управління персоналом, оптимізації документообігу та підвищення рівня прозорості кадрової політики [1].

Відділ кадрів МДУ відповідає за широкий спектр питань: оформлення особових справ, ведення трудових книжок, формування наказів про призначення, звільнення, надання відпусток, підготовку довідок та звітності. Раніше багато цих процесів здійснювалося переважно у паперовому форматі, що ускладнювало пошук, коригування, аналіз і архівування документів.

Впровадження інформаційних технологій у кадровий документообіг базується на нормативно-правовому підґрунті. Зокрема, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» регулює правовий статус електронних документів і визначає вимоги до їх використання, зберігання та визнання юридичної сили [2].

В практичній діяльності відділу кадрів МДУ дедалі частіше застосовуються електронні системи документообігу. Одним із поширених рішень в українських установах є програма iDoc, яка забезпечує швидкий пошук документів, контроль над доступом, аналіз та формування звітності. Такі рішення

підвищують точність опрацювання кадрових даних та скорочують час на виконання рутинних операцій [3].

Цифрові архіви, створені на базі спеціалізованих ІТ-рішень, спрощують довгострокове зберігання кадрових документів. Сканування особових справ, оцифрування трудових договорів та наказів уможлиблює оперативний доступ до даних, які раніше зберігалися виключно у паперовому вигляді. Це мінімізує ризик втрати документів і полегшує проведення внутрішніх перевірок.

Інтеграція кадрових ІТ-систем з іншими підрозділами університету є важливим елементом цифрової трансформації. Зокрема, обмін інформацією з бухгалтерією, навчально-методичним відділом та іншими відділами МДУ відбувається ефективніше, а прийняті кадрові рішення оперативно відображаються в електронних базах даних інших структур.

Використання кваліфікованого електронного підпису дає змогу засвідчувати справжність електронних документів та забезпечувати їх юридичну силу. Такий підпис відповідає вимогам законодавства України та міжнародним стандартам безпеки, що робить його повноцінним замінником власноручного підпису на папері [2].

МДУ також орієнтується на міжнародні стандарти з управління документами та архівами, рекомендовані Міжнародною радою архівів (ICA). Ці стандарти сприяють систематизації процесів документообігу, підвищенню якості управлінських рішень та узгодженню з кращими світовими практиками.

Інформаційні технології полегшують аналіз динаміки кадрового складу університету: автоматичні аналітичні звіти допомагають відстежувати зміни в кількості працівників, досвід та кваліфікацію персоналу, терміни контрактів. Це допомагає керівництву МДУ приймати обґрунтовані управлінські рішення, орієнтуючись на актуальні дані.

Цифрова трансформація відділу кадрів також створює умови для гнучкої адаптації до нових викликів. Наприклад, у разі територіальних переміщень або дистанційної роботи, електронний документообіг забезпечує безперервність

функціонування кадрової служби та доступ до необхідної інформації з будь-якого місця.

Важливою умовою успішної реалізації IT-проектів є підвищення цифрової компетентності працівників відділу кадрів. МДУ організовує тренінги, семінари та вебінари, де фахівці мають змогу опанувати нові програми, знайомитися з кібербезпекою та новітніми підходами до управління інформацією.

Запровадження інформаційних технологій у роботі відділу кадрів позитивно позначається на репутації університету, адже забезпечує дотримання міжнародних стандартів управління документами та підтверджує прогресивність МДУ в освітньому середовищі України.

Скорочення паперового документообігу, раціоналізація ресурсів та економія часу роблять процеси більш екологічними та сталими. Таким чином, електронний документообіг сприяє реалізації концепції «зеленої» канцелярії та зменшує негативний вплив на довкілля [4].

Досвід МДУ може бути корисним для інших закладів вищої освіти, які прагнуть модернізувати свої кадрові процеси. Врахування кращих вітчизняних і закордонних практик, правове обґрунтування та впровадження захищених IT-рішень дають змогу підвищити ефективність та прозорість кадрової діяльності.

Отже, інформаційні технології в документуванні діяльності відділу кадрів Маріупольського державного університету стали двигуном якісних перетворень. Автоматизація, безпека даних, аналітика та інтеграція з іншими структурами університету створюють підґрунтя для конкурентоспроможності, сталого розвитку та успішного функціонування МДУ у сучасному інформаційному середовищі.

Література

1. Маріупольський державний університет: офіційний сайт. URL: <https://mu.edu.ua/>
2. Про електронні документи та електронний документообіг «Закон України». : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

3. iDoc: система електронного документообігу <https://idoc.mu.edu.ua/login>

4. Довідник кадровика (ресурси з кадрової аналітики):
<https://www.kadrovik.ua/>

УДК 37.018.43:651.5:005.95/.96(477)(043.2)

Благініна Ольга

/ м. Київ /

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Підготовка майбутніх фахівців з управління персоналом вимагає досконалого засвоєння методики викладання кадрового діловодства, адже якісне документальне забезпечення кадрових процесів є фундаментом ефективного менеджменту персоналу. Сучасна економіка та ринок праці диктують нові вимоги до професійних компетентностей фахівців, які повинні володіти не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками роботи з кадровою документацією.

Маріупольський державний університет, що функціонує у м. Київ, у своїх освітніх програмах з управління персоналом активно використовує інноваційні підходи до викладання кадрового діловодства. Зокрема, під час занять студенти знайомляться зі структурою кадрової служби, особливостями формування та ведення особових справ працівників, обліку робочого часу, архівування та оцифрування документів.

Методика викладання базується на національному законодавстві, зокрема Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», а також нормативних актах Міністерства освіти і науки

України, що визначають сучасні підходи до підготовки фахівців у галузі управління персоналом.

Важливим етапом навчального процесу є вивчення систем електронного документообігу, таких як iDoc, які активно впроваджуються в діяльність Маріупольського державного університету. Студенти отримують змогу ознайомитися з реальними прикладами реєстрації документів, узгодження проєктів наказів про прийняття чи звільнення з роботи, формування електронних архівів та створення звітної документації.

Особлива увага приділяється набуттю навичок роботи з електронними кваліфікованими підписами та технологіями захисту персональних даних відповідно до вимог Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Це дозволяє випускникам університету впевнено працювати в середовищі захищеного кадрового діловодства.

Викладачі кафедри економіки праці МДУ використовують кейс-методи та аналіз конкретних ситуацій, щоб студенти могли застосувати теоретичні знання на практиці. Наприклад, їм пропонується розробити пакет документів для нового працівника, включаючи накази, трудові договори, графіки відпусток, та оцінити їх відповідність чинним нормам та стандартам.

Методика викладання також включає ознайомлення з передовим міжнародним досвідом. Студенти вивчають рекомендації Міжнародної організації праці (ILO) щодо стандартів зайнятості та трудових відносин, а також орієнтуються на аналітичні матеріали Міжнародної ради архівів (ICA) стосовно збереження та управління електронними документами.

Практичні заняття нерідко організовуються на базі відділу кадрів МДУ, де студенти можуть побачити реальні приклади кадрового діловодства: як відбувається реєстрація кадрових наказів, ведення електронних особових справ, співпраця з іншими структурними підрозділами університету. Такий практико-орієнтований підхід сприяє формуванню у студентів необхідних професійних компетентностей.

Значну увагу приділено розвитку інформаційно-аналітичних навичок. Студенти опановують методи статистичного аналізу кадрових даних, вчаться формувати аналітичні довідки та прогнози щодо кадрової політики. Аналітика дозволяє краще зрозуміти тенденції на ринку праці та ефективніше планувати роботу з персоналом.

Інтерактивні методи навчання включають використання навчальних платформ, вебінарів, відеоінструкцій, а також інтернет-ресурсів, таких як «Довідник кадровика» – спеціалізований портал, де публікуються актуальні статті, консультації експертів та зразки кадрових документів.

Важливою складовою методики є формування навичок дотримання корпоративної культури та етичних принципів у кадровій діяльності. Студенти ознайомлюються з кодексами корпоративної етики, вчаться правильно комунікувати з працівниками, дотримуватися конфіденційності, поважати права та інтереси персоналу.

Для підвищення якості навчання викладачі постійно вдосконалюють методичні матеріали, враховують рекомендації Міністерства освіти і науки України, оновлюють приклади практичних кейсів та розробляють нові навчальні посібники з урахуванням сучасних тенденцій в HR-галузі.

Підготовка кадрів з управління персоналом у МДУ відповідає Європейським стандартам освіти, які передбачають компетентнісний підхід, академічну доброчесність та практикоорієнтованість. Завдяки цьому випускники університету успішно конкурентоспроможні на ринку праці та впевнено інтегруються у професійне середовище.

Студенти отримують уявлення про автоматизовані системи обліку робочого часу, про особливості формування кадрових резервів, проведення оцінювання персоналу. Все це дає змогу у майбутньому стати фахівцями, які здатні не тільки вести кадровий документообіг, а й генерувати ідеї щодо його поліпшення.

Вибір саме таких методів та прийомів викладання кадрового діловодства зумовлений необхідністю формування у студентів стійких професійних компетентностей, які не втратять актуальності у швидкозмінному інформаційному середовищі. Це підсилює мобільність і адаптивність майбутніх фахівців.

Отже, методика викладання кадрового діловодства для майбутніх фахівців з управління персоналом у Маріупольському державному університеті базується на поєднанні теорії та практики, використанні сучасних IT-рішень, застосуванні інтерактивних методів навчання й орієнтуванні на найкращі міжнародні стандарти. Такий комплексний підхід забезпечує високу якість підготовки висококваліфікованих кадрів для сучасного ринку праці.

Література

1. Офіційний сайт Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Міжнародна організація праці (ILO). URL: <https://www.ilo.org/> (дата звернення: 28.09.2024).
3. International Council on Archives (Міжнародна рада архівів). URL: <https://www.ica.org/> (дата звернення: 28.09.2024).

УДК 005.95/.96:004:001.895(477)(043.2)

Коробченко Лідія

/ м. Київ /

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво змінює ландшафт сучасного ринку праці та вимагає від організацій і закладів вищої освіти

оновлення стратегій розвитку людського потенціалу. Маріупольський державний університет приділяє особливу увагу підготовці фахівців, які здатні ефективно працювати у цифровому середовищі та реалізувати потенціал людських ресурсів.

Зміни вимагають формування нових компетентностей, зокрема цифрової грамотності, гнучкості мислення, креативності та здатності до швидкого опанування нових знань. Міністерство цифрової трансформації України визначає розвиток цифрових навичок ключовою умовою для побудови сучасної економіки знань.

Одним із викликів цифрової трансформації є необхідність постійного оновлення кваліфікацій. Організації, включно з університетами, мусять адаптувати свої освітні програми, орієнтуючись на міжнародні рекомендації ЮНЕСКО щодо цифрової освіти та навичок XXI століття.

Європейська комісія у своїй Цифровій стратегії наголошує на важливості розвитку людського потенціалу для досягнення «Цифрового десятиліття» Європи. Стратегії розвитку мають враховувати взаємодію між навичками, технологіями та організаційними процесами.

Серед перспективних підходів до формування людського потенціалу в умовах цифрової трансформації є розвиток компетенцій, необхідних для гнучких форматів роботи (гібридна, дистанційна), а також інтеграція ІТ та автоматизації в рутинні процеси. Міжнародна організація праці (МОП) аналізує майбутнє сфери праці та розробляє рекомендації з врахуванням цих змін.

Дослідження глобальних консалтингових компаній, зокрема McKinsey & Company, свідчать про те, що успішні організації інвестують у навчання та перепідготовку персоналу, забезпечуючи стійкість до швидких технологічних змін.

У практиці Маріупольського державного університету впроваджуються сучасні методики навчання на основі онлайн-платформ та інструментів для самоосвіти. Студенти та фахівці можуть користуватися такими ресурсами, як

Moodle МДУ та Coursera, для отримання актуальних знань про цифрову економіку та управління людськими ресурсами.

Важливим аспектом є розвиток цифрової грамотності через національні платформи, такі як «Дія.Цифрова освіта», де працівники та студенти можуть безкоштовно опанувати нові цифрові навички, отримувати сертифікати та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Центр розвитку людського потенціалу МДУ ініціює воркшопи та тренінги з управління персоналом у контексті цифрової трансформації, залучаючи експертів-практиків. Це дозволяє створити ефективні стратегії адаптації, що відповідатимуть вимогам як національного, так і міжнародного ринку праці.

Серед викликів є і проблема нерівності у доступі до цифрових технологій. Всесвітній економічний форум наголошує, що цифрова трансформація має бути інклюзивною, а розвиток людського потенціалу – забезпечувати рівні можливості для всіх соціальних груп.

Для підтримки сталого розвитку людського потенціалу важливо враховувати культурні особливості, мотивацію персоналу, а також застосовувати інструменти емоційного інтелекту. Такий підхід дозволить ефективніше керувати змінами та уникнути опору нововведенням.

Висока якість освіти, партнерство із закордонними університетами та корпораціями, впровадження міжнародних сертифікаційних програм – усе це сприяє формуванню кадрового потенціалу, здатного відповідати на глобальні виклики цифрової епохи.

Крім того, розвиток людського потенціалу в умовах цифрової трансформації включає просування ідеї безперервного навчання (lifelong learning) та рескілінгу. Люди мають бути готові до освоєння нових професійних ролей або зміни профілю діяльності, що дозволить їм залишатися затребуваними.

Європейські платформи цифрових навичок та працевлаштування, такі як «Digital Skills and Jobs», пропонують ресурси для оцінки рівня цифрової

грамотності, пошуку освітніх програм та вакансій, а також обміну кращими практиками між експертами галузі.

Розробка стратегій розвитку людського потенціалу в умовах цифрової трансформації передбачає комплексний підхід, що включає оцінку потреб, впровадження тренінгів, менторських програм, гнучких форм роботи, а також стимулювання інновацій та підприємницького мислення.

Таким чином, досвід Маріупольського державного університету свідчить, що успішна цифрова трансформація вимагає інвестування у людей, створення сприятливих умов для розвитку їхніх навичок, компетенцій та інноваційного потенціалу. Це забезпечить конкурентоспроможність не лише університету, а й маріупольської громади, українського суспільства в цілому.

Література

1. Маріупольський державний університет. URL: <https://mu.edu.ua/>
2. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>
3. UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/>
4. Цифрова стратегія Європейської комісії. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/>
5. ILO (Міжнародна організація праці), Майбутнє сфери праці. URL: <https://www.ilo.org/global/topics/future-of-work/lang--en/index.htm>
6. McKinsey & Company (Цифрові трансформації та кадрові компетенції). URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights>
7. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/>
8. Дія.Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
9. World Economic Forum, Future of Work. URL: <https://www.weforum.org/topics/future-of-work>
10. Digital Skills and Jobs. URL: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГАХ

Використання технологій штучного інтелекту в бібліотечних послугах має важливе значення, оскільки бібліотеки як інформаційні центри, відчують значний сплеск обсягів даних і потреб користувачів.

Мета повідомлення розкрити деякі аспекти використання штучного інтелекту для покращення доступу до інформаційних ресурсів та процесів обслуговування користувачів і оптимізації цифрової трансформації.

Штучний інтелект (ШІ) – це набір технологічних інструментів і алгоритмів, які надають нам прогнози, рекомендації та рішення щодо змін цифрового й реального середовища, базуючись на різних даних. Загалом, він повинен виконувати завдання, які, як вважалося раніше, може виконати тільки людина [1].

Штучний інтелект дозволяє бібліотекам модернізувати спосіб обробки та зберігання інформації за допомогою машинного навчання та аналізу природної мови. Завдяки технології штучного інтелекту бібліотеки можуть інтегрувати нові способи взаємодії з користувачами, такі як віртуальні помічники та чат-боти, які надають швидку та точну допомогу у пошуку необхідних матеріалів. Варто також згадати про роль штучного інтелекту в покращенні доступності інформації для людей з обмеженими можливостями завдяки технологіям розпізнавання голосу та тексту, які дозволяють адаптувати бібліотечні послуги до потреб різних категорій користувачів.

Поширеними в бібліотечній галузі є цифрові архіви. Багато бібліотек працюють над оцифруванням, упорядкуванням і довгостроковим збереженням своїх фондів за допомогою алгоритмів штучного інтелекту, які аналізують і

позначають зображення, відео і текст, щоб полегшити пошук та доступ до інформації.

До того ж бібліотеки мають розробити політику та процедури для довгострокового зберігання цифрових матеріалів. Важливим аспектом цифрового маркетингу для бібліотек є аналіз поведінки користувачів за допомогою алгоритмів штучного інтелекту, оскільки він може допомогти краще зрозуміти потреби та вподобання користувачів і використовувати цю інформацію для прийняття рішень на основі даних й адаптації маркетингових стратегій до потреб користувачів [2].

Незважаючи на те, що ШІ є одним із нових технологічних зразків, деякі його елементи вже частково застосовують у бібліотеках у вигляді модулів, вбудованих у бібліотечні програми, зокрема чат-ботів у довідково-інформаційних службах, у процесах автоматичної каталогізації та класифікації за допомогою оптичного розпізнавання символів (OCR), автоматичного перекладу іншомовних матеріалів за допомогою обробки природної мови (NLP), автоматичного індексування за допомогою експертних систем, у системах інтелектуального управління бібліотечним книгосховищем із використанням надвисокочастотної технології RFID [3, с. 99].

Інтеграція технологій штучного інтелекту в бібліотечні послуги не тільки покращує якість послуг, а й відкриває нові горизонти для розвитку бібліотек в умовах цифрової трансформації. Ефективне використання штучного інтелекту в бібліотечних послугах може стати елементом у забезпеченні доступу до знань та інформації в майбутньому, тому цю тему необхідно детально вивчити. Результати цього дослідження можуть мати практичне значення для вдосконалення бібліотечного обслуговування та посилення ролі бібліотек у сучасному інформаційному суспільстві.

Література

1. Денис Пристай. Частіше, ніж здається. Де та для чого використовують штучний інтелект. *Гараж*. URL: <https://prjctr.com/mag/aicases>. (дата звернення: 09.10.2024)
2. Шишкіна О. С. Використання штучного інтелекту в бібліотечній діяльності. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*, 2024. С. 124-126. URL: <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/15956>.
3. Івашкевич О. В. Штучний інтелект в акустиці функціонування книгозбірень України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 97-101. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4951/Bibliotekoznavstvo_2_2023-97-101.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

УДК 004.8:004.6:001.895(043.2)

Проценко Богдан

/ м. Київ /

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ: ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

У сучасному світі кількість інформації, що генерується, зростає в геометричній прогресії. Ми щоденно стикаємося з великими обсягами даних, які можуть містити безцінні знання, приховані закономірності, прогнози та можливості. Для компаній, дослідників, медичних працівників і урядових установ доступ до цих даних створює потенціал для прийняття більш обґрунтованих рішень і поліпшення обслуговування клієнтів. Проте через масштаби та складність цих даних традиційні методи обробки вже не можуть впоратися з новими викликами. Саме тут на допомогу приходять технології

штучного інтелекту, які відкривають нові можливості для аналізу й обробки великих даних.

Сучасні інноваційні рішення базуються на методах штучного інтелекту, зокрема, на глибинному навчанні, нейронних мережах, машинному навчанні та автоматизованих системах виявлення аномалій.

Глибинне навчання використовує багатосарові нейронні мережі, що здатні обробляти та аналізувати складні дані з високою точністю. Наприклад, у медицині за допомогою глибинного навчання проводиться аналіз медичних зображень для діагностики захворювань. Цей процес дає змогу зменшити час на діагностику, підвищити її точність та мінімізувати людський фактор, що є критично важливим у ситуаціях, коли мова йде про рятування життя.

Методи машинного навчання дозволяють обробляти величезні обсяги даних у реальному часі. Такі рішення є надзвичайно важливими у фінансовому секторі, де автоматизоване виявлення шахрайства дозволяє відразу реагувати на підозрілі транзакції. За допомогою алгоритмів, що навчаються на основі історичних даних, система здатна миттєво аналізувати нові дані та повідомляти про аномальні дії.

Автоматизовані алгоритми виявлення аномалій знаходять своє застосування у багатьох сферах, від кібербезпеки до контролю якості на виробництві. Ці алгоритми дозволяють швидко і точно визначати патерни, що виходять за рамки норми. Наприклад, на виробництві використання ШІ для контролю якості допомагає виявляти дефекти на початкових етапах виробництва, що мінімізує втрати і підвищує ефективність.

Таблиця 1.

Приклади застосування ШІ для обробки великих даних

Метод ШІ	Сфера застосування	Опис
Глибинне навчання	Медицина	Аналіз медичних зображень для діагностики захворювань
Машинне навчання	Фінанси	Виявлення шахрайства у фінансових операціях
Нейронні мережі	Ритейл	Персоналізація рекомендацій для користувачів

Попри значні переваги, використання ШІ для обробки великих даних пов'язане з кількома викликами, які вимагають подальшого дослідження і розвитку технологій. Дозвольте виділити три ключові проблеми, з якими стикаються сьогодні фахівці.

Великі обсяги даних потребують потужних обчислювальних ресурсів для швидкої і точної обробки. Зазвичай, алгоритми ШІ потребують великих обчислювальних потужностей і сховищ для роботи з даними, особливо коли йдеться про глибоке навчання. Через це підвищується потреба в інноваційних архітектурах, таких як розподілені обчислення та хмарні сервіси, що забезпечують масштабованість систем і дозволяють їм обробляти великі масиви даних ефективно.

Використання персональних даних є важливою частиною процесів навчання ШІ, однак це створює загрозу конфіденційності та безпеки інформації. Питання етики використання особистих даних стає актуальним у зв'язку з тим, що персональні дані, такі як медичні записи або фінансова інформація, можуть бути використані без згоди користувача. Це призводить до необхідності розробки нормативних актів та стандартів конфіденційності для захисту прав користувачів.

Сучасні методи глибокого навчання та нейронних мереж працюють за принципом «чорної скриньки», що означає, що вони часто можуть видати точний результат без можливості пояснення процесу, який до цього призвів. Це стає серйозною проблемою у сферах, де пояснюваність результату є ключовою, наприклад, у медицині чи праві. Таким чином, інтерпретація рішень ШІ є важливою галуззю досліджень, спрямованою на підвищення прозорості та зрозумілості моделей.

Щоб забезпечити подальший розвиток систем обробки даних, необхідно звернути увагу на перспективні напрями розвитку технологій ШІ.

Гібридні моделі, що поєднують різні підходи штучного інтелекту, дозволяють створювати більш гнучкі та ефективні рішення. Наприклад,

поєднання алгоритмів глибинного навчання та машинного навчання дозволяє отримати більш точні результати і знизити залежність від людського фактору. Це особливо важливо для складних завдань, таких як прогнозування захворювань або аналіз складних ринкових умов.

Таблиця 2.

Основні виклики використання ШІ у великих даних

Виклик	Причина	Приклад
Масштабованість	Великі обсяги даних	Фінансові транзакції, що потребують обробки у реальному часі
Конфіденційність	Використання персональних даних	Медичні системи діагностики
Інтерпретація	Складність моделей	Глибинні нейронні мережі для аналізу генетичних даних

Важливим аспектом є управління даними та їхня якість. Впровадження таких інноваційних рішень, як розподілені бази даних, значно підвищує ефективність роботи з даними та знижує витрати на їх обробку. Оскільки обсяги даних продовжують зростати, ефективне зберігання та передача інформації стають критично важливими.

Для обробки великих даних потрібні значні обчислювальні ресурси, що, в свою чергу, споживають багато енергії. Тому оптимізація енергоспоживання є одним із ключових завдань, що стоїть перед фахівцями у сфері штучного інтелекту. Деякі компанії вже розробляють методи для зниження енергоспоживання при обробці даних, такі як оптимізація використання серверів та вдосконалення алгоритмів.

Отже, використання штучного інтелекту для обробки великих даних відкриває безмежні можливості для досліджень, бізнесу та суспільства в цілому. Проте, для досягнення повного потенціалу таких технологій необхідно вирішувати низку викликів, пов'язаних із масштабованістю, конфіденційністю та інтерпретацією результатів. Майбутнє штучного інтелекту залежить від ефективної реалізації нових інноваційних підходів, вдосконалення алгоритмів та систем управління даними, а також дотримання етичних норм і забезпечення безпеки користувачів.

Література

1. Нестеров В. Інтеграція технологій штучного інтелекту в інженерію даних: виклики та перспективи у сучасному інформаційному середовищі. Вісник Черкаського державного технологічного університету. Том 28, №4, 2023. URL: <https://bulletin-chstu.com.ua/uk/journals/tom-28-4-2023/integratsiya-tekhnologiy-shtuchnogo-intelektu-v-inzheneriyu-danikh-vikliki-ta-perspektivi-u-suchasnomu-informatsiynomu-seredovishchi>.

2. Тардіф А. Вплив штучного інтелекту на інновації: ключові висновки зі звіту Innovation Barometer 2025. Unite.AI. URL: <https://bit.ly/4fdWzQT>.

УДК 004.738.5:005.7(477)(043.2)

Цапій Владислав

/ м. Київ /

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Впровадження та використання інформаційних технологій в українських установах набирає популярності на початку XXI сторіччя. До сьогодні в Україні значно змінився формат надання державних послуг, освітніх, медичних, культурних тощо. Саме електронний формат та його якість надали можливість Україні зайняти п'яте місце у світі за рівнем розвитку цифрових державних послуг. Установи є достатньо відкритими та прозорими, а їх послуги доступними завдяки наявності власних електронних ресурсів. Документообіг стає більш оперативним та ефективним за рахунок використання систем електронного документообігу, програм для керування документами, хмарні DMS-системи.

Грунтовним українським проєктом, що вдосконалив процес надання державних послуг, саме в електронному вигляді, став електронний портал

«Дія». За допомогою цього порталу громадяни можуть подавати заяви, сплачувати податки, реєструвати бізнес та виконувати інші дії без необхідності приїзду в установи. Це кардинально спрощує взаємодію між громадянами та державою, перевагами якої є: цілодобова доступність; зменшення корупційних ризиків; отримання послуг без відвідування державних установ; прозорість і контроль за виконанням запитів.

На законодавчому рівні електронна взаємодія в установах регулюється низкою нормативно-правових актів, базовими з яких є:

- Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1];

- Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [2];

- Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання [3];

- Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну (далі – Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі) [4].

Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі встановлює: порядок проходження електронного документа з моменту його створення або одержання і до моменту відправлення або передавання до архівного підрозділу установи; загальні засади функціонування та використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; оперативний інформаційний обмін з використанням службової електронної пошти. Цей документ чітко вказує на наявність в електронному документі трьох обов'язкових реквізитів: кваліфікованого електронного підпису, кваліфікованої електронної печатки та кваліфікованої електронної позначки часу, - під час документування управлінської інформації в електронній формі. Також документом визначається, що інформаційний обмін здійснюється з метою:

попереднього погодження редакції проектів спільних електронних документів, зокрема співрозроблення проектів актів; доведення управлінської інформації до відома, зокрема про плани та роботу відповідних установ; інформування про прийняті установою управлінські рішення; з'ясування стану опрацювання установою електронних документів, що надійшли на їх розгляд. Проте, він не має юридичної сили [4].

В Україні зростає популярність таких програм як Dropbox Business, Confluence, Notion, Docker та M-Files, які швидко розповсюджуються серед різноманітних організацій для роботи з інформацією, особливо в бізнес-сфері, IT та серед малих і середніх підприємств. Серед вітчизняних розробок варто відзначити FossDoc, DOCS.UA та АСКОД. FossDoc платформа для автоматизації документообігу та управління бізнес-процесами, яка затребувана установами, які прагнуть комплексного рішення для архівування та контролю за виконанням завдань. DOCS.UA дозволяє створювати, редагувати, підписувати та архівувати документи відповідно до національних стандартів. АСКОД, ще одна українська розробка, призначена для державних структур, яка підтримує електронний підпис, захист даних і відповідає вимогам українського законодавства, роблячи її оптимальним вибором для урядових структур.

На сьогодні можна відзначити активне використання державним сектором, бізнесом та громадянами електронного підпису, а саме як простого, так і кваліфікованого. Останній забезпечує максимальний рівень захисту.

Отже, рівень використання цифрових технологій в сучасній Україні достатньо високий, але підтримання та подальше вдосконалення забезпечить ефективність та оперативність прийняття управлінських рішень, ще більш активну участь громадян в управлінні країною, зміцненню в ній демократії.

Література

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

2. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

3. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: затверджено наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

4. Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#n18> (дата звернення: 11.10.2024).

**СЕКЦІЯ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ
ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ, ЖУРНАЛІСТИКИ
ТА ІНШИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ДОТИЧНИХ ДО СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

УДК 37.091.12:651/655:001.895(477)(043.2)

**Політова Олена,
Терещенко Наталія**
/ м. Київ /

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І НОВІ ПІДХОДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ
ПРОГРАМИ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»**

У сучасну цифрову епоху роль бібліотекаря як інформаційного спеціаліста набуває особливої ваги, і лише якісна освітня підготовка дозволяє фахівцям орієнтуватися в потоці інформації та надавати користувачам необхідну допомогу. Спеціалістами вже зазначалося, що перехід від кваліфікаційної до компетентнісної моделі підготовки фахівців у вищій освіті України, зокрема у бібліотечно-інформаційній сфері, зумовив інтенсивну роботу по вдосконаленню навчальних планів, програм та кожної освітньої компоненти [1, с. 360]. Крім того, нещодавно вже досліджено, що глобальні трансформації вимагають переосмислення моделей підготовки фахівців бібліотечної та інформаційної справи та модернізації освітніх програм, щоб відповідати новим професійним викликам та компетенціям, включаючи підприємницькі навички [2].

Нині для успішної професійної реалізації випускники закладів вищої освіти потребують знань і навичок, які відповідають актуальним трендам ринку

праці. У Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка на кафедрі інформаційних комунікацій Факультету української філології культури і мистецтва реалізується освітньо-професійна програма 029.00.02 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (далі - ОПП), розроблена на основі Закону України «Про вищу освіту» та Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Одне з головних завдань кафедри – ефективно організувати навчальний процес згідно з вимогами до сучасної підготовки студентів, динамічно адаптуватися до змін, що відбуваються в галузі, з врахуванням новітніх тенденції і запитів ринку праці.

Постійний зв'язок зі стейкхолдерами, партнерами з академічної спільноти, періодичні консультації з робочою групою, в яку входять гарант програми, члени професорсько-викладацького складу кафедри, студенти і випускники ОПП – дають можливість колективу кафедри визначати вектори для якісної практико-орієнтованої підготовки здобувачів освіти та оптимізувати певні компоненти ОПП.

Відповідно до рекомендацій експертної групи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, враховуючи сучасні освітні тенденції, у навчальний план ОПП додано нову освітню компоненту англійською мовою «Медіакультура» – задля поглиблення компетентностей у сфері культури використання медіапростору та підготовки студентів до викликів глобалізованого світу.

Враховано також і сучасні виклики та загрози у суспільно-інформаційній діяльності: для цього дисципліну «Інформаційне обслуговування користувачів бібліотек, архівів та інформаційних установ» трансформовано у дисципліну «Інформаційний сервіс та безпека», в якій поглиблено компетентності з питань інформаційної безпеки у системі інформаційного обслуговування користувачів.

Розширено перелік фахових спеціальних компетентностей та результатів навчання, також змінено організаційні особливості освітнього процесу,

спрямованих на удосконалення фахових компетентностей, а саме:

- оптимізовано структурно-логічні зв'язки та послідовності викладання окремих освітніх компонентів;
- перерозподілено кількість кредитів між різними змістовими компонентами;
- оновлено матриці з урахуванням внесених змін.

Врахування вищезазначених пропозицій дозволить зробити програму більш актуальною та відповідною викликам сьогодення, адже сучасне професійне інформаційно-бібліотечне середовище потребує нових фахівців, які вільно орієнтуються в інформаційному просторі, вміло використовують медіапростір для інформування, просвітництва, популяризації культурних та наукових здобутків; володіють навичками соціальної взаємодії та комунікації з користувачами, колегами, партнерами на національному та міжнародному рівнях. Таким чином, запропоновані зміни в ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» є важливим кроком у напрямку модернізації бібліотечної та інформаційної освіти.

Література

1. Бачинська Н. А. Освітня компонента «Менеджмент інформаційної, бібліотечної та архівної діяльності»: формування компетентностей. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі: VII Міжнародна наукова конференція (23-25 трав. 2024 р., КНУКІМ)*. Київ, 2024. С. 360-361.

2. Маслак В., Федоренко С., Бутко Л. Сучасні тенденції підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної діяльності. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2024. № 2. С. 8-20..

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»
НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Розвиток інформаційної культури є важливим аспектом у підготовці студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Інформаційна культура охоплює широкий спектр навичок: від уміння ефективно шукати й аналізувати інформацію до критичного мислення та грамотного використання інформаційно-комунікаційних технологій. Для майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної сфери такі вміння є критично важливими, оскільки їхня робота передбачає обробку значних обсягів даних, керування інформаційними ресурсами, організацію доступу до знань та використання інформаційних систем.

Мета роботи – визначити аспекти, які сприяють розвитку інформаційної культури студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» при вивченні дисципліни «Організація виставкової діяльності» на кафедрі соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка».

З останніх наукових праць виділяємо дослідження О. Коломієць та О. Головатой, де розглянуто поняття «інформаційна культура», передумови виникнення інформаційної культури в суспільстві, її основні компоненти та рівні функціонування. Підкреслено важливість активного застосування засобів інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [1, с.316-319].

Також дослідження проблеми формування та розвитку інформаційної культури у підготовці фахівців документно-інформаційної сфери знаходимо на сторінках наукових праць таких дослідників як: І. Антоненко [2], В. Бездрабко [3], В. Кудлая [4, 5], С. Кулешова [6], О. Матвієнко [7], Л. Філіпової [8] та ін.

У контексті навчального курсу «Організація виставкової діяльності», що викладається на кафедрі соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», інформаційна культура стає не менш важливою, адже сучасні виставки та події стають дедалі інтерактивнішими та цифровими. З розвитком технологій традиційні виставкові заходи зазнають трансформацій і потреба у використанні віртуальних виставок стала особливо відчутною з 2020 року, коли через спалах коронавірусної інфекції COVID-19 масові заходи були скасовані, а також у зв'язку з повномасштабним вторгненням та військовою агресією Росії на території України у 2022 році. Всі ці фактори вимагають від студентів не тільки базових навичок роботи з інформацією, а й знання сучасних технологій, уміння адаптуватися до нових форматів та інструментів, а також здатності забезпечувати легкий доступ до інформації та її репрезентацію різноманітній аудиторії.

Для студентів, які навчаються за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», курс «Організація виставкової діяльності» не лише знайомить їх із процесами підготовки та проведення виставок, але й розвиває критичні для їхньої професійної діяльності компетентності. Варто згадати, що студенти окрім виконання лабораторних та практичних занять з 2020 року виконують два творчих проєкти у вигляді створення віртуальних виставок – один індивідуальний, другий колективний [9, 10, 11], які репрезентують та піднімають певні соціо-культурні питання в різноманітних галузях [12].

Розглянемо аспекти, які сприяють розвитку інформаційної культури студентів в рамках дисципліни «Організація виставкової діяльності», які

допомагають інтегрувати роботу з інформацією, цифровими технологіями та комунікаційними навичками.

1. Робота з інформаційними ресурсами та системами.

1.1. Пошук та обробка інформації під час створення віртуальної виставки: під час підготовки до віртуальної виставки студенти мають навчитися шукати, аналізувати та синтезувати великі обсяги інформації про експонати, виставкові матеріали. Це включає роботу з інформаційними базами, архівами та онлайн-ресурсами.

1.2. Критичне мислення та оцінка інформації: організація онлайн-виставкових заходів вимагає від студентів вміння оцінювати достовірність і якість інформації, аналізувати потреби аудиторії та визначати, які дані є релевантними для успішної організації події.

2. Використання сучасних цифрових інструментів.

2.1. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ): курс передбачає використання ІКТ для організації віртуальних виставок, що включає хмарну платформу, конструктори сайтів, сервіси та вільного програмного забезпечення: Wix, Weblium, Webnod, Canva, Genially, Artsteps, Calaméo, Jssor Slider та Omeka.

3. Комунікація та обмін інформацією.

3.1. Організація комунікацій та координація між учасниками: виставкова діяльність передбачає постійну комунікацію з учасниками, партнерами та аудиторією. Студенти під час роботи над двома творчими проєктами у вигляді створення віртуальних виставок обговорюють з викладачем, якщо мова йде про одноосібний проєкт та в команді-одногрупників, де працюють над колективним проєктом щодо обрання тематики дослідження та аналіз сервісів, в якому буде створена виставка. Побудова схем віртуальної виставки, яка максимально репрезентуватиме обрану тематику. Уточнення всіх деталей та атрибутів, що будуть використані у віртуальній виставці. Наступним етапом є обговорення та

визначення коректності, толерантності подання викладеного матеріалу. Організація такої комунікації супроводжується обговоренням на занятті, а також на вибір інструментів комунікації, інформації та архівування як: створення Google Групи чи спільних чатів у месенджерах. Також студенти навчаються взаємодіяти з авторами експонатів та команді-одногрупників, що вимагає чіткого обміну інформацією та вміння швидко реагувати на запити, використовуючи цифрові інструменти.

4. Створення та управління контентом

4.1. Розробка інформаційних матеріалів: студенти вчаться створювати каталоги експонатів, буклети та інші інформаційні матеріали. Це сприяє розвитку навичок збирання, організації та презентації інформації в зручній для користувача формі.

4.2. Цифровий маркетинг та популяризація віртуальних виставок: студенти розвивають навички використання цифрових інструментів для популяризації віртуальних виставок через соціальні мережі для залучення аудиторії, зокрема, викладачем дисципліни створена сторінка та група у Facebook для створення дописів студентами про події, пов'язані із реалізацією проєктів у вигляді віртуальних виставок з використання хештегів #ВіртуальнаВиставка_ІБАС_ОВД, #СКІД, #ІБАС

5. Розвиток інформаційної етики.

5.1. Етичне використання інформації: дисципліна «Організація виставкової діяльності» також допомагає формувати етичні підходи до використання інформації, дотримання авторських прав, зокрема, ми обговорюємо як зі студентом так і залученням певних консультантів (використання інформації, яку надають автори матеріалів, що репрезентується у віртуальній виставці), коректність подання матеріалів, чи не суперечить, власне, це представлення авторських прав, тобто використання чужих картин, творів мистецтва, поезії, прози тощо у даній віртуальній виставці, що є важливою складовою інформаційної культури.

6. Аналіз та використання виставкових даних.

6.1. Аналітика та оцінка успішності заходів: студенти вивчають методи збору та аналізу даних після завершення виставки – кількість відвідувачів, успіх експонатів, маркетингові результати. Ці навички допомагають їм використовувати інформацію для подальшого вдосконалення виставкових проєктів.

Висновок. Успішне опанування навчального курсу «Організація виставкової діяльності», який підготовлений на кафедрі соціальних комунікацій та інформаційної діяльності НУ «Львівська політехніка» сприяє розвитку не тільки технічних навичок, а й навичок аналізу та критичної оцінки інформації, що дозволяє студентам ефективно працювати з сучасними інформаційними потоками. Такий підхід готує їх до роботи в умовах швидкого розвитку цифрових технологій та глобальної трансформації інформаційного середовища, що робить їх затребуваними фахівцями, здатними працювати в архівах, бібліотеках та інформаційних центрах новітнього формату.

Література

1. Коломієць О., Головата О. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця у контексті сучасних освітніх завдань. Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація. Переяслав. 2021. 1(10). С. 310-333.
2. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-310-333>
3. Антоненко І. Є. Кваліфікаційні вимоги до фахівців у сфері керування документаційними процесами (досвід Австралії). Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. Київ, 2006. № 3. С.61-65.
4. Бездрабко В. В. Підготовка наукових кадрів із документознавства в Україні: модерні відповіді на виклик часу. Наукові записки Національний університет «Острозька академія». Острог, 2009. Вип.1. С.241-254
5. Кудлай В. О. Формування цифрової грамотності особистості в сучасному інформаційному просторі. Записки з українського мовознавства. Одеса, 2019. Т. 2(26). С. 161–168.

6. Кудлай В. О. Інформаційно-комунікаційна культура документаційного забезпечення управління. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. Маріуполь, 2011. Вип. 1. С. 84–89.
7. Кулешов С. Г., Прокопенко І. П. Управління документацією: підготовка фахівців у вищих школах за рубежом. Архіви України. Київ, 2003. № 1-3(251). С.53-64.
8. Матвієнко О. В. Досвід підготовки інформаційних спеціалістів в зарубіжних країнах. Рідна школа. Київ. 2001. № 10. С.76-77.
9. Філіпова Л. Я. Інтернет-технології в системі підготовки фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері: матеріали між. наук.-прак. конф., м. Донецьк, 30 березня - 1 квітня 2011 р. Донецьк, 2011. С. 141-143.
10. Онлайн-заняття «Віртуальна виставка як спосіб представлення своїх проєктів» на кафедрі СКІД. Національний університет «Львівська політехніка»: веб-сайт. URL: <https://lpnu.ua/news/onlain-zaniattia-virtualna-vystavka-iaak-sposib-predstavlennia-svoikh-proiektiv-na-kafedri-skid>.
11. Першокурсники кафедри СКІД організували віртуальну виставку спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національний університет «Львівська політехніка»: веб-сайт. URL: <https://lpnu.ua/news/pershokursnyky-kafedry-skid-organizuvaly-virtualnu-vystavku-svoiei-spetsialnosti>.
12. Першокурсники кафедри СКІД презентували колективно-творчі проєкти у вигляді віртуальних виставок. Національний університет «Львівська політехніка»: веб-сайт. URL: <https://lpnu.ua/news/pershokursnyky-kafedry-skid-prezentuvaly-kolektyvno-tvorchi-proiektu-u-vyhliadi-virtualnykh>.
13. Білушак Т. М., Прімакова Д. І. Використання віртуальної виставки для популяризації культурної спадщини української еміграції в рамках Інтернет-маркетингової стратегії. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Київ, 2022. Т. 33 (72). № 5 Ч. 2. С. 274–281.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІВІВ І СЛУЖБ ДІЛОВОДСТВА УСТАНОВ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

Цифрова трансформація докорінно змінює способи управління документацією та інформацією. Архіви та служби діловодства тепер функціонують у цифровому просторі, використовуючи автоматизовані системи для обробки великих обсягів даних. Цей процес супроводжується новими викликами, такими як забезпечення кібербезпеки, розвиток нових навичок роботи з технологіями та адаптація до швидкозмінних інформаційних потоків.

Маріупольський державний університет, який зараз функціонує в Києві як civic university, відповідає цим викликам, розробляючи інноваційні освітні програми. Освітньо-програма другого (магістерського) рівня вищої освіти «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади» [1; 2] спрямована на підготовку спеціалістів із сучасними компетенціями для управління діловодством і архівною справою в умовах цифрової трансформації.

Перехід до цифрових технологій суттєво змінює процеси в архівах та службах діловодства. Основні виклики включають забезпечення безперервного доступу до інформації в електронному форматі, захист конфіденційних даних від кіберзагроз, впровадження нових інформаційних технологій, таких як штучний інтелект (ШІ) і великі дані (Big Data), у роботу з документами.

Таблиця 1.

Порівняння традиційних і цифрових архівів

Аспект	Традиційний архів	Цифровий архів
<i>Доступ до інформації</i>	Фізичний доступ	Дистанційний через онлайн-платформи
<i>Формат документів</i>	Паперові документи	Електронні файли та бази даних
<i>Пошук інформації</i>	Ручний	Автоматизований пошук (AI)
<i>Ризики</i>	Пожежі, псування	Кібератаки, технічні збої

Для ефективної роботи в умовах цифрової трансформації, спеціалісти з діловодства та архівної справи повинні володіти широким спектром компетенцій. Освітня програма «Керування документальними процесами та розвиток цифрової громади» в МДУ орієнтована на підготовку кадрів із навичками: роботи з електронними архівами та системами документообігу; цифрової інформаційної безпеки та управління ризиками; впровадження інноваційних рішень для громад та установ.

Таблиця 2.

**Компоненти освітньої програми, що враховують
аспекти цифрової трансформації**

Навчальна дисципліна	Зміст	Кредити
Електронні архіви	Створення, зберігання та захист електронних документів	5
Цифровізація документальних процесів	Автоматизація процесів діловодства	5
Захист управлінської інформації в електронній та паперовій формі	Основи кібербезпеки та інформаційної безпеки	5
Інформаційно-аналітичне забезпечення управління	Використання аналітичних інструментів для прийняття рішень	5

Використання новітніх технологій у документальних процесах суттєво підвищує ефективність роботи архівів і служб діловодства та сприяють автоматизації багатьох процесів.

Однією з ключових переваг ШІ є його здатність автоматизувати рутинні процеси та пришвидшувати обробку великих обсягів інформації. У сфері діловодства та архівної справи ШІ активно використовується для класифікації документів за змістом та форматом. Це скорочує час на ручну обробку та мінімізує помилки. Розпізнавання текстів із паперових або сканованих документів та їх автоматичної цифрової обробки також є досить ефективним на основі використання систем ШІ. Формування звітів на основі вхідних даних у ШІ дає змогу швидко аналізувати поточні процеси. В окремих державних установах вже впроваджено системи, які автоматично аналізують вміст електронних листів і розподіляють їх між відповідними відділами. Це значно

зменшує час на сортування кореспонденції. Завдяки таким рішенням процеси діловодства стають не лише швидшими, але й ефективнішими. Одним із викликів при впровадженні ШІ є те, що працівники повинні освоїти нові навички для роботи з такими інструментами.

Аналітика великих даних відіграє критичну роль у сучасних документаційних процесах, особливо для великих організацій та державних установ. Великий обсяг інформації, що генерується щодня, потребує нових інструментів для її ефективного аналізу.

Приклади застосування Big Data в документаційних процесах:

- моніторинг інформаційних потоків у реальному часі для виявлення аномалій та потенційних проблем.
- прогнозування та аналіз тенденцій, що дозволяє приймати стратегічні управлінські рішення на основі об'єктивних даних.
- побудова зв'язків між різними документами та інформаційними системами, що полегшує пошук і взаємодію з великими масивами даних.

Державні установи, які обробляють значний обсяг заявок, можуть використовувати Big Data для аналізу типових запитів і розробки шаблонів відповіді. Це зменшує навантаження на працівників і підвищує якість обслуговування громадян.

Таблиця 3.

Зменшення часу на аналіз документів за допомогою ШІ та Big Data

Процес	Ручна обробка	З використанням ШІ та Big Data
Класифікація документів	3 години	10 хвилин
Формування звітів	2 дні	1 година
Аналіз електронної пошти	4 години	15 хвилин

Впровадження новітніх технологій, таких як ШІ та аналітика великих даних, стає необхідністю для сучасних установ. Це дозволяє зменшити обсяги використання електроенергії в умовах можливих атак на український енергетичний сектор, оптимізувати документообіг, покращити якість управління

інформацією та підвищити ефективність роботи архівів і служб діловодства.

Для установ, організацій та підприємств України сьогодні важливо інвестувати в навчання персоналу для роботи з новітніми технологіями, розробляти та впроваджувати політики кібербезпеки для захисту даних, використовувати штучний інтелект для оптимізації процесів документообігу, застосовувати аналітику великих даних для прогнозування та стратегічного управління інформацією.

Варто зупинити увагу на впровадженні в Маріупольському державному університеті системи електронного документообігу iDoc та її впливі на вдосконалення адміністративних і освітніх процесів. Ця система є ключовим елементом цифрової трансформації університету та повністю узгоджується з новою стратегією цифровізації МДУ [3].

Система iDoc дозволяє не тільки автоматизувати документообіг, але й забезпечує прозорість та ефективність у всіх адміністративних процесах університету. Основними перевагами цієї системи є: швидкий доступ до документів з будь-якої локації; автоматизація рутинних завдань; задовільний рівень захисту даних.

Цифровізація є ключовим напрямком розвитку МДУ, особливо після вимушеного переміщення університету до Києва. У рамках цієї стратегії активно впроваджуються сучасні інформаційні технології для забезпечення високої якості управління та освіти. Впровадження iDoc – це лише одна з ініціатив, які сприяють створенню університетської екосистеми цифрових рішень. Важливі кроки цієї стратегії включають розвиток корпоративних цифрових платформ для навчання та адміністрування, а також підвищення цифрових компетентностей студентів і викладачів.

Проєкт DigiUni [4], у якому бере участь МДУ, відіграє вирішальну роль у розвитку цифрової інфраструктури. У межах цього проєкту університет інтегрує європейські освітні практики та розробляє нові цифрові інструменти для дистанційного навчання та управління документообігом. Це дозволяє

університету залишатися конкурентоспроможним у сучасному освітньому середовищі, забезпечуючи доступність і зручність усіх процесів для студентів і співробітників.

Реалізація стратегії цифровізації та впровадження системи iDoc вже принесли перші результати: університет зміг оптимізувати роботу зі студентськими та адміністративними документами та значно підвищити рівень прозорості своїх процесів. Впровадження таких інструментів є ключем до створення ефективного цифрового середовища, що забезпечує стійкий розвиток університету як *civic university* в сучасних умовах.

Ця стратегія сприятиме подальшому розвитку інноваційних рішень і забезпеченню університету новими можливостями для інтеграції у світовий освітній та науковий простір.

За результатом моніторингу якості освіти серед магістрантів освітньої програми у 2023-2024 навчальному році напрацьовано рекомендації для вдосконалення підготовки кадрів: інтеграція дисциплін з інформаційної безпеки та управління ризиками; розвиток партнерств з компаніями, що впроваджують інноваційні рішення; залучення студентів до проєктів з цифровізації документообігу; використання гібридних освітніх форматів для поєднання оффлайн і онлайн навчання.

Цифрова трансформація архівів і служб діловодства відкриває нові можливості для підвищення ефективності управління інформаційними процесами. Проте ці зміни вимагають нових підходів до підготовки кадрів. Освітня програма «Керування документальними процесами та розвиток цифрової громади» в МДУ демонструє приклад того, як сучасна освіта може відповідати викликам цифрової епохи.

Випускники програми стануть лідерами у своїх галузях, здатними впроваджувати інноваційні рішення та забезпечувати розвиток цифрових громад та відіграватимуть ключову роль у впровадженні прозорих і ефективних інформаційних систем в установах різних рівнів.

Література

1. Освітня програма «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Маріупольський державний університет: офіційний веб-сайт. URL: <https://mu.edu.ua/educational-programs/keruvannya-dokumentacijnimi-procesami-ta-rozvitok-cifrovoji-gromadi>.
2. Петрова І., Кудлай В. Фахова підготовка в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Маріупольському державному університеті: 20 років досвіду. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023, № 3. С. 142-147. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/291000>.
3. Стратегія цифровізації на 2023-2027 рр.: сайт МДУ. URL: https://mu.edu.ua/storage/MSU/documents/strategy/strategia_tsifrovizatsii.pdf.
4. DigiUni: освітяни МДУ вивчали іспанський досвід формування цифрового освітнього середовища. Офіційний веб-сайт Маріупольського державного університету. Режим доступу: <https://mu.edu.ua/news/digiuni-mdu-vivchaye-ispanskiy-dosvid-formuvanya-cifrovogo-osvitnogo-seredovishcha>.

УДК 001.89:378.147:37.091.12(043.2)

Коваленко Юлія

/ м. Київ /

РОЛЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

Науково-дослідна робота в сучасному освітньому середовищі відіграє визначну роль у формуванні та розвитку майбутніх фахівців у різних галузях. Ця форма академічної діяльності є необхідною для підготовки кваліфікованих кадрів, які здатні впроваджувати інновації, вирішувати складні завдання та вносити вагомий внесок у розвиток науки, технологій та суспільства загалом.

Традиційно вважається, що науково-дослідна робота студентів – це

система методів, засобів і заходів для засвоєння студентами в процесі навчання різних етапів науково-інноваційного циклу, що включає фундаментальні й прикладні дослідження.[1]

На нашу думку, проведення наукових досліджень є важливою складовою підготовки кваліфікованих кадрів у сучасному освітньому середовищі. Ця форма академічної діяльності сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей та творчих рішень, що є необхідними для успішної кар'єри фахівця.

Однією з ключових ролей науково-дослідної роботи є стимулювання розвитку критичного мислення у студентів. Проведення досліджень вимагає аналізу та оцінки інформації, формулювання гіпотез, а також вміння приймати обґрунтовані рішення на основі отриманих даних. Цей процес сприяє формуванню професійної ідентичності та відчуття власної важливості в академічному середовищі.

Крім того, науково-дослідна робота сприяє поглибленню знань у конкретній галузі. Проведення наукових досліджень дає студентам можливість вивчити нові тенденції, технології та методи, що дозволяє їм стати експертами у своїй області. Цей поглиблений рівень розуміння теми допомагає студентам не лише в академічній сфері, але і в практичній діяльності, коли вони зіткнуться з реальними викликами та завданнями.

Важливо зазначити, що сам процес дослідження є суто індивідуальним і являє собою цінність як в освітньому, так і в особистісному сенсі. [2]

Окрім цього, важливим є формування практичних навичок дослідницької роботи. Студенти отримують досвід збору та аналізу даних, формулювання гіпотез, планування та виконання експериментів. Ці уміння є невід'ємною частиною підготовки фахівця та стануть корисними у будь-якій сфері діяльності. Фахівці, які мають досвід наукової роботи, здатні створювати інноваційні рішення та сприяти соціальному прогресу, здатні краще адаптуватися до нових умов, швидше реагувати на зміни та досягати більшого успіху в своїй професійній діяльності.

До науково-дослідної роботи можна віднести курсові роботи, а також

випускні кваліфікаційні роботи. Також до цього переліку можна віднести і написання рефератів на теми практичних занять. Традиційним стало проведення наукових студентських практичних конференцій. На конференції студенти мають можливість виступити зі своєю роботою перед широкою аудиторією. Це змушує їх ретельніше опрацювати майбутній виступ, відточує його ораторські здібності.[3]

Таким чином, роль науково-дослідної роботи в підготовці фахівця є надзвичайно важливою. Вона сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та практичних навичок, необхідних для успішної професійної діяльності в сучасному світі.

Література

1. Готюр О.І. Роль науково-дослідної роботи студента у формуванні майбутнього фахівця. *Scientific and practical journal*. 2019. С.85 -88. URL: <http://surl.li/tpdqс> (дата перегляду: 11.05.2024).

2. Сопівник І. Науково-дослідницька робота студентів як складова їхньої професійної компетентності. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 11. С.23–25.

3. Сінкевич І. В. Роль науково-дослідної роботи студентів в навчальному процесі. *Інтегровані технології та енергозбереження*. 2022. С.73–80. URL: <http://surl.li/tpdqj> (дата перегляду: 11.05.2024).

УДК 37.091.33:070(477.41)(043.2)

Мажара Алла

/ м. Київ /

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «МИСТЕЦТВО ІНТЕРВ'Ю» У КИЇВСЬКОМУ СТОЛИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Щороку студенти Київського столичного університету імені Бориса

Грінченка (далі – КСУБГ) мають право на вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом.

Цьогоріч 92 здобувачі вищої освіти з різних освітньо-професійних програм КСУБГ обрали курс «Мистецтво інтерв'ю», що свідчить про важливість цієї дисципліни, адже нині ми всюди бачимо інтерв'ю - в новинах, ютуб-каналах, документальних проектах на Нетфліксі. Тож не дивно, що багато здобувачів хочуть наслідувати досвід відомих журналістів, ведучих, блогерів-інтерв'юерів, навіть не замислюючись, що ця робота може змінити їх життя.

Мета повідомлення – на основі власного досвіду розкрити практичні аспекти у викладанні курсу «Мистецтво інтерв'ю» на кафедрі інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Перед початком викладання була поставлена задача - узагальнити власний практичний досвід інтерв'юера і на цій основі допомогти студентам оволодіти практичними навичками, які необхідні для роботи у даному жанрі. Кінцевою метою після апробації курсу і роботи над викладацькими помилками, є створення навчального посібника, який стане підґрунтям для самостійної підготовки студентів у їх подальшій діяльності в жанрі телевізійного інтерв'ю.

На сьогодні цей курс має всього 4 лекції, а все інше - практичні роботи. Це своєрідна «лабораторія», тому що весь час проводяться дослідження. Зокрема, викладачем досліджено запити здобувачів: зібрано їх думки щодо очікувань від курсу і саме на цій основі будувався тематичний план курсу. З'ясовано, що майже всі насамперед хочуть навчитися ставити питання, тобто, у студентів є певне розуміння, що саме від постановки питання залежить відповідь, хоча насправді це не завжди так, адже на саму відповідь впливає ще багато факторів.

Один із найважливіших запитів від здобувачів, який кардинально вплинув на структуру навчальної програми і методику її реалізації – це запит на зворотній зв'язок: студентів найбільше цікавить можливість практикуватися в проведенні інтерв'ю під наглядом досвідчених викладачів, отримуючи

зворотний зв'язок. Тож одразу була домовленість зі здобувачами, що всі записують та дивляться інтерв'ю.

Перше завдання на курсі – записати інтерв'ю хронометражем 20 хвилин, на тему, яка зараз найбільше цікавить студента – з будь-яким героєм, з яким він може домовитися. Обов'язкова умова – запис відео. Це потрібно для того аби здобувачі могли побачити себе зі сторони і дати аналіз власній роботі. Зараз немає вимог до кадру, звуку, але ця імпровізація допомагає зрозуміти намір здобувача щодо подальшої діяльності, його зацікавленість в процесі і бажання долати перешкоди. Тобто, відразу стає видно тих, хто готовий до викликів у професії.

Все це допомагає викладачу краще познайомитися з групою, адже теми, які студенти обирали для розмов і питання, які вони ставили – це те, що найбільше хвилює нашу молодь: дитяче волонтерство, стан журналістики під час війни, життя ВПО в Києві на прикладі підлітка з Куп'янська і т. ін. Теми обираються самостійно, без підказок. У випадку, коли одна із здобувачок попросила якесь інше завдання для отримання оцінки, бо не могла записати інтерв'ю, а насправді було зрозуміло, що вона просто ще боїться спілкування на камеру, їй було запропоновано записати інтерв'ю з викладачем. Це допомогло студентці не лише вільно себе почувати, а й отримати майстер-клас.

Тобто, лабораторія працює таким чином: здобувачі отримують завдання, формулюють проблему, яка стає темою їхньої бесіди з героєм, і виокремлюють одне важливе питання, на яке вони в результаті бесіди одержують відповідь або розуміння, або усвідомлення. Далі студенти готуються до інтерв'ю, вивчаючи матеріали по герою/темі або спілкуючись з колом оточення героя чи експертами, складають список тез, які потім трансформуються в питання. Всі етапи викладач спостерігає через перевірку лабораторних, які доєднуються в електронний навчальний комплекс, дає настанови, але не редагує і не втручається: важливо побачити, як здобувачі самі відчувають усі процеси.

Ми також вчимося планувати роботу, працюємо над бюджетом і

набираємо умовну команду для роботи, створюємо таймінг і обов'язково виходимо в ефір. Ефіром є час, коли в розкладі стоїть дисципліна і за певним списком усі дивляться роботи один одного.

Такі організаційні процеси потрібні, щоб у здобувачів складалася повна картина - як саме влаштований процес запису і виходу в ефір інтерв'ю.

За результатами вже відпрацьованих лабораторних занять сформулюються зміни, які бажано внести в алгоритм викладання дисципліни.

Отже, чим більше практики – тим більше досвіду. Курс «Мистецтво інтерв'ю» може бути річним, може включати в себе додаткові модулі по техніці і технології запису саме інтерв'ю.

На жаль, є й проблема: здобувачі навіть в цьому курсі звертаються до штучного інтелекту (далі-ШІ). І велику кількість завдань, навіть створення питань до інтерв'ю, вони роблять за допомогою штучного інтелекту, що сильно формалізує думку, не дає змоги думати їм самим. Як вирішити цю проблему поки невідомо, і доводиться знижувати бал за роботу, коли у ній явно відчутна присутність ШІ.

Загалом, курс «Мистецтво інтерв'ю» дає можливість здобувачам навчитися точніше формулювати свій власний образ ведення інтерв'ю, бачити себе зі сторони і усвідомлювати свої цінності через процес його підготовки.

Викладений нами досвід надалі має трансформуватися в авторську методичку, яка буде з часом удосконалюватися. Кінцевою метою після апробації курсу, роботою над викладацькими помилками визначено створення навчального посібника, який стане підґрунтям для самостійної підготовки студентів у їх подальшій діяльності в жанрі телевізійного інтерв'ю.

**ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
021 «АУДІОВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ТА ВИРОБНИЦТВО»**

Мистецтво завжди відіграло значну роль в формуванні світогляду молодих людей у процесі навчання. Приділяючи увагу використанню засобів акторської майстерності студентами підвищується рівень можливостей реалізації в їх професійній діяльності. Театральне мистецтво і зокрема акторська майстерність, як надбання та використання прикладних навичок для здобувачів освітньо-професійної програми «Ведучий телевізійних програм» спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» має серйозне значення. Звертаючись до загальновідомого вислову В. Шекспіра з п'єси «Як вам це сподобається» виголошений героєм Жаком у другій дії 7 сцени «All the world's a stage, And all the men and women merely Players; They have their exits and their entrances. And one man in his time plays many parts...», що в перекладі звучить: «Так, світ – театр, Де всі чоловіки й жінки – актори. Тут кожному приписаний свій вихід, не одну з них кожен грає роль...» ми можемо підтвердити, що кожна людина знаходячись в різних обставинах веде себе дотично до ролі і зокрема професії, яку сама і обирає.

Метою викладання навчальної дисципліни «Акторська майстерність» для здобувачів освітньо-професійної програми «Ведучий телевізійних програм» - оволодіння основами сценічної мови, акторської майстерності, пластики, ритміки, правильного дихання тощо. В основі курсу є виявлення, розвиток та відшліфовування природних здібностей студента, надання необхідних знань та навичок, вміння організувати свій талант, зробити його гнучким і чутливим до всякого творчого завдання. Ведучі, редактори, оператори, монтажери повинні

постійно відчувати дію виконавців, передбачаючи їх динамічну поведінку в кадрі, а звукорежисери повинні постійно контролювати голосові параметри виконавців, виходячи не тільки з технічних характеристик, але й з органічності звучання голосу, відповідності мовлення емоційній атмосфері студії.

Основними завданнями курсу є вивчення теоретичних основ акторського мистецтва, ознайомлення з історією світового та українського театру, основними напрямками розвитку акторського мистецтва, оволодіння технологією роботи актора над собою (тренінги елементів внутрішньої та зовнішньої техніки), опанування методики роботи над текстом в залежності від цільової аудиторії (реалізації задуму через пристосування).

Реалізація цих завдань дозволяє студентам створювати художній образ шляхом органічного творчого перевтілення. Важливо спровокувати в початківцеві творчий процес, допомогти йому свідомо підходити до розвитку власного акторського інструментарію, до оволодіння техніками сценічної поведінки і принципами їх застосування. Викладач розкриває методи роботи з текстовим матеріалом - від першого знайомства до трансляції його на аудиторію. Розвиток імпровізаційної природи акторських здібностей, вміння органічно поводитись в запропонованих обставинах – важливі навички, які студенти здобувають під час навчання. Адже опанування азів акторської майстерності- це основа майстерності майбутнього ведучого телевізійних програм. Важливо розрізняти, якщо ведучі інформаційно-аналітичних програм телебачення перш за все отримують від цього розуміння стилю поведінки, відчуття партнерства, вміння керувати пластикою тіла та мімікою обличчя, то для ведучих розважальних програм телебачення акторська майстерність, вміння перевтілюватися так само необхідні, як і професійним артистам.

Конвергентні процеси розвитку телевізійних жанрових форм об'єктивно все більше поєднують документальні та ігрові методи екранного розкриття дійсності. Передусім маються на увазі численні приклади виконавського відтворення фактів, які дедалі органічніше стають частиною документальних та

пізнавальних програм телебачення. На жаль, за відсутності у багатьох телевізійників елементарної акторської підготовки якість екранної творчості страждає. Безсумнівне значення має засвоєння засад акторської майстерності для розвитку творчої фантазії, вміння працювати в середовищі цілісної колективної творчості тощо. Засвоєння здобувачами системи теоретичних знань, практичних навичок акторського мистецтва, принципів створення індивідуального образу, практичних методів роботи над текстом, оволодіння технологіями сучасного мистецтва.

Одним із найперспективніших шляхів вдосконалення підготовки майбутніх фахівців є озброєння їх необхідними знаннями, практичними вміннями й навичками з впровадженням активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце посідають навчально-педагогічні ігри – тренінги, практичні заняття, які домінують в процесі навчання дисципліни «Акторська майстерність».

Цифровізація освіти та можливість постійно працювати з технологіями і відео-контентом, що дозволяє розширювати межі навчання у гармонічному поєднанні з творчими формами викладання. Аудіовізуальне мистецтво не можливо уявити без гарно поставленого голосу - акторське мистецтво; правильної артикуляції – сценічна мова – акторське мистецтво; комунікації з аудиторією невербальними засобами вільно, без затисків - акторське мистецтво, органічна реакція на непередбачувані обставини - імпровізація-акторське мистецтво. А досягти цього можна вивчаючи одну із найцікавіших фахових дисциплін «Акторська майстерність», яка дає можливість розкрити творчий потенціал студента та отримати і вдосконалити необхідні навички спілкування з аудиторією на професійному рівні.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Постановою Кабінету Міністрів України №1490 від 30.12.2022 року затверджено Концепцію трансформації системи військової освіти. Постанова повністю відповідає стратегічній цілі набуття Україною повноправного членства у Європейському Союзі (ЄС) та Північноатлантичного альянсу (НАТО). Одним із пріоритетних завдань, визначених у документі є забезпечення достатнього рівня знань іноземних мов військовослужбовцями складових сил оборони в обсязі, необхідному для впровадження політик і стандартів НАТО в діяльність усіх ланок органів військового управління та ефективної участі у заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та навчання за кордоном [1]. Таким чином, володіння іноземною мовою військовослужбовцями на сучасному етапі є не просто бажаною, а необхідною умовою, вимогою, продиктованою часом. Нині триває процес активної співпраці України з зарубіжними країнами щодо питань мовної підготовки офіцерського складу. Так, за останні декілька років навчання на курсах мовної підготовки за кордоном пройшли понад 2000 українських військовослужбовців у США, Канаді, Угорщині, Польщі, Австрії, Великій Британії, Литві, Латвії, Естонії, ФРН, Туреччині, Італії. Проте, умовою для відбору кандидатів на навчання у вищих інших держав на курси з вивчення іноземної мови, є наявність сертифікату з рівнем володіння іноземною мовою СМР-1 (стандартизований мовленнєвий рівень СМР, який складається з мовленнєвих профілів, визначених у стандарті NATO STANAG 6001) [2]. Набуття такого

мовного рівня не можливе без застосування інноваційних методик в процесі опанування іноземної мови.

Інноваційні методики навчання в процесі професійної іншомовної підготовки військовослужбовців можуть включати:

1. Використання інтерактивних онлайн-платформ із завданнями для розвитку мовних навичок, наприклад:
 - Duolingo (популярна мовна платформа, яка пропонує групу інтерактивних вправ і граматичних завдань для навчання іноземних мов);
 - Rosetta Stone (платформа, відома своєю методикою навчання мови за допомогою іммерсії і вивчення слів контекстом);
 - Babbel (інтерактивна платформа для навчання мов, яка надає практичні розмовні навички);
 - Memrise (спеціалізується на навчанні слів та фраз, використовуючи флешкарти та інші методи);
 - Mango Languages (пропонує навчання багатьма мовами і включає в себе рольові ігри та інші методи).

Окрім того, вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ) можуть розробляти власні навчальні платформи та програми та курси, спеціально адаптовані для потреб військовослужбовців. Так, Національним університетом оборони України розроблено навчальний курс удосконалення іншомовної компетентності особового складу Збройних Сил України для досягнення СМР-2 відповідно до Стандарту НАТО СТАНАГ 6001 (English Language Proficiency Improvement Course, «ELPIC»). Цей експериментальний курс є допоміжним засобом удосконалення іншомовної компетентності в умовах відсутності взаємодії з викладачем та призначений для використання особовим складом у системі Міністерства оборони України. Його метою є покращення іншомовної компетентності з англійської мови за чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо. Курс побудований таким чином, що навчання може бути розпочатим з будь-якої теми, але рекомендовано

опанувати матеріал послідовно, починаючи з першої теми [3].

2. Використання віртуальної реальності (VR), як інноваційної технології, що створює середовище, яке імітує реальний світ, [4] для іммерсивного навчання іноземним мовам. Імплементация VR в початковий процес для опанування іноземної мови може здійснюватися у таких напрямках:

- іммерсивність: в VR військовослужбовці можуть потрапити в віртуальні аутентичні мовні середовища, де вони знаходяться в ситуаціях, де мовна взаємодія є необхідною. Наприклад, вони можуть віртуально знаходитися в іншій країні та спілкуватися з місцевими мешканцями;
- практика у реальному часі: в VR військовослужбовці можуть вивчати мову в реальному часі, відповідаючи на питання та взаємодіючи з віртуальними персонажами, які реагують на їхні слова та дії;
- різні сценарії: VR може надавати доступ до різних сценаріїв, таких як військові операції, медичні ситуації або гуманітарні місії, де мовна взаємодія грає ключову роль;
- зворотній зв'язок: системи VR можуть надавати зворотній зв'язок щодо вимови, акцентів та семантики, що допомагає військовослужбовцям покращити свої мовні навички;
- спеціалізовані навчальні програми: VR-платформи можуть створювати спеціалізовані навчальні програми для різних військових спеціальностей та завдань.

Таким чином, використання VR для навчання іноземним мовам військовослужбовцями створює інноваційні, іммерсивні та динамічні навчальні сценарії, що допомагають підвищити якість навчання та підготовку до різних ситуацій у військовому житті.

3. Використання мультимедійних матеріалів для опанування іноземної мови військовослужбовцями може реалізовуватись шляхом використання у навчальному процесі аудіо та відео матеріалів, зокрема прослуховувань подкастів та аудіокниг, вебінарів та відеоуроків, пісень, фільмів та серіалів. Це сприятиме покращенню вимови, розумінню носіїв мови,

запам'ятовуванню словникового запасу. Зрештою, використання мультимедійних матеріалів робить навчання мови цікавішим та ефективнішим, дозволяючи зануритися в мовне середовище та розвивати навички вимови, аудіювання, розуміння та мовної експресії.

4. Використання платформ дистанційного навчання для опанування англійської мови військовослужбовцями є ефективним способом навчання, особливо в умовах розгалуженої географії та специфіки службової діяльності. Рівень ефективності цієї методики залежить від таких факторів як: вид платформи, що застосовується; якість розробки методичних матеріалів та форми їх представлення; наявність зворотного зв'язку з викладачем, та, зрештою, мотивація самого військовослужбовця. Беззаперечними перевагами використання дистанційних платформ є можливість доступу 24/7 до усіх навчальних матеріалів та ресурсів; можливості складання тестів та контрольних вправ після проходження певних тем чи розділів; гнучкість графіку роботи з матеріалами; можливість адаптації до специфічних потреб (наприклад, платформи можуть пропонувати спеціалізовані курси для військових, які пов'язані з конкретними сценаріями військових операцій тощо); можливість здійснення моніторингу викладачами навчального процесу та успішності учасників навчального процесу.

Підсумовуючи вище викладене можемо зробити висновок, що в результаті використання інноваційних методик навчання в процесі професійної іншомовної підготовки військовослужбовців значною мірою покращується мовна компетенція, активного розвитку набувають навички спілкування, зростає мотивація, розвивається критичне мислення та аналітичні навички, зростає рівень задоволеності навчанням та підвищується конкурентноспроможність.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 1490 «Про трансформацію системи військової освіти» від 30 грудня 2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#n21>.

2. Мовні курси для військовослужбовців за кордоном. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/mdsva>

3. English Language Proficiency Improvement Course [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/mdtle>

4. Використання віртуальної реальності для навчання та розвитку професійних навичок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/mdtnk>

УДК 378.147(477)(043.2)

Ржечицька Сніжана

/ м. Київ /

ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація освітньої сфери в Україні на сьогодні є актуальним і перспективним напрямком та розглядається як ключовий шлях до покращення доступності, якості та ефективності освітньої діяльності. Цифрова трансформація дозволяє підвищити якість освіти, посилити конкурентноспроможність закладів освіти, розширити іт-інфраструктуру, забезпечити неперервність навчання, зробити освітній процес мобільним і більш гнучким до реалій сьогодення. Аналіз наукової розробки питання цифровізації освітньої сфери України свідчить про значну кількість праць вітчизняних науковців. Зокрема, питання основних тенденцій соціальних, економічних та освітніх трансформацій висвітлені в колективній монографії під керівництвом Леонова С. В., перспективи розвитку цифрової трансформації освіти та науки вивчали Новікова О.Ф., Антонюк В.П., Ляшенко В.І., досліджували міжнародні документи та побудову стратегічних відносин з

країнами, що розвиваються Руденко О.В. та Курило Б. Попри широкий інтерес до проблеми цифровізації овітньої діяльності окремі питання потребують подальшого дослідження та вивчення.

Проект Цифрова адженда України – 2020, 2016 та «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» схвалена Кабінетом Міністрів України у 2018 році - два базові документи на які є основою у питаннях цифровізації та орієнтації на міжнародне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС. Богдана Курило стверджує, що Стратегія «Європа-2020» відкриває нові можливості та області застосування принципів ЄС в сфері покращення внутрішніх реформ як для країн членів ЄС, так і для країн-кандидатів і країн-сусідів[1]. Руденко О.В. в своєму дослідженні відмічає, що Стратегія «Європи 2020 року» – це стратегія перетворення ЄС на розумну, стійку й всеосяжну економіку, що забезпечує високий рівень зайнятості, продуктивності та соціальної згуртованості [7].

Стратегія «Європа – 2020» стратегія розумного, сталого і всеосяжного зростання (Communication from the commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth), яка є наступницею Лісабонської стратегії розвитку Європейського Союзу передбачає ряд напрямків, зокрема проблеми, що стосуються галузі ІКТ: реформувати фонди дослідження та інновацій в галузі ІКТ; розробити ефективну політику використання єдиного ринку послуг онлайн – контенту; сприяти доступу до швидкісного Інтернету та використання його європейськими громадянами[9].

16 лютого 2017 року в Комітеті Верховної Ради з питань інформатизації та зв'язку відбулася нарада з питань цифровізації країни, розробці, втілення «Цифрового порядку денного для сучасної України» та євроінтеграції з залученням нових технологій та інвестицій. Перший віце-прем'єр-міністр - Міністр економічного розвитку і торгівлі України Степан Кубів відзначив, що Україна має всі передумови та можливості для розбудови сфери цифровізації,

що сприяє стрімкому розвитку інновацій, технологій та прискореному розвитку кожної галузі та економіки в цілому.

«Цифрова адженда України – 2020» стала першим проєктом концептуальних засад розвитку цифровізації на державному рівні. Цей документ визначає основні принципи розбудови України в цифровому просторі, де першочерговою сферою цифровізації України є поширення цифрової освіти. В Цифровій адженді України – 2020, 2016 наголошується, що освіта має бути головною економічною стратегією України в умовах переходу на інноваційну економіку та формування конкурентоздатного суспільства[8].

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р та передбачає приєднання до програм ЄС Interoperability Solutions for European Public Administrations 2, e-CODEX, e-Invoicing для успішного розвитку цифровізації в Україні та євроінтеграції до ЄС [5]. За Концепцією цифрова освіта поєднує різні компоненти і найсучасніші технології завдяки використанню цифрових платформ, впровадженню нових інформаційних та освітніх технологій, застосуванню прогресивних форм організації освітнього процесу та активних методів навчання, а також сучасних навчально-методичних матеріалів. Леонов С. В. В своєму дослідженні відмічає, що ступінь цифровізації залежить від рівня розвитку країни, структури її економіки, якості освіти робочої сили та можливості швидкої адаптації до змін, що відбуваються на сучасному ринку праці [2].

У вересні 2019 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 829 було створено Міністерство цифрової трансформації України, шляхом реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування. Від 3 грудня 2019 року був затверджений перший амбітний план Мінцифри за яким:

- українцям доступні всі публічні послуги онлайн, зокрема через мобільний застосунок «Дія» надання електронної послуги здобувачам студентський квиток;

- українці можуть користуватися високошвидкісним інтернетом;
- залучення до програми розвитку цифрових навичок, а саме бібліотек та закладів вищої освіти;
- втілення програми «Нові цифрові професії», за яким 500 студентів пройшли пілотний курс «Діджитал маркетинг» завдяки чому зроблено моніторинг та доопрацьовано контент для річного навчання; запровадження цифрових професій у 10 закладах вищої освіти за новими освітніми програмами за підтримки Міністерства освіти та науки.

В грудні 2019 р. Міністерством освіти і науки України був створений Директорат цифрової трансформації освіти і науки як самостійний структурний підрозділ апарату міністерства. Основними завданнями Директорату є: забезпечення державної політики шляхом аналізу стану цифровізації та цифрового розвитку освіти і науки; моніторинг та оцінка функціонування державної політики у сфері цифрової трансформації та цифрового розвитку освіти і науки [3].

Актуальність та необхідність ще більшого застосування цифрових технологій для забезпечення освітньої діяльності в Україні припадає на період оголошення навесні 2020 р. в Україні карантинного періоду та продовження в зв'язку з введенням воєнного стану через напад росії на Україну 24 лютого 2022 року.

З метою впровадження цифровізації освіти і науки 3 лютого 2021 року Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет на засіданні Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій представив Концепцію цифрової трансформації освіти і науки України на період до 2026 року. Колектив авторів Новікова О.Ф., Антонюк В. П., Ляшенко В. І. в своєму дослідженні відмічають конструктивність в загальних положеннях, меті, стратегічних цілях, завданнях систематизації проблем та переліку заходів щодо виконання даної Концепції[5].

10 березня 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Положення про Єдиний державний портал цифрової освіти «Дія. Цифрова освіта», метою якої було поліпшити доступ до цифрової освіти, розвиток цифрових компетентностей та навичок, реалізації права кожного на освіту шляхом дистанційного навчання[4]. З метою потреби підвищення цифрової грамотності учасників освітнього процесу Міністерством освіти і науки України 10 грудня 2021 року наказом № 1340 була затверджена «Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності» 29 січня 2022 року на сайті МОН було анонсовано Всеукраїнський онлайн-флешмоб «Разом для найкращого Інтернету» в межах співпраці Google Україна та Міністерства освіти і науки України, де були презентовані можливості цифрових інструментів Google Workspace for Education у віртуальних класах Google.

Серпнева конференція 2024 під егідою Міністерства освіти і науки України за модерацією заступника міністра освіти і науки України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Дмитра Завгороднього була присвячена диджиталізації освітньої галузі в Україні, питанням цифрового розвитку, цифрових трансформацій, ролі інформаційних технологій у навчанні, використанні штучного інтелекту. 16 жовтня 2024 року Міністерство освіти і науки України разом з ЮНЕСКО та Google ініціювали розробку нового курсу «Цифровий учитель», який складається з 7 модулів з доступом до практичних завдань, тестів та додаткових ресурсів з цифрової грамотності.

Цифровізація освітньої галузі спрямована на досягнення наступних цілей: створення стратегій і планів, застосування стандартів, встановлення системи моніторингу та оцінки цифрових технологій. Україна рухається шляхом цифрового розвитку з використанням досвіду цифровізації суспільства європейських держав. Державний вплив на цифровізацію в освітній галузі

відіграє важливу роль у забезпеченні доступності, якості та ефективності освіти в умовах цифрового суспільства.

Література

1. Курило Б. Основні пріоритети стратегії «Європи – 2020». <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17203/1/186-189.pdf>. (дата звернення 04.09.2024 р.)

2. Леонов С. В. Соціальні, економічні та освітні трансформації в цифрову епоху : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2022. 204 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/90056/3/Lieonov_digitization.pdf. (дата звернення 04.09.2024р.)

3. Міністерство освіти і науки України (дата звернення 04.09.2024р.). URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/direktorati/direktorat-doshkilnoyi-ta-shkilnoyi-osviti>

4. Міністерство цифрової трансформації України (дата звернення 04.09.2024р.). URL: <https://thedigital.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-ediniy-derzhavniy-portal-tsifrovoy-osviti-diya-tsifrova-osvita>].

5. Новікова О.Ф., Антонюк В. П., Ляшенко В. І. Формування концептуальних засад цифрової трансформації освіти та науки України (дата звернення 18.09.2024р.) URL: <https://formuvannya-kontseptualnih-zasad-tsifrovoyi-transformatsiyi-osviti-ta-nauki-ukrayini.pdf>].

6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67 (дата звернення 20.09.2024р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>

7. Руденко О.В. Правові аспекти європейської стратегії зі сталого, стійкого та інклюзивного зростання Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017 Серія Право. Випуск 47. Том 3 С.166-169 (дата звернення 18.09.2024р.) URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33864/1/ПРАВОБИ%20АСПЕКТИ%20ЄВРОПЕЙСЬКОЇ%20СТРАТЕГІЇ.pdf>

8.Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020)
Концептуальні засади (дата звернення 10.09.2024р.) URL:
<https://ucco.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

9.Communication from the commission Europe 2020 a strategy for smart,
sustainable and inclusive growth
URL:<https://ada.unescwa.org/sites/default/files/resources/En%202010%20Communication%20from%20the%20commissionEurope%202020A%20strategy%20for%20smart%2C%20sustainable%20and%20inclusive%20growth.pdf>.

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНИХ ФОНДІВ УСТАНОВ

УДК 930.25:325.3(477)(043.2)

Скальський Віталій

/ м. Київ /

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ В АРХІВАХ

Деколонізація в архівах – це не просто модний термін чи гасло, яке легко розмістити на плакатах. Це складний процес позбавлення нашого документального спадку від наростів чужинської влади, від нашарувань пропаганди та ідеологічних кліше, що систематично формувалися впродовж століть імперського панування. Йдеться про повернення собі права на власну історію та ідентичність, відокремлення правди від легенд.

Досі ми надто часто зустрічалися з тим, що архіви не були простором свободи. Навпаки, вони нерідко ставали інструментом імперій, які нав'язували свою ідеологію, створювали «корисну» історію та позбавляли підкорені народи можливості висловити власний голос [1]. Цей феномен не оминув і Україну, що протягом століть перебувала під владою Російської та Австро-Угорської імперій, а згодом – радянського режиму, у 1920-х - 1930-х рр. - Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії. Архіви – це інструмент, що здатен або слугувати становленню національної пам'яті, або ж продовжувати обслуговувати метрополію, транслюючи її імперські іміджі. І тут постає питання: чи готові ми, українці, безжально розривати павутину колоніальних наративів?

Суть деколонізації в архівах полягає у відновленні автентичного багатоголосся історії, у звільненні її від імперських нашарувань. Державна архівна служба України вже тривалий час працює над впровадженням сучасних підходів, які базуються на принципах відкритості, доступності та критичного переосмислення фондів

Розглянемо досвід Державної архівної служби України [2], яка, попри всі виклики, вже впроваджує практики деколонізації. Ознайомлення з фондами, критичний аналіз описів, переосмислення контекстів – усе це наразі відбувається із залученням фахівців, які не бояться ставити незручні запитання до, здавалося б, «узвичаєних» джерел.

Центральні архіви зберігають значну частину фондів, що сформовані за часів Російської імперії чи СРСР. Документи, створені в бюрократичних установах, пройшли фільтр цензури та ідеологічних установок. Ці джерела не лише передають факти, а й відтворюють колоніальний дискурс [3].

Деколонізація означає не знищення цих документів, а чесну роботу з ними: прозорий опис, чітку атрибуцію, розкриття контексту їхнього створення. Саме цим займаються архівісти, поступово переглядаючи описи фондів, доповнюючи їх критичними примітками та історіографічними довідками [4].

Архіви – це не лише стоси паперу у сховищах. Це й цифрові колекції, оцифровані документи, якими ми користуємося онлайн. Цифрова трансформація надає нові можливості для деколонізації: дослідники та громадськість можуть миттєво отримувати доступ до матеріалів та мати змогу інтерпретувати їх незалежно від офіційних наративів [5].

Практика деколонізації в архівах уже є частиною міжнародного руху. Наприклад, Міжнародна рада архівів (ICA) заохочує архівні установи критично переглядати свої колекції, ставити під сумнів усталені концепти та залучати до процесу широке коло дослідників [6].

Зрештою, проблема колоніальних наративів виходить за межі історичних студій. Вона впливає на формування колективної пам'яті, ідентичності, політики

та культурного ландшафту країни. Якщо ми бажаємо відбудувати суспільство, вільне від імперських стереотипів, нам слід почати з джерел, з архівів, які зберігають нашу історію [7].

В Україні ця робота набуває особливого значення через триваючу агресію РФ. Створені раніше імперські та радянські наративи досі використовуються як інструмент впливу. Деколонізація архівів тут – це не лише наукова справа, а й безпосередній внесок у національну безпеку та інформаційну оборону [8].

Одним із прикладів практичної деколонізації є перегляд фондів колишніх радянських установ: НКВД, КДБ та інших структур, що служили репресивному апарату. Науковці та архівісти розкривають справжню природу цих організацій, надають доступ до раніше засекречених документів та допомагають зрозуміти масштаб імперських репресій [9].

Завдання УНДІАСД полягає у розробці методологій та рекомендацій щодо критичного аналізу архівних фондів. Ми співпрацюємо з українськими дослідниками, практиками та міжнародними партнерами, спираючись на досвід постколоніальних країн, які вже пройшли складний шлях деколонізації своїх документальних надбань.

Цікаво, що деколонізація стосується не лише текстів, а й візуальних, аудіо та мультимедійних матеріалів. Фотоархіви, кінохроніки, звукозаписи також можуть містити колоніальні стереотипи, і їхнє переосмислення є таким же важливим.

Реалізуючи ці процеси, ми можемо скористатися сучасними онлайн-ресурсами: цифровими бібліотеками, архівними порталами та базами даних. Такий приклад – «Архівний портал Європи», де можна порівняти підходи до опису документів у різних країнах [10].

Одним із інструментів деколонізації можна вважати відкриття доступу до архівних матеріалів онлайн, що вже частково робить Державна архівна служба України. Це дозволяє широкій аудиторії дослідників безпосередньо

ознайомлюватися з документами, формувати власні інтерпретації та задавати незручні питання.

Варто пам'ятати, що процес деколонізації архівів – це не одномоментний акт, а тривалий шлях, що вимагає політичної волі, професійної освіти архівістів та істориків, а також активного залучення громадськості [3].

Важливо, що цей процес не обмежується відновленням «історичної справедливості». Він сприяє формуванню нового історичного мислення: критичного, полікультурного, позбавленого імперських шор. Це – про майбутнє, в якому Україна постає як самостійний суб'єкт історії.

Деколонізація також надихає на пошук нових інтерпретацій, дозволяє відкрити незнані раніше сторінки історії, дає змогу відчувати голоси тих, кого колоніальна система змушувала мовчати.

Для істориків це реальний виклик: чи готові ми відмовитися від зручних кліше, переглянути «канонічні» сюжети та почути тих, кого досі не хотіли чути? Деколонізація архівів пропонує непрості відповіді на ці питання.

Але без цього переосмислення ми ризикуємо продовжити жити у світі, сконструйованому кимось на нашу шкоду. Зараз історична наука України має всі шанси звільнитися від тіні імперій, і в цьому їй допоможуть саме архіви – оцифровані, проінтерпретовані, відриті до критичного прочитання.

Врешті-решт, деколонізація в архівах – це спосіб повернути собі право розповідати власну історію. Україна має стати суб'єктом, а не об'єктом історичного наративу, і цей процес починається саме з документальних джерел, які ми більше не будемо читати крізь призму імперських окулярів.

Література

1. Український науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства: офіційний веб-сайт. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/>.

2. Державна архівна служба України: офіційний веб-сайт. URL: <https://archives.gov.ua/>.

3. Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. URL: <https://tsdavo.gov.ua/>.
4. Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка»: збірник наукових праць (випуск 1). Київ, 1996. 312 с. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/0013532.pdf>.
5. International Council on Archives (ICA). URL <https://www.ica.org/>.
6. Memory of the World Programme by UNESCO: official site. URL: <https://www.unesco.org/en/memory-world>.
7. Атанесян Г. Як Росія колонізувала інші народи та чому вона це заперечує зараз. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62409319>.
8. Центр досліджень визвольного руху (електронний архів). URL: <https://avr.org.ua/>.
9. Europeana: Discover Europe's digital cultural heritage. URL: <https://www.europeana.eu/en>.
10. Archives Portal Europe. URL: <https://www.archivesportaleurope.net/>.

УДК 930.25:342.9:355.02(477)(043.2)

**Бойко Віта,
Кулешов Сергій**
/ м. Київ /

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ В УМОВАХ ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Забезпечення збереженості документів НАФ здійснюється на загальних засадах відповідно до розділу V Правил роботи архівних установ України [1] та Пріоритетів діяльності Державної архівної служби України на 2023 рік [2], де пріоритетом номер один названо «забезпечення збереженості та формування

Національного архівного фонду як підвалини захисту національного надбання в умовах воєнного стану».

Архівні установи здійснюють забезпечення збереженості документів НАФ, зокрема аудіовізуальних документів і документів із паперовим носієм інформації, відповідно до вимог ГСТУ 55.002–2002 Фотодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги [3], ГСТУ 55.003–2003 Кінодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги [4], ДСТУ 4447:2005 Фонодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги [5], ДСТУ 7361:2013 Відеодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги [6] та ДСТУ 8889:2019 Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги [7].

Працівники архівної установи, які здійснюють охорону її будівлі (будівель), відповідають за пожежну безпеку, контролюють роботу систем життєзабезпечення, камер відеоспостереження, відповідають за забезпечення збереженості документів, мають виконувати свої обов'язки відповідно до встановленого розпорядчим документом керівника архівної установи режиму її роботи в умовах дії особливих правових режимів.

У разі прийняття рішення про евакуацію архівної установи, евакуація, зберігання та знищення документів НАФ в умовах дії особливих правових режимів здійснюється відповідно до Порядку забезпечення евакуації, зберігання та знищення документів в умовах особливого періоду [8].

Планування заходів з евакуації документів НАФ, що перебувають у державній власності, здійснюють відповідно до Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій [9] та Методики планування заходів з евакуації [10].

Евакуації підлягають усі документи НАФ.

Першочерговість евакуації має бути забезпечена для унікальних документів НАФ архівної установи.

Для документів НАФ, що містять інформацію з обмеженим доступом або обтяжені іншими обмеженнями, організують евакуацію із дотриманням вимог законодавства та відповідно до Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях [11].

Забезпечення збереженості документів НАФ в умовах дії особливих правових режимів передбачає також заходи:

- Обстеження будівлі (будівель) архівної установи.
- Створення цифрового фонду користування документами НАФ.
- Протипожежні заходи щодо забезпечення збереженості документів НАФ.
- Заходи щодо попередження затоплення документів НАФ.
- Дії у разі виникнення надзвичайної ситуації в архівній установі та архівосховищах.
- Перша допомога пошкодженим документам НАФ.
- Перевіряння наявності та стану документів НАФ.

Забезпечення збереженості документів НАФ в електронній формі, а саме: особливості забезпечення збереженості документів в електронній формі, загальні вимоги, основні засади та організаційно-технологічна складова зберігання електронних документів в архівних установах надано в методичних рекомендаціях «Забезпечення збереженості електронних документів Національного архівного фонду» [12], «Облік і зберігання електронних документів» [13] та «Приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання» [14].

Процеси щодо забезпечення збереженості документів НАФ в електронній формі в умовах дії особливих правових режимів не мають особливих відмінностей та здійснюються на загальних засадах відповідно до вказаних методичних рекомендацій.

Додатково потрібно враховувати питання кібербезпеки та кіберзахисту, оскільки формування імунітету до кібератак, використання шифрування даних та регулярні оновлення програмного забезпечення є важливими заходами для запобігання загрозам зберігання документів НАФ в електронній формі.

Література

1. Правила роботи архівних установ України : затв. наказом М-ва юстиції України від 8 квіт. 2013 р. № 656/5 : зареєстр. в М-ві юстиції України 10 квіт. 2013 р. за № 584/23116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text>.

2. Пріоритети діяльності Державної архівної служби України на 2023 рік. URL: <https://archives.gov.ua/ua/пріоритети-державної-архівної-служб/>.

3. Фотодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ГСТУ 55.002–2002 / [розроблено: УНДІАСД, Держ. ком. архівів України, ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного ; розробники: О. Володіна (керівник розробки), А. Шурубур, Н. Щербакова]. – На заміну ОСТ 55.2–84 ; чинний від 2002-09-01. – Вид. офіц. – Київ : Держ. ком. архівів України, 2002. – 23 с. – (Галузевий стандарт України).

4. Кінодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ГСТУ 55.003–2003 / [орг.-розробник: УНДІАСД, Держ. ком. архівів України, ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного ; розробники: О. Володіна (керівник розробки), Л. Пількевич, Н. Щербакова]. – На заміну ОСТ 55.1–84 ; чинний від 2003-09-01. – Вид. офіц. – Київ : Держ. ком. архівів України, 2003. – 37 с. – (Галузевий стандарт України).

5. Фонодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ДСТУ 4447:2005 / [розроблено: УНДІАСД, Держ. ком. архівів України, ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного ; розробники: О. Володіна (керівник розробки), Л. Пількевич, Н. Щербакова]. – Уведено вперше ; чинний від 2006-10-01. – Вид. офіц. – Київ : Держспоживстандарт України, 2006. – IV, 20 с. – (Національний стандарт України).

6. Відеодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ДСТУ 7361:2013 / [розроблено: УНДІАСД, ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного ; розробники: О. Володіна, Т. Ємельянова, О. Лисенко]. – Уведено вперше ; чинний від 2014-01-01. – Вид. офіц. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – III, 11 с. – (Національний стандарт України).

7. Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ДСТУ 8889:2019 / розроблено: УНДІАСД, Держ. арх. служби України, Техн. комітет стандартизації «Інформація і документація» (ТК 144). Уведено вперше ; чинний від 2020-10-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2020. III, 16 с. (Національний стандарт України).

8. Порядок забезпечення евакуації, зберігання та знищення документів в умовах особливого періоду : затв. наказом М-ва юстиції України від 17 жовт. 2019 р. № 3194/5 : зареєстр. в М-ві юстиції України 24 жовт. 2019 р. за № 1132/34103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1132-19#Text>.

9. Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовт. 2013 р. № 841. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-п#Text>.

10. Методика планування заходів з евакуації : затв. наказом М-ва внутрішніх справ України від 10 лип. 2017 р. № 579 : зареєстр. у М-ві юстиції України 01 серп. 2017 р. за № 938/30806. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17#Text>.

11. Порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 18 груд. 2013 р. № 939. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP130939>.

12. Методичні рекомендації «Забезпечення збереженості електронних документів Національного архівного фонду: методичні рекомендації» / Держ. арх. служба України, УНДІАСД. Київ, 2019. 68 с.

13. Облік і зберігання електронних документів: методичні рекомендації / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; уклад.: В. Ф. Бойко, О. Я. Гаранін, З. М. Свердлик, Т. М. Ковтанюк. Київ, 2020. 44 с.

14. Приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання : метод. рекомендації / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; уклад.: В. Ф. Бойко, Ю. С. Ковтанюк, З. М. Свердлик. Київ, 2022. 80 с.

УДК 025.17(477)(043.2)

Белла Марина

/ м. Київ /

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ АРХІВІВ ТА БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови війни ставлять перед архівами та бібліотеками унікальні виклики, перетворюючи збереження документів на критично важливу задачу. З початком бойових дій у 2022 році в Україні, інформаційні технології стали не тільки інструментом збереження культурної спадщини, але й засобом її захисту від фізичного знищення. Використання цифрових технологій дозволяє не тільки зберігати документи, але й забезпечувати їх доступність навіть у найскладніших умовах.

Перш за все, діджиталізація документів є ключовою стратегією для зменшення ризиків втрати історичних артефактів. Зокрема, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського активно займається скануванням рукописів та рідкісних книг, забезпечуючи цифрові копії для зберігання та використання в разі знищення оригіналів. Це дозволяє зберегти доступ до інформації навіть у випадку фізичного пошкодження архівних установ.

Важливим є також розвиток інфраструктури для резервного копіювання. Використання хмарних сервісів, таких як Google Drive або Microsoft Azure, надає

можливість зберігати дані в різних географічних локаціях, що знижує ризики втрати даних через локальні бойові дії. Це підтверджується досвідом бібліотеки Маріупольського державного університету, яка в умовах облоги міста змогла зберегти свої цифрові ресурси.

Інша важлива технологія – це блокчейн, який використовується для забезпечення автентичності та цілісності цифрових документів. Проекти, такі як Arweave, дозволяють зберігати документи в розподіленій мережі, що робить їх практично незнищенними та стійкими до втручання. Це особливо актуально в умовах війни, коли питання довіри до інформації стає критичним.

Мобільні додатки та портативні сканери також відіграють значну роль. Вони дозволяють проводити діджиталізацію навіть в умовах евакуації або переміщення. Наприклад, додаток «Scanbot» дозволяє швидко оцифровувати документи безпосередньо на місці, що використовувалося бібліотекарями Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки під час евакуації.

Не менш важливою є безпека даних. Використання криптографічних методів для захисту інформації є обов'язковим. Це допомагає запобігти витоку або несанкціонованому доступу до чутливих історичних даних, що особливо актуально в умовах конфлікту, коли ворог може намагатися отримати доступ до інформації.

Концепція «цифрового архіву» передбачає не тільки зберігання, але і доступ до інформації. Завдяки онлайн-порталам, такі як «Електронний архів України», вчені та громадськість мають можливість дистанційно працювати з документами, що є особливо важливим, коли фізичний доступ до архівів обмежений.

Також варто згадати про можливості штучного інтелекту для автоматизації процесів каталогізації та збереження. Системи, що використовують машинне навчання, як, наприклад, ABBYY FineReader, здатні аналізувати та класифікувати великі обсяги документів, що значно скорочує час на їх обробку.

Практика показує, що в умовах війни особливо критичним стає питання енергопостачання. Використання автономних джерел живлення, таких як

сонячні панелі або генератори, дозволяє підтримувати функціонування серверів та обладнання для діджиталізації навіть під час відсутності електрики.

Інформаційні технології також допомагають у відновленні інформації після воєнних дій. Наприклад, після звільнення деяких міст від окупації, було почато процес відновлення архівних колекцій через пошук, сканування та централізоване зберігання розпорошених документів.

В умовах війни особливо важливим стає міжнародне співробітництво. Іноземні архіви та бібліотеки, такі як Британська бібліотека, надають ресурси для зберігання цифрових копій українських документів, що забезпечує додатковий рівень захисту та доступності.

Однак, варто враховувати, що не всі документи підлягають діджиталізації, особливо якщо йдеться про унікальні або дуже пошкоджені матеріали. Тут важливим є фізичний захист, такий як переміщення документів у безпечніші місця чи створення спеціалізованих укріплених сховищ.

Фінансові аспекти також мають вагоме значення. Війна вимагає значних інвестицій у технології, що не завжди доступно для всіх установ. Тому важливим є залучення грантів та міжнародної допомоги, як це робить, наприклад, Національний архів України.

Не менш важливо враховувати людський фактор. Підготовка персоналу до роботи в екстремальних умовах, включаючи навчання з використання нових технологій, є ключовим моментом для успішного збереження фондів.

На завершення, хочеться підкреслити, що інформаційні технології не тільки допомагають зберігати культурну спадщину в умовах війни, але й відкривають нові можливості для її дослідження та популяризації. Вони роблять архіви та бібліотеки більш доступними та стійкими до зовнішніх загроз, забезпечуючи збереження історичної пам'яті нації.

Література

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2024).

2. Microsoft Azure [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://azure.microsoft.com/uk-ua/> (дата звернення: 12.10.2024).
3. Arweave: A New Tech Stack for the Internet [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.arweave.org/> (дата звернення: 12.10.2024).
4. Scanbot SDK: Mobile Document Scanning [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scanbot.io/> (дата звернення: 12.10.2024).
5. ABBYY FineReader [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.abbyy.com/ua-ua/finereader/> (дата звернення: 12.12.2024).
6. Електронний архів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/> (дата звернення: 12.10.2024).
7. Британська бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bl.uk/> (дата звернення: 12.10.2024).
8. Державна архівна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archives.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2024).

УДК 004.6:025.17(477)(043.2)

Кригіна Ольга

/ м. Київ /

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНИХ ФОНДІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрова трансформація суспільства суттєво впливає на всі сфери діяльності, зокрема й на формування та зберігання документних фондів. Перехід від традиційних паперових архівів до цифрових створює як нові можливості, так і низку викликів. Ця публікація розглядає сучасний стан використання цифрових технологій у архівній справі, аналізує ключові виклики та окреслює перспективи розвитку цієї галузі.

Впровадження цифрових технологій в архівну практику розпочалося ще в кінці ХХ століття з появою перших сканерів та програмного забезпечення для оцифрування документів. Проте, справжній прорив відбувся з розвитком Інтернету та хмарних технологій, що дозволило створювати масштабні цифрові архіви та забезпечувати доступ до них широкому колу користувачів.

Сьогодні цифрові технології використовуються на всіх етапах життєвого циклу документів: від створення та реєстрації до архівного зберігання та використання. Системи електронного документообігу (СЕД) дозволяють створювати та обробляти документи в електронній формі, забезпечуючи їхню автентичність, цілісність та конфіденційність.

Оцифрування паперових документів є важливим етапом створення цифрових архівних колекцій. Сучасні сканери та програмне забезпечення дозволяють отримувати високоякісні цифрові копії документів, зберігаючи їхній оригінальний вигляд та зміст.

Цифрові архіви мають ряд суттєвих переваг перед традиційними паперовими. Вони забезпечують швидкий та зручний доступ до інформації, незалежно від місця знаходження користувача. Пошук документів у цифровому архіві здійснюється за ключовими словами, датами, авторами та іншими параметрами, що значно економить час дослідників.

Однак, перехід до цифрового архівування пов'язаний з рядом викликів. Одним з ключових є забезпечення довгострокового зберігання цифрової інформації. Формати файлів, носії інформації та програмне забезпечення швидко застарівають, що може призвести до втрати даних.

Іншим важливим викликом є забезпечення автентичності та цілісності цифрових документів. Необхідно розробляти та впроваджувати ефективні механізми захисту від підробки та несанкціонованого доступу.

Проблеми авторського права та конфіденційності також потребують уваги при створенні цифрових архівів. Необхідно враховувати вимоги законодавства щодо захисту персональних даних та інтелектуальної власності.

Крім того, важливим аспектом є вартість впровадження та підтримки цифрових архівних систем. Необхідно враховувати витрати на обладнання, програмне забезпечення, навчання персоналу та забезпечення кібербезпеки.

Хмарні технології дозволяють зберігати великі обсяги даних за відносно низькою вартістю та забезпечують доступ до них з будь-якої точки світу. Штучний інтелект може бути використаний для автоматичної класифікації, індексації та аналізу документів.

Впровадження цифрових технологій в архівну справу є незворотним процесом. Воно відкриває нові можливості для збереження та використання історичної та культурної спадщини.

Для успішного розвитку цифрового архівування необхідно вирішувати існуючі виклики, впроваджувати новітні технології та забезпечувати кваліфіковану підготовку архівістів.

Міжнародна співпраця та обмін досвідом між архівними установами різних країн також є важливим фактором успішного розвитку цифрової архівної справи.

В Україні вже є позитивні приклади впровадження цифрових технологій в архівну практику. Зокрема, Державна архівна служба України активно працює над створенням Національного цифрового архівного фонду.

Застосування сучасних інформаційних технологій в архівній справі є важливим кроком на шляху до створення відкритого та доступного інформаційного простору, що сприятиме розвитку науки, освіти та культури.

ЗНАЧИМІСТЬ ПРОБЛЕМАТИКИ АРХІВНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У сучасному світі, де технологічний прогрес швидко змінює всі сфери життя, цифровізація стає ключовим елементом ефективної роботи з інформацією. Це особливо актуально для архівів, які є носіями історичної пам'яті суспільства. Архіви містять неоціненні документи, що відображають різні етапи розвитку країни, її культурні, політичні та економічні процеси. Їх цифровізація стає нагальною потребою для забезпечення довговічного збереження цих документів. Особливо це актуально для сучасного українського суспільства, яке перебуває у стані війни та системної руйнації його здобутків з боку агресора.

Вдосконалення архівної справи за рахунок ще активнішого використання новітніх інформаційних технологій стає топовим питанням для обговорення фахівцями-архівістами, науковцями-архівознавцями, державними службовцями під час проведення наукових заходів, презентацій цифрових галузевих проєктів, а також на шпальтах фахових науково-періодичних видань. Ефективна діяльність в цьому напрямі здійснюється Державною архівною службою України, Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства, Національною бібліотекою України ім. В. І. Вернадського, центральними державними архівами України, кафедрою архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка та ін.

Однією з таких нещодавніх подій стала Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний

простір» (до речі щорічна), організатором якої є Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [5]. Під час цього заходу, на ряду з іншими питаннями, була приділена увага проблемам збереження бібліотечних та архівних фондів, що становлять культурне надбання України, інтеграції архівної наукової спадщини України в європейський інтелектуальний простір.

Минулого року нормативно-методичній комісії Державної архівної служби були представлені наукові розробки українських вчених, співробітниць Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства саме з питань цифровізації архівної справи: методичні рекомендації «Впровадження електронних послуг в архівних установах України» (авторки – Наталія Залеток та Євгенія Чорноморець) та «Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду» (авторки – Людмила Дідух та Тетяна Ковтанюк) [6].

Активним дописувачем проблем збереженості архівних фондів за рахунок сучасних інформаційних технологій є Ю. Ковтанюк. Автор у своїй статті «Актуальні питання збереженості фондів архівів, бібліотек і музеїв як установ культури в умовах воєнного стану» зазначає, що, попри зусилля з оцифрування та створення резервних копій, фізичне переміщення оригіналів документів у безпечні місця залишається критично важливим, хоча й складним завданням. Ковтанюк Ю. підкреслює важливість співпраці з міжнародними партнерами та використання гуманітарної допомоги для зміцнення ресурсів установ культури, а також наголошує на необхідності створення регуляторної бази для організації евакуації документів у разі загрози їх знищення [3]. Також вчений високо відзначає роботу українських архівістів, які досягли значних успіхів у розробці системи зберігання електронних документів. Він підкреслює необхідність створення системи «довготривалого зберігання», що має ґрунтуватися на чітких вимогах до інформаційних об'єктів. Це вплине на структуру та зміст метаданих, які потрібні для управління цією системою. Ковтанюк Ю. наголошує на

важливості вдосконалення концепції створення Національної електронної бібліотеки, спираючись на кращі національні та міжнародні практики [4].

Наукові розвідки вченої, директорки Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву Т. Ємельянової представляють собою ґрунтовний аналіз започаткування та розвитку архівування на матеріальних носіях, окрім паперу, а саме аудіовізуального формату. Також авторка зосереджується на сучасних інформаційних технологіях, їх особливому значенні для сучасної архівної справи, на функціонуванні існуючих проєктів цифрових архівів, які надають доступ до оцифрованих документів, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів. Вона робить акцент на важливості співпраці між архівістами, істориками та іншими фахівцями для створення єдиної платформи, яка забезпечувала б зручний доступ до архівних ресурсів в електронній формі, оптимізувала б процес пошуку й використання архівних матеріалів, сприяла б міжнародній співпраці [2].

Результати дослідження еволюції архівів як інституцій та соціальних явищ, їх майбутньої ролі в суспільстві представлені в статті В. Бездрабко «Архів, архівіст, архівна культура: ідея, метафора, постанова майбутнього образу» [1]. Авторка зазначає, що цифровізація докорінно змінює функціонування архівів і ставить нові вимоги перед архівістами. Бездрабко В. аналізує, як архівісти, що традиційно працювали з паперовими документами, повинні тепер освоювати нові технології та пристосовуватися до цифрового середовища. Вона наголошує на тому, що цифрові інструменти формують нові уявлення про пам'ять і культурну спадщину, оскільки тепер архівні матеріали можуть бути доступними широкому колу користувачів у будь-який час і з будь-якого місця.

Стаття І. Резніка «Роль і функції архіву в добу інформаційного суспільства: нові тенденції і підходи (з досвіду ЦДАМЛМ України 2012–2022 рр.)» є вагомим внеском у дискусію про цифровізацію архівів [7]. Автор аналізує діяльність Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України протягом останнього десятиліття, зокрема трансформації, що відбулися в

умовах впровадження цифрових технологій. Резнік І. зазначає, що цифровізація архівної справи вимагає від архівістів не лише технічних знань, але й нового підходу до управління архівними ресурсами. Це викликає необхідність постійного професійного розвитку, щоб архівісти могли ефективно використовувати нові інструменти й адаптуватися до змін, викликаних інформаційним суспільством. Також розглядає ключові виклики, з якими стикаються архіви в процесі цифровізації, а саме: нестача фінансових ресурсів для модернізації архівних установ (необхідність сучасного технічного обладнання, програмного забезпечення та навчання персоналу); забезпечення безпеки цифрових даних.

Отже, процес цифровізації архівної справи в Україні триває, має науковий підхід до нагальних питань оцифрування архівних фондів, впровадження електронних архівів.

Література

1. Бездрабко В. Архів, архівіст, архівна культура: ідея, метафора, постання майбутнього образу. *Архіви України*. 2019. Вип. 2, № 319. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/55> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Ємельянова Т. Погляд на ранню історію аудіовізуального архівування в Україні. *Архіви України*. 2022. Вип. 3, № 332. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/163> (дата звернення: 18.10.2024).
3. Ковтанюк Ю. Актуальні питання збереженості фондів архівів, бібліотек і музеїв як установ культури в умовах воєнного стану. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2024_2_4 (дата звернення: 15.10.2024).
4. Ковтанюк Ю. Від концепції зберігання документів в електронній формі до нормативно правової бази створення національних архівних та бібліотечних інформаційних ресурсів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. № 13. URL: <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/307129> (дата звернення: 15.10.2024).

5. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір». URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6601> (дата звернення: 18.10.2024).

6. Перемога наукових розробок УНДІАСД у конкурсі наукових праць з архівознавства. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=547> (дата звернення: 20.10.2024).

7. Резнік І. Роль і функції архіву в добу інформаційного суспільства: нові тенденції і підходи (з досвіду ЦДАМЛМ України 2012–2022 рр.). *Архіви України*. 2023. Вип. 3, № 336. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/208> (дата звернення: 15.10.2024).

СЕКЦІЯ 5. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 027.7:355.02(477.62)(043.2)

Лісогор Вікторія

/ м. Дніпро /

ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В РЕАЛІЯХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні перекреслила багато наших планів. Проте незламна маріупольська бібліотека, оголтувшись від перших днів ворожого нападу, продовжує працювати в цей непростий час.

З 15 бібліотек, що входять до складу КУ «ЦМПБ ММР» тільки Центральна міська публічна бібліотека ім. В.Г. Короленка продовжує свою діяльність в евакуації в м. Дніпро.

Ми не припиняємо інформаційну підтримку наших користувачів (переважно маріупольців - ВПО) використовуючи всі можливі форми та канали комунікації:

- Консультації та допомога користувачам в отриманні електронних послуг (онлайн банкінг, адміністративні послуги, портал ДІЯ, Е-Допомога, портал Пенсійного фонду, Допомога від міжнародних фондів тощо). Індивідуально в телефонному або онлайн-режимі.

- Популяризація книги та читання через участь у Національному тижні читання, проведенні літературних заходів тощо. Рекомендації ресурсів з безоплатним доступом до електронних видань (в соціальних мережах).

- Участь у Всеукраїнських та Обласних акціях, флешмобах, челенджах тощо.

Продовжуємо працюємо над тим, аби літературне надбання міста було збережене та знайшло свого читача. Продовжуємо збір оцифрованих версій творів як авторів Приазов'я, так і літературознавців з інших куточків України. Ми плануємо

розміщувати їх на своїх офіційних ресурсах, та всі охочі зможуть ознайомитися з ними та насолоджуватися читанням.

В подальших планах:

- створити надійну документальну базу «Пам'ять міста Марії» через: персональні віртуальні виставки присвячені видатним діячам міста; виставки до знаменних дат, що знайомлять з документами, присвяченими краю,

- формування промоції та знайомство з електронними книгами про Маріуполь та оцифрованими фондами бібліотеки через єдину веб-платформу Культури Маріуполя,

- створення та поповнення електронної бази сучасними творами про Маріуполь та творами самих маріупольців.

Продовжено збір книжкового фонду для відновлення книгозбірень Маріуполя. Наразі вже зібрано 2700 примірників. Тематика сама різноманітна, задовольнить усі вікові категорії наших читачів. До нашої акції долучилися дуже багато книговидаць, благодійних фондів, бібліотек різних рівнів та простих українців, яким не байдужа наша доля.

Відновлено або встановлено партнерські відносин та підписано меморандуми і договори про творчу співпрацю з гуманітарними хабами, закладами культури та освіти, громадськими організаціями тощо.

Співпрацюємо з бібліотеками м. Дніпра, та у тісному контакті з центром «ЯМаріуполь. Дніпро». Беремо участь у підготовці та проведенні різноманітних пізнавальних, розважальних, літературних та культурно – дозвілєвих заходів для користувачів різної вікової категорії (телеміст, флешмоби, літературні квести, літературні години, онлайн-марафон, зустрічі з письменниками, перегляди документального кіно про права людини, дискусійні клуби, панельна дискусія) тощо.

Беремо участь у фахових та суміжних заходах, де ділимося досвідом своєї діяльності в цей нелегкий час та втілюємо досвід інших бібліотек (семінари, тренінги, круглі столи, воркшопи, вебінари організовані УБА, бібліотеками України різних рівнів та маріупольськими ВНЗ, що працюють на підконтрольній Україні території) тощо.

Беремо участь у якості волонтерів у плетінні маскувальних сіток та виготовленні окопних свічок для ЗСУ, які організовано партнерськими організаціями в м. Дніпро.

Разом з Департаментом культурно-громадського розвитку ММР працюємо потужною командою над проектом «Маріуполь. Культурна деокупація», де експерти різних галузей діляться своїми думками щодо питань культури та мистецтва, напрацьовуємо ідеї та завдання які будемо втілювати в життя, після повернення в місто.

В партнерстві з Маріупольським Краєзнавчим музеєм працюємо над проектом «Маріуполь пам'ятає». Це віртуальна Книга Пам'яті воїнів-маріупольців, загиблих під час російсько-української війни, та захисників Маріуполя.

Ще один проект, який вартий уваги - «Маріуполь українською». Це культурно-просвітницький проект, головна мета якого покращити свою мову та допомогти тим хто переходить на українську. Унікальність ідеї полягає у тому, що саме східноукраїнське місто береться навчати всіх охочих говорити українською та розуміти її. Команда працівників культури Маріуполя зараз працює над наповненням рубрик цього проекту для розміщення на сторінках в соціальних мережах.

Працюємо над реалізацією авторського проекту бібліотеки «Літературними стежками міста Марії». Проект направлений на популяризацію літературного надбання міста Маріуполя через творчість маріупольських літераторів та amatorів художнього слова. Учасники проекту – маріупольці, що вибрались з окупації на підконтрольну територію України, та за допомогою творчості реабілітуються від наслідків війни. Важливо те, що усі вірші, які вже надали 19 авторів переважно українською мовою. Це є важливим акцентом на важливості української культурної складової та мови всупереч міфам про те, що Маріуполь був проросійським. На прикінці проекту планується видати збірку поезій авторів, за для збереження регіональної літературної пам'яті та презентувати збірку в Центральній бібліотеці після деокупації Маріуполя.

Велика війна показала, що бібліотеки потрібні жителям громад. Тому бібліотечна галузь тримає свій культурний та інформаційний фронт попри тяжкі часи. Працюємо задля Перемоги!

УДК 027:004.738.5(043.2)

Чередник Людмила

/ м. Полтава /

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

В умовах сьогодення бібліотеки, які впродовж багатьох століть були центром накопичувальної інформації, стали невід'ємною частиною інформаційної інфраструктури як кожної окремої країни, так і всього світу. Завдяки впровадженню новітніх інформаційних технологій бібліотечна галузь досить швидко розвивається й модернізується, розширюючи за нових умов свої традиційні функції. Загалом, упровадження Інтернет-ресурсів забезпечує швидкий доступ до глобальної інформації та спрощує комунікацію з користувачами, до того ж віртуальний інформаційний масив характеризується високим рівнем динаміки: з'являються нові матеріали, змінюються адреси або зникають ресурси тощо. Тому зараз традиційні форми бібліографічної роботи бібліотеки доповнюють ресурсами сучасних інформаційних технологій.

На думку дослідників, сучасні інформаційні Internet-технології розвиваються у бібліотеках за двома напрямками:

- 1) надання доступу до корпоративних каталогів бібліографічних даних;
- 2) створення інформаційних Web-сайтів [1, с. 44].

Більшість бібліотек нині використовують такі види інтернет-ресурсів як: електронні каталоги, вебліографічні покажчики, наукові бази даних, віртуальні читальні зали, електронні книги, наукові журнали та архіви та ін. [3, с. 177].

Так, електронні каталоги забезпечують користувачам швидкий доступ до

фондів бібліотеки та спрощують пошук потрібної літератури. Вони стали основним інструментом управління бібліотечними ресурсами. З-поміж найбільш поширених типів е-каталогів слід назвати такі: алфавітні, систематичні, тематичні, комбіновані, а також каталоги з інтеграцією різних медіаформатів (книги, журнали, аудіо, відео). Створюються інтегровані бібліотечні системи (ILS), які дозволяють керувати всіма аспектами бібліотечної діяльності – від каталогізації до обліку видачі книг, взаємодії з користувачами та управління фондами.

Відомо, що електронні каталоги працюють за доволі нескладними принципами, тому знайти необхідний матеріал можна за простим та розширеним пошуком, за ключовими словами, авторами, назвами, ISBN та іншими параметрами [2, с. 520].

Безумовно, електронні каталоги є набагато зручнішими у порівнянні з традиційними, оскільки вони забезпечують миттєве оновлення інформації, зручний інтерфейс користувача, доступ до джерел 24/7, інтеграцію з іншими бібліотеками та базами даних. Крім того, в більшості бібліотек існує онлайн-доступ до електронних каталогів, що дозволяє користувачам здійснювати пошук та замовлення книг, не відвідуючи фізичну бібліотеку.

Вагомою є також роль електронних і цифрових бібліотек у збереженні та популяризації культурної спадщини, а також використання цифрових бібліотек для доступу до рідкісних та архівних матеріалів.

Використання міжбібліотечного абонементу та доступу до міжнародних баз даних через електронні каталоги, значно розширює можливості користувачів щодо отримання рідкісних або спеціалізованих матеріалів.

Хоча не можна наголосити і на існуючих викликах щодо впровадження електронних каталогів. Насамперед, це технічні та фінансові труднощі використання електронних систем у бібліотеках, питання сумісності зі старими каталогами та потреба в навчанні персоналу. Усунути такі проблеми можна, насамперед, за рахунок використання програмного забезпечення для

автоматизації процесів оновлення та ведення електронних каталогів, що дозволяє бібліотекарям ефективніше керувати ресурсами, покращенням фінансового забезпечення бібліотек, різноманітним грантовим програмам.

На нашу думку, впровадження електронних каталогів є перспективним процесом, який передбачає «інтеграцію штучного інтелекту для покращення результатів пошуку, розширення можливостей аналізу користувацької активності» [4, с. 140], адаптивні системи, що уможливають забезпечення індивідуальних рекомендацій.

Також у всьому світі набувають популярності віртуальні читальні зали, що мають безліч переваг, порівнюючи із звичайними, а саме: доступ до книг та періодичних видань книгосховища, перебуваючи навіть на далекій відстані від нього.

Останнім часом упроваджуються «віртуальні довідкові служби бібліотек, що надають віртуальні консультації» [5, с.154], форуми та чати як інструменти для швидкої та якісної підтримки користувачів у пошуку інформації.

Інтернет є також важливим інструмент поширення інформації про бібліотеки: соціальні мережі, блоги та сайти співробітники цих закладів використовують для залучення нових користувачів та популяризації читання в онлайн-просторі.

Отже, застосування інтернет-ресурсів має вагоме значення у діяльності сучасних бібліотек. Вони значно розширюють види традиційних послуг, уможливають більш ефективно обслуговування користувачів. Упровадження мережевих ресурсів вимагає значних фінансових витрат, що до певної міри ускладнює цей процес.

Крім того, в умовах сьогодення важливою проблемою є питання авторського права та доступу до інтернет-ресурсів, зокрема проблеми доступу до платних ресурсів, які мають вирішуватися у правовому полі держави.

Використання інтернет-ресурсів у бібліотеках є прогресивним явищем і матиме подальший активний розвиток, що дозволить значно розширити сферу цифрових бібліотечних послуг, посилить можливості інтеграції нових технологій (ШІ, блокчейн) для покращення доступу до інформації та забезпечення її захисту.

Література

1. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 235 с.

2. Затока Л. П. Сучасна система збереження бібліотечних фондів: поєднання традиційних та новітніх технологій. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2020. Вип. 16. С. 515–542.

3. Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету. Монографія. Київ: НАНУ; НБУ імені В.І. Вернадського, 2000. 200 с.

4. Нікітенко О. М., Влащенко Л. Г. Ефективність функціонування віртуальних сервісів наукової бібліотеки ЗВО: системний підхід та досвід використання. *Бібліотечний Меркурій*, 2019. Вип. 2. С. 137–153.

5. Симоненко О. Шляхи інтелектуалізації бібліотечно-інформаційної діяльності в інформаційно-аналітичному обслуговуванні користувачів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 49. С. 146–156.

УДК 004.738.5:342.7:343.533:316.774(043.2)

Федотова Оксана

/ м. Київ /

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ КОРИСТУВАЧІВ ДО МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стан еволюції інформаційного суспільства є фактором, що зумовлює перехід цивілізації на новий, більш високий щабель розвитку. Технологічною

базою такого соціуму виступає масштабна індустрія створення, обробки, передавання й розповсюдження інформаційних відомостей.

Інформаційне суспільство також залучає величезну кількість користувачів інформаційних послуг, що мають вільний доступ до інформаційних ресурсів; надає можливість вдосконалити процес взаємообміну інформацією; оптимізує розвиток інформаційного характеру правовідносин між людьми; сприяє утвердженню демократичних цінностей як ознаки функціонування правової держави [6]. З того приводу досить важливою вбачається діяльність зі створення належного законодавчо-правового забезпечення в інформаційній галузі.

Сьогодні підвищується значення всесвітнього павутиння – Інтернет-мережі – як чинника соціального, культурно-освітнього розвитку соціуму через надання широкого доступу до джерел інформації. Це відкриває принципово нові перспективи для передання масштабних обсягів інформації, забезпечення активного спілкування між користувачами як на терені держави, так і за її межами; розширює можливості створення суб'єктами власних сторінок у різних соціальних мережах тощо [8].

Входження України до європейського простору накладає на неї цілу низку зобов'язань, зокрема, й в інформаційній галузі. Для досягнення відповідності європейським стандартам у сфері інформаційного суспільства необхідно не лише розробити, але й ефективно застосовувати національні механізми, які забезпечать реалізацію прав та свобод користувачів Інтернету. Ці механізми мають бути доступними для всіх громадян, а інструменти їх правової реалізації передбачають зрозумілість та ефективність.

Така міжнародна організація, як Рада Європи, систематично звертає увагу на захист прав людини в мережі Інтернет, наголошуючи, що її стандарти та цінності одночасно стосуються оффлайн та онлайн середовища. Означене положення було неодноразово зафіксоване у рекомендаціях, деклараціях Комітету Міністрів і резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Ще 2003 р. Комітет міністрів Ради Європи в Декларації про свободу комунікації в Інтернеті попереджав держави-учасниці, що вони повинні забезпечувати користування мережевими сервісами на умовах демократії, за відсутності дискримінаційних проявів, а також шляхом провадження адекватної цінової політики [3].

Свобода слова в Інтернеті постійно привертає увагу, оскільки вона визначає розвиток та поширення Інтернету як засобу комунікації по всьому світу. У вересні 2010 р. Рада Європи прийняла три ключові документи, які визначили правову основу для розвитку інформаційного соціуму. Ці документи включають: Декларацію про Цифровий порядок денний для Європи, Декларацію про мережеву нейтральність та Декларацію про управління ресурсами IP-адрес в інтересах суспільства.

У квітні 2012 р. Комітет Міністрів Ради Європи виявив загрози для прав людини, які можуть мати місце в соціальних мережах. Рекомендація щодо захисту прав людини в цій сфері визнає важливу роль соціальних мереж у підтримці прав людини та розвитку демократії. Однак вона також вказує на можливість порушення права приватності і людської гідності через дискримінацію та інші негативні явища [2].

Ці загрози обумовлені недостатнім правовим захистом, браком належних заходів безпеки, слабкою захищеністю дітей від шкідливого контенту, відсутністю поваги до прав інших користувачів, і недостатньою прозорістю у зборі та обробці персональних даних громадян. Комітет закликав держави-члени організації до співпраці з приватним сектором, а також до розвитку стратегій захисту прав людини в соціальних мережах відповідно до міжнародних стандартів.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства важливі завдання покладаються на провайдерів Інтернет-послуг, що мають тісно співпрацювати з урядами та громадянським суспільством у таких напрямках, як:

- гарантування безпеки діяльності користувачам у соціальних мережах, що сприяє реалізації їх прав і свобод;
- підвищення обізнаності користувачів щодо можливих проблем, пов'язаних із правами людини;
- захист користувачів від шкідливих впливів, зберігаючи при цьому свободу слова та доступ до інформації;
- забезпечення прозорості в ході обробки персональних даних та утримання від їх незаконного оброблення;
- впровадження механізмів саморегулювання та спільного регулювання, спрямованих на досягнення конкретних цілей;
- забезпечення доступу до своїх послуг людям з обмеженими функціональними можливостями, що сприятиме їхній інтеграції та повноцінній участі в суспільному житті [4].

Рада Європи ухвалила Керівні принципи з прав людини для користувачів Інтернету у формі Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам, датованих квітнем 2014 р. Цей документ став підсумковим результатом аналізу стану захисту прав людини в онлайн середовищі держав-членів Європейської Ради, тлумачення прав та свобод у практиці Європейського суду з прав людини, та інших правових важелів. Він поширив сферу застосування існуючих інструментів захисту прав людини на площину використання Інтернету, включаючи право на свободу слова, доступ до інформації, свободу зібрань, захист від кіберзлочинності, а також право на приватне життя та захист персональних даних [2].

Влітку 2019 р. Спеціальний доповідач ООН з питань свободи думки та вираження поглядів, Представник ОБСЄ з питань свободи медіа, Спеціальний доповідач Організації Американських держав з питань свободи вираження поглядів та Спеціальний доповідач з питань свободи вираження поглядів та доступу до інформації Африканської комісії з прав людини та народів виступили зі Спільною декларацією під назвою «Виклики для свободи вираження поглядів

у наступному десятилітті». Документ містить звернення до країн світу на предмет визнання можливості доступу до Інтернет-мережі як законного права особистості, оскільки воно є запорукою вільного вираження власних переконань. У декларації йдеться про те, що реалізація права висловлення поглядів передбачає наявність високорозвиненої цифрової інфраструктури, регулювання якої зможе гарантувати подальше функціонування у якості доступного, безперешкодного, повністю відкритого середовища з урахуванням потреб суб'єктів інформаційної діяльності [3].

Загалом право будь-якої особи на доступ до Інтернету як можливість кожного громадянина вільно й цілком безпечно отримувати послуги до нього, включає такі аспекти:

1) повна заборона світовими державами здійснювати несанкціоноване обмеження доступу до мережі, у тому числі, запроваджувати вимкнення Інтернет-зв'язку на терені держави чи на її окремих територіях;

2) зобов'язання країн у напрямку провадження максимальних заходів з метою забезпечення оптимального доступу власних громадян до Інтернет-мережі.

Станом на даний момент право доступу до всесвітнього павутиння повинне ґрунтуватися на принципах:

– інклюзії та відсутності дискримінації (право доступу передбачає його надання за доступною вартістю, й повинно мати недискримінаційний характер, у тому числі, в публічних точках – місцях доступу);

– мережевого нейтралітету (усі споживачі та користувачі Інтернету однаково володіють правом вільного вибору необхідної системи, потрібних їм застосунків, програмних продуктів для вільного обміну даними);

– Інтернет-безпеки (кожна держава має виступати гарантом безпеки користування мережею, виключається можливість використання технічних стандартів інфраструктури з метою цензурування інформаційного простору);

– надання якісних послуг (пропонований доступ до світового павутиння повинен співвідноситися з рівнем розвитку та впровадження технологічних інновацій) [3].

Ураховуючи усі окреслені вимоги, доводиться констатувати, що станом на даний момент у законодавчо-правовій базі України не відображене право на доступ користувачів до мережі Інтернет, як і відсутні глобальні заходи, що сприяли б розширенню доступу до світового павутиння. Проблема моніторингу та контролю дотримання прав і свобод у даному середовищі також залишається відкритою [1]. Вирішення її дозволило би забезпечити відповідність українського законодавства європейським стандартам та сприяло підвищенню рівня довіри користувачів до інтернет-середовища.

Нарешті, важливо звернути увагу на міжнародний досвід і кращі практики у цій сфері, а також активно співпрацювати із зарубіжними партнерами та організаціями для вибору найбільш ефективних стратегій щодо захисту прав і свобод громадян. Основними завданнями в цьому контексті є розробка й впровадження національних механізмів реалізації прав і свобод користувачів Інтернету, а також створення ефективних механізмів правового захисту у разі порушення цих прав. Процес інтеграції в європейське інформаційне суспільство вимагає належного контролю, стійкої політичної волі та системного підходу. Таким чином, впровадження необхідних змін у законодавство та використання відповідних механізмів має потенціал забезпечити Україні перспективи інтеграції до європейського інформаційного простору та підвищити рівень захищеності користувачів Інтернету.

Література

1. Агафонова Г. Роль Інтернету у побудові інформаційного суспільства. *Освіта регіону*. 2013. №4. С.198-203.
2. Бенедек В., Кетteman М. Свобода вираження поглядів та Інтернет. Париж: Вид-во Ради Європи, 2013. 204 с.

3. Володовська В., Дворовий М. Права людини онлайн: Порядок денний для України. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2019. 56 с.
4. Інтеграція України в Європейське інформаційне суспільство : виклики та завдання. Київ. ФОП Клименко, 2014. 212 с.
5. Мойсєєв М.М. Інформаційне суспільство: Можливості та реальність. Інформаційне суспільство. Шлях України. *Бібліотека інформаційного суспільства*. Київ: «Відродження» та ПРООН, 2004. С. 252–263.
6. Скалацький В.М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2006. 17 с.
7. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 380 с.
8. Черноус А. Інституційні складові національної інформаційної інфраструктури: їх створення та правове регулювання. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. V.32. Issue 4-2. Pp.70–73.

УДК 025.4:004.9:004.6(477)(043.2)

Молчанов Едуард

/ м. Київ /

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ПЕРЕРОБКИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Автоматизація процесів аналітико-синтетичної переробки інформації стає ключовою умовою якісної та оперативної роботи бібліотечних установ, зокрема університетських бібліотек. Маріупольський державний університет (МДУ), що функціонує у м. Київ, активно впроваджує сучасні підходи до обробки інформаційних ресурсів, демонструючи, як нові технології можуть полегшити

доступ до знань та підвищити ефективність роботи бібліотекарів.

Аналітико-синтетична переробка інформації передбачає аналіз, систематизацію, індексування та реферування документів. Завдяки автоматизації цих процесів бібліотечні працівники можуть зосередитися на більш складних завданнях, тоді як рутинні операції виконують спеціалізовані програмні засоби.

Сучасні інформаційні системи, такі як автоматизовані бібліотечно-інформаційні комплекси (АБІК), забезпечують університетські бібліотеки інструментами для швидкого пошуку та обробки даних. Наприклад, у науковій бібліотеці МДУ застосовуються інструменти для автоматичного розподілу документів за тематичними рубриками, спираючись на визначені індекси та ключові слова у АБІС Коґа.

Використання програмного забезпечення, на кшталт Коґа або Alerph, полегшує каталогізацію і класифікацію ресурсів, дозволяє створювати електронні каталоги та надавати віддалений доступ до фондів. Це значно розширює можливості читачів, які можуть знаходити та замовляти потрібні видання за лічені хвилини.

Цифрові платформи дозволяють інтегрувати повнотекстові бази даних, наукові журнали, електронні книги та дисертації, спростивши процес відбору та структуризації інформаційних ресурсів. Завдяки цьому студенти та науковці МДУ отримують доступ до величезної кількості знань, не виходячи з дому.

Одним із перспективних напрямів є використання штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання. Такі технології дозволяють автоматично розпізнавати тематику текстів, визначати ступінь їх релевантності, аналізувати зміст та навіть прогнозувати, які публікації можуть зацікавити читачів. Це вже стає реальністю у провідних університетських бібліотеках світу.

Впровадження автоматизації процесів аналітико-синтетичної переробки сприяє створенню комплексних інформаційних ресурсів, де користувачі можуть знайти реферати, анотації, ключові слова, індекси та інші метадані, що

спрощують орієнтування у величезних масивах даних.

Для МДУ, як і для інших закладів вищої освіти, важливо забезпечити стабільний доступ до міжнародних наукометричних баз даних (наприклад, Scopus або Web of Science). Автоматизовані аналітичні інструменти дозволяють аналізувати цитування, визначати наукові тренди та виявляти ключових авторів у певній галузі.

Крім того, автоматизація допомагає впроваджувати сучасні стандарти метаданих, зокрема Dublin Core або MARC. Ці стандарти забезпечують уніфікований опис ресурсів та полегшують взаємодію з міжнародними бібліотечно-інформаційними мережами.

Перехід від традиційних методів аналітико-синтетичної переробки до автоматизованих технологій у перспективі призводить до створення інформаційних екосистем, де бібліотека стає не лише сховищем даних, але й генератором нових знань та ідей.

Важливо, що автоматизація процесів аналітико-синтетичної переробки не означає повного витіснення людини. Фахівці з бібліотечної справи все ще відіграють вирішальну роль: вони розробляють стратегії, контролюють якість автоматизованого аналізу та забезпечують відповідність зібраних даних інформаційним потребам користувачів.

Перспективи розвитку полягають у подальшій інтеграції різноманітних інструментів, розвитку семантичних технологій, використанні технологій розширеної реальності та вдосконаленні штучного інтелекту. Це сприятиме створенню інтелектуальних інформаційних систем нового покоління.

Отже, автоматизація процесів аналітико-синтетичної переробки інформації в науковій бібліотеці Маріупольського державного університету – це стратегічний напрям, що відкриває нові можливості для якісного інформаційного обслуговування, наукового пошуку та розширення інформаційних горизонтів студентів, науковців і всієї академічної спільноти.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Трансформація суспільного уявлення про бібліотеки передусім вимагає оновлення персоналу та змін у підходах до управління ним. Фахівці бібліотечної справи зазначають, що цифрова епоха підвищує кваліфікаційні вимоги до сучасного бібліотекаря [1, с. 160]. Ці вимоги передбачають наявність навичок та знань не лише специфічних, але й таких, що притаманні фахівцям суміжних галузей. Зараз вже важко здивувати фахову спільноту бібліотечним спеціалістом, який займається SMM-просуванням, створює цифровий контент, володіє навичками роботи із програмним забезпеченням різних типів, має базові знання із психології та займається івент-менеджментом одночасно. Безумовно, ці риси здебільшого притаманні натхненним молодим фахівцям бібліотечної справи, які мають достатньо внутрішньої мотивації та незаангажований погляд на роль сучасної бібліотеки в суспільстві. Головним завданням керівників бібліотек у цьому випадку є стимуляція цієї професійної активності, аби у випадку згасання внутрішньої мотивації існувала і зовнішня, яка утримувала б продуктивність працівника та задовольняла його потреби [2].

Існує достатньо вимог до того, яким має бути бібліотечний фахівець, проте не так багато з них враховують, які переваги йому може запропонувати установа.

Метою дослідження є виявлення актуальних проблем молодих фахівців бібліотечної справи під час їх трудової діяльності в українських бібліотеках.

Методом дослідження було обрано анонімне анкетне опитування, реалізоване на платформі Google Forms. Форма містила 5 питань різних типів: із

одним варіантом відповіді, з можливістю обрати декілька відповідей та деякі питання мали варіант «Інше», де мали змогу самостійно написати відповідь.

Перелік питань виглядав таким чином:

- Протягом якого часу Ви працюєте у бібліотеці?
- Які найбільші виклики Ви відчуваєте у своїй професійній діяльності на посаді бібліотекаря?
- Чи відчуваєте Ви підтримку з боку професійної спільноти та керівництва?
- Як Ви оцінюєте можливості професійного зростання в бібліотечній галузі в Україні?
- Які ресурси чи ініціативи могли б покращити Вашу роботу та сприяти професійному розвитку?

В опитуванні взяли участь 17 респондентів віком від 19 до 30 років, які переважно є працівниками київських бібліотек.

Найсуттєвішим викликом для молодих бібліотекарів виявилася недостатня оплата праці (для 16 із 17 опитаних), другою за поширеністю є відсутність сучасного обладнання (для 11 із 17 опитаних), третє місце між собою поділили обмежені можливості професійного розвитку та недостатня підтримка з боку керівництва (для 7 із 17 опитаних).

Підтримку з боку керівництва 52,9% респондентів відчуває частково, 41,2% - відчуває достатньо та 5,9% не відчувають зовсім.

Цікавими є відповіді на питання про оцінку можливостей професійного зростання в бібліотечній галузі в Україні: жоден із респондентів не оцінив їх як широкі. Обмеженими можливості професійного зростання вважають 52,9% опитаних, 35,3% оцінюють їх як задовільні та 11,8% - як дуже обмежені.

Можливими способами покращення роботи та сприяння професійному розвитку респонденти вважають:

- підвищення зарплат і поліпшення умов праці (94,1%);
- доступ до сучасних технологій та обладнання (88,2%);

- підтримку міжнародних обмінів та стажувань (88,2%)
- підвищення кваліфікації через тренінги та семінари (52,9%);
- зміну персоналу бібліотеки та інноваційні погляди (5,9%);
- адекватні вимоги щодо кваліфікаційного рівня фахівців, перевірка на відповідність вимогам керівників бібліотек та структурних підрозділів (5,9%).

Результати дослідження демонструють, що найбільш відчутними для молодих бібліотекарів є такі проблеми: низька заробітна плата та незадовільні умови праці, відсутність доступу до сучасних технологій та обмежені можливості професійного зростання у поєднанні із недостатньою підтримкою з боку керівництва.

На думку авторки цього дослідження, потенційним вирішенням цих проблем є:

- перегляд системи оплати праці бібліотечних фахівців (на державному рівні) або перегляд бюджету установи із можливістю залучити більше коштів для мотивування молодих фахівців (на місцях);
- фандрейзингова діяльність бібліотек із метою залучення необхідних ресурсів для покращення умов праці бібліотекарів із залученням сучасних технологій, участь у грантових програмах та пошук нових партнерів установи;
- поглиблення зовнішніх зв'язків бібліотеки з іншими інформаційними установами, у тому числі й із закордонними, обмін досвідом та підвищення кваліфікації працівників із використанням можливостей закордонних навчальних платформ;
- підвищення лояльності керівників, переатестація працівників із метою виявлення тих, які не відповідають сучасним кваліфікаційним викликам та вимогам.

Література

1. Бондарчук Я.С. Бібліотечний апгрейд: ключові компетентності бібліотекаря майбутнього (з досвіду роботи Наукової бібліотеки імені Гордія Палія ВНМУ ім. М. І. Пирогова). *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання*

майбутнього : матеріали IV Наук.-практ. конф. (до Всеукраїнського дня бібліотек) 27 верес. 2023 р. Вінниця, 2023. С. 158-161.

2. Толочко С. Є. Мотивація кадрового персоналу бібліотеки як стратегічний пріоритет сьогодення. *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього* : матеріали IV Наук.-практ. конф. (до Всеукраїнського дня бібліотек) 27 верес. 2023 р. Вінниця, 2023. С. 155-157.

УДК 316.77:004(477)(043.2)

Аскеров Руслан
/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: СОЦІОЛОГІЧНІ НАРИСИ

Основна мета України – побудова демократичного інформаційного суспільства і входження до глобального інформаційного співтовариства, що має забезпечити підвищення якості життя населення, сприяти соціально-політичній стабільності держави, а також наданню можливостей для реалізації своїх здібностей кожному громадянину. Становлення інформаційного суспільства, в якому інформація є одночасно і головним видом послуг, і товаром, є запорукою інноваційного демократичного розвитку та європейської інтеграції нашої країни, яка відповідає життєвим інтересам українського народу, оскільки зміцнює безпеку держави, маючи позитивний вплив на відносини України з іншими державами, підвищує міжнародний авторитет України, створює передумови для повноцінної участі України в міжнародному розподілі праці, сприяє забезпеченню гарантій верховенства права, дотриманню прав людини, розвитку демократії, побудові ринкової економіки.

Враховуючи те, що Україна тривалий час захищає свої кордони, свою державність та свою національну ідентичність, перебуваючи у стані повномасштабної війни з РФ, питання формування і розвитку інформаційного

суспільства в європейському напрямку дуже актуальне, адже європейський підхід спрямований на гармонійний і культурний розвиток особистості з дотриманням гарантій одночасно інформаційної прозорості та кібернетичної безпеки. Функціонально європейський інформаційний простір забезпечує насамперед інформаційну взаємодію всіх соціальних суб'єктів у просторі європейської ідентичності, їхній доступ до європейських інформаційних ресурсів, а також задоволення їхніх потреб в інформаційних продуктах і послугах.

«Інформаційне суспільство» – це соціологічна концепція постіндустріального суспільства; нова історична фаза розвитку суспільства, в якому виробництво, використання і споживання інформації стає визначальним способом діяльності в усіх сферах суспільного буття (економіці, політиці, культурі). Особливістю цього типу суспільства є вирішальна роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), виробництво інформації та знання. Глибинна суть інформаційного суспільства – це перетворення інформації на знання. На шляху його побудови існує певна послідовність процесів оброблення й спрямування інформаційних потоків для досягнення кінцевої мети – створення людини нового типу з високим рівнем інформаційної культури, яка буде безпечно почуватися в інформаційному просторі, грамотно розпоряджатися всією доступною інформацією, вільно користуватися е-послугами в будь-якій сфері суспільного життя, мати можливість підвищувати свою цифрову грамотність та здобувати освіту в будь-якому віці. Цього можна досягти, використовуючи наявні і розвиваючи нові ІКТ, що пов'язано з процесом інформатизації суспільства та створенням розвинутої інформаційної інфраструктури. При інформатизації суспільства основна увага приділяється комплексу заходів щодо забезпечення повного використання сучасного знання у всіх видах людської діяльності. Інформаційна інфраструктура, яка є комплексом інноваційних програмно-технічних засобів та взаємодіючих систем виробництва, відповідає за інформаційне забезпечення виробничих і

соціальних процесів в суспільстві або в окремій його частині. Схема побудови інформаційного суспільства: Інформаційні технології ⇒ Інформатизація ⇒ Інформаційна інфраструктура ⇒ Інформаційне суспільство.

Україні необхідна інтеграція до європейського інформаційного простору насамперед для економічних, соціальних, інформаційних цілей, оскільки в умовах війни з РФ є велика потреба в достовірній інформації, яка буде розповсюджуватися в спільному інформаційному просторі, у боротьбі з маніпулятивними та замовними інформаційними провокаціями на державному й міжнародному рівнях та в інформуванні Європи і світу про досягнення і проблеми України.

Інтеграція в європейський інформаційний простір – це процес впровадження європейських норм функціонування інформаційного простору в українське законодавство. Вхідження України в європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує активності не лише в соціально-економічній та політичній перебудові держави, її наближенні до європейських стандартів, а й у забезпеченні позитивного сприйняття євроінтеграційних процесів громадськістю країни. У векторі європейського напрямку розвитку інформаційного суспільства в Україні були прийняті такі законодавчі акти: Указ Президента України від 31.07.2000 № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» [1], Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» [2], Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 щодо прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020» (у розділі 3 цієї Стратегії було закріплено Програму електронного урядування) [3], розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 779-р щодо схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки [4], розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. №

1155-р щодо схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року [5]. Головною метою Стратегії на період до 2026 року є утвердження в українському і європейському суспільстві свідомої підтримки набуття повноправного членства України в Європейському Союзі, інтеграції в європейський економічний, культурний і політичний простір та здійснення внутрішніх реформ і перетворень, спрямованих до вільного, справедливого, демократичного, успішного суспільства, що спирається на європейські цінності: гідність, рівність, права людини, верховенство права, свободу та демократію.

Соціологічний аналіз допомагає виявити сильні та слабкі ланки у функціонуванні українського інформаційного суспільства, зокрема, доступ будь-якої людини до будь-якої інформації, сприятливі можливості для реалізації духовних потреб людини й суспільства, більш глибока гуманізація та демократизація суспільних відносин, поява електронного врядування, залучення до праці людей з особливими потребами або ж цифрова нерівність, інформаційне перевантаження, посилення можливості маніпуляції суспільною свідомістю, кіберзлочинність.

Підсумовуючи, треба зазначити, що на шляху побудови інформаційного суспільства Україні потрібно вирішити багато завдань, пов'язаних з досягненням основної мети – забезпечити людям високий рівень інформаційного, культурного, економічного добробуту, зокрема, закріпити у свідомості людей потребу в інформаційному розвитку суспільства на європейських засадах, створити умови для самореалізації кожної особи, вдосконалити інформаційне законодавство згідно з нормами ЄС.

Література

1. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31.07.2000 № 928/2000. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text>.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.

3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.

4. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 779-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80#n10>.

5. Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1155-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1155-2022-%D1%80#Text>.

УДК 025.3:004(043.2)

Савік Кирило

/ м. Київ /

ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОБСЛУГОВУВАННІ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ

Сучасні інформаційні технології значно впливають на роботу бібліотек, формуючи нові підходи до обслуговування користувачів. Автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи (АБІС) стають надійним інструментом для бібліотек різних типів, адже вони дають змогу оперативно обробляти, зберігати та надавати доступ до величезних обсягів інформаційних ресурсів. У цьому

контексті особливої уваги заслуговує досвід наукової бібліотеки Маріупольського державного університету (МДУ).

АБІС – це програмно-апаратні комплекси, які автоматизують основні бібліотечні процеси: комплектування, каталогізацію, класифікацію, обслуговування користувачів і навіть аналітико-синтетичну переробку документів. Серед найпоширеніших систем у світі – «Kooha», «Symphony», «Alerh» та «LibriVision». У науковій бібліотеці МДУ перевага надається тим платформам, які мають відкритий код та широке коло підтримки.

Використання АБІС у науковій бібліотеці дозволяє швидко оновлювати каталоги, забезпечує більш детальне опрацювання метаданих і дає можливість впроваджувати гнучкі пошукові фільтри. Для студентів та викладачів це означає значне полегшення процесу пошуку потрібної літератури. За декілька кліків можна знайти видання за автором, назвою, темою чи за ключовими словами.

У практиці наукової бібліотеки МДУ в м. Київ особливо вдалою виявилася інтеграція з електронним каталогом, доступним для користувачів через веб-інтерфейс. Цей електронний каталог передбачає авторизацію читачів, які можуть самостійно переглядати наявність книжок, резервувати примірники та продовжувати термін користування онлайн.

Додатковою перевагою АБІС є модуль формування статистики та звітів. Завдяки такому рішенню фахівці бібліотеки можуть відстежувати популярність певних видань, аналізувати частоту запитів, формувати пропозиції щодо розширення фондів. Це сприяє оптимізації комплектування та підвищує якість обслуговування.

Сучасні системи також пропонують модулі для інтеграції з міжнародними бібліотечно-інформаційними мережами, такими як WorldCat чи Europeana. Подібне рішення дає змогу студентам МДУ оперативно отримувати доступ до світових ресурсів, а бібліотеці – поширювати власні напрацювання серед глобальної спільноти.

Універсальна особливість АБІС – можливість впровадження

різноманітних стандартів опису та метаданих, зокрема MARC21, RDA та Dublin Core. Це полегшує сумісність баз даних різних бібліотек і відкриває можливості для міжбібліотечного обміну.

Значною мірою автоматизовані рішення спрощують роботу зі збереження електронних ресурсів. У науковій бібліотеці МДУ діє система резервного копіювання, яка автоматично зберігає каталоги та цифрові копії документів, що знижує ризик втрати інформації та дозволяє швидко відновити дані у разі технічних збоїв.

Варто відзначити й роль радіочастотної ідентифікації (RFID), яку все частіше застосовують у бібліотеках для спрощення процесів видачі та повернення літератури. RFID-технології інтегруються в АБІС, забезпечуючи швидке сканування примірників і автоматичний облік їхнього переміщення. Цей підхід уже вдало реалізований у деяких бібліотеках Києва, і МДУ також планує впровадження таких рішень.

До переваг автоматизованих систем слід віднести й можливість віддаленого доступу до інформаційних ресурсів. Особливо це актуально для студентів денної та заочної форм навчання, які можуть працювати з фондами у зручний для себе час і не прив'язані до робочого графіку бібліотеки. Наукова бібліотека МДУ надає віддалений доступ до електронних журналів і баз даних, таких як Scopus чи Web of Science.

Не слід забувати про виклики, що супроводжують упровадження АБІС. Передусім, необхідне постійне оновлення ІТ-інфраструктури, підготовка кваліфікованих бібліотекарів-ІТ-фахівців і фінансова підтримка з боку університету чи грантових програм. Проте в довгостроковій перспективі ці витрати повністю окупляються завдяки підвищенню якості та швидкості обслуговування.

Для підготовки бібліотечних фахівців, які здатні працювати з автоматизованими системами, в МДУ передбачено освітній компонент із бібліотечно-інформаційних технологій. Студенти отримують теоретичні знання

та практичні навички конфігурації, адміністрування й аналізу роботи АБІС. Це дає можливість випускникам легко адаптуватися до реалій сучасних бібліотек.

З точки зору перспектив розвитку, автоматизовані системи трансформуються у комплексні платформи, що поєднують біометричну ідентифікацію, штучний інтелект та хмарні рішення. Тенденція до інтеграції різних сервісів у єдину екосистему збільшить зручність користування бібліотеками, а також зробить їх конкурентоспроможнішими на тлі альтернативних інформаційних джерел.

Наукова бібліотека МДУ вже тестує прототипи чат-ботів, які на базі штучного інтелекту допомагають читачам знаходити потрібні видання, формувати списки літератури та навіть пропонувати джерела за інтересами користувача. Такий підхід у перспективі розвантажить бібліотекарів і покращить комунікацію з відвідувачами.

Важлива роль АБІС полягає і в реалізації концепції «відкритої науки» (Open Science). Автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи спрощують доступ до наукових публікацій у відкритих репозиторіях, дозволяють відстежувати цитування, популярність і вплив тих чи інших досліджень. Для науковців це створює нові можливості міжнародної співпраці.

Таким чином, використання автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем в обслуговуванні користувачів бібліотечних установ – це невід’ємна складова сучасної бібліотечної практики. Досвід наукової бібліотеки Маріупольського державного університету засвідчує, що впровадження АБІС дає змогу оптимізувати робочі процеси, розширити спектр послуг і задовольнити потреби користувачів у якісному та швидкому доступі до інформації.

СЕКЦІЯ 6. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

УДК 659.4:004:004.738.5:316.774(043.2)

Дячук Валентина

/ м. Київ /

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СУЧАСНИЙ ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ

В Україні в галузі журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю спостерігаються кілька ключових тенденцій:

1. **Цифровізація та медіа-інновації:** Зростає популярність цифрових платформ, особливо в умовах війни. Багато традиційних ЗМІ переходять на онлайн-формати, щоб забезпечити доступність інформації.

2. **Журналістика даних:** Все більше журналістів використовують аналітику та великі дані для створення контенту. Це допомагає підвищити точність новин і робить їх більш наочними та зрозумілими.

3. **Розвиток соціальних медіа:** Соціальні мережі стали важливими каналами для розповсюдження новин і комунікації з аудиторією. Багато журналістів використовують платформи, як Facebook, Instagram і TikTok, для залучення молодіжної аудиторії.

4. **Етика та журналістська відповідальність:** Питання етики в журналістиці та рекламі стають все більш актуальними, особливо в контексті дезінформації та маніпуляцій під час війни. Багато організацій працюють над створенням етичних кодексів.

5. **Гуманітарна журналістика:** Зростає інтерес до журналістики, яка фокусується на соціальних проблемах, гуманітарних кризах та допомозі постраждалим. Це також включає репортажі про війну та її наслідки для суспільства.

6. **Розвиток локального контенту:** Зміст, орієнтований на локальні громади, стає все більш актуальним. Це відповідає потребам аудиторії в отриманні інформації про події та проблеми, що безпосередньо їх торкаються.

Блогери формують новини, підкреслюючи, що блогерство забезпечує альтернативні погляди та швидкість реагування, вказує на виклики в аспектах етики та перевірки фактів.

Ми можемо прослідкувати як впливові особи в соціальних мережах стають новими інформаційними джерелами, часто замінюючи традиційні медіа. Нашому суспільству, як ніколи раніше, важливо довіряти автентичності в контенті. Багато українських блогерів стали важливими джерелами інформації під час війни, надаючи актуальні новини, репортажі та свідчення, включаючи відеоблоги. Наприклад, блогери, які висвітлюють події на фронті, стали ключовими у формуванні суспільної думки. Об'єднуючись в колективи в яких учасники діляться особистими історіями та аналізують події.

Проблеми дезінформації: Блогери стають мішенями для дезінформації. Наприклад, під час виборів блогери, які висвітлюють політичні події, часто зазнають нападів або маніпуляцій, що підкреслює важливість перевірки фактів.

Співпраця з традиційними медіа: Деякі українські блогери співпрацюють з традиційними медіа, створюючи гібридні формати, які поєднують блогерський стиль з журналістськими стандартами.

Кейс: Блогер Юрій Бутусов, який висвітлює події з фронту через Instagram та YouTube, відео, в яких він документує життя на окупованих територіях, у війську, стали популярними. Це сприяло збільшенню обізнаності про реальний стан справ. Блогерські колективи, такі як «Труха», створюють контент, що поєднує репортажі з фронту з аналізом політичних подій. Вони також активно залучають своїх підписників до обговорення, що підвищує їхній вплив.

Співпраця з традиційними медіа: Кейс: Блогерка Олена Білозерська співпрацює з "Укрінформом", пишучи статті, які поєднують її блогерський стиль з журналістськими стандартами. Це допомагає їй досягати ширшої аудиторії та підвищувати довіру до свого контенту.

Дослідження "Media Consumption and Trust in Ukraine: A Focus on Social Media" (2023): Автори: Українські дослідники. **Висновки:** Дослідження показало, що під час війни довіра до традиційних ЗМІ знизилася, тоді як блогери, особливо ті, що висвітлюють військові події, отримали вищий рівень

довіри. Однак, 40% респондентів висловили занепокоєння щодо дезінформації.

"Influencer Marketing and Public Perception: The Case of Political Blogging" (2022): Автори: Європейські дослідники. **Висновки:** Політичні блогери, які підтримують активну взаємодію з підписниками, отримують вищу довіру. Однак, спостерігається недовіра до тих блогерів, які отримують фінансування від політичних партій або компаній.

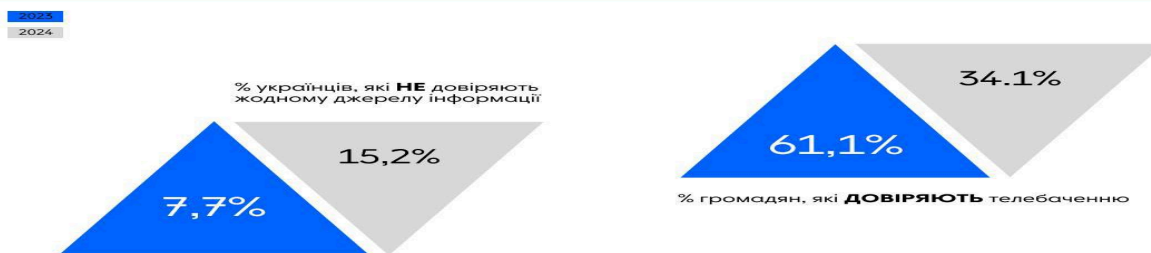
Загальні тенденції: Емоційний зв'язок: Аудиторія більше довіряє тим блогерам, які створюють емоційний зв'язок, відкриваючи свої переживання та проблеми. **Перевірка фактів:** Багато користувачів все ще очікують, що блогери дотримуватимуться журналістських стандартів, зокрема перевірки фактів. **Вплив дезінформації:** Попри зростання довіри до блогерів, значна частина громадськості все ще стурбована ризиком дезінформації та маніпуляцій, що може знижувати загальний рівень довіри. У дослідженні "Disinformation: The New Threat to Democracy" (2024) підкреслюється, що дезінформація часто поширюється через соціальні медіа, що робить її важко контрольованими. Особливо це актуально в контексті політичних кампаній, де дезінформація може використовуватися для дискредитації опонентів.

*Дезінформація – це навмисно поширена неправдива або оманлива інформація, що призначена для введення в оману аудиторії. Вона може використовуватися для досягнення політичних, соціальних або економічних цілей.

В умовах, коли все суспільство, і журналістика як його частина, підпорядковані єдиній і головній меті – перемозі України у визвольній війні, - пропагандистська складова спільного ефіру, яка працює на перемогу, є повністю виправданою і в окремих випадках має право переважати вимоги професійних стандартів. Ця обставина враховуватиметься при оцінці ефірів телемарафону. «Детектор медіа»[1]

Інформація зі сторінок в соцмережах, телеграм- і ютуб каналів, подана без перевірки, хоча б через деякий час, вважатиметься недостовірною. Довіра до джерел інформації в Україні змінюється на наших очах. У 2024 році найбільше ми довіряємо соціальним мережам (47,3%), інтернету без соцмереж (43%) та телебаченню (34,1%). Однак загальний рівень довіри до всіх джерел

інформації впав у порівнянні з 2023 роком. #ОПОРА
#СоціальніМережі

опора

#Телебачення #Інтернет #Інфоспоживання #Новини #Фейки [3]

Що цікаво, кількість людей, які не довіряють жодному джерелу інформації, зросла майже втричі: з 5,2% у 2022 році до 15,2% у 2024 році. Найбільше довіру втратили телебачення, радіо та друковані ЗМІ. Розглядаючи гендерні відмінності, жінки більше довіряють соціальним мережам (52,8%), а чоловіки – новинам з інтернету (43,1%). Незважаючи на це, загальна довіра до всіх джерел інформації падає і серед жінок, і серед чоловіків. Вікові групи теж показують цікаві тенденції. Молодь (18-29 років) найбільше довіряє соціальним мережам (66,5%), але їх довіра теж знижується. Старші люди (60+ років) більше довіряють телебаченню, хоча і цей показник падає. Найменше змін у довірі до інтернету без соцмереж, особливо серед людей віком 70+.

Наприклад, антиукраїнська пропаганда у Польщі збільшує градус напруги у взаєминах громадян дезінформатори маніпулювали даними про кількість загиблих і зниклих безвісти під час повені 2024 р., а також використовували фальшиві відео з інших країн, щоб створити спотворену картину масштабів катастрофи. Такі повідомлення розпалювали негативні емоції та страх серед населення, що робило його більш вразливим до фейкових новин. Аналітики NASK наголошують, що подібна дезінформація використовується для посилення внутрішньої напруги в Польщі та має чітко виражену політичну мету, спрямовану на розпалювання антиукраїнських і антиєвропейських настроїв.

Аналітики польського Інституту моніторингу медіа (IMM) та Асоціації «Демагог» підготували аналітичний звіт про значний вклад антиукраїнської пропаганди в польськомовних соцмережах за 2023 рік.

Тобто ми живемо в час, коли інформація стає дедалі складнішою для оцінки.

Важливо залишатися критичними та перевіряти джерела, щоб не піддатися фейкам і приймати зважені рішення у соціальному і політичному житті країни.

Література

1. Кацімон О. Антиукраїнські наративи стали частиною дезінформації про повені в Польщі. *Інтернет-видання «Детектор media»*. URL: <https://detector.media/infospace/article/233385/2024-10-13-antyukrainski-naratyvy-staly-chastynoyu-dezinformatsii-pro-poveni-v-polshchi/>.

2. Неповнолітні використовують штучний інтелект для булінгу та створення порнографії. Як захистити себе? *Інтернет-видання «Детектор media»*. URL: <https://detector.media/detektor-media-govoryt/article/234167/2024-10-31-nepovnolitni-vykorystovuyut-shtuchnyy-intelekt-dlya-bulingu-ta-stvorennya-pornografii-yak-zakhystyty-sebe/>.

3. Результати соціологічного опитування щодо рівня довіри джерелам інформації серед українців. *Facebook: соціальна мережа*. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=887528003404011&id=100064404595301&set=a.477956091027873>.

УДК 004.8:7.01:347.78:316.772(043.2)

Думанський Нестор

/ м. Львів /

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТВОРЧИХ ІНДУСТРИЯХ: ВИКЛИКИ ТА АВТОРСЬКІ ПРАВА

Штучний інтелект (ШІ) вже сьогодні змінює підходи до творчої діяльності, дозволяючи створювати музику, текст, зображення та інші види контенту. Унікальність ШІ полягає у його здатності генерувати високоякісний контент швидко і у великих обсягах. Однак це супроводжується низкою викликів, зокрема у сфері авторського права, де традиційно акцент робиться на людському авторстві.

Авторське право, як правовий інститут, побудоване на принципі захисту оригінальних творів, створених людиною. У випадку з ШІ ситуація ускладнюється. Наприклад, у США суди наголошують, що лише твори з людським творчим внеском підпадають під захист авторського права. Водночас у Європейському Союзі вже точаться дискусії про адаптацію законодавства до викликів цифрової епохи.

Українське законодавство також вимагає перегляду в цьому контексті. Закон України "Про авторське право і суміжні права" орієнтований на захист робіт, що мають людське авторство, і не враховує твори, створені автоматизованими системами. Водночас розвиток ШІ в Україні посилює актуальність питання навчання моделей на даних, які можуть включати твори, захищені авторським правом. [1]

Однією з проблем сучасності є визначення авторства твору. Традиційне авторське право базується на концепції людської творчості. Однак роботи, створені за допомогою ШІ, часто є результатом складної взаємодії користувача та алгоритму. Питання полягає у тому, кому належать права: розробнику ШІ, користувачу, який ініціював процес, авторам контенту на основі якого навчався ШІ чи нікому?

У США такі твори не захищаються авторським правом, якщо немає чітко вираженого людського внеску, що ускладнює використання ШІ для комерційних цілей. [2]

Інша проблема - це оригінальність та етика використання генерованої ШІ інформації. Оскільки ШІ навчається на великих масивах даних, часто захищених авторським правом, це піднімає етичні питання щодо використання таких даних для створення нових творів. Наприклад, чи є справедливим використання результатів роботи інших авторів без їх згоди? Це може порушувати права на інтелектуальну власність і завдати шкоди авторам оригінальних творів. [3]

Із зростанням використання штучного інтелекту в творчих індустріях виникає низка нових проблем, що вимагають стратегічного вирішення. Найпершою з них є питання авторства. У багатьох юрисдикціях, зокрема в Україні, авторство закріплене за фізичною особою, тоді як ШІ, створюючи твори, працює без прямого творчого внеску людини. Це викликає необхідність створення нових правових норм, таких як право *sui generis* [4, с 28-29], яке

дозволило б визначити правовий статус подібних творів і запровадити особливий режим для їхнього регулювання.

Ще однією проблемою є забезпечення прозорості та справедливості у використанні навчальних даних. ШІ генерує контент на основі інформації, отриманої з різноманітних джерел, часто без належного погодження з авторами оригінальних матеріалів. Це піднімає питання про створення глобальних стандартів для використання навчальних даних. Наприклад, моделі ліцензування баз даних, що передбачають справедливу компенсацію авторам, могли б стати ефективним рішенням.

Крім того, необхідно вирішити проблему креативного плагіату. Алгоритми ШІ можуть не лише навчатися на існуючих роботах, але й створювати нові твори, які несвідомо дублюють стиль чи елементи інших авторів. В Україні та за кордоном важливо розробити правові механізми, які дозволили б відслідковувати походження таких робіт і запобігати порушенням авторських прав.

У майбутньому також постане питання про рівноправну конкуренцію між людською та машинною творчістю. Якщо роботи, створені ШІ, будуть коштувати дешевше і створюватися швидше, людські митці можуть втратити фінансову підтримку. Це може спровокувати масове скорочення людської творчості в окремих сферах. Таким чином, необхідно розробляти механізми підтримки митців у цифрову епоху, наприклад, через грантові програми або податкові пільги для тих, хто створює оригінальний людський контент.

Крім юридичних аспектів, також важливими є етичні виклики. Потрібно впроваджувати технології, що забезпечуватимуть етичний контроль над використанням ШІ у творчих процесах. Це може включати створення міжнародних етичних комітетів або стандартів, які будуть враховувати інтереси всіх сторін: авторів, користувачів і суспільства загалом.

Україна, як країна, що прагне інтеграції до європейської правової системи, має можливість бути не лише спостерігачем, але й активним учасником розробки таких підходів. Для цього важливо залучати митців, юристів, інженерів та інших експертів до обговорення і впровадження сучасних рішень, які б відповідали викликам, породженим розвитком ШІ.

Інтеграція ШІ у творчі індустрії вимагає системного підходу до розв'язання проблем авторського права. Необхідно оновити законодавчу базу України з урахуванням міжнародного досвіду, розробити інструменти для захисту прав митців та створити етичні норми використання технологій ШІ.

Штучний інтелект має потенціал доповнити людську творчість і сприяти розвитку культури та інновацій. Однак для досягнення цього потрібно вирішити юридичні, етичні та соціальні питання, аби технології гармонійно інтегрувалися у сучасне суспільство.

Література

1. Про авторське право і суміжні права. (2023). Офіційний вебпортал парламенту України. Retrieved November 22, 2024, from <https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20>

2. Ангеліна Жомір. (2023). Авторське право та штучний інтелект. Legal IT group. <https://legalitgroup.com/avtorske-pravo-ta-shtuchnij-intelekt/>

3. В Україні вперше зареєстрували авторські права на твори, які містять зображення, згенеровані ШІ. (2024). Центр демократії та верховенства права. https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Рекомендації_ШІ_медіа.docx.pdf

4. Олена Спесивцева. (2024). Путівник з авторського права для творців контенту. Центр демократії та верховенства права. <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/Putivnyk-z-avtorskogo-prava.pdf>

УДК 069.4:004.738.5:316.77(477.74)»2022/2023»(043.2)

Кулай Катерина

/ м. Одеса /

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ МУЗЕЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У сучасному світі соціальні медіа стали ключовими каналами комунікації для культурних установ, дозволяючи музеям взаємодіяти з аудиторією в режимі реального часу, інформувати про події та ініціативи, а також залучати спільноти

до підтримки у критичні моменти. Під час війни в Україні Одеський національний художній музей (ОНХМ) продемонстрував, як ефективно використовувати Facebook як інструмент культурної дипломатії, підтримки та інформування. У цій доповіді ми аналізуємо, як музей інтегрував соціальні медіа у свою комунікаційну стратегію, зокрема у період воєнного стану, та які результати були досягнуті завдяки цій активності.

Соціальні медіа вже давно стали невіддільною частиною комунікаційної стратегії культурних установ. Вони дозволяють доносити інформацію до широкої аудиторії, сприяти інтерактивності та будувати довіру через прозорість та доступність. ОНХМ активно використовує сторінку на Facebook для підтримки зв'язку зі своїми відвідувачами, просування виставок, оголошення про зміни в роботі та анонсування ініціатив. Під час війни ця платформа набула ще більшого значення, ставши ключовим каналом для оперативного інформування про події в музеї та навколо нього [3].

З початком війни ОНХМ був змушений змінити свої комунікаційні пріоритети. Основними цілями стали оперативне інформування про стан музею та безпеку колекцій, а також підтримка ЗСУ та української громадськості в межах «культурного фронту».

Після ракетного обстрілу 5 листопада музей повідомив аудиторію про пошкодження та подальші дії через Facebook [2], підкресливши важливість підтримки спільноти та волонтерів [5].

ОНХМ використовує соціальні мережі для анонсування виставок, що висвітлюють сучасні виклики, такі як цикл «Мови війни», а також проєкти, що розповідають про досвід війни через призму мистецтва.

Facebook дозволив музею залучати до своєї діяльності не лише місцеву, а й міжнародну аудиторію. Серед успішних ініціатив можна виділити як кампанії збору коштів та волонтерські акції. Музей активно публікує дописи з проханням про фінансову підтримку та заклики до донатів для відновлення пошкодженої інфраструктури. ОНХМ координує волонтерські ініціативи через соціальні медіа, залучаючи підтримку для відновлення та підтримки музею в складний час [1].

Через Facebook музей координував волонтерські ініціативи та організовував кампанії зі збору коштів. Одним із таких прикладів стала ініціатива на відновлення пошкодженої інфраструктури музею.

Facebook також слугував платформою для запуску віртуальних виставок [5] та майстер-класів, що підтримували інтерес до музею та його колекцій навіть за умов фізичної недоступності приміщень.

Таблиця 1.

Основні напрямки комунікації ОНХМ через нові медіа

<i>Напрямок</i>	<i>Активності</i>	<i>Результати</i>
Інформування про події	Анонси виставок, оновлення графіку роботи	Понад 25 000 підписників
Кампанії зі збору коштів	Збір коштів на відновлення музею	\$50 000
Віртуальні проєкти	3D-тури, онлайн-майстер-класи	15 000 нових відвідувачів
Волонтерські ініціативи	Координація допомоги через соціальні мережі	500 залучених волонтерів

Участь у міжнародних виставкових проєктах є важливою частиною стратегії музею. ОНХМ був частиною українського туру World Press Photo 2023 [4], демонструючи світові найкращі приклади фотожурналістики та підвищуючи обізнаність про війну в Україні. Цей проєкт став не лише культурною подією, а й інструментом культурної дипломатії, зміцнюючи зв'язки з міжнародною спільнотою (див. Таблицю 1).

Одеський національний художній музей успішно адаптував свою комунікаційну стратегію до умов війни, використовуючи Facebook як ефективний інструмент для підтримки зв'язку з аудиторією та залучення громадськості до своїх проєктів. Досвід музею свідчить про те, що соціальні медіа можуть відігравати ключову роль у збереженні культурної спадщини та підтримці культурної дипломатії навіть у найскладніші часи. У майбутньому музей планує розширити свою присутність в інтернет-просторі та залучити нові аудиторії через інтерактивні проєкти та міжнародні ініціативи.

Література

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Вісності Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 31, ст.241. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

2. Концепція інформаційної безпеки: Проект Міністерстві інформаційної політики від 09.06.2015 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1607>.

3. Глазов О. В. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. *Науковий вісник Чорноморського державного університету імені Петра Могили «Наукові праці» Сер.: Політологія*. 2018. Т. 155, Вип. 143. С. 42-46.

4. Сащук Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php.

УДК 069:620.9:355.02(477.44):316.42(043.2)

Третякова Катерина

/ м. Тульчин /

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ БЛЕКАУТІВ
ЕНЕРГОСИСТЕМИ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ
ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ**

В умовах повномасштабної військової агресії РФ перед громадськими інституціями України постали не лише безпекові виклики, а й критичні інфраструктурні проблеми. Одним із таких випробувань стали блекауті, коли регулярні відключення електроенергії ставили під загрозу виконання завдань культурних закладів. Моє дослідження базується на досвіді Тульчинської громади, яка змогла адаптувати свою культурну діяльність і навіть знайти нові форми роботи в екстремальних умовах.

Культура завжди виконує не лише освітню та розважальну функцію, але й є важливим елементом соціальної підтримки в кризові періоди. В умовах війни і блекаутів саме бібліотеки, будинки культури та музеї стали центрами згуртованості та психологічної підтримки мешканців.

У Тульчинській громаді, яка відома своїми культурними ініціативами, було організовано кілька новаторських проєктів. Навіть за умов обмеженого доступу до електрики, заклади культури залишалися відкритими для відвідувачів, надаючи громаді місце для спілкування та збереження зв'язку з національними цінностями.

В роботі закладів культури Тульчинської громади під час блекаутів запроваджено низку інноваційних підходів. Деякі заклади культури Тульчина були обладнані генераторами та акумуляторами, що дало змогу проводити заходи навіть за відсутності централізованого енергопостачання. Бібліотеки стали пунктами обігріву та надання інтернет-доступу для мешканців, де вони могли зарядити телефони й отримати необхідну інформацію. У громадах проводилися вечори живого читання, акустичні концерти та театральні вистави при свічках, що не тільки створювало особливу атмосферу, а й допомагало людям відчувати єдність та підтримку.

Хоча постійний інтернет-зв'язок був обмежений, працівники закладів культури використовували можливості соціальних мереж для поширення інформації про заходи та підтримували дистанційну взаємодію зі своєю аудиторією. В умовах блекаутів культурні установи стали простором, де люди могли об'єднатися навколо спільних цінностей.

Заклади культури Тульчина під час війни та блекаутів виконують важливу соціальну роль, зокрема: психологічної підтримки та зменшення стресу; інтеграції внутрішньо переміщених осіб; формування національної стійкості через культуру. Під час тривалих відключень електроенергії люди потребують не лише матеріальної, а й емоційної підтримки. Культурні заходи допомагали відволіктися від труднощів і відновити внутрішній баланс. У Тульчинській громаді заклади культури стали осередками інтеграції для ВПО, надаючи простір для спілкування та організовуючи спільні заходи для мешканців і переселенців. Культурні проєкти сприяли збереженню національної ідентичності та підкреслювали важливість спільних зусиль для подолання викликів війни.

Досвід закладів культури Тульчинської громади дозволив сформулювати низку рекомендацій. Важливо продовжувати оснащення закладів культури альтернативними джерелами енергії, такими як генератори та акумулятори, для забезпечення їхньої безперебійної роботи в кризових умовах. Акустичні заходи, театральні вистави при свічках і творчі майстерні можуть стати постійною частиною культурного життя, підкреслюючи важливість живої взаємодії без технологій. Культурні заклади повинні продовжувати працювати як простори для соціальної інтеграції та співпраці між переселенцями та місцевими громадами. Досвід Тульчина має бути поширений серед інших громад як приклад ефективної адаптації до кризових умов і підтримки соціальної єдності через культуру.

Отже, досвід Тульчинської громади демонструє, що навіть у найважчих умовах культура залишається важливим інструментом підтримки та відновлення суспільства. Культурні заклади показали, що вони можуть функціонувати без електрики, але не без людської взаємодії, творчості та національної єдності.

УДК 338.246.027(477):316.77(043.2)

Чураєв Андрій

/ м. Київ /

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Фінансова безпека держави сьогодні набуває особливого значення, адже глобалізація соціальних комунікацій збільшує взаємопов'язаність фінансових систем та економік по всьому світу. Для України, яка прагне зміцнити свою економічну стабільність в умовах російсько-української війни, питання фінансової безпеки виходять на перший план як одні з найважливіших для національної безпеки та стратегії розвитку [1].

Сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією, дають про себе знати як через

фінансові ринки, так і через соціальні мережі та засоби комунікацій. Швидкість обміну інформацією може позитивно впливати на економічний розвиток, але водночас відкриває простір для фінансових спекуляцій і кібератак, які можуть загрожувати кібербезпеці України [2].

Фінансова безпека – це складова економічної безпеки, що охоплює стабільність банківського сектора, стійкість національної валюти, державного бюджету та забезпечення довіри інвесторів. Її погіршення може призвести до валютних коливань, інфляції та ризику дефолту [3].

Одним із ключових показників фінансової безпеки є валютні резерви. Національний банк України (НБУ) та Мінфін роблять акцент на формуванні достатніх золотовалютних резервів, які допомагають знизити ризики валютних коливань та підтримувати довіру до гривні [4]. Це особливо актуально в умовах підвищеної турбулентності світового ринку капіталу.

Уряд України спільно з міжнародними партнерами здійснює ряд кроків для зміцнення фінансової системи. Зокрема, продовжується співпраця з Міжнародним валютним фондом (МВФ) у рамках програм макрофінансової стабілізації. Такі заходи сприяють залученню іноземних інвестицій та забезпечують впевненість міжнародних кредиторів у платоспроможності України [5].

Водночас, глобалізація соціальних комунікацій створює нові ризики та можливості. Розвиток цифрових фінансових платформ, електронних гаманців та криптовалют з одного боку полегшує доступ до фінансових послуг, а з іншого – вимагає жорсткішого контролю з боку регуляторів. Кібератаки стають усе витонченішими, що може негативно вплинути на довіру до банківської системи.

Практика України демонструє ефективність інтегрованого підходу до фінансової безпеки, коли посилення регулятивної бази йде поряд із впровадженням сучасних технологій. Так, НБУ активно займається розбудовою системи миттєвих платежів, що дозволить спростити операції у внутрішньодержавному просторі. Паралельно розвивається законодавча база щодо обігу криптовалют і засобів цифрової ідентифікації (наразі все ще не набрав чинності ЗУ «Про віртуальні активи»).

Важливим аспектом фінансової безпеки є прозорість банківського сектора. Очищення банківської системи, яке розпочалося у 2014 році, вже показало відчутні результати. З ринку виведено низку неплатоспроможних установ, а прозорі банки отримують кращі умови доступу до міжнародних ринків капіталу.

Інформаційна політика теж впливає на фінансову безпеку: поширення фейкових новин та маніпулювання інформацією у соціальних мережах може створювати паніку серед населення та інвесторів. Це доводить необхідність розробки механізмів інформаційного захисту фінансового сектора. Український досвід показує, що оперативна комунікація уряду та регулятора з громадськістю знижує ризик виникнення кризи довіри.

Загальною тенденцією в сучасному світі є посилення координації між державами у фінансовій сфері. Механізми обміну даними про транзакції (наприклад, FATCA) та спільна протидія відмиванню коштів (AML/CFT) стають невід'ємною частиною діяльності фінансових установ. Це також важливо для України, яка прагне подолати корупцію та розбудувати прозору економіку.

Важливим компонентом фінансової безпеки є розвиток внутрішнього ринку капіталу, який дозволяє зменшити залежність від зовнішніх запозичень. Розвиток фондового ринку, пенсійних фондів і страхових компаній робить економіку більш стійкою до зовнішніх шоків. У цьому плані Україна також рухається у напрямку реформування – працює над створенням сучасної інфраструктури фондового ринку.

У контексті глобалізації соціальних комунікацій уряд і громадські організації розвивають просвітницькі ініціативи, щоб підвищити рівень фінансової грамотності населення. Проєкти, підтримані Світовим банком та ЄБРР, допомагають українцям краще розуміти основи інвестування, кредитування та управління особистими фінансами.

Особливого значення набуває також кібербезпека. Українські банківські установи, за підтримки Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, впроваджують системи багаторівневого захисту та проводять регулярні «стрес-тести» безпеки. Це відповідає рекомендаціям Європейського агентства з кібербезпеки (ENISA), що сприяє підвищенню рівня довіри

користувачів до фінансових послуг.

У світлі цих змін стає очевидним: чим більш відкритою та адаптивною є фінансова система України, тим краще вона зможе реагувати на виклики. Платежі, інвестиції та економічна активність мають бути захищені як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Роль держави тут полягає у створенні сприятливих умов та регулятивного середовища.

Позитивний досвід України у формуванні фінансової безпеки може стати прикладом і для інших країн, що прагнуть до стабілізації. Поєднання реформ у банківському секторі, співпраці з міжнародними партнерами та впровадження сучасних інформаційних технологій створює міцне підґрунтя для сталої економіки та соціального добробуту.

Отже, фінансова безпека держави є ключовим елементом економічної стабільності, особливо в умовах глобалізації соціальних комунікацій. Україна, попри виклики війни робить важливі кроки до побудови надійної та прозорої фінансової системи, здатної забезпечувати розвиток усіх секторів економіки.

Література

1. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>.
2. Кіберполіція України: офіційний сайт. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/>.
3. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.
4. Золотовалютні резерви України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>
5. Ukraine and the International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>

УДК 336.27:004:339.92:330.342.2(477)(043.2)

Галковський Віктор

/ м. Київ /

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрові технології дедалі глибше інтегруються в національні економічні системи, створюючи нові можливості для зростання й одночасно генеруючи

загрози безпеці. Для країн Європейського Союзу (ЄС) упровадження цифрових рішень стало каталізатором побудови надійних систем економічної безпеки. Україна, яка прагне посилювати власну цифрову інфраструктуру, використовує цей досвід для зміцнення своїх економічних позицій та стійкості.

Економічна безпека передбачає збереження стабільності ключових галузей, фінансової системи, національної валюти та мінімізацію ризиків, пов'язаних із зовнішнім впливом чи внутрішніми деструктивними факторами. У сучасних реаліях цифрові технології слугують ефективним інструментом для моніторингу, аналізу й передбачення потенційних загроз. Системи прогнозу аналітики дозволяють урядам реагувати на кризи в режимі реального часу.

В ЄС однією з базових організацій, що займається питаннями кібербезпеки, є Європейське агентство з кібербезпеки (ENISA). Агентство координує захист від кібератак, а також розробляє рекомендації щодо побудови цифрової інфраструктури з урахуванням загроз економічній безпеці. Серед його ключових ініціатив – спільні навчання для держав-членів, під час яких відпрацьовуються сценарії масових кібератак на фінансові та енергетичні системи.

Прикладами успішного застосування цифрових технологій в економічній безпеці в ЄС можуть бути Естонія та Фінляндія. Уряд Естонії впровадив систему e-Residency, що дозволяє проводити фінансові й управлінські операції в онлайн-форматі, одночасно підвищуючи прозорість і знижуючи корупційні ризики. Фінляндія, у свою чергу, наголошує на створенні національних резервів даних і цифрової ідентифікації, що зміцнює стійкість до зовнішніх втручань.

Для України особливо важливим є поглиблення співпраці з міжнародними інституціями. Спільні проєкти з ЄБРР, Світовим банком і Європейською Комісією допомагають фінансувати розвиток цифрової інфраструктури та впровадження технологій кіберзахисту. Яскравий приклад – це підтримка з боку Світового банку у модернізації українських систем електронного врядування, що сприяє прозорості та ефективнішому контролю державних витрат.

Одне з ключових питань у контексті економічної безпеки – захист

критичних інформаційних систем. Україна вже має досвід протидії масштабним кібератакам, найбільш відомою з яких була хакерська атака Petya 2016-2017 рр. У відповідь держава посилила співпрацю з міжнародними кіберфахівцями, а також інвестувала в навчання персоналу. Це підкреслює важливість людського фактора в системах цифрової безпеки.

Цифрові платформи можуть допомогти відстежувати контракти, зовнішньоекономічну діяльність та рух капіталу. Зокрема, автоматизовані системи аналізу даних дозволяють виявляти підозрілі транзакції та відстежувати ланцюжки постачань, що мінімізує ризики фінансових злочинів і контрабанди. Державна податкова служба України впроваджує електронні сервіси, що поліпшують прозорість податкових розрахунків та знижують рівень ухилення від оподаткування.

На рівні ЄС дедалі більшого значення набуває концепція «цифрового суверенітету». Це означає, що держави прагнуть захистити власні цифрові платформи та дані від зовнішніх ризиків. У межах цієї концепції розробляються нові регулятивні механізми, що дозволяють посилити контроль над обробкою даних і роботою міжнародних ІТ-корпорацій. Україна також може використовувати такий підхід, розвиваючи власні цифрові сервіси й технології.

Не менш важливо приділяти увагу підготовці кадрів. Європейські університети та дослідницькі центри пропонують навчальні програми з кібербезпеки, аналізу даних та цифрового менеджменту. В Україні також тривають освітні реформи, спрямовані на формування потужного кадрового потенціалу в цифровій сфері. Вітчизняні університети вже запускають міждисциплінарні програми, де поєднуються економіка, ІТ та правові аспекти безпеки.

Інтеграція цифрових технологій у системи економічної безпеки вимагає забезпечення відповідної правової бази. У ЄС діє Загальний регламент про захист даних (GDPR), який визначає правила обробки персональних даних. Для України гармонізація законодавства з європейськими стандартами відкриває шлях до поліпшення інвестиційного клімату та спрощення доступу на міжнародні ринки.

У світі зміцнюються також тенденції до розвитку блокчейн-технологій. Вони потенційно здатні мінімізувати ризики фальсифікацій і шахрайств, оскільки забезпечують незмінність записів. У перспективі блокчейн може знайти застосування у державних реєстрах, системах закупівель та контрольно-наглядових органах, посиливши економічну безпеку.

Значну увагу слід приділити партнерствам між державним та приватним секторами. У ЄС створюють інноваційні кластери й цифрові хаби, де бізнес, університети та органи державної влади об'єднують зусилля задля розвитку технологічних рішень. В Україні вже з'являються ініціативи на кшталт «Дія.City», що стимулюють розвиток ІТ-сектора, проте їхню повну реалізацію ще належить оцінити з позиції економічної безпеки.

Попри позитивні зрушення, Україна все ще стикається з викликами, такими як недостатній рівень фінансування, брак фахівців та проблеми з довірою до державних інститутів. Проте активна співпраця з ЄС і міжнародними організаціями може прискорити вирішення цих питань. Взаємний обмін досвідом у сфері законодавства та технологій залишається одним із найбільш дієвих способів зміцнення економічної безпеки.

На практиці українські державні установи впроваджують цифрові інструменти для економічного моніторингу: електронні державні закупівлі (Prozorro), онлайн-системи обліку в державному секторі, платформи для відкритих даних. Такі рішення підвищують прозорість фінансових потоків і допомагають боротися з корупцією, що впливає на економічну безпеку.

Розвиток цифрових технологій зумовлює пришвидшене оновлення підходів до безпеки. Нагальна потреба – створення інтегрованої цифрової платформи для оцінки економічних загроз, яка об'єднувала б дані від податкових, митних та фінансових органів. Це був би великий крок уперед для України в частині своєчасного виявлення та нейтралізації ризиків.

Підсумовуючи, цифрові технології в системах економічної безпеки є визначальним чинником у протидії загрозам і стабілізації економічного середовища. Європейський досвід демонструє, що впровадження таких інструментів разом із ефективною взаємодією усіх зацікавлених сторін сприяє

побудові сильної та стійкої національної економіки. Українські перспективи у цій сфері залежать від подальшої модернізації, залучення інвестицій і створення гнучкої нормативно-правової бази, яка гармонійно інтегрується в глобальний цифровий простір.

УДК 316.774:004.738.5:659.2:061.2:303.62(477)(043.2)

Горобчук Богдан

/ м. Київ /

ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ВІДЕОКОНТЕНТУ В YOUTUBE ТА ТІКТОК ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОМУНІКАЦІЙ

Відеоконтент протягом 2010-2020-х років стрімко розвивається, диференціюється за форматами та займає важливе місце в комунікаційних стратегіях організацій різного рівня складності та галузей діяльності. За даними дослідження Wyzowl, якщо на одній сторінці будуть доступні і текст, і відео, то 72% людей обиратимуть саме відео як спосіб дізнатись про новий товар чи послугу [1]. На практиці це означає, що контент, створений передовсім для мережі YouTube чи TikTok при подальшій обробці можна ефективно використати на платформах Instagram, Facebook, Telegram, X та ін.

Соціальні мережі YouTube та TikTok стали ключовими ресурсами, в яких відеоконтент є домінуючим типом авторського контенту, і довкола нього ведеться обмін інформацією (коментарі, поширення в інших соціальних мережах тощо). Значна частка контенту цих соціальних мереж має розважальний та освітній характер, водночас, у зв'язку із повномасштабним вторгненням зросла частка українців, які споживають новини, використовуючи соціальні мережі YouTube та TikTok.

У дослідженні О. Снопак «Telegram, YouTube чи TikTok: звідки українці дізнаються новини» зафіксовано актуальну на 2024 рік статистику: «Рейтинг найпопулярніших соцмереж у нашій країні протягом останніх трьох років залишається практично незмінним: його очолюють Telegram (78,1%), YouTube

(59,5%) та Facebook (44,6%). Також трохи більш ніж 42% опитаних читають новини у Viber, 29,6% – в Instagram, 26,8% – у TikTok, 7,8% – в X (Twitter)» [2].

Організації, які представляють громадський сектор, активно використовують відеоконтент, що публікується в мережах, починаючи з 2010-х років. Як зазначає А. Саляр у дослідженні 2017 року «Головні аспекти створення відео для громадських організацій», «найпоширенішими форматами відео, що використовують громадські організації, є: репортаж, інтерв'ю, промо та відеозвіт» [3]. Можемо констатувати, що з того часу тенденція суттєво змінилася, адже серед нових форматів, які громадські організації застосовують навіть активніше, ніж зазначені, є: **онлайн-трансляція** (заходу, події, виступу окремого спікера, експертний коментар тощо), **короткі відео** («shorts» або «reels», залежно від соціальної мережі) і зокрема **кепшн-відео**, а також формати **подкаст**, **зість у студії (інтерв'ю)**, **сюжет** (категорія, яка розподіляється на: експлейнери, розслідування, рейтингування та містить широкі можливості для авторського жанру), **влог** (репортаж, опитування очевидців, демонстрація, реакція тощо). При цьому більшість указаних форматів стосується передовсім використання в мережі YouTube, тоді як формат мережі TikTok – це передовсім короткі відео та онлайн-трансляції.

Бізнес-організації використовують відеоконтент щороку активніше: у 2023 році 91% підприємств використовували відео як інструмент маркетингу, і це – найвищий результат за всі роки, відколи в 2016 році організація Wyzowl вперше зафіксувала такого роду дані [4]. Природно, що бізнес-організації у своїх маркетингових та комунікаційних активностях обирають майданчики, популярні серед їхніх цільових аудиторій. Громадські організації також доречно використовують цей принцип при проектуванні власних комунікаційних активностей.

Те, що використання YouTube та TikTok для поширення контенту від громадських організацій стає одним із пріоритетів сектору, підтверджується зміною запитів українців щодо цих мереж. Якщо до початку повномасштабного вторгнення, за даними Internews, на YouTube переглядали новини лише 25% опитаних [5], то вже у 2024 році новини через перегляд YouTube споживало

59,5% опитаних українців. Водночас, якщо до повномасштабного вторгнення новини в TikTok споживало лише 2% опитаних, натомість цього року цей показник сягнув 26,8% [2]. Тож такий тип інформації, котрий не можна вважати розважальним, стає цілком переважною більшості користувачів YouTube і значної частки – в TikTok. Інформація, яку прагнуть оприлюднити громадські організації, за типом суспільного інтересу тяжіє до новинного типу, отже – інтеграція її у вигляді відеоконтенту в означені соціальні мережі має стати очевидним пріоритетом громадських організацій, що дбають про збільшення охоплення меседжів ширшими колами користувачів із їхніх цільових аудиторій.

Іще одним пріоритетом для громадських об'єднань є формування комунікаційних стратегій, що враховують вікові особливості аудиторій відеохостингів YouTube та TikTok (як і решти соціальних мереж). В середині 2020-х років усе іще виглядає переконливою стратегія на адаптацію контенту не лише до форматів, прийнятних та популярних у кожній із мереж окремо, але й до вікових особливостей споживання такого типу контенту. Так, аудиторія TikTok – це здебільшого молодь до 29 років: у 2024 році 34,3% людей такого віку дізнавалися новини (релевантного для ГО типу контенту) на цій платформі, і порівняно з минулим роком їхня частка збільшилася на понад 9% [2]. Водночас, у 2024 році YouTube частіше використовували люди старшого віку (65–70% опитаних віком понад 50 років), натомість серед молодших аудиторій дивилися новини на цій платформі близько половини користувачів соціальних мереж (53–58% респондентів віком 18–49 років) [2].

Окрім означених статистичних обставин, які свідчать про висхідну динаміку зацікавленості цими відеохостингами серед цільових аудиторій організацій громадського сектору (йдеться про загальний тренд, що має особливості, обумовлені статутними цілями громадських організацій та профілем їхніх цільових аудиторій), існує низка переваг створення та поширення відеоконтенту в соціальних мережах YouTube та TikTok громадськими організаціями (ГО). Ключовими з-поміж них слід вважати такі:

- Канали ГО в соціальних мережах YouTube та TikTok – це власні контрольовані майданчики з прямим виходом на цільові аудиторії, і

ефективність роботи з ними залежить від якості контенту та слідування алгоритмам цих соціальних мереж.

- Експерименти з форматами відеоконтенту та встановлення найефективніших з-поміж них для конкретної ГО дозволить налагодити сталу комунікацію та утримувати інтерес цільових аудиторій до діяльності ГО як в цілому, так і до окремих проєктів.

- Зростання аудиторій цих платформ веде до збільшення охоплення меседжів комунікаційних кампаній НУО через ефективне використання відеоконтенту.

- Публічне використання відеоконтенту дозволяє досягати поставлених проєктних цілей ГО: публічності та взаємодії з цільовими аудиторіями проєктів на різних стадіях їх реалізації.

- Відеоконтент є вагомою публічною частиною портфоліо організацій громадського сектору: завдяки ньому аудитори та просто зацікавлені люди здатні оцінити зусилля ГО у відповідному секторі, відтворити логіку діяльності організації, верифікувати проведені заходи тощо. Експерти й керівники організації також зацікавлені в нарощуванні особистих портфоліо у відеоформаті.

- Відеоконтент є ефективним механізмом для активації цільових аудиторій ГО, зокрема для залучення волонтерів, меценатів, практикантів, потенційних членів команди ГО.

- Публічність керівництва та експертів ГО через поширення відеоконтенту за їхньої участі є суттєвим фактором збільшення інтересу до залучення цих осіб як спікерів на онлайн- та офлайн-заходи у відповідній галузі. Також це може бути фактором нарощення подальших публікацій не лише в новітніх, але й у традиційних медіа.

- Особливістю відеоконтенту в соціальних мережах YouTube та TikTok є можливість швидкого та масового поширення інформації, яка має ознаки суспільно важливої. Маючи важливу інформацію (аналітику, звіти, новини щодо певної галузі тощо) ГО може діяти через партнерські медіа, тимчасом як алгоритми соціальних мереж будуть сприяти оперативному поширенню

ефективно поданої інформації.

- У соціальних мережах YouTube та TikTok існує можливість для охоплення важливою для ГО інформацією як окремих соціальних груп – нішевих аудиторій (наприклад, потенційних ековолонтерів, які очищають річки, або ж людей із родичами, які зникли безвісти в ході війни), – так і максимально широких аудиторій, скажімо, людей, яким небайдужа проблема корупції. Важливо обрати формат, ключові меседжі та впізнавані в цих аудиторіях символи й назви та відобразити їх при позиціонуванні відео у соціальних мережах.

- Будь-яка ГО може пересвідчитися в ефективності досвіду тих або інших колег, адже ці соціальні мережі пропонують достатні відомості про статистику охоплення контенту. Існує можливість спроектувати найефективніший досвід на власні комунікації та добитися співмірних результатів.

Для ефективного використання громадськими організаціями можливостей соціальних мереж YouTube та TikTok для поширення відеоконтенту необхідно відслідковувати тенденції в цих мережах, адже алгоритми та ефективність поширення того чи іншого формату контенту час від часу змінюється.

Ключовими відмінностями 2023-2024 років у YouTube від початку 2020-х років є: остаточне утвердження «мультиплатформності» (використання одного матеріалу на різних відеоплатформах у соціальних мережах), перевага партнерства з іншими виробниками контенту та каналами над використанням прямої реклами, необхідність використання YouTube Shorts, які можна інтегрувати в іншу платформу у вигляді TikTok-відео. Водночас важливими особливостями використання TikTok громадськими організаціями є: інтеграція з YouTube Shorts та Instagram Reels, регулярність публікації контенту у щоденному режимі, відслідковування трендів TikTok та створення контенту згідно із популярними трендами.

Література

1. Wyzowl: Video Marketing Statistics 2019 [Електронний ресурс]. Wyzowl. 2019. URL: <https://www.wyzowl.com/video-marketing-statistics-2019/> (дата звернення: 17.10.2024).
2. Снопок О. Telegram, YouTube чи TikTok: звідки українці дізнаються новини

- [Електронний ресурс]. *Українська правда*. 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/07/26/7467557/> (дата звернення: 17.10.2024).
3. Саляр А., Ніщименко В. Головні аспекти створення відео для громадських організацій. *Громадський простір*. 2017. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=video-dlya-hromadskyh-orhanizatsij> (дата звернення: 17.10.2024).
 4. Wyzowl: Video Marketing Statistics 2023 [Електронний ресурс]. Wyzowl. 2023. URL: <https://wyzowl.s3.eu-west-2.amazonaws.com/pdfs/Wyzowl-Video-Survey-2023.pdf> (дата звернення: 17.10.2024).
 5. Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2021 [Електронний ресурс]. *Internews*. 2021. URL: <https://www.wyzowl.com/video-marketing-statistics-2019/> (дата звернення: 17.10.2024).

СЕКЦІЯ 7. ПРИКЛАДНІ СТУДІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ЖУРНАЛІСТИЦІ, РЕКЛАМІ ТА ЗВ'ЯЗКАХ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

UDC 316.77:659.4:174:355.02:070(477)(043.2)

Bezhotnikova Svitlana

/ Kyiv /

CORPORATIVE SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE PUBLIC COMMUNICATIONS OF UKRAINIAN MEDIA IN THE TIME OF WAR

Corporate Social Responsibility (CSR) is a concept of global economy. It encourages businesses to operate ethically, promoting environmental protection, fair labor practices, and community well-being. CSR strengthens global trust, facilitates international cooperation, and aligns with frameworks like the **UN Sustainable Development Goals (SDGs)**, which emphasize corporate responsibility for economic growth, social justice, and environmental stewardship. By adopting CSR, businesses contribute to long-term global sustainability, helping create a more equitable and resilient world. CSR is important because it builds trust, enhances a company's reputation, promotes sustainability, and strengthens stakeholder relationships. In times of crisis, like war, CSR is vital as companies play a crucial role in supporting recovery, providing aid, and fostering societal resilience.

Ukraine has adopted ISO 26000, the international standard for Corporate Social Responsibility (CSR). ISO 26000 provides guidelines on how businesses and organizations can operate in a socially responsible manner. Unlike other ISO standards, it is not a certification, but rather a guidance document that helps organizations address social, environmental, and ethical issues. Among key aspects of ISO 26000: accountability, transparency, ethical behavior, respect for stakeholder interests, respect for the rule of law, respect for international norms, human rights, organizational governance with attention to human rights, labor practices, environment, fair operating practices, consumer issues, community involvement and development, stakeholder engagement. The standard highlights the importance of

involving stakeholders in CSR strategies to ensure their concerns and interests are addressed [1]. In addition to ISO 26000, some companies in Ukraine implement other related standards such as: ISO 14001 for environmental management, ISO 45001 for occupational health and safety management. These standards, along with ISO 26000, are used by companies aiming to align their operations with the best international practices in CSR and sustainability. Efforts to popularization and development of CSR practices in Ukraine are made by Ukrainian CSR Development Centre.

Several companies in Ukraine have adopted ISO 26000 and other CSR-related standards such as ISO 14001 (environmental management) and ISO 45001 (occupational health and safety). These companies are typically large, often with international operations or partnerships, among them: DTEK (Sector: Energy) Metinvest, (Sector: Steel and Mining), Nestlé Ukraine (Sector: Food and Beverage), Coca-Cola Beverages Ukraine (Sector: Beverage), ArcelorMittal Kryvyi Rih (Sector: Steel Production), Kyivstar (Sector: Telecommunications), Farmak (Sector: Pharmaceuticals), Obolon (Sector: Brewing and Beverage), Carlsberg Ukraine (Sector: Beverage), Raiffeisen Bank Aval (Sector: Banking and Financial Services) [2].

CSR of media organizations is a special topic, which depends upon the specificity of media industry in national context, media functions and the role of media in society. It becomes more crucial in the time of conflict, when the question of the media policy is an important part of national security issues. Traditional models of social responsibility of media organizations in the time of war are in the context of changeable environment and challenges of war time. For Ukrainian media organizations it is «significant losses during the war, which affected the working and living conditions of media specialists» [3] and their capabilities to development in general.

Media CSR has its own criteria. Using data from 253 experts in the communication area, study of Diana Ingenhoff, A. Martina Koelling verified the proposed instrument. Results show that corporate social responsibility in the media consists of three major constructions, namely credibility, usefulness and fairness. [4]

The objective of this research is to delineate the types of CSR activities of Ukrainian media organizations in the time of the Russian-Ukrainian war (2022-2024). A mixed-method research methodology was employed to summarize quantitative and

qualitative changes to identify media CSR activities in Ukraine in the time of war and mark dominating types. Qualitative changes in media organizations' policies during wartime were assessed by collecting data on media activities responding to the Russian invasion from the official websites of media organizations and typologized.

The CSR response of media organizations to the Russian-Ukrainian war (2022-2024) started in Ukraine much earlier than in other European countries. Prior to the invasion, after the Revolution of Dignity, there had already been 8 years of conflict in Eastern Ukraine and annexation of Crimea. In the situation of a growing threat to the national independence of Ukraine, the media played a crucial role in supporting national unity and the resilience of the Ukrainian nation. As a matter of fact, from the start of the active phase of the war, the media showed increased engagement in media governance and corporate social responsibility activities.

The peak of the media CSR response to the war in Ukraine falls in the first several months of the war. Most CSR initiatives have long-term duration. The focus of crowdsourcing and fundraising campaigns organized by the media was primarily on people from the war zone who lost their work, home, and relatives. In a wider perspective, some of the media CSR activities were more fully scaled, addressing society at large with a patriotic aim to unite the nation. However, from September 2022, the focus shifted more towards army support and strengthening the defence of the country, which helped to support the media reputation and gain trust from the audience.

According to the media CSR typology (Ingenhoff & Koelling, 2012), we can evaluate the balance between the fields of responsibility of media organizations using the database of this research. **Responsible for Society** CSR practices dominate the data, encompassing 75% of the whole dataset. Less represented are practices coded as **Editorial Responsibility** (35%), with some of them also codified as both **Responsible for Society** CSR practices and **Responsibility for Employees** CSR practices (15%). The last type, codified as **Responsibility for the Environment** CSR practices, is not presented in the CSR activities during wartime in Ukraine, as they are not widespread.

The war in Ukraine has underscored the critical role of Corporate Social Responsibility, as businesses, including media companies, have adapted their

practices to address urgent societal needs. By supporting humanitarian efforts, promoting truthful information, and protecting journalists, CSR has become a vital tool for social resilience. On a broader scale, CSR reflects a company's commitment to ethical principles and long-term sustainability, which not only benefits local communities but also aligns global standards for responsible business, contributing to a more sustainable and equitable future.

References

1. ISO 26000 URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>. Date of access 18.10.2024.
2. CSR centre in Ukraine. Official website. <https://csr-ukraine.org/> Date of access 18.10.2024.
3. Cherniavska, L. (2022). Social Responsibility of the Media in the Conditions of the Russian-Ukrainian War. *Social Communications*, 51(3), 59-65. [http://dx.doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2022.3\(51\).8](http://dx.doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2022.3(51).8).
4. Lee, C., Sung, J., Kim, J., Jung, I., & Kim, K. (2016). Corporate social responsibility of the media. *Information Development*, 32, 554 - 565.
5. Carroll, A. B. (2016). Carroll's pyramid of CSR: taking another look. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 1, 1-8. <https://doi.org/10.1186/s40991-016-0004-6>.
6. Carroll, A. B. (2021). Corporate Social Responsibility: Perspectives on the CSR Construct's Development and Future. *Business and Society*, 60(6), 1258-1278. <https://doi.org/10.1177/00076503211001765>.
7. Cherniavska, L. (2022). Social Responsibility of the Media in the Conditions of the Russian -Ukrainian War. *Social Communications*, 51(3), 59-65. [http://dx.doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2022.3\(51\).8](http://dx.doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2022.3(51).8).
8. Clancey-Shang, D., & Fu, C. (2024). CSR disclosure, political risk and market quality: Evidence from the Russia-Ukraine conflict. *Global Finance Journal*, 60, 100938. <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2024.100938>
9. Coombs, T. W., & Holladay, S. J. (2011). *Managing Corporate Social Responsibility: A Communication Approach*. Wiley-Blackwell. <http://dx.doi.org/10.1002/9781118106686>.

ВІДЕОМОНТАЖ ЯК МЕТОД ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ

Від початку свого існування відеомонтаж став потужним інструментом візуалізації ідей. З появою нелінійного цифрового монтажу автори змогли швидше та краще пояснювати абстрактні ідеї та передавати інформацію глядачам. Для того, щоб зробити цей процес ще швидшим та якіснішим, підходи та методи відеомонтажу постійно розвиваються, з'являються готові шаблони та елементи графіки за допомогою яких можна створювати предмети візуальної комунікації. Окрім того, відеомонтаж вимагає від автора не тільки креативних навичок та творчого підходу під час роботи але й певних технічних знань.

Мета - розглянути роль відеомонтажу в процесі візуалізації ідеї та елементи його технічних можливостей.

Процеси відеомонтажу досліджується науковцями та практиками, адже інструменти монтажу постійно вдосконалюються: оновлюється програмне забезпечення, апаратна частина монтажних станцій, змінюються методи та підходи. Дану тематику активно досліджували А. О. Юрченко, Жульов В., Купенко О. В., Купенко Е. В., Шаблій Л. М. та інші дослідники.

Передусім спеціаліст, який монтує аудіовізуальний контент за допомогою звукових та візуальних ефектів має можливість чітко структурувати інформацію, змінити послідовність подачі, зробити відступи, змінити темп майбутнього ролику, емоційне навантаження. Постійні зміни, як відомо краще утримують увагу глядача, через це сучасне кіномистецтво стає все більш динамічним та неоднорідним.

Завдяки сучасним можливостям відеомонтажу, які автори активно використовують для створення освітнього контенту та документальних творів де важливо передати великі об'єми інформації у стислій та зрозумілій формі.

Візуальні ефекти навіть у художньому кіно навчилися демонструвати різні фізичні явища, які до цього ми могли уявляти лише теоретично.

Отже завдяки інструментам відеомонтажу ми також можемо візуалізувати явища, які людина не здатна візуально спостерігати, наприклад: радіо зв'язок та його фігура, магнітне поле та інші явища. Вже сьогодні через мережу Інтернет наукові установи поширюють ролики де візуально пояснюють яким чином утворюється полярне сяйво.

Автор відео контенту має можливості створювати візуалізацію, яка в реальному світі не можлива, наприклад: прискорення чи уповільнення, політ краплини води або спостерігати візуальну імітацію еволюції Землі та ін.

Найпростішим і найпопулярнішим жанром освітнього відеоконтенту можна справедливо вважати «туторіали». Відео, в яких автор пояснює та демонструє можливості програмного забезпечення, техніку створення чогось, збірку складних конструкцій тощо.

За допомогою вдалого використання склейок та переходів між сценами, автор може створити ефект безперервності або навіть навпаки, створити ефекти різкої зміни. Додатково, колірна корекція та звуковий супровід можуть підкреслити певну емоцію у відео.

Створюючи візуальні повідомлення або аудіовізуальний контент, автор може комбінувати різні форми інформації в одному продукті, серед яких текст, графіка, фото, аудіо та відео. В свою чергу, це робить візуалізовану ідею більш повною та багатогранною. Наприклад, графічні елементи можуть виділити текстову інформацію, аудіо коментар допоможе уточнити чи пояснити складні моменти.

Зрештою відеомонтаж може як полегшувати, так і ускладнювати сприйняття ідей. Як правило надлишок ефектів або занадто швидка зміна кадрів можуть збити аудиторію з пантелику, ускладнюючи розуміння головної ідеї. Тому важливо дотримуватися балансу між технічними можливостями та змістом.

Відтак, відеомонтаж стає невід'ємним елементом пост-продакшну в процесі візуалізації ідей. Окрім того, що автори мають можливість об'єднувати різні фрагменти медіа і створювати цілісний продукт, також є можливість структурувати, підкреслювати та виділяти ключові моменти, емоційно наповнювати та змінювати динаміку подачі інформації, дозволяючи візуалізувати складні абстрактні ідеї, явища та теорії у доступній формі.

УДК 004.738.5:070:378.147:37.091.12(043.2)

**Єфремова Оксана,
Герасимович Вадим**

/ м. Київ /

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ

Постійний розвиток цифрових технологій, зокрема впровадження штучного інтелекту, мультимедійних форматів та платформ для створення онлайн-курсів, кардинально змінює вимоги до компетенцій журналістів. Тому ключовим питанням стає якісна підготовка цих фахівців. Сучасні онлайн-платформи та сервіси відіграють у цьому процесі важливу роль, пропонуючи нові інструменти та можливості для підготовки журналістів, відповідних вимогам XXI століття. Цифровізація освіти стає все більш поширеною тенденцією у всьому світі, і Україна не є винятком. Одним із ключових інструментів цифрової трансформації є платформа для створення онлайн-курсів. Вони не просто мають потенціал змінити спосіб подачі матеріалу, а й впливають на саму структуру та філософію освітнього процесу.

Попри зміни, українська система освіти все ще стикається з багатьма викликами. Серед них - оновлення навчальних програм, вдосконалення

оцінювання, забезпечення рівного доступу до якісної освіти незалежно від географічного розташування, а також інтеграція цифрових технологій в освітній процес.

Повномасштабна війна, що триває в Україні створює серйозні виклики для системи освіти, змушуючи адаптувати навчальний процес до умов воєнного часу, забезпечувати безпеку як студентів так і викладачів, а також підтримувати доступ до якісної освіти в умовах кризи. У відповідь на ці виклики та з метою забезпечення безперервного навчання, в Україні спостерігається активний розвиток онлайн-освіти через створення електронних підручників, впровадження цифрових платформ та інтерактивних навчальних ігор, що може суттєво сприяти модернізації освітньої системи.

У науково-практичній літературі широко представлені результати зарубіжних та вітчизняних досліджень, присвячені проблемі використання цифрових технологій в освітньому процесі [1–4]. Більшість публікацій присвячено проблемі e-learning (електронного навчання), досліджуючи його ефективність для розвитку необхідних компетенцій здобувачів. Ця форма навчання відрізняється від інших освітніх інновацій широким використанням інформаційних та комунікаційних технологій, забезпечуючи доступ до різноманітних освітніх ресурсів.

Окремі автори концентрують увагу на перевагах електронного навчання, а саме скорочення часу та матеріальних витрат на поїздки до місця навчання; розширення доступу до інформації та можливість співпраці з експертами-професіоналами з усього світу; надання здобувачам гнучкого доступу до курсів у зручний для них час; можливість вибору освітнього контенту [6].

Такі цифрові платформи можуть також сприяти підвищенню мотивації студентів, оскільки вони забезпечують візуально привабливі та інтерактивні матеріали, які можуть залучити студентів набагато краще, ніж традиційні методи.

Також відзначається популярність електронних освітніх платформ із

інтерактивними можливостями навчання. Найбільш відомою системою управління навчанням є система LMS (learning management system). В Україні такі платформи називають СДО – системи дистанційного навчання, які також широко використовуються великими компаніями для корпоративного навчання своїх співробітників [5].

Проте, незважаючи на досить широкий спектр досліджень з даної тематики, окремі питання до тепер залишаються недостатньо опрацьованими. Зокрема, до методологічної основи цифрових навчальних платформ належать такі важливі аспекти, як адаптивне навчання, що враховує індивідуальні потреби, інтереси та рівень підготовки кожного студента; питання технічної підтримки та забезпечення стабільної роботи платформи; створення умов для ефективного колективного навчання; застосування різноманітних методів діагностики, що дозволяють не лише оцінювати знання, але й надавати студентам науково обґрунтовані рекомендації для покращення їх підготовки.

Крім того, значущими залишаються питання, що стосуються потенційних проблем і перешкод у процесі реалізації цифрових освітніх платформ, серед яких можна виокремити цифрову нерівність, технічні труднощі, низький рівень залученості студентів, питання захисту конфіденційності даних і забезпечення академічної доброчесності, а також труднощі адаптації викладачів і студентів до нових форматів навчання.

Наступним важливим питанням є те, **яким чином цифрові освітні платформи можуть сприяти підвищенню якості підготовки фахівців?** Важливо проаналізувати, як ці платформи впливають на процес підготовки фахівців у вищих навчальних закладах та які перспективи вони відкривають для майбутнього розвитку вищої освіти в Україні.

Відповідь на це запитання можна знайти, проаналізувавши кілька ключових факторів, а саме: забезпечення гнучкості та доступності освітнього процесу, можливість індивідуалізації та персоналізації навчальних матеріалів, інтеграція інноваційних методів оцінювання, розвиток цифрових

компетентностей студентів, а також підвищення рівня взаємодії між викладачами та студентами через інструменти для співпраці та інтерактивні ресурси. Розглянемо ці фактори.

– *Підвищення гнучкості.* Цифрові освітні платформи роблять освітні процеси більш гнучкими, дозволяючи викладачам проводити заняття асинхронно, а студентам отримувати доступ до матеріалів у зручній для них час. Це значно розширює можливості навчання, особливо для тих, хто має різне навантаження чи перебуває в інших часових поясах.

– *Можливості для індивідуалізованого навчання.* Онлайн-платформи часто пропонують інструменти для налаштування занять під індивідуальні потреби здобувачів, що дозволяє зробити навчання більш цікавим та відповідним рівню кожного студента. Це також сприяє диференційованому підходу, де здобувачі різного рівня підготовки можуть працювати над завданнями відповідно до своїх знань та навичок.

– *Збільшення інтерактивності.* Багато онлайн-платформ пропонують інтерактивні елементи, такі як тести, ігри, форуми та модулі для активного навчання, що підвищує зацікавленість студентів і сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

– *Посилення взаємодії з здобувачами.* Інструменти для колаборації, такі як виконання завдань у режимі реального часу, чати і дискусійні форуми, сприяють взаємодії між студентами та покращують навички роботи в команді, що є важливим для розвитку компетенцій для майбутніх журналістів.

– *Покращення діагностування.* Платформи на зразок Kwiga збирають дані про успішність, активність та прогрес здобувачів, що дозволяє викладачам вдосконалювати свої методи викладання, своєчасно виявляти проблеми та коригувати освітній процес.

– *Інтеграція мультимедійних ресурсів.* Ці платформи дозволяють легко додавати відео, подкасти та інтерактивні графічні елементи, роблячи уроки більш захопливими та відповідними різним стилям навчання.

– *Розвиток професійних навичок.* Використання онлайн-платформ вимагає від викладачів покращення цифрових навичок, що також сприяє їхньому професійному зростанню.

Попри те, що цифрові освітні платформи здебільшого мають позитивний вплив, вони також створюють певні виклики. Викладачам необхідно адаптувати свої методи навчання до нових умов, забезпечуючи відповідний рівень цифрової грамотності, що, в свою чергу, сприятиме створенню рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

Це відсутність прямого контакту з викладачем, що ускладнює обговорення складних тем чи негайне отримання відповіді на питання. Однак цей недолік частково компенсується інтерактивними форумами та можливістю участі у вебінарах, де можна взаємодіяти з експертами галузі.

Окрім того, онлайн-навчання вимагає від студентів високої самодисципліни та бути готовими до самостійного планування часу, активного пошуку додаткових матеріалів та самостійної роботи. Така форма навчання, хоча й потребує значних зусиль, розвиває ключову компетенцію сучасного журналіста - вміння швидко адаптуватися до нових умов та самостійно здобувати необхідні знання.

У цих тезах розглянуті найпопулярніші освітні платформи, доступні на сьогодні та зроблено порівняльний аналіз цих платформ.

Вибір платформи здійснювався на основі чітко визначених критеріїв порівняння, що охоплюють основні функції, необхідні для забезпечення успішності в цифровому навчанні, а саме:

- Зручний інтерфейс: платформа має бути легкою для навігації як для викладачів, так і для студентів.

- Безпека та конфіденційність: для захисту конфіденційних даних студентів необхідні надійні заходи безпеки.

- Інтерактивні інструменти: такі функції, як вікторини, опитування, дискусійні форуми та обмін мультимедійним вмістом, сприяють залученню

студентів.

- Керування класом: інструменти для організації занять, відстеження прогресу та керування завданнями мають вирішальне значення.

- Інтеграція з іншими інструментами: повна інтеграція з іншими освітніми інструментами та платформами (наприклад, Zoom, Google Meet) забезпечує комплексне навчання.

Розглянемо цифрові освітні платформи та основні функції, які вони можуть виконувати для задоволення різноманітних освітніх потреб.

Google Classroom: відомий своєю простотою та повною інтеграцією з інструментами Google Workspace.

Nearpod: пропонує широкий спектр можливостей для організації інтерактивного навчання. Доступ до ресурсу: <https://nearpod.com/>

Edredo: пропонує високу надійність безпеки та інтерактивні інструменти, що роблять освітній процес більш захоплюючими і доступними для користувачів. Доступ до ресурсу: <https://edredo.com/>

Canvas: популярний у ЗВО, відомий своїми широкими функціями та можливостями налаштування. Доступ до ресурсу: <https://www.instructure.com/canvas>

Особливість	Google Classroom	Nearpod	Edredo	Canvas
Зручний інтерфейс	Yes	Yes	Yes	Yes
Безпека та конфіденційність	High	High	High	High
Інтерактивні інструменти	Moderate	Extensive	Extensive	Extensive
Управління класом	Moderate	High	Comprehensive	High
Інтеграція з іншими інструментами	Good	Good	Seamless	Good
Мобільна доступність	Yes	Yes	Yes	Yes

Як видно з таблиці порівняльного аналізу, Edredo стає головним претендентом серед цифрових освітніх платформ, його вибір обґрунтований

інноваційними функціями, зручним інтерфейсом та можливостями, що відповідають сучасним вимогам освітнього процесу:

1. Зручний інтерфейс

Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс Edredo забезпечує легкість у навігації як для викладачів, так і для студентів. Процеси налаштування класів, створення завдань і взаємодії зі студентами є простими, що зменшує криву навчання та дозволяє викладачам зосередитися на удосконаленні методик викладання.

2. Покращена безпека та конфіденційність

Edredo вирішує ці проблеми за допомогою надійного шифрування даних і суворого дотримання законів про конфіденційність, гарантуючи, що всі дані користувачів захищені від несанкціонованого доступу.

3. Інтерактивні засоби навчання

Edredo надає широкий спектр інтерактивних інструментів, що оптимізують навчальний процес. До їх складу входять інтерактивні вікторини, тести, опитування, дискусійні форуми та можливості обміну мультимедійним контентом, які сприяють активному залученню студентів.

4. Комплексне управління класом

Викладачі можуть організовувати заняття за розділами та підрозділами, створювати та розподіляти завдання та відстежувати прогрес здобувачів за допомогою детальної аналітики. Такий рівень організації допомагає викладачам адаптувати свої стратегії викладання відповідно до індивідуальних потреб своїх студентів.

5. Інтеграція з іншими інструментами.

Edredo легко інтегрується з такими популярними освітніми інструментами, як Zoom і Google Meet, що спрощує організацію віртуальних класів та робить її зручною для використання в різних освітніх екосистемах.

Таким чином, перспективність впровадження цифрових освітніх платформ для забезпечення якісної підготовки журналістів полягає не лише в можливості змінити формат навчання, але й у здатності переосмислити ціннісні

орієнтири та пріоритети освітнього процесу. Враховуючи швидкий розвиток технологій, цифрові платформи можуть суттєво вплинути на вдосконалення освітніх стратегій. До таких платформ належать Google Classroom, Nearpod, Edredo, Canvas, які забезпечують доступ до розробки освітніх ресурсів, підтримують гібридні моделі навчання, інтегрують ігрові технології, сприяють концепції безперервного навчання, а також відкривають нові можливості для впровадження віртуальної та доповненої реальності. Кожна з цих платформ має унікальні характеристики, що дозволяють адаптувати їх до специфіки підготовки майбутніх фахівців та оптимізувати освітній процес.

Література

1. Дегтярьова Н., Гонтар О., Вернидуб Г. Ставлення до масових відкритих онлайн-курсів як форми неформальної освіти. Фізико-математична освіта, 2021. Том32. №6. С. 18-22

2. Острога М., Шамоня В., Шершень О. Цифрові освітні платформи як інструмент реалізації неформальної освіти. Освіта. Інноватика. Практика, 2022. Том10, №4. С. 27-36. DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i4-004

3. Ajayi I.A. (2008). Towards effective use of information and communication technology for teaching in Nigerian colleges of education // Asian J. Inf. Technol. 7(5): P.210–214.

4. Bates A.W. (2005). Distance Education in a Dual Mode Higher Education Institution: A Canadian Case Study [Electronic Version]. Centre for Distance Education, Korean National Open University. Retrieved Nov. 13, 2005 from URL: <http://www.tonybates.ca/papers/KNOUpaper.htm>.

5. Finch D. & Jacobs K. (2012). Online education: Best practices to promote learning. Proceedings of the Human Factors and Ergonomics.

6. Habermann F., Küchler T., Schmidt K. E-Learning Business Models for Corporate Management Education, in: Breitner, M., Hoppe, G. (ed.): E-Learning – Einsatzkonzepte und Geschäftsmodelle, Heidelberg, 2005. P. 73–80.

7. Hafner, Katie. Higher Education Reimagined With Online Courseware, New

York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2010/04/18/education/edlife/18opent.html>

8. Kaplan-Leierson E. (2006). E-learning glossary. Retrieved on January 10, 2006. URL: from <http://www.learningcircuits.org/glossary.html>.

9. Van Dijck, José and Poell, Thomas. Social Media Platforms and Education (2018). In The SAGE Hand-book of Social Media, 579–591, edited by Jean Burgess, Alice Marwick & Thomas Poell. London: Sage, Forth-coming. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3091630>.

УДК 004.8:004.9:659.3:316.774:355.02(043.2)

Макарова Марія

/ м. Київ /

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Згідно зі звітом Міжнародного економічного форуму 2024 [11], дезінформація є найсерйознішим глобальним ризиком у короткостроковій перспективі. Цей ризик спричинений, зокрема, стрімким розвитком генеративного штучного інтелекту (ШІ), який сьогодні здатний створювати масиви маніпулятивного, «синтетичного» контенту [1]. Штучний інтелект, з одного боку, використовують для створення і поширення дезінформації, з іншого боку – саме штучний інтелект допомагає великим онлайн-платформам знижувати роль потенційно небезпечних фальсифікацій та боротися з поширенням дезінформації в інтернеті. Особливого значення це набуває під час російсько-української війни, яка супроводжується і протистоянням на інформаційному фронті. «Російсько-українська інформаційна війна – комплекс заходів, постійно здійснюваних урядовими та неурядовими організаціями Росії та України в інформаційному просторі України, Росії, інших країн та

міжнародних організацій, спрямованих на отримання стратегічно-політичних переваг шляхом деморалізації або введення в оману суперника та протидії заходам іншої сторони у глобальному протистоянні Росії і України, а також протистояння Росії та «Західного світу» [3].

На думку дослідника В. Сірка, «мета дезінформації – привернути увагу, маніпулювати думкою, навіть може бути для отримання прибутку. Нині дезінформація супроводжується фальсифікованими, вирваними з контексту висловами, фото або відео» [8, с. 235]. Для поширення дезінформації в умовах війни все більше використовується телебачення, інтернет-простір та соціальні мережі. В умовах стрімкого впровадження цифрових технологій в сучасних умовах соціальні мережі стали одним із найефективніших і найпопулярніших засобів не лише комунікації, але й важливим джерелом інформації, здійснюючи значний вплив на життя суспільства, розвиток культури, економіки, політики тощо. Саме соціальні мережі крім мас-медіа в умовах війни стають все більш популярними джерелами інформації, передовсім новин. Згідно з соціологічними опитуваннями, вже на початку повномасштабної російської агресії станом на травень 2022 року в Україні частка користувачів, що споживають новини в соціальних мережах, зросла з 45% до 63% [5]. Тому країною-агресоркою для поширення дезінформації використовується ціла низка облікових записів у соціальних мережах. Створення ботоферм, фейків та постійні спроби їхнього впровадження в інформаційний простір України – один з пріоритетних напрямів діяльності Росії ще з 2014 року.

Російські пропагандисти створювали інформацію та поширювали російські наративи, які викривлюють реальність, особливо щодо війни в Україні: про «недодержаву», «утиски російськомовного населення», «укрофашистів» тощо [9]. Крім того, під час війни потужною зброєю окупантів стало щоденне масштабування сотень тисяч фейків про Україну та українців [2]. Великі онлайн-платформи для створення і масштабного поширення дезінформації використовують і системи штучного інтелекту за допомогою різних методів,

зокрема: відкриваючи нові можливості для створення або обробки текстів і зображень, аудіо- чи відеовмісту; сприяючи ефективному та швидкому поширенню дезінформації в інтернеті за рахунок намагання суб'єктів підвищити залученість користувачів на онлайн-платформах та ін. Так, одним із найбільш поширених і найвідоміших методів створення дезінформації за допомогою штучного інтелекту є так званий *deepfake* – технологія, що дозволяє створювати реалістичні фото-, відео- або аудіоматеріали (так званий «синтетичний» контент), маніпулюючи зовнішнім виглядом або голосом людини [1]. Щоб зрозуміти, чи створено контент штучним інтелектом, можна використати той же самий ШІ, а також звернути увагу на аспекти, які не притаманні живій людині: монотонність, нестандартна інтонація [6] тощо.

Разом з тим, варто зазначити, що штучний інтелект одночасно використовується й у якості ефективного інструменту виявлення фейків і поширення достовірної інформації. У боротьбі з фейковими новинами системи штучного інтелекту використовують складні методи, щоб відрізнити справжній вміст від підробок. Моделі машинного навчання, такі як *Support Vector Classifier*, *Logistic Regression* та *Multilayer Perceptron*, можуть бути використані для аналізу текстового контенту, виявлення підозрілих новин та відсіювання дезінформації.

Як стверджує генеральний директор Nvidia Дженсен Хуанг стверджує, що «штучний інтелект може ефективно протистояти дезінформації, створений іншим ШІ» [10]. Можна зазначити такі можливості штучного інтелекту з метою протистояння дезінформації:

- виявлення фальшивих новин – штучний інтелект може використовувати алгоритм машинного навчання для аналізу тексту, зображень та відео з метою виявлення фальшивих новин;

- перевірка фактів – штучний інтелект може порівнювати інформацію з надійними джерелами для перевірки її достовірності;

- блокування дезінформації – штучний інтелект може бути використаний

для блокування поширення фальшивих новин у соціальних мережах та інших онлайн-платформах [10].

Штучний інтелект став невід'ємною частиною сучасного інформаційного середовища в Україні. У 2020 році затверджено «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні» де зазначається: «Застосування технологій штучного інтелекту в забезпеченні інформаційної безпеки є одним із факторів, що сприятиме забезпеченню національних інтересів. Зокрема, моніторинг соціальних мереж та інтернет-ресурсів електронних медіа з використанням технологій штучного інтелекту дає можливість виявляти системні тренди і проблематику, діяти на випередження, аналізувати цільову аудиторію» [4].

Особливо важливу роль штучний інтелект відіграє у боротьбі з дезінформацією в умовах російсько-української війни. Так, українські розробники на базі штучного інтелекту створили платформу Mantis Analytics, яка вміє моніторити, аналізувати події та виявляти маніпуляції в інформаційному просторі. Ця платформа у режимі онлайн обробляє тисячі повідомлень та гігабайти даних зі ЗМІ, соцмереж, інформаційних платформ [2]. Центр протидії дезінформації Ради національної безпеки і оборони України запусив чат-боти для боротьби з дезінформацією. Зокрема, 23 березня 2023 року Кіберполіція презентувала чат-бот «StopRussia | MRIYA». Це «інноваційна розробка від Кіберполіції та волонтерів, що допомагає обороняти інформаційний фронт України» [7]. Через відправку у цей чат-бот перевіряються та блокуються ресурси, що поширюють фейки та пропаганду. Крім того, бот систематично надає підписникам онлайн-завдання з боротьби в кіберсередовищі та створює інструкції для протидії ворогу на інформаційному фронті.

Отже, одним із важливих і навіть ключових елементів повномасштабної війни Росії в Україні є інформаційний фронт. Україна й надалі продовжуватиме зміцнювати стійкість до російської дезінформації під час війни та протистояти їй у майбутньому, використовуючи різні засоби та інструменти, включаючи і

штучний інтелект. Застосування штучного інтелекту для виявлення дезінформації допоможе зменшити поширення фейкових новин та покращити якість інформації, яка доходить до користувачів соціальних мереж. Це важливий крок у боротьбі з інформаційною війною та забезпеченні об'єктивної та достовірної інформації для громадськості.

Література

1. Бойко Д. Штучний інтелект і дезінформація: виклики регулювання. *Центр Дністрянського*. 2024, 13 верес. URL: <https://dc.org.ua/news /shtuchnyu-intelekt-i-dezinformaciya-vyklyku-regulyuvannya#:~:text=Одним%20із%20найбільш%20поширених%20і,зовнішнім%20виглядом%20або%20голосом%20людини>. (дата звернення: 10.10.2024).

2. В Україні створили платформу на базі ШІ, яка шукає фейки та дезінформацію: як працює це рішення. *Рубрика*. 2023, 14 верес. URL: <https://rubryka.com/2023/09/14/stvoryly-platformu-dlya-poshuku-fejkiv/> (дата звернення: 20.10.2023).

3. Дезінформація під час російсько-української війни. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дезінформація_під_час_російсько-української_війни (дата звернення: 10.10.2024).

4. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р., № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.07.2024).

5. Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ. *ОПОРА*. 2022, 01 черв. URL: https://www.oporua.org/polit_ad/mediaspzhivannia-ukrayintsiv-v-umovakh-rovnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori-24068 (дата звернення: 25.08.2024).

6. Петрів О. Дезінформація та штучний інтелект: (не)видима загроза сучасності. *Центр демократії та верховенства права*. 2023, 23 серп. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dezinformatsiya-shtuchnyi-intelekt/> (дата

звернення: 25.08.2024).

7. Презентація чат-бота «StopRussia | MRIYA» від Кіберполіції. 2023, 23 берез. URL: <https://dou.ua/calendar/46641/> (дата звернення: 15.09.2024).

8. Сірко В. С. Дезінформація під час російсько-української війни. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. Вип. 4. Т. 3. С. 235–237.

9. Шевченко О. В Україні презентували чат-бот для протидії російським інформаційним атакам. *Online.ua*. 2023, 30 берез. URL: <https://news.online.ua/v-ukrayini-prezentuvali-chat-bot-dlya-protidiyi-rosiyskim-informatsiynim-atakam-855571/> (дата звернення: 15.09.2024).

10. Штучний інтелект здатний боротися з дезінформацією, яку генерує ШІ, – гендиректор Nvidia. 2024, 01 жовт. URL: <https://www.bravery.today/post/штучний-інтелект-здатний-боротися-з-дезінформацією-яку-генерує-ші-гендиректор-nvidia> (дата звернення: 10.10.2024).

11. These are the 3 biggest emerging risks the world is facing. *World Economic Forum*. 2024, Jan 13. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/ai-disinformation-global-risks/> (дата звернення: 20.08.2024).

УДК 070(477.53):316.774:94(477.53)(043.2)

Комишенко Денис

/ м. Київ /

МЕДІАЛАНДШАФТ КРЕМЕНЧУКА:

ГАЗЕТА «КРЕМІНЬ» – МОВЛЕННЯ КРИЗЬ ПОКОЛІННЯ

Медіаландшафт Кременчука, як і багатьох інших міст України, зазнав значних трансформацій протягом останнього століття. Ці зміни відображають

не лише технологічний прогрес, але й соціально-політичні зрушення в суспільстві.

Як на мене, медіапростір Кременчука пройшов шлях від плюралізму думок, представлених численними виданнями на початку ХХ століття, через період домінування єдиного джерела інформації до поступового відновлення різноманітності в епоху цифрових медіа.

Зокрема, до 1917 року Кременчук мав розвинену систему друкованих медіа, що налічувала 18 різних газет. Це свідчить про високий рівень інформаційної активності та різноманітності думок у місті на початку ХХ століття. Однак після подій 1917 року медіаландшафт зазнав кардинальних змін [1].

З 1917 року в місті залишилася лише одна газета, яка стала основним джерелом інформації для мешканців Кременчука. Ця газета пройшла через різні історичні періоди, як можна здогадатися, відображаючи у своїх назвах зміни в суспільстві та політичному житті країни: «Дело революции» (1917-1929), «Робітник Кременчуччини» (1929-1966), «Кременчуцька зоря» (1966-1991), і, нарешті, «Кремінь» (1990-ті - 2018) [2].

Кандидатка історичних наук О. А. Вакальчук зауважує, що багатотиражна преса є унікальним феноменом радянської періодики та комплексним історичним джерелом, що відображає методи впливу на свідомість, формування трудових відносин, а також факти повсякденного життя [3, с. 228].

На відміну від центральних газет, багатотиражні видання не лише трансливали загальну «лінію партії», але й висвітлювали внутрішню діяльність колективів та міста загалом [3, с.228].

«Кремінь» відіграв роль не лише інформаційного джерела, але й своєрідного літопису історії Кременчука. Газета фіксувала всі тогочасні проблеми і події – від побутових до загальнополітичних, представляючи як мікроісторію міста, так і макропроблематику країни.

Особливу цінність для дослідження становлять архівні примірники газети, що зберігаються у фондах міської бібліотеки Кременчука. Під час роботи з архівними матеріалами мною було виявлено унікальний факт: на першій шпальті одного з випусків я помітив згадку про мою бабусю як передовика праці. Ця особиста знахідка яскраво демонструє, як через газетні публікації переплітаються долі різних поколінь мешканців міста, як через пожовклі сторінки старих газет можна простежити не лише історію міста, але й історію власної родини. Такі відкриття підтверджують роль міської газети як сполучної ланки між поколіннями, як своєрідного родинного альбому громади, де кожна публікація – це частина великої історії міста, розказаної через історії його мешканців.

Не можна не погодитися, що багатотиражна преса стала послідовним «літописом» історії, однак як історичне джерело вона підлягає критичному аналізу. «Вільний той, хто може не брехати» (Альбер Камю). Цей девіз газети в її останній інкарнації, на мій погляд, влучно відображає прагнення до правдивості та об'єктивності в журналістиці, що набуло особливої ваги під час переходу від радянської системи до незалежних медіа в період становлення незалежної України.

Дослідження сторічної еволюції газети «Кремінь» та її ролі в медіаландшафті Кременчука дозволяє зробити висновок про глибинні трансформації у сфері масових комунікацій, які відображають еволюцію суспільних потреб та цінностей. Дослідження локального медіапростору Кременчука піднімає ряд важливих питань щодо майбутнього ЗМІ в умовах глобалізації та цифровізації: як в епоху цифрової трансформації та глобалізації інформаційного простору зберегти унікальну роль місцевих видань, подібних до «Кременя»? Чи можливо поєднати традиції багаторічного «мовлення крізь покоління» з новими форматами та технологіями, зберігаючи при цьому зв'язок з локальною аудиторією та її потребами? Ці та інші питання, як на мене, потребують подальшого глибокого вивчення та аналізу для розуміння перспектив розвитку локальних медіа в Україні.

Література

1. Рудий Г. Преса України 1917–1920 рр. як об'єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти. Київ, 2005. 548 с.
2. Булашев О. Робітник Кременчуччини, Пропор ленінізму, Перемога, Кременчуцький кур'єр, Кременчуцька газета...: які газети існували у місті. 24 травня 2024. URL: <https://kg.ua/news/robitnik-kremenchuchchini-prapor-leninizmu-peremoga-kremenchuckiy-kurier-telegraf-kremenchucka>.
3. Вакульчук, О. А. Багатотиражні газети як комплексне історичне і бібліографічне джерело та засіб комунікації. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 2020, (26), 224-238.

УДК 070:316.774:070.4:316.346.2:659.2(043.2)

Кузьмін Єгор

/ м. Київ /

СПІЛЬНОТИ МЕДІА ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ НЕЗАЛЕЖНИХ ВИДАНЬ

Джерела фінансування та незалежність – це ті фактори, які визначають можливість існування та розвитку медіа, водночас вони часто суперечать один одному. В українському контексті видання найчастіше фінансуються завдяки рекламодавцям, грантовим програмам, підтримці читачів, бізнесу та держави. Ключовими джерелами фінансового забезпечення медіа у 2023 році стали донорська та читацька підтримка, а також рекламні публікації. [1] Сталість роботи медіа залежить від типу бізнес-моделі, за яку редакція обирає для себе стратегічно. Професор німецького університету міста Шпаєр Бернд Вірц (Bernd W. Wirtz), один з провідних дослідників медіа у Європі, визначає бізнес-модель медіа як «спрощену та агреговану презентацію релевантних активностей компанії». [2] Бізнес-модель не завжди означає, що медіа працює задля

прибутку. Медіа бувають неприбутковими або прибутковими. Але обидва надають публічний простір для обміну думок та працюють задля громадських місій. Отже, можна дійти до висновку, що джерела фінансування медіа визначаються відповідно до пропозиції контенту та інтересів читачів.

Опитування провідних медіаменеджерів Digital News Report 2019 [3] свідчить, що передплата та членство читачів (Membership-підписка) є ключовим пріоритетом для розвитку індустрії новин. Більше половини опитаних (52%) очікували, що це буде основним джерелом доходу у 2019 році, порівняно з 27% прихильників медійної реклами, 8% – нативної реклами та 7% – благодійних внесків.

Останні роки модель Membership-підписки (з англ. членська підписка) з'являється у медіа як нова форма залучення коштів для своєї роботи без залежності від рекламодавців або інших видів фінансування. Одними з перших почали використовувати цю модель українські незалежні видання такі як: «The Ukrainians», «Громадське», «Українська правда», «Свідомі», «Детектор Медіа», «Куншт», «Твоє місто» та «Конотоп.Сіті».

За результатами дослідження медіаспоживання українців за 2024 рік від USAID / Internews, кожен п'ятий читач новинних сайтів готовий платити за доступ до їхнього контенту [4]. Водночас, порівнюючи з результатами опитування у 2023 році, динаміка платити знизилась. Отже головне завдання редакцій медіа – шукати способи повернення уваги та мотивації платити за контент через підписку в спільноті.

У чому унікальність спільнот медіа? Підписка базується на принципі лояльності та взаємодії зі споживачами медіа, де читачі підтримують видання через регулярні щомісячні або щорічні внески, розуміючи цінність незалежної журналістики. Тобто читачі роблять добровільні внески для забезпечення медіа, якому довіряють. Український медіакритик Отар Довженко називає спільноти медіа моделлю взаємин, у яких людина захоче регулярно платити за додаткову цінність. І цінність ця – відчуття причетності [5].

Більшість українських медіа вбачають у спільнотах потенціал створити коло людей, які відчують причетність до видання та його команди. Це посилює їхню лояльність та зацікавленість у контенті. У такий спосіб українські видання запровадили різні форми підписок з привілеями для своїх підписників – від ексклюзивного доступу до деяких матеріалів до залученості у внутрішні події редакції або участь у закритих подіях.

Наприклад, читачі базової підписки на «The Ukrainians» отримують доступ до матеріалів перед їхньою публікацією, брендovanу екторбу та електронну розсилку. Відтак у дорожчій підписці медіа запрошує долучатись до книжкового клубу, на онлайн та офлайн події, а також чотири рази на рік надсилає друкований журнал «Reporters». Медіа «Громадське» пропонують за підписку доступ до чату спільноти, можливість запропонувати матеріал медіа, доступ до колонки головної редакторки, знижки від партнерів, доступ до подій – всього доступно 6 рівнів підписки від 1\$ до 50\$. «Українська правда» називає свою спільноту «Клубом УП». Їхні підписники щотижня отримують огляд новин та найважливіших статей у «Листі від редактора», спілкуються з редакцією у закритій Facebook-групі, а також першими дізнаються про події, пов'язані з колективом «Української правди».

Переваги моделі спільноти:

1. **Фінансова незалежність.** Основна перевага membership-підписок – це фінансова незалежність від традиційних джерел доходу, таких як реклама. Це особливо важливо в Україні, де бізнес може бути тісно пов'язаний із політичними колами, що часто впливає на зміст матеріалів.

2. **Глибший зв'язок з аудиторією.** Підписники, які фінансово підтримують медіа, відчують свою причетність до його роботи. Це посилює їхню лояльність та зацікавленість у контенті. Українські видання, які запровадили таку модель, зазвичай пропонують спеціальні привілеї для своїх підписників – доступ до ексклюзивних матеріалів, запрошення на події чи можливість впливати на редакційну політику через консультації.

3. Соціальна згуртованість. Членство в медіа-спільнотах підвищує рівень соціальної згуртованості. Читачі стають активними учасниками громадського життя, адже фінансово підтримують видання, яке відстоює важливі для них теми. Це сприяє формуванню демократичної культури, яка сьогодні в Україні є вирішальною для розвитку громадянського суспільства.

4. Якість контенту. Модель членства дозволяє зосередитися на якості контенту, а не на кількості. За умов, коли дохід від реклами залежить від трафіку, багато видань вимушені робити акцент на клікабельність заголовків та швидкість публікацій. Membership, навпаки, дозволяє медіа створювати більш аналітичні, ґрунтовні матеріали, які сприяють розвитку критичного мислення в аудиторії.

Однак варто зазначити, що впровадження membership-моделі в Україні має свої виклики. Одним з головних є обмеженість платоспроможної аудиторії, особливо в умовах повномасштабної війни. Проте зростання патріотизму та усвідомлення важливості незалежної журналістики допомагає долати цей бар'єр. Люди починають розуміти, що від якості медіа залежить їхня обізнаність і здатність приймати важливі рішення.

Література

1. Дослідження Media Development Foundation Фінансове забезпечення онлайн-медіа в Україні 2023: зарплати та тенденції : веб-сайт. URL: <https://mdf-research.webflow.io/finance-2023> (Дата звернення 15.10.2024).

2. Дослідження Центру вдосконалення економічної журналістики при Київській школі економіки Бізнес-моделі медіа на прикладі українських онлайн-видань суспільно-політичної та економічної тематики. Київ, 2019 рік. 32с.

3. Newman, Nic / Fletcher, Richard / Kalogeropoulos, Antonis & Nielsen, Rasmus Kleis. Reuters Institute Digital News Report 2019. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism. 156 p. : веб-сайт. URL: <http://www.digitalnewsreport.org> (Дата звернення 15.10.2024).

4. Дослідження медіаспоживання українців за 2024 рік від USAID /

Internews : веб-сайт. URL: <https://mediamaker.me/usaid-internews-2024-mediaspozhyvannya-ukraincziv-12518/> (Дата звернення 15.10.2024).

5. Спільнота читачів медіа: як зробити, щоб аудиторія до вас горнулася : веб-сайт. URL: <https://www.jta.com.ua/trends/spilnota-chytachiv-media-iak-zrobyty-shchob-audytorii-do-vas-hornulasia/> (Дата звернення 16.10.2024).

6. Спільноти, членства та клуби при ЗМІ. Як це працює і чи врятує українські медіа? : веб-сайт «Детектор Медіа». URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/24961/2020-06-29-spilnoty-chlenstva-ta-kluby-pri-zmi-yak-tse-pratsyuie-i-chy-vryatuie-ukrainski-media/> (Дата звернення 15.10.2024).

УДК 004.8:070:659.3:174:316.774(043.2)

Швяков Роман

/ м. Київ /

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КОНТЕНТУ ЧИ ЗАГРОЗА ПРОФЕСІЙНИМ СТАНДАРТАМ?

Сучасне життя піддається впливу глобальної цифрової трансформації, що торкається й журналістики, яка переживає істотні зміни завдяки впровадженню інноваційних технологій. Зокрема, штучний інтелект (далі - ШІ) кардинально трансформують цю галузь, змінюючи підходи до створення, споживання та взаємодії з контентом. Головний виконавчий директор корпорації Google Inc. Сундар Пічаї зазначав, що ШІ є однією з найважливіших речей, над якими працює людство. [2] Використання ШІ в журналістиці відкриває нові можливості для оптимізації робочих процесів, підвищення ефективності та якості медійного контенту.

Не дивлячись на те, що технології штучного інтелекту є новою галуззю науки, але його роботу та вплив на медійну сферу активну вивчають та досліджують не тільки зарубіжні вчені, а й вітчизняні. Дослідження переваг,

недоліків, викликів та перспектив штучного інтелекту в журналістиці репрезентовано в працях Сет С. Льюїса, Л. Гузмана, П. Ванга, С. Рассела, П. Норвіга, Толочкова С. В., Годунова А. В. [3] та О. Баранова. [1]

Актуальність теми полягає в необхідності дослідження особливостей використання штучного інтелекту в медіа. Це обумовлено тим, що активне впровадження штучного інтелекту в журналістику породжує нові виклики та питання, зокрема щодо якості, достовірності, етики та соціальної відповідальності контенту. Також виникають питання стосовно ролі, статусу, прав та обов'язків журналістів і їхньої аудиторії. Оскільки штучний інтелект здатен створювати контент, який важко відрізнити від людського, це може призвести до маніпуляцій, обману, плагіату і порушення авторських прав. Компанія JournalismAI проводила опитування, в якому зазначено, що більше 60 відсотків опитуваних були стурбовані етичними наслідками інтеграції штучного інтелекту з точки зору редакційної якості та інших аспектів журналістики. [3]

Метою дослідження виступає аналіз ролі штучного інтелекту в роботі сучасних журналістських редакцій, вплив ШІ на контент, який створюють журналісти та його автоматизація за допомогою технологій штучного інтелекту. Основна увага приділяється дослідженню змін у методах виробництва медіаконтенту, стратегіях взаємодії з аудиторією та розвитку інформаційних каналів. Глибоке усвідомлення цих процесів дозволить виявити нові можливості та підготуватися до викликів, які постануть перед медіаіндустрією в умовах глобальної цифрової трансформації.

Використання ШІ в журналістиці дає можливість журналістам швидко збирати й аналізувати великі обсяги даних, що сприяє підвищенню точності та оперативності новин, науковець Баранов О. А. зазначає, що місія штучного інтелекту полягає в заміні неефективної інтелектуальної праці людини в контексті певного діапазону діяльності. [1, с. 2] Алгоритми ШІ здатні автоматично обробляти інформацію з різноманітних джерел, забезпечуючи глибший аналіз та економлячи час і зусилля журналістів. ШІ суттєво змінив підходи до оповідання в

журналістиці, дозволяючи створювати захопливий візуальний контент, що занурює аудиторію в центр подій. Завдяки ШІ можна створювати інтерактивний досвід, який допомагає глядачам краще розуміти складні теми.

З іншого боку, цифрова трансформація журналістики породжує низку викликів, серед яких: необхідність захисту даних і приватності, а також потреба у перевірці фактів на тлі масового поширення дезінформації. Алгоритми та автоматизація можуть призводити до упередженості в новинах, що вимагає підвищеної уваги до етичних аспектів застосування технологій у журналістиці. Зростання рівня цифрової грамотності стає ключовим компонентом підготовки журналістів, які повинні вміти ефективно користуватися сучасними інструментами. Ще є великий шанс, що технології ШІ замінять живих журналістів в редакціях, але глобальними результатами аудиторської компанії KPMG, більшість керівників вважають, що ШІ створить більше робочих місць, аніж ліквідує. [2]

ШІ допомагає автоматизувати рутинні процеси, що підвищує ефективність роботи журналістів і якість контенту. Це особливо важливо в умовах постійного зростання обсягу інформації, що потребує швидкого та точного аналізу. Дослідження цих аспектів дозволяє розробити стратегії ефективного та етичного використання технологій, що робить тему надзвичайно важливою для сучасної журналістики.

Впровадження новітніх технологій істотно трансформує медіа-середовище, що вимагає уважного аналізу цих тенденцій та створення стратегій адаптації, які зможуть інтегрувати інновації з дотриманням ключових принципів журналістики.

Література

1. Баранов. О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». Інформація і право. 2023. Вип. 1(44). С. 32–49. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/5_28.pdf.

2. Галузі майбутнього: штучний інтелект [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mind.ua/publications/20187132-galuzi-majbutnogo-shtuchnijintelekt>.

3. Олійник Т. Як редакції у всьому світі впроваджують ШІ-дослідження. URL: <https://tokar.ua/read/92848/yak-redaktsii-u-vsomu-sviti-vprovadzhuut-shi-doslidzhennia/>.

4. Толочко С. В., Годунова А. В. Теоретико-методичний аналіз закордонних практик використання штучного інтелекту в освіті й науці. Вісник науки та освіти. 2023. № 7(13). С. 832-848.

5. Цюпка У. Віртуальні помічники журналістів: для чого редакціям боти. Медіакритика. URL: <https://www.mediakrytyka.info/novitehnologii-media/virtualnipomichnyky-zhurnalistiv-dlya-chohoredaktsiyam-boty.html>.

УДК 004.8:316.774:659.3:342.7:004.738.5(043.2)

Доценко Ангеліна,

Єфремова Оксана

/ м. Київ /

МАЙБУТНЄ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: БАЛАНС МІЖ СВОБОДОЮ СЛОВА ТА КОНТРОЛЕМ НАД ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ

Останніми роками соціальні медіа стрімко розвиваються, трансформуючи способи спілкування, обміну інформацією та споживання новин. Такі платформи, як Facebook, Twitter та Instagram, мають мільярди користувачів по всьому світу, що робить соціальні медіа потужним інструментом поширення інформації. Однак таке стрімке розширення також призвело до поширення дезінформації, тобто неправдивого та оманливого контенту. Дезінформаційні кампанії можуть маніпулювати громадською думкою, впливати на вибори і

навіть підбурювати до насильства. Поширення «фейкових новин» і теорій змови стало значним занепокоєнням для урядів, організацій і приватних осіб, що підкреслює необхідність ефективних рішень для боротьби з цією проблемою.

Для вирішення зростаючої проблеми дезінформації соціальні медіа-платформи все частіше звертаються до штучного інтелекту (ШІ), щоб допомогти модерувати контент. Технології ШІ, такі як машинне навчання та обробка природної мови, використовуються для виявлення та фільтрації шкідливого контенту, виявлення закономірностей у фейкових новинах, а також для видалення або позначення дописів, що вводять в оману. Роль штучного інтелекту в контролюванні контенту в соціальних мережах зростає, оскільки платформи прагнуть підвищити швидкість і точність виявлення проблемної інформації. Проте використання ШІ для модерації контенту пов'язане з етичними та практичними проблемами, особливо з дотриманням балансу між свободою слова та контролем за поширенням дезінформації.

Однією з головних переваг штучного інтелекту є його здатність обробляти величезні обсяги даних зі швидкістю, що значно перевищує людські можливості. Платформи соціальних мереж щосекунди генерують величезні обсяги контенту, що унеможлиблює ручне керування. Алгоритми штучного інтелекту можуть сканувати, аналізувати та класифікувати мільйони постів, коментарів і статей у режимі реального часу, забезпечуючи швидке виявлення потенційно шкідливого контенту. Масштабованість дозволяє ШІ безперервно відстежувати контент на різних платформах, що робить його ефективним інструментом у боротьбі зі швидким поширенням дезінформації.

Хоча штучний інтелект досяг значних успіхів у модерації контенту, він все ще стикається з проблемами в розумінні нюансів і контекстно-залежної інформації. Складність людської мови в поєднанні з культурними та контекстуальними тонкощами, закладеними в комунікації, часто створює обмеження для систем ШІ. Алгоритми намагаються правильно інтерпретувати відтінки змісту, такі як сатира або сарказм, коли буквально значення

висловлювання відрізняється від передбачуваного. Наприклад вміст сатиричних новинних джерел, які використовують гумор і перебільшення для критики або висміювання реальних подій, може бути помилково класифікований як дезінформація, оскільки ШІ може не вловити іронію. Саркастичні зауваження часто передають протилежне буквальному змісту, і системи штучного інтелекту можуть не розпізнати тон, що призводить до непорозумінь при прийнятті рішень щодо керування. Алгоритми штучного інтелекту можуть не знати про культурні особливості, ідіоматичні вирази або регіональні нюанси, що ускладнює точне оцінювання контенту, який спирається на конкретні культурні знання.

При використанні штучного інтелекту для регулювання контенту в соціальних мережах виникають етичні міркування щодо необхідності дотримання балансу між свободою вираження поглядів і відповідальністю за забезпечення громадської безпеки. Проблема полягає в тому, щоб модерувати контент таким чином, щоб мінімізувати шкоду від дезінформації, захищаючи при цьому право на свободу слова.

Свобода вираження поглядів є основоположним правом, яке дозволяє людям ділитися ідеями, думками та інформацією без страху перед цензурою. Однак необмежений потік інформації в соціальних мережах може призвести до поширення шкідливого контенту, наприклад, дезінформації, яка може загрожувати здоров'ю населення, підбурювати до насильства або дестабілізувати демократичні процеси.

Щоб вирішити цю проблему, модерація на основі штучного інтелекту має на меті виявити та обмежити поширення небезпечного контенту. Однак дуже важливо переконатися, що заходи, які вживаються для захисту громадської безпеки, не призводять до непропорційного обмеження легітимних висловлювань. Необхідний збалансований підхід, коли шкідливий контент ефективно зменшується, але при цьому зберігається різноманітність точок зору і відкрита дискусія.

Найбільші соціальні медіа-платформи, такі як Facebook, Twitter і YouTube, впровадили різні заходи саморегулювання для боротьби з дезінформацією. Ці заходи часто передбачають використання алгоритмів штучного інтелекту для виявлення та модерації контенту в поєднанні з політикою, спрямованою на просування достовірної інформації. Хоча ці зусилля мають певний успіх, вони також стикаються зі значними обмеженнями [1].

Facebook застосовує алгоритми штучного інтелекту для виявлення та зменшення поширення дезінформації. Платформа використовує машинне навчання та обробку природної мови (NLP) для виявлення патернів, пов'язаних з оманливим контентом. Facebook також співпрацює зі сторонніми фактчекерами, які перевіряють позначений контент. Коли неправдива інформація підтверджується, платформа зменшує її видимість і надає користувачам позначки перевірки фактів [2].

Twitter використовує штучний інтелект для виявлення потенційної дезінформації, зокрема шкідливих або оманливих твітів, особливо під час великих подій, таких як вибори. Платформа позначає твіти, які можуть містити неправдиву інформацію, попередженнями або позначками, а в деяких випадках обмежує їхню активність (вподобання, ретвіти). Twitter також застосовує алгоритми для виявлення скоординованих дезінформаційних кампаній і може призупинити дію акаунтів, причетних до поширення неправдивої інформації. Окрім цього соціальні мережі широко використовують технології штучного інтелекту, щоб розвивати свої можливості. Наприклад, якщо раніше функція рекомендації друзів ґрунтувалася тільки на загальній інформації про передплатників, то сьогодні AI аналізує величезний обсяг інформації з огляду на безліч параметрів профілю [3, с. 92].

YouTube використовує ШІ для модерації контенту, автоматично виявляючи відео, які можуть порушувати його політику, зокрема ті, що поширюють дезінформацію. Платформа використовує системи на основі штучного інтелекту для перевірки назв, описів і контенту відео на наявність

потенційно шкідливої інформації. Для відео, позначених як дезінформація, YouTube може демонетизувати їх, застосувати попереджувальні позначки або повністю видалити.

ШІ здатен швидко обробляти величезні обсяги даних, що дозволяє платформам соціальних мереж виявляти та позначати шкідливий або дезінформаційний контент у режимі реального часу, що є критично важливим для управління величезним обсягом онлайн-публікацій.

У міру розвитку досліджень ШІ ми можемо очікувати більш складні методи обробки природної мови (NLP), які покращать здатність ШІ розуміти контекст соціального контенту. Це може знизити кількість помилок у модерації, оскільки ШІ краще розпізнаватиме нюанси мови, зокрема сарказм, сатиру та культурні посилання, що допоможе зменшити кількість помилкових позитивних і негативних результатів.

Вирішення питань упередженості ШІ стане пріоритетом, оскільки платформи працюватимуть над удосконаленням своїх алгоритмів та включенням різноманітніших наборів даних. Постійні зусилля з усунення алгоритмічної упередженості, разом із регулярними аудитами та оновленнями, допоможуть створити справедливіші системи керування контенту. Крім того, співпраця з експертами з етики та соціальних наук відіграватиме важливу роль у формуванні етичного впровадження ШІ.

У майбутньому штучний інтелект може використовуватися не тільки для виявлення шкідливого контенту, але й для сприяння конструктивній онлайн-дискусії. Наприклад, ШІ може допомагати виявляти та поширювати якісний, інформативний контент або сприяти процесам перевірки фактів. Такий зсув від простої фільтрації контенту до активного формування онлайн-взаємодій може змінити спосіб взаємодії платформ із користувачами.

Оскільки ШІ продовжує розвиватися, його роль у соціальних мережах, ймовірно, розширюватиметься та адаптуватиметься до нових викликів. Інвестиції в постійне вдосконалення, етичний розвиток і збалансоване

регулювання допоможуть забезпечити, що модерація контенту на основі ШІ сприятиме створенню безпечнішого, більш інформованого та відкритого цифрового середовища.

Соціальні мережі повинні бути прозорими у тому, як використовуються алгоритми ШІ для перевірки контенту, та надавати користувачам можливість оскаржувати рішення щодо модерації. Така відкритість може зміцнити довіру громадськості й сприяти продуктивним дискусіям про те, як покращити системи ШІ.

Досягнення балансу між боротьбою з дезінформацією та захистом свободи слова вимагає комплексного підходу, який враховує як технологічні можливості, так і етичну відповідальність. Ретельне управління роллю ШІ в модерації контенту допоможе суспільству рухатися до більш безпечного, поінформованого та відкритого цифрового середовища, водночас поважаючи основоположні принципи свободи вираження.

Література

1. Facebook's ethical failures are not accidental; they are part of the business model – [Електронний ресурс] – <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8179701/>
2. I L.P. Dmytrotsa Ph.D, S.V. Datsyk APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE METHODS TO DETECT AND COUNTERACT DISINFORMATION ON FACEBOOK URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/44385/2/IMSTT_2023_Dmytrotsa_L_P-Application_of_artificial_37-38.pdf
3. URL: <https://www.daemmt.odesa.ua/index.php/daemmt/article/view/474/420>
4. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/44847/1/Mag_2024_SNm_61_Datsyk_S_V.pdf
5. Artificial Intelligence and Freedom of Expression in: A. Quintavalla and J. Temperman (eds.), Artificial Intelligence and Human Rights (Oxford University Press 2023), pp. 76-90.

**ТЕХНОЛОГІЯ DEERFAKE ТА МАНІПУЛЮВАННЯ АУДИТОРІЄЮ:
РОЛЬ ЖУРНАЛІСТА У ВИКРИТТІ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ**

Технологія deepfake полягає у використанні штучного інтелекту та алгоритмів глибокого навчання для створення гіперреалістичних маніпуляцій із зображеннями, відео або аудіозаписами. Аналізуючи величезні обсяги даних, таких як відеоматеріали або голосові записи, алгоритми deepfake можуть генерувати реалістичний цифровий контент, який має автентичний вигляд, навіть якщо він повністю сфабрикований.

Останніми роками технологія deepfake набуває все більшого поширення, значною мірою завдяки доступності інструментів штучного інтелекту та програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом, які полегшують людям створення та розповсюдження фейкового контенту. Така популяризація призвела до того, що «глибокі фейки» стали використовуватися в більш зловмисних цілях, таких як дезінформаційні кампанії, політична пропаганда та переслідування в Інтернеті. Змінюючи відео- або аудіозаписи так, щоб створити враження, ніби люди – часто публічні особи – говорять або роблять те, чого вони ніколи не робили, «дипфейки» можна використовувати як зброю для обману аудиторії та маніпулювання громадською думкою.

У політиці «глибокі фейки» можуть використовуватися для створення фейкових промов або заяв політиків, які можуть спонукати до розколу суспільства, впливати на вибори або запламувати репутацію. У березні 2022 року, на початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, у мережі з'явилося відео, у якому президент України Володимир Зеленський закликає українських солдатів скласти зброю й здатися. Відео було поширене в

соціальних мережах, а також через зламані українські телеканали, і мало на меті деморалізувати українських військових і цивільне населення, створивши ілюзію, що їхній лідер відмовився від боротьби [6]. Однак цей фейк був швидко розвінчаний українською владою та фактчекерами. Сам Зеленський випустив відеозвернення, у якому засудив фейкове повідомлення й підтвердив відданість України захисту країни [1].

Авдиторія часто стає жертвою глибоких фейків, і цьому сприяє безліч факторів. Не останню роль у цьому відіграють психологічні чинники, такі як когнітивні упередження та довіра до візуальних медіа. Когнітивні упередження, тобто систематичні помилки в мисленні, які впливають на рішення та судження, які приймають люди, змушують глядача повірити в очевидну «правдивість», представлену «дипфейками». Крім того, візуальне сприйняття, будучи одним із найбільш достовірних способів отримання інформації для людського мозку, відкриває додаткові можливості для маніпуляцій. Довіра до візуального контенту, особливо в сучасну цифрову епоху, за своєю природою висока. Стара приказка «Бачити – значить вірити» не втрачає своєї актуальності протягом століть. Однак з появою «глибоких фейків» вона стала радше проблемою, ніж правдою.

Значну роль у розростанні хвилі «глибоких фейків» відіграють і соціальні мережі. Поширювані на цих платформах фейки часто стають вірусними протягом короткого часу, охоплюючи величезну аудиторію, перш ніж їх вдається ідентифікувати, спростувати або видалити. Соціальні мережі працюють за бізнес-моделлю, що базується на увазі, в якій контент, що викликає більше залучення, наприклад, поширення, коментарі, вподобання, приносить більше фінансової вигоди. Ця модель ненавмисно заохочує поширення сенсаційного та суперечливого контенту, в тому числі «глибоких фейків», які з більшою ймовірністю привертають увагу та залучають аудиторію.

Оскільки «дипфейки» стають дедалі витонченішими, журналістам доводиться використовувати передові інструменти та технології, щоб

забезпечити точність контенту, з яким вони працюють. Одним із таких інструментів є програмне забезпечення на основі штучного інтелекту. Деякі системи ШІ, такі як Deepware або InVID та WeVerify, використовують машинне навчання для аналізу дрібних невідповідностей у візуальному зображенні, які можуть вказувати на цифрову маніпуляцію, не завжди помітну людським оком.

Іншим важливим інструментом для перевірки цифрового контенту є аналіз метаданих. Метадані, тобто дані про дані, можуть надати цінну інформацію про файл, включаючи дату створення, дату модифікації і його географічне походження. Однак глибокі підробки можуть також маніпулювати метаданими, що робить надзвичайно важливою перехресну перевірку інформації за допомогою інших джерел і методів [5, с. 430].

Зворотний пошук зображень є ще одним інструментом для виявлення підробок. Такі платформи, як Google Images або TinEye, дозволяють користувачам простежити походження зображення, що дає змогу виявити попередні версії або маніпуляції з візуальним контентом. Коли зображення з'являється деінде в інтернеті в незміненому вигляді або в іншому контексті, це є чітким показником того, що досліджуваний контент може бути сфабрикованим [2, с. 106].

Поява та прискорення розвитку технологій «глибоких фейків» ставить перед журналістами низку етичних та професійних викликів. Один із головних викликів полягає у перевірці джерел інформації, що з незапам'ятних часів є одним із принципів журналістського професіоналізму. В епоху «глибоких фейків» перевірка джерел інформації вимагає більшої ретельності, оскільки журналісти прагнуть підтвердити достовірність візуального контенту, з яким вони стикаються.

Ще одним етичним занепокоєнням, з яким стикаються журналісти, є ненавмисне поширення дезінформації. Тут швидкий темп поширення новин стикається з потребою в точній перевірці фактів. В умовах дефіциту часу та необхідності швидко поширювати новини перевірка контенту, інфікованого

«глибокими фейками», стає дедалі складнішим завданням. Одним із надійних рішень могло б стати включення інструментів штучного інтелекту в журналістський інструментарій, що дозволить швидше й точніше перевіряти контент, забезпечуючи при цьому дотримання етичних зобов'язань.

Коли ми заглиблюємося у сферу «глибоких фейків» і маніпуляцій аудиторією, критично важливим фактором стає її поінформованість. Це не дивно, враховуючи, що поінформована громадськість є найкращим захистом від маніпуляцій та дезінформації, які можуть нести з собою «глибокі фейки». По суті медіаграмотність – це здатність критично сприймати, аналізувати та інтерпретувати медіа, які ми споживаємо. Розуміючи, як створюються медіаповідомлення, і відрізняючи факти від вигадок, люди можуть ефективно орієнтуватися в інформації – як легітимної, так і оманливої.

Журналісти, як головні дійові особи в медіапросторі, можуть відігравати вирішальну роль у просуванні медіаграмотності. Інформуючи громадськість про поширеність і наслідки «глибоких фейків», журналісти можуть підвищити обізнаність про ці підступні інструменти дезінформації. Глибокі репортажі, роз'яснення та статті з перевіркою фактів можуть допомогти аудиторії зрозуміти, як створюються та поширюються «дипфейки», а також потенційні наслідки, до яких може призвести потрапляння в їхню пастку.

Не менш важливою є співпраця з навчальними закладами, технологічними компаніями та неприбутковими організаціями для інтеграції програм з медіаграмотності в ширший освітній порядок денний. Результатом спільних зусиль можуть стати семінари, онлайн-курси або навіть заходи в межах шкільної програми, спрямовані на вдосконалення знань в медіаекосистемі, що еволюціонує. Наприклад, ініціативи від BBC Reality Check [3] та Institute for Strategic Dialogue «Be Internet Citizens» [4] спрямовані на розвиток критичного мислення та цифрової грамотності серед інтернет-користувачів.

Отже, у цифрову епоху виявлення «глибоких фейків» та боротьба з ними є далеко не простим завданням. Психологічна та соціальна динаміка, що оточує

«дипфейки», у поєднанні з підсилювальним ефектом соціальних мереж, ускладнює війну з дезінформацією. Журналісти, які перебувають на передовій цієї битви, повинні озброїтися інструментами на основі штучного інтелекту та знаннями стосовно грамотної перевірки фактів, щоб виявляти дезінформацію, дотримуючись при цьому етичних і професійних стандартів. Водночас вони мають регулярно проходити тренінги з цифрової верифікації та розвивати партнерство з технологічними компаніями, створюючи середовище, сприятливе для навчання, обміну досвідом та адаптації до технологічного прогресу.

Література

1. Зеленський В. Ми вдома і захищаємо Україну. *Instagram*. URL: https://www.instagram.com/zelenskyu_official/p/CbKYM_Zg2jo/ (дата звернення: 12.10.2024).
2. Посібник з верифікації : навч. посіб. / ред. К. Сільверман ; пер. з англ. В. Білоусов. Маастрихт : Європ. центр журналістики, 2014. 128 с. URL: https://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook_ua.pdf (дата звернення: 12.10.2024).
3. BBC Bitesize. Trusted news: BBC Reality Check. *BBC Bitesize*. URL: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zmknnrd> (date of access: 12.10.2024).
4. Be Internet Citizens. *ISD*. URL: <https://www.isdglobal.org/be-internet-citizens/> (date of access: 12.10.2024).
5. Impact of Deepfake Technology on Social Media: Detection, Misinformation and Societal Implications / S. H. Al-Khazraji et al. *The Eurasia Proceedings of Science, Technology, Engineering & Mathematics (EPSTEM)* : мат. конф., Будапешт, 6–9.07.2023. 2023. P. 430. URL: https://www.researchgate.net/publication/374761496_Impact_of_Deepfake_Technology_on_Social_Media_Detection_Misinformation_and_Societal_Implications (date of access: 12.10.2024).
6. The Telegraph. Deepfake video of Volodymyr Zelensky surrendering surfaces on social media, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=X17yrEV5sl4> (date of access: 12.10.2024).

Гордійчук Ірина,

Шкляренко Інна

/ м. Київ /

РОЛЬ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ КАФЕДРИ

В епоху цифрової трансформації соціальні мережі перетворюються на потужний майданчик для самопрезентації закладами вищої освіти своєї діяльності. Важливим аспектом цієї самопрезентації виступають PR-технології, які допомагають розкривати і просувати результати роботи структурних підрозділів у соціальних мережах.

У Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка на кафедрі інформаційних комунікацій реалізується освітньо-професійна програма 021.00.01 «Ведучий телевізійних програм» (далі - ОПП ВТП) за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Одне із завдань ОПП ВТП - забезпечити універсальну підготовку фахівців у галузі аудіовізуального мистецтва та виробництва з широкими практичними навичками створення відео продукту. Студенти повинні вміти формувати взаємодію в соціальних медіа, використовуючи сучасні комунікаційні інструменти.

Мета повідомлення – описати досвід роботи студентів кафедри інформаційних комунікацій в соціальній мережі «Instagram» та розкрити роль PR та реклами у формуванні іміджу кафедри.

Для сучасного просування і розвитку іміджу кафедри було вирішено розвивати контент у соціальних мережах із залученням студентів ОП ВТП. Кафедра інформаційних комунікацій на момент цього рішення була новоствореною й потребувала формування власного унікального образу в очах абітурієнтів, студентів, партнерів та фахової спільноти. Роботу розпочали зі

створення сторінки кафедри у соціальній мережі «Instagram» [1]. Студенти самостійно проаналізували цільову аудиторію, сформувавши PR-стратегію комунікації з нею і розробили унікальну айдентичку, розпочавши втілення ідеї [2].

У процесі роботи було визначено наступні переваги впливу PR на формування корпоративної репутації кафедри:

1. Підвищення конкурентоспроможності.

Упродовж декількох років конкуренція серед освітніх установ поширюється і на цифровий сегмент, що вимагає від університетів та їхніх підрозділів швидшого проявлення себе в соціальних мережах. На сьогодні, якісний профіль в Instagram – є запорукою успіху, що суттєво покращує репутацію структурного підрозділу серед інших закладів освіти та дає можливість залучення нових вступників.

2. Побудова партнерства.

Окрім того, що соціальні мережі дозволяють сформувати образ кафедри, вони ще й значно збільшують кількість шляхів комунікації з потенційними партнерами (кафедрами, факультетами тощо). Наразі студенти, що працюють над сторінкою кафедри, розвивають співпрацю з структурними підрозділами інших університетів.

3. Впізнаваність серед абітурієнтів.

Завдяки «Instagram» кафедри було покращено обізнаність абітурієнтів про діяльність кафедри та її роботи загалом. Тепер потенційні студенти мають змогу ознайомитися з викладачами, студентськими активностями, можливостями кар'єрної реалізації та матеріально-технічним забезпеченням кафедри. Важливо те, що завдяки розвитку цього каналу комунікації абітурієнти можуть вступити в діалог зі студентами обраних спеціальностей та дізнатися більше про особливості навчання на освітньо-професійних програмах, якими опікується кафедра.

Успішна PR-стратегія сприяє не лише популяризації кафедри, а й посиленню корпоративної культури всередині колективу. Студенти відчують

себе активними учасниками важливих процесів у роботі кафедри, що формує у них відчуття відповідальності та приналежності до освітньої спільноти. Це позитивно впливає на їх рівень мотивації, успіхи у навчанні та подальшу кар'єрну реалізацію.

Отже, використання PR-технологій в діяльності кафедри стає стратегічно важливим інструментом для її розвитку, підвищення конкурентоспроможності, формування партнерських зв'язків і збільшення кількості потенційних студентів. У сучасному освітньому інформаційному просторі такий підхід дозволяє кафедрам постійно співпрацювати зі студентами, залишатися актуальними і затребуваними в умовах жорсткої конкуренції.

Література

1. Кафедра інформаційних комунікацій Факультету української філології, культури та мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка в Instagram. URL: https://www.instagram.com/kik_bg.

2. Гордійчук І. В., Шкляренко І. А. Соціальні мережі як інструмент реалізації практичних навичок. *У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур: II Міжнар. наукова конф.* (16-17.05.2024, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв). Київ, 2024. С. 199-201.

СЕКЦІЯ 8. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВОЗНАВСТВІ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

УДК 82.09:316.7(100)(043.2)

Євмененко Олена

/ м. Київ /

ТРЕВЕЛОГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ

У сучасному глобалізованому світі тревелоги (англ. *travelogues*) стали не лише популярним жанром розважальної літератури, але й важливим інструментом культурного обміну. Люди, подорожуючи, описують свої враження про міста, країни та народи, висвітлюючи особливості різних культур. Як наслідок, тревелоги стають унікальним міжкультурним «містком» між авторами та їхньою аудиторією [1].

Хоча поняття «тревелог» отримало широке поширення у XXI столітті, його прототип можна простежити ще в античних описах чужоземних мандрівок. Такі праці, як «Анали» Тацита чи «Історія» Геродота, містили елементи літературного репортажу з подорожей. Пізніше середньовічні паломницькі записки та великі відкриття епохи географічних експедицій розвинули канон жанру, збагативши його деталями побуту та описами народів.

Сучасний тревелог відзначається суб'єктивністю авторського бачення. На відміну від сухих довідників чи історичних досліджень, він покликаний передати живий досвід, враження та емоції мандрівника. Здебільшого тексти тревелогів містять літературні описи, аналітичні рефлексії, культурологічні спостереження, а також «польові нотатки» про місцеві традиції, звичаї та ментальність.

Завдяки тревелогам можемо відкрити для себе альтернативні погляди на світ. Автор мимоволі стає посередником, який переносить культуру власної

батьківщини на ґрунт іншої країни, і водночас несе назад до своїх співвітчизників «зерна» чужої культури. Цей процес є двостороннім: культурний обмін відбувається в самій подорожі та отримує продовження через публікацію тревелогу [2].

У філологічних студіях щодо тревелогу традиційно застосовують дискурс-аналіз, компаративний і культурологічний підходи. Зіставляючи різні тревелоги, можемо досліджувати лексичні одиниці, що відображають специфіку чужого культурного простору. Також важливим є аналіз наративних стратегій: як автор структурує текст, які теми акцентує і в який спосіб інтегрує культурні реалії в сюжет.

Якщо порівняти тревелоги різних епох, можна виявити еволюцію «погляду» на інші культури. Так, в описах XVII–XVIII століть домінували екзотизація та намагання представити «чужину» як дивовижну і загадкову. Сучасні тревелоги, зокрема в продуктах BBC Travel натомість наголошують на толерантності, взаємодії та порозумінні між народами [3].

Автор тревелогу, відбиваючи особистий досвід зустрічі з «Іншим», стає медіатором між культурою походження та культурою, яку він описує. Залежно від власних упереджень і ціннісної матриці, мандрівник може як зміцнювати стереотипи, так і руйнувати їх, формуючи у читачів нове бачення реальності.

Мова у тревелозі – це не просто засіб передачі змісту, а й інструмент творення атмосфери. Детальні описи природи, архітектури, гастрономії чи побуту виконують подвійну функцію: з одного боку, вони інформують, а з іншого – занурюють читача у специфіку певного культурного простору. Зіставлення оригінальних топонімів, етнізмів, діалектів допомагає глибше зрозуміти особливості етнокультурного ландшафту.

Сьогодні тревелоги поширюються не тільки в книжковому форматі, але й через блоги, подкасти, соціальні мережі та YouTube-канали, наприклад National Geographic [4]. Завдяки цьому жанр став ще більш доступним і водночас більш

розмаїтим, адже нові медіа надають авторам простір для візуального контенту та інтерактивності з аудиторією.

Класикою жанру вважають «Подорож до центру Америки» Пола Теру та репортажні нариси Білла Брайсона. В українській літературі можна згадати Валерія Шевчука чи Ліну Костенко, в окремих творах яких зустрічаються елементи тревел-есе, котрі передають суто український погляд на європейську чи світову культуру.

Однією з ключових загроз жанру тревелогу є відтворення шаблонів і стереотипів, особливо коли автор спирається на поверхневі знання про культуру. Деякі тревелоги, навпаки, критично переосмислюють побачене, демонструючи розмаїття поглядів і вчать читача уникати упереджень.

Серед найважливіших чинників: об'єктивність, глибина аналітики, наявність історичного й культурного бекграунду, а також легкість стилю викладу. Автор має балансувати між фактологічною точністю та особистим враженням, щоби текст не перетворювався на суто суб'єктивну «фантазію».

Тревелоги стимулюють розвиток як зовнішнього, так і внутрішнього туризму, оскільки формують у читачів бажання відвідати описувані місця. Згідно зі статистикою Всесвітньої туристичної організації, поширення тревел-блогів безпосередньо впливає на туристичні потоки в окремі регіони, сприяючи економічному розвитку й культурній відкритості [5].

Сучасний тревелог дедалі частіше включає візуальний супровід: фото, відео, геолокації, інтерактивні мапи. Така наочність збагачує текст, робить його привабливим і сприяє ширшому культурному обміну, коли читач сам бере участь у «мандрівці» через цифровий формат.

У академічному середовищі тревелоги дедалі частіше використовують як навчальний матеріал, наприклад, у викладанні країнознавства, культурології або іноземних мов. Студенти-філологи МДУ аналізують тексти тревелогів, аби дізнатися про особливості іншомовної культури та розвивати компетенції міжкультурної комунікації [6, 189].

Як свідчать сучасні філологічні дослідження, тревелог можна розглядати окремо чи як складову інших жанрів – путівників, репортажів, есеїв. Так, у контексті літературознавства він має перехідний характер, адже поєднує елементи науково-популярного, публіцистичного і художнього стилів.

Дослідження тревелогів вимагає співпраці фахівців у галузі філології, історії, культурології, соціології. Такий міждисциплінарний підхід відкриває ширші перспективи для розуміння глибоких процесів культурної комунікації та впливу індивідуальних мандрівних наративів на свідомість суспільства.

Кожна публікація тревелогу здатна формувати певний імідж країни на міжнародній арені. Ці тексти, особливо у мережі, можуть або спрощувати, або навпаки – поглиблювати розуміння культурної ідентичності народів. Для України це питання особливо актуальне в контексті промоції національного бренду та туристичних перспектив.

Подальше вивчення тревелогу як інструменту культурного обміну передбачає залучення цифрової лінгвістики, аналізу соціальних мереж і порівняння різних медіаформатів (X (Twitter), Instagram, TikTok). Важливим буде також врахування гендерних, етнічних і політичних аспектів, які відображаються у наративі автора.

Тревелоги – це надзвичайно гнучкий і багатовимірний жанр, який здатен зближувати народи та розвивати міжкультурний діалог. Завдяки емоційному, але водночас інформативному характеру, вони можуть стати ефективним інструментом для розуміння світу в його культурній розмаїтості. Аналіз тревелогів як феномена філології та культурології розкриває їхню силу впливу на формування стереотипів, образів, моделей сприйняття, а відтак і на розвиток глобального спільного простору.

Література

1. UNESCO Multimedia Archives (UNESCO Video and Sound Collections, 2023): official site. URL: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/genre/travelogue>.
2. World Tourism Organization: official web site. URL: <https://www.unwto.org>.

3. BBC Travel: official web site. URL: <https://www.bbc.com/travel>.
4. National Geographic: official site. URL: <https://www.nationalgeographic.com>.
5. UNWTO: official web site. URL: <https://www.unwto.org>.
6. Назаренко Н. OUR SURROUNDING: TO ENJOY AND TO PROTECT [Електронний ресурс]: навч. посібник. Маріуполь, 2019. С. 189-191. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2219/1/np_our%20surrounding.pdf.

УДК 821.161.2.0:81'25:82-1:94(477)"0/17"(043.2)

Нікольченко Марія

/ м. Київ /

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ В ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Красне письменство Київської Русі XI–XII ст. презентоване як оригінальними, так і перекладними творами. Перекладна література мала великий вплив на оригінальне письменство, нерідко визначаючи його жанри, композицію, ідейний зміст. Значна кількість пам'яток перекладної літератури Київської Русі має своїм джерелом літературу візантійську, тобто сукупність творів грецькою мовою, написаних у Візантійській імперії з IV до XV ст. і за своїм складом дуже різноманітних. Створюючись на основі античної спадщини, візантійська література увібрала в себе також частину доробку старогрецької літератури, низку пам'яток східних літератур, зазнала згодом і впливу літератур Західної Європи [2]. Але до слов'янського читача, який щойно прийняв християнство, прийшла вона не у всій своїй повноті, а переважно вибірково – спочатку в складі Біблії. Величезна заслуга у долученні слов'янського люду до Книги Книг належить видатним слов'янським просвітителям братам Кирилу і Мефодію.

Як слушно зазначив В. Шевчук, «найдавніша писемна література на нашій землі постала на основі двох джерел: усної словесності, твореної продовж попередніх віків, а з прийняттям християнства – із засвоєння візантійсько-болгарського культурного експорту» [10, с. 22]. Про місце перекладів в історії давньоукраїнської літератури досить розлого викладено у монографії О. Білецького «Візантійсько-болгарська перекладна література» [2]. Як зазначав дослідник, перекладна література мала переважно практичну мету. Вона слугувала поборникам нового релігійного культу у пізнавальному значенні, прищеплюючи їм нові поняття, почуття, формуючи нові правила поведінки. О. Білецький заважив, що з великого різноманіття літератури в Київську Русь Візантія імпортувала лише те, що було необхідним для потреб нового християнського культу. Саме тому коротко охарактеризуємо найбільш ранні переклади в літературі Київської Русі, тобто ті книги, що входили до складу Біблії, яка складається як з пам'яток староєврейської літератури, так і з пам'яток християнсько-грецької літератури.

Біблійні книги відкривали оберненому в християнство читачеві цілий світ різноманітних нових настроїв і образів, виховували людей у смиренній покорі новому божеству. Багаторазово теми, мотиви, образи біблійних книг були використані подальшою літературою. В історію слов'янської культури увійшло «Остромирове Євангеліє» (1056–1057) як неперевершений зразок давньослов'янського мистецтва рукописної книги та «Пересопницьке Євангеліє» (1556–1561), яке справедливо вважається важливою віхою в історії розвитку української мови. Перші переклади Біблії мали практичне, настановче значення і підготували ґрунт для перекладів літератури світського, художнього спрямування. У Київській Русі упродовж XI– першої половини XIII століття перекладалися наукові збірки («Фізіолог»), історичні та літературні твори («Історія іудейської війни Іосифа Флавія»). Як засвідчує літопис [6, с. 89], Ярослав Мудрий зібрав писців, які перекладали з грецької і написали багато книжок, що зберігалися у церкві Софії Київської – першій бібліотеці на Русі.

«Ізборник» Святослава 1073 року містить, окрім церковних творів, статті з граматики, поетики, логіки, загадки. До «Ізборника» 1073 року додано список книг, які церква забороняла читати вірянам. Це був перший приклад цензури. Згаданий додаток був цікавий тим, що до нього увійшло чимало книг світського змісту, що були в обігу в XI ст., але до нас не дійшли.

Переписувачі відомих у країні з X ст. старослов'янських перекладів Святого Письма – ченці монастирів Київської Русі – несвідомо вносили у тексти окремі фонетичні та морфологічні риси української мови. Українські елементи проникали і в переклади творів світської літератури – історичних (хроніки), географічних («Християнська топографія»), художніх (повість про Варлаама і Йоасафа, «Александрія» та ін.). Складений у Візантії збірник афоризмів і притч «Пчела», перекладений у XII ст., неодноразово переписувався в Україні впродовж кількох сторіч, поступово збагачуючись українською народною лексикою та фразеологією. Найвизначнішою пам'яткою українською мовою є «Пересопницьке Євангеліє» (1556–61), де відбилися характерні особливості тогочасної мови. У XVII–XVIII ст. в Україні поширюються у перекладах з латинської, італійської, польської мов рицарські романи (про Бову Королевича, про Петра Золоті Ключі та ін.), моралізаторські твори («Повість про сімох мудреців»), байки Езопа, окремі новели з «Декамерона» Боккаччо, зазнаючи істотних переробок на українському ґрунті [Москаленко]. М. Москаленко зазначає, що, починаючи з X–XI ст. перекладні книги з Болгарії ввозилися на землі України-Русі. Тут вони активно поширювалися і переписувалися. Мова цих книг (староболгарська, вона ж старослов'янська, або просто слов'янська) була зрозумілою, проте «...ні в українській, ні в російській, ні в болгарській науці, ні в філологічних студіях інших слов'янських народів досі немає узагальнюючих досліджень перекладної літератури IX–XV століть, що є великою спільною спадщиною всіх слов'янських народів, які прийняли кириличну абетку» [8, с. 29].

У літературі давній ще не існувало теоретичних засад у перекладацькій справі. Майже всі поети й письменники давньоукраїнської доби були практиками – не лише у переписуванні книг, а водночас і перекладачами, що робило їх справжніми майстрами книжної «багатотрудної роботи». Вони володіли старослов'янською, латинською, грецькою, польською, староукраїнською та ін. Як зазначають відомі українські медієвісти В. Яременко та В. Микитась, «характерною особливістю середньовічної культури була двомовність і багатомовність. Поряд із народними мовами вживалася латина, яка відіграла велику роль у розвії науки і культури. Вся усна словесність створювалася новими національними мовами, а красне письменство – латинською мовою.» [7, с. 12-13].

Українська латиномовна поезія пов'язана з творчістю тих українців, які у XV–XVI ст. навчалися в університетах Західної Європи, де мовою науки й літератури була латина. Зародження української польськомовної поезії обумовлювалося прийняттям Люблінської унії у 1569 році, після якої польська мова була поширена в Литві, Білорусії та в Україні. Нею писали свої твори і власне українські письменники – Мелетій Смотрицький, Лазар Баранович та поети, які можуть бути залучені як до польської, так і до української літератури – Мартин Пашковський, Симон Шимонович, брати Замойські та ін. Дійшла до нас і велика кількість книжних, тобто, авторських творів, писаних староукраїнською мовою. Один із перших таких віршів – опис герба, надрукований в Острозькій Біблії, автором якого був Герасим Смотрицький [3, с. 9-10]. Отже, побутування на теренах давньоукраїнських земель у культурному середовищі – від старослов'янської, латини, інших європейських мов, викликане складними історичними умовами, - породило явище так званого «полілінгвізму». Це давало змогу в іншомовних творах відшукувати нові теми, ідеї, яскраві художні образи, попри сувору релігійну регламентацію. Орієнтуючись на свого читача, давньоукраїнські письменники писали твори чи то латиною, чи то польською, чи то староукраїнською мовами, а зчаста і самі ці

твори перекладали для тих, хто володів мовою іншою. Упродовж XV–XVII століть в українських землях для потреб навчання у братських школах створюється ціла низка різномовних підручників з граматики як слов'янської, так і грецької, польської мов. У Львові у 1531 році була складена і видана книга «Адельфотес. Грамматіка доброглаголивого еллинословенского языка» [5, с. 15]. Особливістю цієї книги було те, що надрукована вона була двома мовами – грецькою і слов'янською; грецькі терміни порівнювалися зі слов'янськими. Водночас ця книга слугувала підручником з грецької мови у східних школах. У Середньовіччі були відомі грецько-польські, латино-польські підручники, якими послуговувалися учні.

Однією з перших і найцінніших спроб обґрунтування теорії і практики перекладу у староукраїнській лексикографії є «Лексікон словеноросській», який було видано в друкарні Києво-Печерської лаври 1627 р. Його автор – Павло Беринда – мовознавець-лексикограф, поет, перекладач, педагог, друкар, гравер. Над «Лексіконом» він працював понад 30 років. Тут є елементи енциклопедичного, тлумачного, етимологічного, орфографічного, та деяких інших видів словників. «Лексікон» налічує 6982 реєстрових слова, складається з двох частин. У першій із них 4980 церковнослов'янських слів перекладаються тогочасною книжною українською мовою. У другій частині тлумачаться іншомовні власні назви та імена людей (2002 реєстрових слова) [10, с. 23]. Отже, перекладацька діяльність давньоукраїнських письменників, перш за все, мала на меті просвітницьку місію.

У XVII столітті Києво-Могилянська Академія стає центром перекладацької діяльності. На більш високому рівні перекладаються в стінах Академії окремі біблійні тексти, філософські та богословські трактати. У 1734–1745 рр. (із перервами) тут навчався Г.С. Сковорода. Цікавою сторінкою української перекладної літератури XVIII ст. були переклади й переспіви Г. Сковороди з Овідія та Горация. Як зазначають вчені [11], «незважаючи на велику кількість досліджень..., малодослідженою залишається постать Г.С. Сковороди як

блискучого перекладача і теоретика перекладу». Автори дослідження аналізують переклади Г.С. Сковороди з грецької, з латинської мов і наголошують на тому, що зауваження у видатного письменника щодо перекладу розсіяні у його примітках до творів. Наводиться приклад того, що Г.С. Сковорода поділяє перекладачів на дві категорії: перекладач-букваліст (translator) і перекладач-тлумач (interpretes) [9, с. 177]. У науковій розробці аналізуються і філологічні пошуки Г.С. Сковороди, простежуються його погляди щодо вибору перекладацького тексту, що дає можливість творчого підходу до перекладу.

У Середні Віки переклади були переважно буквальними, в XVII–XVIII ст. – «вільними», для яких характерними були скорочення і навіть зміни. Пізніше перекладачі прагнуть до відповідності оригіналу, до точної передачі змісту і художніх особливостей твору. Але перекладацька діяльність залежала чи то від потреб «офіціозу», чи то від особистих смаків і уподобань перекладача. Умови в Україні XVII–XVIII ст. мало сприяли розвитку культури перекладу в залежності від політики ставлення до українського народу. Спочатку Петро I, а потім Катерина II своєю політикою призвели до руйнації кращого в Європі вищого навчального закладу – Києво-Могилянської академії. Відбувається офіційний відтік українських науковців і діячів культури до Росії. Українська мова заборонена, а офіційною мовою стає російська. Григорій Сковорода більшість своїх перекладів здійснював російською мовою, і лише 7 творів було перекладено ним на українську книжну мову того часу [11, с. 243].

Література

1. Аполлонова люшня: поети XVII – XVIII ст. К. : Молодь, 1982. 320 с.
2. Білецький О. І. Візантійсько-Болгарська перекладна література [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=292>.
3. Давня українська література: хрестоматія за ред. М. М. Сулими. 2-ге вид. К. : Освіта, 1992. 576 с.

4. Корунець І. В. Біля витоків українського перекладознавства. *Всесвіт*. 2008. № 1/2. С. 188–194.
5. Літературознавчий словник-довідник. К. : Академія, 2007. 752 с. (Nota bene).
6. Літопис руський. К. : Дніпро, 1989. 591 с.
7. Микитась В. Л. Давньоукраїнські студенти і професори. К., 1994. 288 с.
8. Москаленко М. Н. Тисячоліття: переклад у Державі слова. *Тисячоліття: Поетичний переклад України-Руси* : антологія. К. : Дніпро, 1995. С. 5–38.
9. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів : у 2 т. К. : Наук. думка, 1973. Т. 1. 532 с. ; Т. 2. 576 с.
10. Шевчук В. О. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть : у 2 кн. К. : Либідь, 2004. Кн. 1 : Ренесанс. Раннє бароко. 400 с.
11. Юркевич О. М. Переклад філософських текстів в Україні: історія і сучасність. *Філософські обрії*. 2009. № 22. С. 236–253.

УДК 378.147:811.161.2'367.6:004:371.3:371.382(043.2)

Тарапата Єлизавета

/ м. Київ /

ІГРОВІ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Впровадження інноваційних технологій та цифровізація стрімко змінюють сучасну освіту. Серед сучасних інновацій у сфері освіти особливе місце займають ігрові та цифрові технології. Розглядаючи функції та завдання таких технологій, варто зазначити, їх вплив у процесі навчання, завдяки їм заняття у закладах освіти є інтерактивними, цікавими та максимально наближеними до життєвих реалій. На сьогодні, формування граматичної компетентності майбутніх вчителів української мови та літератури, зокрема експресивного

синтаксису, є важливим та актуальним питанням. Використання ігрових та цифрових технологій у процесі навчання експресивного синтаксису дає можливість підвищити рівень теоретичних знань та ефективність практичних навичок, активізувати пізнавальні процеси й розвинути креативне мислення здобувачів.

Феномен «технології» розглядали такі вчені як С. Гончаренко, П. Сікорський та ін. Виходячи з аналізу наукових праць дослідників, можна сказати, що технологія це сукупність процедур, що оновлюють професійні знання здобувачів і гарантують ефективний кінцевий результат. Згідно з цим можна зробити висновок, що ігрова технологія – змодельована система чітких результативних дій, які спрямовані на формування, розвиток, розширення, систематизацію знань у науковому процесі. Зазначимо, що завдяки впровадженню ігрових технологій в навчальний процес у студентів розвиваються такі творчі якості:

- проблемне бачення;
- здатність до висування гіпотез та оригінальних ідей;
- здатність до дослідницької діяльності;
- розвиток уяви й фантазії;
- здатність до подолання інерції мислення;
- уміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію;
- здатність до міжособистісного спілкування;
- асоціативність пам'яті;
- цілісність, синтетичність, самостійність сприйняття інформації;
- дивергентність мислення;
- альтернативність мислення;
- точність мислення;
- пошуково-перетворюючий стиль мислення. [5, с. 299-300]

Ігрові технології такі як: семінари-дискусії, рольові ігри, дебати та ін., надають можливість створювати ситуації, які максимально наближені до

реалістичних. В процесі проведення інтерактивних занять, здобувачі використовують різноманітні синтаксичні конструкції, особливо експресивний синтаксис, який вживається для емоційної насиченості, стилістичного забарвлення та вираження суб'єктивної позиції мовця. Наприклад, у рамках рольової гри студенти можуть змінювати стиль свого мовлення, залежно від комунікаційних ситуацій та емоційного контексту, що стимулює використовувати складні експресивні граматичні конструкції, таких як інверсія, риторичні запитання, еліпс та інші.

Впровадження цифрових технологій сприяють ефективному вивченню експресивного синтаксису. Завдяки використанню на заняттях таких інновацій як, аудіоподкасти, інтерактивні вебсайти, які містять в собі різноманітні навчальні матеріали, вправи, тести та ігри інші корисні ресурси, вивчення української мови стає більш студентоцентрованим та цікавим.[3]

Взаємодія ігрових та цифрових технологій в процесі вивчення експресивного синтаксису є важливим інноваційним підходом, що сприяє підвищенню якості освіти та розвитку граматичної компетентності майбутніх вчителів української мови. Завдяки інтерактивним та індивідуальним можливостям таких технологій, здобувачі можуть результативніше опановувати складні синтаксичні конструкції та використовувати їх на практичній діяльності.

Література

1. Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Miller-Ricci, M., & Rumble, M. (2012). Defining Twenty-First Century Skills. In P. Griffin, B. McGaw, & E. Care (Eds.). *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. 2012. pp.17-66. URL: http://dx.doi.org/10.1007/978-94-007-2324-5_2.

2. Арешенков Ю. Актуальні питання синтаксису в шкільному курсі української мови. *Актуальні проблеми філології і методики викладання мов*: зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2006. № 4. С. 129-135.

3. Дев'ятка Г. Сучасні форми інноваційної діяльності вчителя української мови та літератури в умовах відкритого інформаційного простору. *Провідна*

педагогічна ідея госвігу. URL: <https://znz30.zp.ua/wp-content/uploads/2020/01/Робота-Девятка-Г.В..pdf>.

4. Ляшенко А. Як ігри змінюють освіту [Електронний ресурс]. URL: <https://ain.ua/2017/10/02/yak-igri-zminyuyut-osvitu/>.

5. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня: дис... док. пед. наук: 13.00.04. К., 1997. 526 с.

6. Українська мова 10-11 класи: програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх закладів (з українською мовою навчання): рівень стандарту / уклад. М. І. Пентиліук, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна. Київ: Грамота, 2011. 48 с.

УДК 373.3:811.161.2'373.612.2:371.3:372.881(043.2)

Копищик Володимир

/ м. Київ /

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АНТОНІМІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ

Намагаючись навчити дітей української мови в закладі загальної середньої освіти, сучасний учитель постійно відчуває труднощі, які необхідно подолати, щоб покращити методику викладання предмета. Одним із викликів є питання вивчення антонімів на уроках української мови в 5 класі.

Актуальність дослідження полягає в пошуку ефективних методів вивчення антонімів української мови.

Мета статті – розробити систему вправ, які сприятимуть якісному вивченню антонімів на уроках української мови в 5 класі.

Учитель-словесник повинен постійно вдосконалювати викладання матеріалу, підтримуючи зацікавленість учнів, що неможливо зробити,

обмежуючись лише шкільними підручниками. Необхідно поєднувати вправи з підручника з різними інтерактивними завданнями.

Нижче пропонуємо низку завдань, які передбачають опанування учнями відповідної теми.

Вправа 1. «Знайдіть антонім». Подивіться навкруги та спробуйте назвати антоніми, які найчастіше вживають у повсякденному житті. Складіть із ними речення.

Цей тип завдання підходить для закріплення знань про антоніми та сприяє розвиткові творчих здібностей школярів.

Вправа 2. «Доберіть антонім». На місце пропущеного слова поставте антонім, який, на вашу думку, є доцільним.

На вулиці зараз ... , але в хаті *прохолодно*. Сашко – *найвищий* у класі, а Дмитро – Після яскравого *теплого дня* настає темна Скільки б той не ... , інший усе одно *мовчав*. Місто – *гучне* та ... , а село – ... та *маленьке*.

Вправа 3. Знайдіть у тексті слова, які можуть бути антонімами, подайте відповідні пари.

Що давно тихо тут було, не чути ніякого голосу, крім вівчарської трембіти десь на далекій полонині або рику дикого тура чи оленя в гущавинах, – тепер на полонині гейкають воларі, а в ярах і дебрях галюкають рубачі, трачі й гонтарі, ненастанно, мов невмирущий черв, підгризаючи та підтинаючи красу тухольських гір – столітні ялиці та смереки, і або спускаючи їх, потягив на великі ботюки, долі потоками до нових парових тартаків, або таки на місці ріжучи на дошки та на гонти (Іван Франко, «Захар Беркут»).

Вправа такого характеру підходить для засвоєння й повторення теми, даючи учням змогу віднайти антоніми в тексті.

Вправа 4. «Антоніми в русі». Вчитель викликає по двоє учнів, даючи їм картку з антонімами, які можна використати під час інсценування. Викликана пара учнів повинна спробувати показати вказані антоніми рухами й жестами, а інші – назвати їх.

Картка 1*Стояти – сидіти***Картка 2***Говорити – мовчати***Картка 3***Кричати – шепотіти*

Інтерактивні завдання добре поєднуюватимуться з вправами, які пропонують сучасні підручники [1, с. 46; 2, с. 17; 3, с. 27].

Отже, з метою якісного вивчення антонімів на уроках української мови педагог повинен використовувати різноманітні завдання, зокрема в ігровій формі.

Література

1. Авраменко О. Українська мова : підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Грамота, 2022. 208 с.
2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Українська мова : підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Освіта, 2022. 256 с.
3. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова : підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2022. 240 с.

СЕКЦІЯ 9. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНІСТИКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 821.161.2-3:82-92:82-94:821.161.2.09(043.2)

Мельничук Ірина

/ м. Київ /

СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ «ЗВ'ЯЗКУ ЧАСІВ» ЯК ЖАНРОВОГО РІЗНОВИДУ ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОЇ ПРОЗИ

Історико-біографічна проза є явищем специфічним, міжжанровим і надзвичайно цікавим. Вона відображає постаті людей, що відіграли важливу, винятково незамінну роль в історичному процесі, показує людину на тлі історичного процесу, в якому вона творить, діє, керує громадським життям. Ця постать з перших уст говорить про свою епоху, аналізує її і робить власні висновки. Власне поєднання історичного минулого з біографічними відомими і невідомими широкому загалу подіями і створює цей специфічний жанр.

Одним з найяскравіших майстрів жанру історичної та історико-біографічної прози є Роман Іваничук, у доробку якого – романи «Манускрипт з вулиці Руської», «Черлене вино», «Четвертий вимір», «Шрами на скалі».

За жанром «Шрами на скалі» однаковою мірою тяжіють і до роману-біографії і до роману-диспуту. Але складність сюжетної лінії і образної системи твору дозволяє нам зарахувати цей роман до одного з найцікавіших в українській літературі жанрових різновидів – роману «зв'язку часів».

Термін «роман «зв'язку часів» потребує конкретизації: одні вчені зараховують до цього різновиду твори, в яких «зв'язок часів» існує лише на ідейно-тематичному рівні і/або відстань між часовими пластами вимірюється особистою пам'яттю персонажа; інші до цього типу відносять лише романи, де відстань між часовими пластами вимірюється пам'яттю історії, і «зв'язок часів»

стає головним композиційним принципом. Суттєва різниця полягає в тому, що в першому випадку монтаж базується переважно на асоціативних ретроспекціях персонажів і, як правило, не виходить за межі певної історичної епохи, а в другому – монтаж має вільний характер і «схрещує» декілька сюжетів, що розгортаються в віддалених один від одного історичних площинах. Досить точне формулювання цього терміну дає П. Рудяков, який романом типу «зв'язку часів» називає «...твір романного жанру, в якому наявні два чи більше фрагменти, сюжетний час яких не збігається, тобто коли маємо справу з зв'язком сюжетних часів». Термін роман «зв'язку часів» є досить вдалим, оскільки точно характеризує тематично-проблемні домінанти й формально-композиційні особливості романів цього типу [1].

Особливості розвитку історичної прози, зокрема і історико-біографічного роману, роману «зв'язку часів» висвітлено у працях О. Галича, І. Савенко, М. Слабошпицького, творчості Романа Іваничука присвячено праці О. Мельник, С. Андрусів, Л. Міщенко, М. Ільницького.

У романі Романа Іваничук «Шрами на скалі» рівноправно діють три сюжетні лінії, історичні площини:

- культурно-історична площина княжої доби, в якій розгортається історія конфлікту князя Данила Галицького та співця Митуси;
- культурно-історична площина кінця ХІХ – початку ХХ століття в якій відбувається осмислення літературного процесу крізь призму образу Івана Франка;
- площина 70-х рр. ХХ століття, площина основної нарації; відбувається експедиція на Тустанську фортецю, яка є в романі образом-артефактом, що поєднує усі часові виміри, створюючи єдиний часопростір роману.

Кожен з образних елементів роману працює на розкриття провідної теми твору – теми митця і мистецтва.

Схему розкриття теми автор вибудовує за принципом ланцюжка: давньоукраїнська літописна легенда про Данила і Митусу цікавить Івана

Франка, і знаходить відображення у його праці «Бунт Митуси», а науковець, що виїжджає у складі експедиції на місце історично-героїчного минулого народу, і одночасно місце натхнення для Франка, – цікавиться і проблемою фатального конфлікту між князем і народним співцем, а й незваними фактами з біографії і спогадів самого Франка.

Близькість авторських концепцій історичної пам'яті проковує близькість прийомів і засобів її художньої реалізації, серед яких виділяються принципи моделювання поліфункціонального образу Історичної Пам'ятки. Образ Історичної Пам'ятки становить своєрідний центр тяжіння за ідейно-художніми та композиційно-сюжетними характеристиками, що поєднує різночасовий сюжетний матеріал у художню цілісність. Образ Історичної Пам'ятки у романах «зв'язку часів» є ключем до авторської концепції історичної пам'яті [1].

Архетипом, тобто медіатором у поєднанні історичних площин у романі «Шрами на скалі» виступає Тустанська фортеця – давнє і незвичайно-магічне місце. Саме при обороні цієї фортеці відбувається осмислення князем Данилом Галицьким його вчинку стосовно непокірного співця, який викликав багато суперечок не лише серед його оточення, а й у душі князя.

Саме на місце фортеці приїжджав Іван Франко з дружиною, щоб підлікувати своє здоров'я. Фортеця стала не лише джерелом лікувальної сили, а й мистецького натхнення, бо саме в цей період письменник працював над історичною темою, що знайшла відображення у повісті «Захар Беркут».

Фортеця стала також і місцем наукового інтересу письменника-франкознавця, від особи якого ведеться оповідь роману. Тут він намагається не лише знайти ювілейний напис на скелі, зроблений поціновувачами таланту Франка на честь ювілею його літературної творчості, а й дошукується правди в задумі деяких творів: «Чи не задумував письменник у новому творі перейти від ідеї первісної демократичної громади до ідей необхідності суворої централізації держави в час смертельної загрози...Мусив же Франко в той час задумуватись над долею рідного народу у світовій завірюсі...» [2, с.222] Але одночасно

науковець цікавиться і легендарною оповідкою про Митусу, який не підкорився і не зрадив інтересів народу, навіть за крок від смерті.

Ускладнюється композиція ще й тим, що вона не лінійна, а ускладнена літературним прийомом ретроспекції. Головні герої постійно заглиблюються у спогади і сни. Сни є також одним з цікавих художніх засобів, вжитих автором у торі. Наприклад, побачивши сон про рідний край, Іван Франко тлумачить деякі події сну як причини його хвороби рук. Він згадує, що в дитинстві випадково вкинув у криницю ключ, і вважає той ключ своїм здоров'ям, яке можна врятувати лише діставши ключ.

Образ історичної пам'ятки вимагає моделювання певного типу головного героя, який здатний досягнути її духовну цінність, почути її голос. І письменник знаходять співмірний образ героя – сучасника, який в романах цього типу часто має чимало спільних рис. Насамперед, це фах героїв: він безпосередньо пов'язаний із збереженням історичних цінностей. У романі це найкраще втілюється в образі головного оповідача – письменника, який зібрав матеріал і починає роботу над своїм власним романом з часів Івана Франка, і його співбесідниця, головний опоненти і слухач, дівчина Адріана, яка за фахом є філологом, а археологія – це її хобі. Таким чином автор показує нам компетентність обох персонажів, рівень їх знань заслуговує на те, щоб вони були почуті. До того ж, література і історія для них є просто невід'ємною частиною їх професійного і особистого життя. Письменник акцентує увагу на тому, що деякі його вподобання є ідеєю-фікс, реалізації їх він потребує. До того ж письменник є натурою творчою і уособлення деяких зображених ним жінок він бачить в Адріані: «Вона занурила пальці в свої довге волосся, стягнула його туго назад повище, і я побачив Лесю Українку – достоту таку, як на одній із кримських фотографій [2, с. 296]. Таким своєрідним самонавіюванням автор бачить своїх героїнь в особі цієї жінки.

Жанр роману «зв'язку часів» в цьому випадку дозволяє не тільки простежити історію однієї пам'ятки, яка стає артефактом, а й створює три

повноцінних сюжетних лінії, які, незалежно розвиваючись, взаємодіють між собою, створюючи єдине епічне полотно твору. Як жанровий різновид роман «зв'язку часів» не лише відтворює історію, тривалістю у декілька століть, а й показує взаємозв'язок поколінь, вплив історії на ці покоління і її важливість.

Література

1. Кондратюк М.В. Жанрова специфіка українських романів «зв'язку часів». *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2004. N 15. С. 146-149.

2. Іваничук Р.І. Четвертий вимір; Шрами на скалі: Романи. Харків. Фоліо, 2007. 477с.

УДК 004.9:811.161.2(043.2)

Вовченко Костянтин

/ м. Київ /

УКРАЇНЬСЬКА МОВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: АЛГОРИТМИ МОНІТОРИНГУ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Українська мова є важливою складовою культурної та інформаційної безпеки нашої держави, особливо в епоху активної цифровізації суспільства. Соціальні мережі – це не лише майданчик для спілкування чи самовираження, а й полігон для поширення дезінформації. Стрімкий розвиток технологій породжує нові загрози, тому дослідження алгоритмів моніторингу й протидії неправдивим відомостям стає нагальною потребою.

Метою цього дослідження є аналіз ролі української мови у соціальних медіа та визначення ефективних методів і алгоритмів виявлення дезінформаційних матеріалів. Важливо в умовах російсько-української війни мати оцінку ступеня поширення українськомовного контенту у мережах, впровадити методику моніторингу публікацій та коментарів, запропонувати технологічні рішення для автоматизованого виявлення та блокування «фейків».

У соціальних мережах (Facebook, Instagram, TikTok, Twitter/X) користувачі активно спілкуються різними мовами, і українська не є винятком. Однак неоднорідність регіонального вжитку, діалектизми та багатозначність слів ускладнюють автоматизований моніторинг. Алгоритми часто «плутаються» в морфологічних та лексичних особливостях української мови, що призводить до великої кількості хибних спрацьовувань і пропусків.

Дезінформація поширюється низкою каналів: фейкові акаунти, боти, «тролі», мережі автоматизованого репосту. Її мета – спотворити реальність, викликати паніку, дестабілізувати громадську думку. Характерним для українського сегмента соцмереж є використання російськомовних джерел для маскуванню провокативної інформації та навпаки – штучне «транслітераційне» написання для спотворення авторитетних джерел.

Ключовим інструментом виявлення фейків є технологія обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP), що ґрунтується на штучному інтелекті та машинному навчанні (прикладом використання такого інструментарію є проєкт StopFake) [2]. Сучасні підходи поєднують словниковий аналіз, виявлення семантичних зв'язків і врахування контексту. Таким чином можна встановити, чи є текст потенційно неправдивим або має «маніпулятивне» забарвлення.

Алгоритмічні моделі, реалізовані за допомогою нейронних мереж (зокрема LSTM або Transformer-архітектури), навчаються на масиві маркованих даних. Створюється набір кейсів із прикладами фейкових новин, емоційно забарвлених коментарів, елементів пропаганди. Потім модель перевіряє нові пости чи новини і на основі статистичних та лексичних ознак визначає ступінь достовірності інформації.

Для підвищення точності алгоритми спираються на лексичні бази. Українська мова багата на синоніми, фразеологічні звороти та діалектні форми, що ускладнює процес аналізу. Тому важливо мати спеціалізовані словники,

лексикони, а також обширні корпуси текстів для адекватного «навчання» системи [3].

Чимало «фейків» поширюють ботоферми – мережі автоматизованих акаунтів, які маскуються під реальних користувачів. Моніторинг таких акаунтів можливий завдяки аналізу поведінкових метрик: частота публікацій, однотипні коментарі, штучне формування масових репостів. Додатково можна використовувати OSINT-інструменти (Open Source Intelligence) для перевірки метаданих профілю.

Одним із ефективних способів протидії дезінформації є сегментація контенту за темами: політика, економіка, історія, культура. Такі «кластери» потім аналізуються окремо, бо фейкова інформація в кожній темі має власні патерни. До прикладу, економічні фейки часто оперують вигаданими статистичними даними, а політичні можуть посилатися на «анонімні джерела».

Важливо не лише покладатися на машинний аналіз, а й проводити просвітницьку роботу серед користувачів соціальних мереж. У багатьох університетах України вже впроваджуються курси з інформаційної гігієни та медіаграмотності (проект FILTER від IREX) [4], які навчають відрізняти надійні джерела від сумнівних і перевіряти факти за допомогою офіційних ресурсів.

Для підвищення ефективності боротьби з дезінформацією необхідно розробляти алгоритми, адаптовані спеціально під українську мову. Варто співпрацювати з вітчизняними лінгвістичними центрами й дослідницькими інститутами, які зможуть забезпечити оновлені словники та мовні корпуси, враховуючи сучасну лексику та термінологію, що виникла в умовах цифрової трансформації.

Як інспектор деканату психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету, спостерігаю важливість врахування психологічних чинників у протидії фейкам, які поширюються в інтернет-комунікації навіть здобувачами вищої освіти. Соціальні мережі створюють ефект «інформаційної бульбашки», коли люди бачать лише той контент, що

відповідає їхнім уподобанням. Алгоритми повинні реагувати на це, пропонуючи різноманітні джерела для формування більш об'єктивної картини світу.

Студенти спеціальності «Комп'ютерна інженерія» КПІ наразі працюють над тим щоби зробити внесок у розробку нових технологічних рішень для моніторингу соцмереж. Співпраця між філологами, IT-фахівцями та соціологами дозволяє створювати комплексні продукти – від лінгвістичного аналізу до автоматичного моделювання поведінки користувачів.

На GitHub існують відкриті репозиторії з прикладами коду, що реалізує спрощені системи контент-модерації [5]. Вони можуть бути адаптовані під потреби українськомовної спільноти. Такий підхід сприяє швидкому розвитку технологій, адже розробники з різних куточків країни (і світу) можуть вносити свої покращення.

Не менш важливо вибудовувати тісну взаємодію між закладами вищої освіти і державними установами, які відповідають за інформаційну політику. Дотичні проєкти вже розроблялися співробітниками кафедри соціальних комунікацій факультету філології та масових комунікацій Маріупольський державний університет (на чолі з професором Світланою Безчотніковою), які мають досвід реалізації освітніх ініціатив для студентів, спрямованих на розвиток медіаграмотності й інформаційної безпеки.

Нині у Верховній Раді розглядаються законопроєкти, які передбачають відповідальність за поширення дезінформації (Законопроєкт «Про медіа»). Синхронізація технічних алгоритмів з правовим полем дасть змогу не лише виявляти неправдиву інформацію, а й оперативно реагувати на неї в правовому порядку.

Українська мова в соціальних мережах постає не тільки засобом комунікації, а й маркером культурної ідентичності. Моніторинг і протидія дезінформації мають бути комплексними – від технологічних рішень та лінгвістичних досліджень до правового регулювання та просвітництва. Розвиток

таких алгоритмів та методик не лише підвищить рівень інформаційної безпеки, а й сприятиме формуванню більш свідомого й відповідального суспільства.

Література

1. Міністерство цифрової трансформації України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. Режим доступу : <https://thedigital.gov.ua>.
2. StopFake [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>.
3. Спільнота lang-uk [Електронний ресурс]. URL: <http://lang.org.ua/>.
4. Проєкт “FILTER” від IREX [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://filter.mkip.gov.ua/>.
5. GitHub [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://github.com/>.

УДК 821.161.2-1:82.091:821.161.2.09:82-1(043.2)

Кулагіна Анастасія

/ м. Київ /

ПОЕЗІЯ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ: МОТИВИ, ОБРАЗНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ВЕРСИФІКАЦІЇ

Українська символістська поезія виникла на початку ХХ століття як реакція на соціально-політичні та культурні зміни, що відбувалися в суспільстві. Вона стала потужним засобом вираження складних філософських ідей, емоційних станів та духовних пошуків через використання символів, метафор та алегорій. В Україні символізм, як й інші тенденції модернізму, виникли на перехресті європейської «філософії життя» й національної «філософії серця», збагачувалися творчим переосмисленням усної народної творчості, насамперед її символіки й звукопису, пов'язувалися з художніми, суспільними, духовними, філософськими проблемами й суперечностями своєї доби, з діалогом загальнолюдських й національних інтересів.

Дослідження українського символізму привертало увагу багатьох літературознавців та критиків. Серед найвідоміших дослідників варто відзначити Соломію Павличко, яка у своїй праці «Дискурс модернізму в українській літературі» глибоко аналізує особливості українського символізму. Михайло Наєнко, Юрій Ковалів та Віра Агеєва у своїх роботах розглядали творчість окремих поетів-символістів та загальні тенденції напрямку.

Поезія українського символізму характеризується багатством мотивів, які відображають складний духовний світ людини початку ХХ століття. Одним з центральних мотивів є пошук краси та гармонії у світі хаосу та дисгармонії. Микола Вороний у своїх віршах часто звертається до образу «блакитної панни» – символу недосяжного ідеалу краси та чистоти. Поет створює атмосферу містичної таємничості, використовуючи образи зірок, місяця, нічного неба. У вірші «Блакитна Панна» він пише: «Має крила і небесно-блакитні очі, / Сяє вродою святою...» – таким чином втілюючи ідею божественної краси в земному образі.

Мотив самотності та відчуження людини у світі також є характерним для української символістської поезії. Богдан Лепкий у своїх творах часто звертається до теми духовної ізоляції митця. У вірші «Журавлі» поет використовує образ перелітних птахів як символ туги за батьківщиною та відчуття відірваності від рідного краю: «Видиш, брате мій, / Товаришу мій, / Відлітають сірим шнуром / Журавлі у вирій» [4]. Образність природи у Лепкого часто набуває символічного значення, відображаючи внутрішній стан ліричного героя. Олександр Олесь, один з найяскравіших представників українського символізму, у своїй творчості звертається до мотивів кохання, природи та національного відродження. Його поезія насичена музикальністю та ритмічністю, що створює особливу атмосферу емоційної напруженості. У вірші «Чари ночі» поет майстерно поєднує образи природи з почуттями ліричного героя: «Сміються, плачуть солов'ї / І б'ють піснями в груди: / «Цілуй, цілуй, цілуй її, - / Знов молодість не буде!» [5] Олесь використовує символіку ночі, солов'їв

та квітів для створення романтичної атмосфери, яка підкреслює швидкоплинність життя та молодості.

Творчість поетів-молодомузівців, зокрема Василя Пачовського та Петра Карманського, становить собою унікальний феномен в історії українського символізму, який заслуговує на глибоке та всебічне вивчення. Їхня поезія, сповнена міфологічних та історичних мотивів, створює складну та багатогранну систему символів та алегорій, що відображає не лише особисті переживання авторів, але й колективну свідомість українського народу. Василь Пачовський, один з найяскравіших представників «Молодої Музи», у своїй творчості звертається до глибинних пластів української міфології та фольклору, трансформуючи традиційні образи та надаючи їм нового, символічного значення. Його поетичний цикл «Золоті ворота» являє собою блискучий приклад синтезу історичної пам'яті та символістської образності. У цьому творі образ золотих воріт набуває багатозначного символічного значення, уособлюючи не лише велич минулого Києва, але й незламність українського духу, здатність нації відроджуватися попри всі історичні випробування. Пачовський майстерно використовує архетипні образи та мотиви, створюючи поетичний простір, де минуле, теперішнє і майбутнє зливаються в єдиний часовий континуум, а історичні події набувають космічного масштабу. Петро Карманський, інший видатний представник «Молодої Музи», у своїй поезії звертається до широкого спектру культурних та історичних алюзій, створюючи складну інтертекстуальну тканину. Його творчість характеризується глибоким філософським осмисленням буття, пошуком духовних основ існування людини у світі. Карманський часто використовує образи античної міфології, християнської символіки та української історії, створюючи унікальний синтез різних культурних традицій. У циклі «Ой люлі, смутку» поет звертається до мотиву світової скорботи, переосмислюючи його крізь призму національної свідомості. Образ смутку у Карманського набуває космічного масштабу, стаючи символом екзистенційної тривоги людини початку ХХ століття. Поет майстерно

використовує музичність української мови, створюючи особливу меланхолійну атмосферу, де звукова організація вірша стає невід'ємною частиною його смислового наповнення.

Творчість молодомузівців характеризується глибоким інтересом до форми вірша, експериментами з ритмікою та строфікою. Вони активно використовують верлібр, сонет, терцини, октави, створюючи нові модифікації традиційних форм. Значна увага приділяється звуковій організації вірша, де алітерації, асонанси та внутрішні рими створюють складну музичну тканину поетичного тексту. Мова поезії молодомузівців насичена неологізмами, архаїзмами та діалектизмами, що розширює виражальні можливості української поетичної мови та створює особливу атмосферу містичної таємничості. Особливості версифікації української символістської поезії відображають загальне прагнення модерністської літератури до оновлення поетичної мови та форми. Символісти розглядали вірш не лише як засіб вираження певного змісту, але і як самостійний естетичний об'єкт, де форма є невід'ємною частиною змісту. Микола Вороний, один з основоположників українського символізму, у своїй творчості демонструє віртуозне володіння різноманітними метричними схемами. Його поезія характеризується музикальністю, ритмічною різноманітністю та багатством звукових ефектів. Вороний активно експериментує з силабо-тонічною системою віршування, створюючи складні поліметричні конструкції, де зміна ритму відповідає зміні емоційного стану ліричного героя. У вірші «Інфанта» поет використовує складну систему внутрішніх рим та алітерацій, створюючи ефект музичної фрази, що розвивається та трансформується протягом усього твору. Особливий фокус спрямований на паузацію, де цезура стає не лише ритмічним, але й смисловим елементом вірша. Олександр Олесь, чия творчість являє собою синтез символізму та неоромантизму, у своїй поезії приділяє велику увагу звуковій організації вірша. Його лірика характеризується мелодійністю, використанням повторів, рефренів та внутрішніх рим, що створюють особливий емоційний

ефект. У циклі «З журбою радість обнялась» поет майстерно використовує антитезу не лише на рівні змісту, але й на рівні ритмічної організації вірша, де чергування різних метричних схем відображає складну діалектику людських емоцій. Олесь часто звертається до народнопісенної традиції, трансформуючи фольклорні ритми та образи у контексті символістської естетики. Його вірші часто набувають форми музичної композиції, де повтори окремих фраз та образів створюють ефект рефрену, а зміна ритму відповідає зміні емоційної тональності.

Українська символістська поезія стала визначним етапом у розвитку національної літератури, збагативши її новими темами, образами та художніми засобами. Вона відкрила нові горизонти для вираження складних філософських ідей та емоційних станів, розширила можливості поетичної мови та форми. Творчість поетів-символістів заклала основу для подальшого розвитку модерністських течій в українській літературі, вплинувши на формування нових поетичних шкіл та напрямів. Символізм у українській поезії став не лише літературним явищем, але й відображенням глибинних культурних та соціальних процесів, що відбувалися в українському суспільстві на початку ХХ століття.

Література

1. Лірика Олександра Олеся: поетика символізму: монографія за ред. Ігоря Цуркана; відп. ред. Р. Радишевський. К.: Талком, 2019. 400 с.
2. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
3. Ріжко Р. Л. Когнітивне наповнення фольклоризмів у поетичній картині світу кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*. 2011. Вип. 58. С. 186–192.
4. Видиш, брате мій - Богдан Лепкий. Укрліб. Бібліотека української літератури: веб-сайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=993>.

5. Чари ночі – Олександр Олесь. Укрліб. Бібліотека української літератури.
URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=848#google_vignette.

УДК 070.489(477):32:929 Рахманний Р.(043.2)

Чумаковська Анастасія

/ м. Київ /

МІСІЯ ПРЕСИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У ПОГЛЯДАХ РОМАНА РАХМАННОГО

Після Другої світової війни українська діаспора активно розвивала пресу, яка виконувала важливі завдання не лише задля збереження національної ідентичності, а й для поширення правдивої інформації про ситуацію в Україні.

Роман Рахманний один із найпомітніших екзильних публіцистів та аналітиків ХХ ст. був добре відомий в Україні задовго до того як неї дійшли його статті та есеї. Перебуваючи під спеціальним ідеологічним прицілом, він неодноразово зазнавав інтелектуального переслідування та інформаційної дискредитації, як форм боротьби КДБ проти зарубіжних українських авторів та дослідників.

Роман Рахманний народився в селі Піддністряни на Львівщині в родині діячів «Просвіти» Дмитра та Розалії Олійників. Він вивчав філософію та теологію у Львові, а в 1937 р. вступив до ОУН, взявши псевдонім «Рахманний». У 1944 р. емігрував з України зосередившись на видавничій роботі [1].

Ще в травні 1946 р. Р. Рахманний у своїй статті «Кров і чорнило. Відкритий лист українця-читача до українця журналіста», опублікованій у відновленій у Мюнхені Українській пресовій службі, висловлював думки щодо обов'язків української еміграції та ролі преси в цьому контексті. Так, українська преса повинна була невідкладно чітко доносити до еміграційних мас, що саме вони повинні робити і як органічно інтегруватися у загальний фронт воюючої України. Еміграція для Рахманного – це третя, а можливо, й четверта лінія цього

фронту, а тому одним із основних завдань української преси було визначення і розкриття перед еміграцією її ролі у перспективі майбутнього українського народу. У даній розвідці Рахманний критично оцінював здобутки своїх попередників, звертаючи увагу на стандартизацію (хоча ще не таку виразну, як у неукраїнській американській пресі) та нездатність вийти за межі вузьких регіональних інтересів і проблем. Він говорив, що практично всі українські видання в Європі мають місцевий, локальний характер і часто нагадують газети, що обслуговують інтереси конкретних груп або таборів[2, с.40-42].

Думки про завдання української еміграційної преси було розвинуто у виступі на Третньому з'їзді українських журналістів Канади та Америки 23 вересня 1972 р. Основні ідеї Рахманного щодо місії преси української еміграції включали [2, 84-88]:

1) Першим і головним завданням вільної преси була допомога кожному українцеві зберегти свою індивідуальність і національну ідентичність, незалежно від його політичної чи державної приналежності.

2) Другим завданням вільної української преси являлась демонстрація на прикладах з реального життя та науки того, як національна ідентичність залишається сильною і не втрачає своєї суті, навіть в умовах сучасного тиску технологій та економіки, які, здавалося б, мають змусити людей забути про національні відмінності.

3) Українська вільна преса повинна була чітко визначити, як співвідносяться боротьба за права людини та боротьба за національну суверенність. Боротьба за права людини в СРСР привертала увагу українців та їхніх видань, знаходила підтримку на Заході і створювала можливості для українців заявити про свої права, оскільки вони внесли значний внесок у цю «загальнолюдську проблему» через свої зусилля, страждання та самопожертву. Проте Рахманний підкреслював, що було б неправильно змішувати визвольну боротьбу українського народу за суверенну державу з боротьбою громадян

СРСР за права людини в межах радянської конституції, адже таку помилку вже було зроблено в Україні наприкінці XIX ст.

Упродовж десятиліть українська вільна преса за океаном, звертала свою увагу на те, що політично свідомі українці, повинні постійно наголошувати як своїм, так і чужим на тому, що «Українська РСР – це лише економічно-адміністративна частина Росії, а не суверенна державна республіка українського народу!» [2, с. 98]

Оцінюючи здобутки української еміграційної преси Рахманний зазначає, що вона зберегла свою основну мету – інформувати своїх читачів про важливі справи української людини в іншомовному середовищі та розглядати суттєві ідеологічні питання української спільноти як у світі, так і в самій Україні!» [2, с. 129].

До того ж, завдяки діяльності українських журналістів і видавців, українська громада за кордоном змогла зберегти свої культурні та національні традиції, навіть коли держави, навіть ризикуючи асимілюватися. Окрім того, преса впливала на національно-політичну думку в самій Україні, адже через «щілини» в інформаційній «стіні» доходили статті з еміграційної преси, що допомагали українським патріотам у розумінні свого шляху та національної ідентичності, навіть під час суворих радянських часів. Тобто, преса діяла як важливий канал для підтримки національної свідомості і боротьби за незалежність [2, с. 141].

Упродовж піввіку Р. Рахманний послідовно відстоював українські національні інтереси і державницькі ідеали, засобами друкованого слова висвітлював місію української преси як невід'ємну частину боротьби за збереження національної ідентичності та захисту інтересів українського народу в умовах вигнання.

Література

1. ЦДАМЛМ України (Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України). Ф. 1361 Оп. 1 Спр. 516. Арк. 1.
2. Рахманний Р. Україна атомного віку: Есеї і статті, 1945–1986. Торонто : Гомін України, 1987. 684 с.

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вивчення іншомовної лексики в курсі сучасної української літературної мови є важливим завданням для здобувачів вищої освіти. У контексті активних глобалізаційних процесів та обміну культурними кодами, запозичення з різних мов стає не лише нормою, а й одним із рушіїв розвитку української лексичної системи. Водночас, безсистемне засвоєння іншомовних слів призводить до порушення мовної норми та втрати самобутності української мови.

Проблема іншомовного впливу на українську мову не є новою. Її вивчали відомі науковці, серед яких І. Огієнко та О. Потебня. Завдяки їхній праці вдається простежити історичні етапи запозичень та їхню роль у формуванні національної літературної норми. Сучасні підходи фокусуються на двох аспектах: систематизації нових запозичень і розробці методики їхнього викладання у вищій школі.

Мета публікації полягає в узагальненні методичного досвіду з вивчення іншомовної лексики та оптимізації навчального процесу.

Здебільшого, іншомовні лексичні одиниці потрапляють в українську мову з англійської, німецької, французької та польської мов. Їхня поява пояснюється низкою соціокультурних чинників: технологічним прогресом, масмедійним впливом, прискореною комунікацією в інтернет-просторі. Найбільш поширені серед молоді – англомовні запозичення, зокрема в галузі інформаційних технологій, маркетингу та соцмереж.

На практичних заняттях із сучасної української літературної мови доцільно використовувати інтерактивні форми роботи:

- Лексичні диктанти з акцентом на правопис запозичених слів (наприклад, «онлайн», «офлайн», «маркетинг»);
- Лінгвістичні вікторини, що спонукають студентів досліджувати етимологію нових лексичних одиниць;
- Порівняльний аналіз текстів, у яких присутні як іншомовні аналоги, так і питомі українські відповідники.

Для кращого засвоєння нових слів варто запроваджувати проєктну роботу. Наприклад, «Міні-словник іншомовних запозичень», створений самими студентами, стимулює до пошуку інформації та сприяє глибокому засвоєнню лексики. Кожен із проєктів може супроводжуватися мультимедійною презентацією з використанням тематичних відео, інфографіки та аналізу словотвірних моделей.

Мовне чуття допомагає студентам швидко визначати доречність вживання запозиченого слова. У процесі викладання акцентується увага на фонетичній адаптації, змінах у морфологічній структурі та семантичних відтінках нових слів. Студенти навчаються визначати, які слова закріпилися в літературній нормі, а які ще перебувають у «зоні мовних коливань».

Іншомовні слова не однаково функціонують у різних стилях. Якщо в науковому тексті вони можуть підкреслити спеціалізований характер, то в художньому – надати додаткових відтінків чи стилізувати мову персонажа. Водночас надмірне вживання англіцизмів у публіцистичному або офіційно-діловому стилях може призвести до смислових непорозумінь і порушення *stylistic appropriateness* (Online Etymology Dictionary).

Сьогодні ми є свідками посиленої глобалізації, що призводить до широкого запозичення іншомовної лексики, насамперед англійської. Це з одного боку, свідчить про відкритість української мови до світових тенденцій, а

з іншого – може становити загрозу надмірної інтерференції. Тому викладачі повинні формувати в студентів свідому позицію щодо вживання таких слів.

Вивчення іншомовної лексики не може обходитися без ознайомлення із законодавчою базою, зокрема Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Документ регламентує допустимі межі вживання іншомовних слів у діловій та публічній комунікації, стимулюючи суспільство до пошуку або творення питомих українських відповідників.

Важливим джерелом поповнення іншомовної лексики стають інтернет-ресурси, зокрема новинні портали й соціальні мережі. Для ефективного аналізу лексичних змін рекомендується використовувати корпуси текстів, створені на основі великих масивів інформації (<http://mova.info>). Це дає змогу отримати статистику використання нових слів та їхніх форм.

Студентам доцільно пропонувати самостійну роботу з онлайн-тестами та вправами на визначення етимології запозичень. Модульні або тематичні тести з миттєвою перевіркою відповідей допомагають виявляти прогалини у знаннях, а також стимулюють повторення й закріплення матеріалу (Prometheus).

Корисно переймати методичні напрацювання від університетів, де існують цілі курси, присвячені лінгвістичним аспектам запозичень. У США та Західній Європі, наприклад, активно впроваджують комп'ютерну лінгвістику в навчальну програму, що дозволяє аналізувати запозичення на великих електронних корпусах. Такий досвід може бути адаптований до українських реалій.

Нерідко спостерігається явище «лексичного снобізму», коли молодь свідомо вживає іноземні слова навіть за наявності повноцінних українських відповідників. Це інколи зумовлено престижем міжнародного спілкування або бажанням продемонструвати «компетентність» у глобальному дискурсі. Завдання викладача – сформувати розуміння доречності та культурної цінності рідної мови.

На заняттях у ЗВО важливо акцентувати, що метою вивчення іншомовних слів є розширення словникового запасу та мовної ерудиції студентів. Водночас

потрібно прищеплювати шанобливе ставлення до норм української мови та традицій лексичного вживання. Таким чином формується так звана «мовна компетентність» майбутніх фахівців.

Особливої уваги заслуговує наукова та технічна термінологія, яка в сучасних реаліях майже завжди англомовна. Переклад таких термінів на українську вимагає фахової консультації між термінологами й лінгвістами. Правильна адаптація термінів допоможе студентам глибше зрозуміти сутність понять, а також сприятиме системності у викладанні дисциплін.

Отже, вивчення іншомовної лексики в межах сучасної української літературної мови в закладі вищої освіти є надзвичайно актуальним питанням. Правильна організація навчального процесу, зокрема інтерактивні методи, проєктна діяльність і використання комп'ютерних технологій, сприяють формуванню глибоких і стійких знань. Саме усвідомлене й систематизоване засвоєння іншомовних запозичень допомагає студентам стати компетентними філологами, які цінують національну мовну культуру й водночас готові до викликів глобалізаційного світу.

Література

1. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/>.
2. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>.
3. Лінгвістичний портал [Електронний ресурс]. URL: <http://mova.info>.
4. Prometheus [Електронний ресурс]. URL: <https://prometheus.org.ua/>.

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРИСЛІВНИКА В 7 КЛАСІ

Студіювання системи вправ для вивчення прислівника української мови учнями 7 класу зумовлене потребою формування мовленнєвих навичок, адже прислівник – вагома частина мови, що вказує на ознаки дії або інших ознак. Школярі активно засвоюють граматичні категорії в цьому віці, і правильне використання прислівників є важливим для розвитку мовленнєвої компетентності. Застосування системи вправ зміцнює не лише теоретичні знання про прислівник, але й навички творчого мислення та критичного аналізу.

Прислівник відіграє значну роль у розвитку в учнів здатності точно описувати ситуації та висловлювати свої думки. Однак деякі аспекти цієї частини мови, такі як написання, правила вживання та невідмінюваність, можуть бути складними для школярів. Тому важливо створювати систему вправ, що допоможе дітям засвоїти матеріал у зрозумілій та цікавій формі.

Вагоме значення у формуванні необхідних умінь і навичок має практичний складник навчання. У новітніх підручниках представлено різноманітні типи вправ, які сприяють інтеграції знань школярів і підвищенню їхньої зацікавленості [1; 2]. Завдання в обох підручниках поєднують граматичний аналіз із практичним використанням прислівників у мовленні.

Мета статті – запропонувати систему вправ для вивчення прислівника, яка допоможе учням 7 класу зрозуміти його граматичні особливості та практично застосовувати в мовленні.

Рекомендуємо різні типи вправ, що сприяють формуванню навичок роботи з прислівниками в індивідуальному та груповому форматах.

Завдання 1. Вставте пропущені прислівники або омонімічні сполучення слів.

1. Сьогодні... пройшла велика буря. (вранці, в ранці)
2. Деякі учні згадують... важливі дати, але не всі можуть це зробити. (на пам'ять, напам'ять)
3. Чай можна заварити... (по-новому, по новому)
4. Необхідно внести корективи... до проєкту. (в перше, вперше)
5. Проводити дослідження краще... (вдвох, в двох)
6. Вірш варто вивчити... (на пам'ять, напам'ять)

Завдання 2. Розставте прислівники за ступенем поступового збільшення ознаки дії. Складіть із ними речення.

1. Радісно – ще радісніше – найрадісніше.
2. Просто – простіше – найпростіше.
3. Гучно – ще гучніше – найбільш гучно.
4. Холодно – холодніше – найхолодніше.
5. Швидко – швидше – найбільш швидко.
6. Гарно – гарніше – найгарніше.

Завдання 3. Знайдіть у кожному реченні прислівник. Прочитайте речення вголос, замінюючи прислівники синонімами.

1. Діти грають весело на майданчику. 2. Пташки співають ясно в ранковому сонці. 3. Вітер сильно гуде в деревах. 4. Вона тихо читає книгу в бібліотеці. 5. Місяць яскраво світить у темряві.

Отже, вивчення прислівника на уроках української мови в 7 класі повинно передбачати виконання інтерактивних завдань, щоб зацікавити дітей і допомогти їм якісно засвоїти програмовий матеріал. Використання різних видів роботи, зокрема творчі, індивідуальні та групові завдання, дозволяє впроваджувати нові підходи до навчання й забезпечує глибоке розуміння специфіки українських прислівників.

Література

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова : підруч. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2024. 272 с.
2. Онатій А. В., Ткачук Т. П. Українська мова : підруч. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Літера ЛТД, 2024. 257 с.

УДК 811.161.2'367.625:372.881:373.5:371.3(043.2)

Шут Анна

/ м. Київ /

«ТРЕНОС» МЕЛЕТІЯ СМОТРИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ РАНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО

Мелетій Смотрицький є одним із найбільш яскравих представників «ранньомодерної історії Східної Європи (талановитий письменник, вчений-філолог, ерудит, людина всебічної європейської освіти, резонансний церковний діяч) – викликала неослабне зацікавлення в гуманітаристиці» [4]. Зазначимо, що особі М. Смотрицького «присвячено чимало наукових праць, загальних і конкретних досліджень, які охоплювали велике коло проблем від творчої спадщини до особливостей біографії та діяльності» [4].

Мелетій Смотрицький є одним із яскравих представників полемічної літератури. Окреслюючи витоки й активізацію полемічної літератури, слід говорити про роль братств та друкарень у культурному розвитку держави. Перш за все, це стосується Львівського, Брестського, Луцького, Литовського та Богоявленського братств.

Частина письменників-полемістів пов'язана життям і діяльністю саме з Острозькою академією (заснована 1576 р. князем Костянтином Острозьким). У цій академії працювали Герасим Смотрицький, Мелетій Смотрицький, Клирик Острозький [3, с. 98].

Мелетій Смотрицький (прибл. 1577–1633) – син Герасима Смотрицького. Освіту отримав спочатку в Острозькій академії, а згодом – в університетах Європи (Віленській єзуїтській академії, Лейпцизькому, Нюрнберзькому, Віттенберзькому та Бреславському університетах).

Діяльність Мелетія Смотрицького була доволі різноманітною. Він працював учителем у князів Соломирецьких (під Мінськом), був членом Віленського православного братства, викладав у Київській братській школі, зробив визначну духовну кар'єру: єпископ, архієпископ, архімандрит Братського Святодухівського монастиря, отримав анафему від уніатського митрополита В. Рутського і боровся проти унії, згодом прилучився до унії.

У 1618 році було здійснене видання «Граматики Словенскія правильное синтагма», що є перлиною давнього мовознавства (В. Німчук). До літературної спадщини Мелетія Смотрицького належить «Тренос» (1610 р.), «Лямент на жалісну смерть Леонтія Карповича» (1620 р.).

«Тренос, або плач єдиної вселенської апостольської східної церкви» написаний польською мовою і підписаний Теофілом Ортологом, що був псевдонімом Мелетія Смотрицького. Цей твір став відповіддю на Віленські події 1609 р., коли уніати вигнали з православного монастиря тих ченців, які не погодилися стати греко-католиками. Художня майстерність письменника виявилась у творенні образної системи. Спостерігаємо акцент на використанні народних плачів – голосінь, персоніфікацію, майстерно змальований у фольклорному стилі образ Матері-Церкви. Окрім того освіченість і глибокі знання Мелетія Смотрицького виявилися у використанні у «Треносі» 150 творів світової літератури.

Пишучи про жанрову природу «Треносу» Мелетія Смотрицького, Сергій Бабиш характеризує ламентацию творчості письменника як одну з форм вираження емоційного пафосу і передачі трагічної візії світу автора. Понад те, науковець зазначив, що звертаючись до поетики ляментацийних сюжетів, Смотрицький «узаasadнює напрям долоричної літератури в українському письменстві» [1, с. 82]. Підтверджується ця теза і

думкою Івана Франка про те, християнська традиція догматично розвинула мотив плачу, апологетизуючи «сльози» як «прикмету праведності» [6, с. 109].

У творі православна Мати-церква плаче за своїми невдячними дітьми. Це єпископи-відступники, які її, немічну, покинули: «Діток народила і зростила, а вони зреклися мене, стали мені посміховиськом і глумом... Сини і дочки мої, котрих зродила і зростила, зоставивши мене, пішли за тою, котра ними не боліла, аби з набутком із дорідності її носитись» [5, с. 68]. У цьому полемічному творі дорікає і розвінчує Мелетій Смотрицький як православних, що піддалися на агітацію уніатів, так і власне самих уніатів.

У «Треносі» подано і список українських та білоруських світських магнатів, які зрадили рідній вірі. В образі лихої мачухи постає у творі католицька церква на чолі з Папою Римським. Тут Мелетій Смотрицький досить влучно використовує протестанську західноєвропейську літературу.

«Треносом» Смотрицького зачитувалися у православному середовищі і засудили в католицькому та уніатському. Зокрема, з «великою заразою» порівнював «Тренос» Петро Скарга (1610 р.) та перший біограф Мелетія Смотрицького Якуб Суша у праці «Саул і Павло» (1666 р.).

Зауважимо, що в творчість Мелетія Смотрицького вписується в річище полемічної літератури, в якій відбилася естетика раннього українського бароко. У вітчизняному письменстві полемічна проза є явищем яскравим, однак дещо конфесійно заангажованим і неоднозначним, а з огляду на ідеологічну наповненість стала предметом вивчення істориків, богословів, релігієзнавців тощо. У літературному аспекті вона є явищем давньоукраїнської публіцистики і становить передусім жанрово-стильовий інтерес. Зосередившись на питаннях та суперечностях релігійного життя України на межі XV–XVI ст., саме полемічна література відкрила для тогочасних авторів досить широкі можливості художнього пошуку, вдосконалення стилю, різноманітного використання художніх засобів.

У другій половині XVI ст. виникнення полемічної літератури зумовили певні історичні обставини, зокрема утворення Речі Посполитої, яка прагнула встановити

контроль над українськими землями. Україна ж, потрапивши в економічну та соціально-політичну залежність від Речі Посполитої, прагнула позбутися польської експансії.

Кінець XVI–початок XVII ст. позначений зверненням письменників до естетики бароко, представниками якого були Герасим Смотрицький, Мелетій Смотрицький, Іван Вишенський, Касіян Сакович, Захарія Копистенський та ін.. У стильовому вимірі твори полемічної літератури є зразком саме раннього українського бароко. Популярними були такі жанри, як трактат, послання, монолог-інвектива (звинувачення).

Термін бароко в українському літературознавстві з'явився у працях Д. Чижевського. Над вивченням бароко працювали сучасні дослідники В. Кречотень, Л. Ушкалов, А. Макаров, Вал. Шевчук та ін.

Бароко – літературний і загальномистецький напрям, що зародився в Італії та Іспанії в середині XVI століття, поширився на інші європейські країни, де існував упродовж XVI–XVIII ст.

Термін бароко був вперше використаний у XVIII столітті, причому не представниками напряму, а їхніми супротивниками – класицистами, які вбачали в мистецтві бароко цілком негативне явище. Із засудженням ставилися до бароко й у XX столітті, зокрема – в офіційному радянському літературознавстві. Нерідко взагалі відкидалася сама можливість існування цього напряму в українській і російській літературах. Петро Білоус слушно зауважує: «Бароко (італ. Вагоссо – дивний, химерний) – художній тип творчості в європейському мистецтві XVI–XVII ст., який характеризується динамізмом образів та композицій, зображенням контрастів, складною метафоричністю, алегоризмом, пишністю, барвистістю, риторичністю викладу, оздобленням, емблематичністю зображення» [2, с. 187].

Феномен української полемічної літератури характеризується обстоюванням правдивості певної віри, зверненням до розбіжностей між православ'ям і католицизмом, аргументами з історії, зверненням до історико-літературних питань; пафосом Христового апостола, який опинився серед поганського люду;

покладанням на традицію і нехтуванням нового у православних полемістів (Христовор Філалет, Петро Могила, Іван Вишенський).

Національно-визвольний пафос полемічної літератури з її повагою до народного життя сприяв утвердженню позицій живої народної мови в літературі, якою була написана більшість творів українських полемістів.

Література

1. Бабич Сергій. Творчість Мелетія Смотрицького у контексті раннього українського бароко. *Львівська медієвістика*. Вип. 2. Львів: Свічадо, 2008. 180 с

2. Білоус П.В. Історія української літератури XI–XVIII ст.: навч. посіб. К.: ВЦ Академія, 2009. 280 с.

3. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. К., 1994. 288 с.

4. Сенета Марія. Життєвий і творчий шлях Мелетія Смотрицького в огляді сучасної історіографії. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Seneta_Mariia/Zhyttievyi_i_tvorchyi_shliakh_Meletii_a_Smotrytskoho_v_ohliadi_suchasnoi_istoriohrafii.pdf?PHPSESSID=2gsf9l691s3gq8m1db0cj5uqv7 (дата звернення: 10.10.2024).

5. Українська література XVII ст. Хрестоматія. К.: Наук. думка, 1987.

6. Франко І. Історія української літератури. Часть перша : від початків українського письменства до Івана Котляревського. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Літературно-критичні праці. К.: Наук. думка, 1983. Т. 40. С. 7–370.

СЕКЦІЯ 10. МОВА ЯК ЗБРОЯ НАРОДУ В БОРОТЬБІ ЗА ПЕРЕМОГУ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

УДК 321.64(100):324.2:316.77(043.2)

Gentile Michael,

Кудлай В'ячеслав

/ Oslo, Norway; Kyiv, Ukraine /

ПОПУЛІСТСЬКИЙ АВТОРИТАРИЗМ І МЕЖІ (НЕ)ПРАВДИ

Останні десятиліття спостерігається так званий «відкат демократії», коли авторитарні тенденції набувають поширення в різних куточках світу. Хоча це явище не варто перебільшувати в глобальному масштабі, проте ми бачимо приклади «демократичного відступу» і «автократизації» у Росії (Владімір Путін), на Філіппінах (Родріго Дутерте, а нині Бонгбонг Маркос), у США (Дональд Трамп), Угорщині (Віктор Орбан), Польщі (партія «Право і справедливість»), Грузії (Іраклі Кобахідзе) тощо. Коли популістські лідери здобувають владу, вони часто помірковано діють доти, доки не відчують зменшення зовнішніх обмежень. Потім вони зазвичай підривають демократичні інституції, щоб утриматися при владі.

Авторитарні режими тепер зазвичай не виникають унаслідок класичних переворотів: вибори формально відбуваються за конституційними процедурами, але поступово «нахиляють» політичне поле на свою користь.

Прикладами повільної автократизації є Росія, Білорусь, Угорщина, а також сумнівні «напівдемократичні» сценарії в Польщі, Сербії, Словаччині.

Попит на популістський авторитаризм не виникає з порожнечі: лідерів на кшталт Трампа чи Мелоні обирає певна частина суспільства. Зазвичай вони мають менший успіх у великих містах із високоосвіченим населенням (порівняльні приклади: Москва проти «глибинки» в Росії, Будапешт проти решти Угорщини, Париж проти регіонів у Франції). Чотири спільні риси географічної бази популістів:

1. Сільські території та малі населені пункти.
2. Старопромислові регіони з високим безробіттям і соціальними проблемами.
3. Загальна недовіра до політиків, що особливо поширена у країнах із корумпованим політичним класом (Італія, Україна).
4. Нестабільні демократичні системи, де популістам легше узурпувати владу (Угорщина, Сербія, Болгарія).

Пояснити привабливість такого типу лідерів допомагають три основні гіпотези [1]:

- Економічна скрута (деіндустріалізація, посилення нерівності).
- Культурна розгубленість (люди почуваються «чужими» у все більш мультикультурному середовищі).
- Демографічно зумовлений «культурний відкат» (старші покоління не приймають «постматеріалістичних» цінностей 1960–1970-х років і реагують авторитарним популізмом).

Однак залишається питання: чому це масштабно «вибухнуло» саме за останні 5-10 років, а не під час попередніх криз (наприклад, 2008 року)? Відповідь частково лежить у «кризі інформаційної гігієни» та стрімкому поширенні дезінформації та теорій змови.

За останні роки різко змінився ландшафт політичної комунікації: соціальні мережі (зокрема X (Twitter), YouTube) руйнують колишню відносну єдність

суспільного дискурсу. На думку Енн Епплбаум [2], ми втрачаємо загальнонаціональну «згоду про факти», входимо в епістемічну кризу, де алгоритми соцмереж підживлюють емоції та забобони. Це призводить до поляризації, коли прості, емоційні й популістські меседжі легко витісняють складні логічні аналізи.

Особливо помітно, як ці технології поширюють брехню про вакцини, «чипування» людей чи «масові вбивства» під виглядом щеплень. Під час пандемії COVID-19 Україна стала одним із прикладів, де відсутність «інформаційної гігієни» спричинила низький рівень вакцинації, а РФ сприяла поширенню хибних новин і теорій змови через підконтрольні ЗМІ.

Міжвоєнні тоталітаризми (фашистська Італія, нацистська Німеччина, більшовицький СРСР) будувалися на «релігійному» шануванні лідера (вождя, дуче, фюрера) та ідеології, що мала відтінок політичної релігії (див. Gentile 2007) [3]. Ці режими спиралися на Велику Брехню (Arendt 2017/1951) [4] й конспірологію (наприклад, «Протоколи сіонських мудреців»). Усе це слугувало виправданням репресій і монополії на владу.

Сучасний популізм не тотожний фашизмові: популісти апелюють до «волі народу» й нерідко виступають за пряму демократію (референдуми тощо). Проте авторитарний популізм легко може поступово звести нанівець демократію через:

1. Підпорядкування інститутів.
2. Знищення чи поглинання незалежних ЗМІ.
3. Політизацію судів.
4. Розпалювання ворожнечі (пошук «внутрішніх» і «зовнішніх» ворогів).
5. Формування культу особи.
6. Переслідування опонентів.
7. Імітацію демократії для «узаконення» режиму.
8. Унеможливлення мирного транзиту влади.

Це пов'язано з кризою «посередників» у політиці (традиційні партії, експерти, журналістика). Популізм продукує «політику обурення», підсилювану соцмережами, коли гнів чи страх стають мотиваційною силою, а фактчекінг – другорядним.

Дезінформація має «навмисний» характер: вона свідомо поширюється задля введення людей в оману. На відміну від неї, мізінформація (misinformation або хибна інформація) може розповсюджуватися людьми без злого умислу (наприклад, літня тітка, яка щиро вірить у «чипування» вакцинами). Теорії змови – це переконання, що існує глобальна чи локальна змова (Cassam 2019) [5]. Хоча справжні змови трапляються, більшість масштабних конспірологічних уявлень («світовий уряд», «таємні лабораторії США» тощо) не мають раціональної основи.

Держава чи групи на кшталт російської «фабрики тролів» (Internet Research Agency) використовують дезінформацію і конспірологію як політичну зброю для поляризації суспільства, підриву довіри до медіа та руйнування єдності. Приклади: історія зі збитим «Малайзійським боїнгом» (MH17), «українські біолабораторії», «змови Сороса» в Угорщині та інших країнах, «закулісне правління» США тощо.

У російському інформаційному просторі популярна ідея «колективного Заходу», який «завжди прагне знищити Росію». Коли в країні знижуються стандарти життя, лідер відвертає незадоволення, шукаючи зовнішніх ворогів. Конспірологія стає «доказом», що лише «сильна рука» (наприклад, Владімір Путін) може врятувати від глобальних змов. Усіх незгодних – «агентів Заходу» – можна репресувати.

Теорії змови взаємно посилюються: антисемітські стереотипи, культ «світових лялькарів» (Сорос, Білл Гейтс), «які керують урядами» тощо. У країнах Центрально-Східної Європи широко тиражувалися сюжети про «зовнішнє управління»: буцім Україною, Білоруссю чи Угорщиною керують «зовні». В Україні ці меседжі активно «розкручували» проросійські канали, поки їх не

закрили. У Маріуполі (до окупації) було проведено опитування (Gentile & Kragh 2022) [6], яке виявило глибоке проникнення конспірології: значна частина населення або вірила, або принаймні не спростовувала твердження про «американські біолабораторії» чи «вину України за обстріл Маріуполя у 2015 році».

При цьому люди з вищою освітою теж можуть ставати «вільними дослідниками» в інтернеті, підживлюючи власні упередження (confirmation bias, intentionality bias, proportionality bias – див. Cassam 2019) [5]. Так формується ґрунт для поляризації суспільства та маніпулювання масовою свідомістю.

Отже, популістські авторитарні рухи посилюються під впливом економічних та культурних обставин, але вирішальним каталізатором є інформаційний хаос: соцмережі й новітні технології спотворюють суспільний дискурс, руйнують «спільне підґрунтя фактів». Дезінформація породжує зневіру й сумніви у надійних версіях подій. Теорії змови приваблюють «простотою» пояснень і стимулюють авторитарні заклики («лише сильний лідер» може порятувати). Поляризація суспільства та «політика обурення» грають на руку популістам, які обіцяють «швидкі рішення». Наслідком стає повзуча автократизація і розмивання істини. Головна небезпека в тому, що демократичний устрій може поступово деградувати, коли правлячі кола консервують власну владу, використовуючи пропаганду, конспірологію і політичні репресії.

References

1. Norris, P. and R. Inglehart (2019). *Cultural Backlash* (Cambridge: Cambridge University Press). URL: <https://doi.org/10.1017/9781108595841>.
2. Applebaum, A. (2020). *Twilight of Democracy* (New York: Doubleday). URL: <https://www.amazon.com/Twilight-Democracy-Seductive-Lure-Authoritarianism/dp/0385545800>.

3. Gentile, E. (2007). *Le Religioni della Politica* (Bari: Ed. Laterza). URL: <https://www.laterza.it/scheda-libro/?isbn=9788842074557>.
4. Arendt, H. (2017 [1951]), *The Origins of Totalitarianism* (London: Penguin). URL: https://www.google.com.ua/books/edition/The_Origins_of_Totalitarianism/zGE8DgAAQBAJ.
5. Cassam, Q. (2019). *Conspiracy Theories* (Cambridge: Polity Press). URL: <https://www.amazon.co.uk/Conspiracy-Theories-THINK-Quassim-Cassam/dp/1509535837>.
6. Gentile, M. and M. Kragh (2022), The 2020 Belarusian presidential election and conspiracy theories in the Russo-Ukrainian conflict, *International Affairs* 98 (3): 973–994. URL: <https://doi.org/10.1093/ia/iiac053>.

TRANSFORMACJA POJĘCIA „EMIGRANT” WE WSPÓŁCZESNYM DISKURSIE SPOŁECZNO-KULTUROWYM: DOŚWIADCZENIE UKRAIŃSKIE

W ostatnich dekadach pojęcie „emigrant” uległo znaczącej transformacji, co stało się szczególnie widoczne w kontekście fali migracyjnej z Ukrainy. Współczesne realia społeczno-kulturowe sprawiły, że termin ten nie ogranicza się do klasycznych definicji związanych ze zmianą miejsca zamieszkania; coraz częściej dotyczy zjawiska mobilności spowodowanej rozwojem technologii, zmianami politycznymi czy kwestiami ekonomicznymi.

Dawniej „emigrant” kojarzył się głównie z osobą wyjeżdżającą na stałe, często z powodu trudnej sytuacji politycznej lub ekonomicznej. Dziś granica pomiędzy emigracją a krótkoterminową mobilnością zarobkową staje się coraz bardziej płynna. Badacze podkreślają, że w dobie globalizacji pojęcie to wymaga rewizji i poszerzenia o kontekst transnarodowy (Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja>).

Sytuacja Ukrainy w ostatnich latach znacząco wpłynęła na skalę zjawiska emigracji. Konflikt na wschodzie kraju, poszukiwanie stabilizacji gospodarczej i lepszego poziomu życia są głównymi czynnikami, które popychają Ukraińców do wyjazdu. Powstaje więc pytanie, w jaki sposób społeczeństwo przyjmujące postrzega takiego migranta, i jak on sam postrzega swoją emigrację w nowym otoczeniu.

Ogromne znaczenie w kształtowaniu się współczesnego pojęcia emigranta mają media społecznościowe. Facebook, Instagram czy Telegram pozwalają na utrzymywanie bliskich relacji z krajem pochodzenia. Nowoczesna diaspora nie traci więzi kulturowych i tożsamości narodowej w takim stopniu jak dawniej, co zwiększa płynność granic między emigracją a obywatelstwem transnarodowym.

W polskim i europejskim dyskursie prawnym coraz częściej zacierają się granice między definicją emigranta a uchodźcy. Proces ten jest widoczny szczególnie w kontekście konfliktów zbrojnych i kryzysów humanitarnych. Ukraińscy migranci, przybywający do Polski, nierzadko łączą w swojej tożsamości elementy obu tych pojęć (UNHCR, <https://www.unhcr.org/pl/>).

Istotnym wyzwaniem pozostaje adaptacja kulturowa. Współczesny emigrant z Ukrainy często musi szybko dostosować się do nowych warunków pracy i nauki, przy jednoczesnym utrzymaniu relacji z krajem pochodzenia. Tożsamość kulturowa ulega procesom hybrydyzacji. Dochodzi do mieszania się kodów językowych, wzorców kulturowych i tradycji (Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/>).

Wiele dyskusji na temat emigrantów skupia się wokół zagadnień ekonomicznych. Polski rynek pracy absorbuje znaczącą liczbę migrantów zarobkowych z Ukrainy, co wpływa na dynamikę demograficzną i wzrost gospodarczy. Równocześnie stawia to wyzwania dla polityki społecznej: konieczne jest wypracowanie mechanizmów prawnych wspierających proces integracji i ochronę praw pracownika (Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>).

Sposób, w jaki media przedstawiają emigrantów z Ukrainy, ma niebagatelny wpływ na postawy polskiego społeczeństwa. Z jednej strony obserwujemy przykłady solidarności i otwartości, z drugiej – stereotypy i ksenofobię. W badaniach jakościowych wskazuje się, że kontakt osobisty i bezpośrednia współpraca w ramach środowiska akademickiego czy pracy minimalizują negatywne uprzedzenia.

Współczesny emigrant z Ukrainy często nie jest osobą wyjeżdżającą samotnie. Migracje rodzinne stają się coraz częstsze. Pojawiają się nowe formy relacji, np. małżeństwa transnarodowe, w których jedna strona jest Polakiem/Polką, a druga Ukraińcem/Ukraińką. To tworzy nowy model wspólnego życia, bogatego w dwie kultury i dwa języki (Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina>).

Uniwersytety w Polsce, w tym także Uniwersytet Jagielloński, stają się przestrzenią analizy i tworzenia nowego dyskursu o emigracji. Projekty naukowe,

które monitorują sytuację ukraińskich migrantów, pozwalają na gromadzenie danych empirycznych oraz wypracowanie rekomendacji dla polityki migracyjnej.

Coraz częściej emigranci z Ukrainy wyrażają swoją tożsamość za pomocą sztuki i inicjatyw kulturalnych. Organizowane są festiwale, wystawy czy koncerty mające na celu przybliżenie polskiemu społeczeństwu ukraińskiej kultury. Ta aktywność wzmacnia proces integracji i buduje mosty międzykulturowe (Fundacja Ocalenie, <https://ocalenie.org.pl/>).

Globalizacja i rozwój transportu sprawiły, że emigracja przestała być zjawiskiem jednorazowym. Emigranci często kursują pomiędzy Polską a Ukrainą, prowadząc życie w dwóch krajach jednocześnie. Ten model nazywany jest tożsamością transnarodową, która redefiniuje istotę przynależności społeczno-kulturowej.

Okres pandemii znacząco wpłynął na mobilność migrantów. Ograniczenia sanitarne i utrudnienia w przemieszczaniu się zmieniły definicje i dynamikę zjawiska emigracji. Tymczasowe powroty do Ukrainy lub przedłużone pobyty w Polsce zmodyfikowały status prawny i plany wielu osób.

Polskie instytucje rządowe i samorządowe wdrażają programy integracyjne, które mają na celu przyciągnięcie i zakorzenienie migrantów w społeczeństwie. Zmiana znaczenia terminu „emigrant” widoczna jest m.in. w sferze prawnej, w której powstają nowe regulacje ułatwiające dostęp do rynku pracy czy uznawanie kwalifikacji zawodowych (Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/>).

Transformacja pojęcia „emigrant” w kontekście ukraińskiego doświadczenia odzwierciedla szerszy trend globalnej mobilności i zmieniających się uwarunkowań społeczno-kulturowych. Dzisiejszy emigrant to często osoba funkcjonująca na styku dwóch światów: fizycznie obecna w kraju przyjmującym, a jednocześnie wciąż mocno zakorzeniona w ojczyźnie. Zjawisko to wymaga dalszych interdyscyplinarnych badań i wypracowania nowych narzędzi politycznych, by skutecznie odpowiadać na pojawiające się wyzwania i wzmacniać potencjał transnarodowych więzi w naszej coraz bardziej zglobalizowanej rzeczywistości.

Literatura

1. Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://www.gov.pl/web/dyplomacja>
2. BBC News Ukrainian [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://www.bbc.com/ukrainian>
3. UNHCR [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://www.unhcr.org/pl/>
4. Główny Urząd Statystyczny [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://stat.gov.pl/>
5. Eurostat [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://ec.europa.eu/eurostat>
6. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://www.gov.pl/web/rodzina>
7. Fundacja Ocalenie [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://ocalenie.org.pl/>
8. Sejm RP [Elektroniczny zasób]. – Tryb dostępu : <https://www.sejm.gov.pl/>.

УДК 004.056:37(477.81)(043.2)

Протопопов Валентин,

Бірюков Володимир

/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ДЛЯ ВІДБИТТЯ СУЧАСНИХ КІБЕРЗАГРОЗ

У світі стрімкої цифровізації молодь стає як рушійною силою, так і основною мішенню для кіберзлочинців і дезінформаційних кампаній. Не випадково гібридна війна охоплює мережеві платформи, де мова і дані часто використовуються як зброя. Усвідомлення цієї ситуації лягло в основу

численних освітніх ініціатив, зокрема в рамках роботи КЗПО «Київська Мала академія наук учнівської молоді», що прагне системно готувати учнівську молодь до відбиття сучасних кіберзагроз.

Школярі та студенти – найактивніші користувачі соціальних мереж і смартфон-додатків. Саме вони можуть стати як жертвами фейкової інформації, так і потужним ресурсом її викриття. Відповідно, одним із пріоритетів КЗПО «Київська МАН» є формування міцної інформаційної компетентності підлітків, котрі в майбутньому стануть лідерами думок та рушіями освітніх перетворень.

Тактичні прийоми, на кшталт фішингу чи шкідливих посилань, постійно вдосконалюються. Нові технології – дїпфейки, deep learning-атаки – ускладнюють виявлення неавторизованих втручань. КЗПО «Київська Мала академія наук учнівської молоді» проводить профільні секції з інформаційної безпеки й соціальної інженерії, де здобувачі навчаються розпізнавати й ефективно протистояти таким загрозам.

Сьогодні інформаційна маніпуляція часто містить мовні спотворення та провокації. Використання української мови як основного інструмента подачі перевіреної інформації сприяє зміцненню цифрового простору. У КЗПО «Київська МАН» активно впроваджується підхід, за яким старшокласники мають опанувати основу лексико-семантичного аналізу контенту й розрізняти емоційні та маніпулятивні маркери в текстах.

Основний акцент програми з інформаційної безпеки для учнівської молоді полягає в інтеграції теорії й практики. Спеціалізовані секції, очолювані фахівцями з безпеки та оборони, поєднують: тематичні модулі з баз кібергігієни; авторські тренінги з розпізнавання фішингових атак; дебати та дискусії, що моделюють сценарії інформаційних диверсій. Такий підхід дає змогу завчасно формувати в підлітків навички інформаційного самозахисту.

Регулярні воркшопи, де учасники змоделюють роботу системи захисту чи імітують умовний «злам», посилюють розуміння типових сценаріїв атак. КЗПО «Київська МАН» на базі свого відділення безпеки та оборони організовує

лабораторні заняття з налаштування брандмауера, багатоетапної аутентифікації та методів захисту персональних пристроїв.

Здорова інформаційна екосистема передбачає усвідомлене ставлення до медіаконтенту. Окрім того, патріотичний підхід підкреслює важливість захисту рідної мови і контенту, створеного українською. У КЗПО «Київська МАН» цей напрямок виділений в окремий модуль, де учні дізнаються про основи критичного мислення та способи захисту інформаційного простору від дезінформації.

КЗПО «Київська МАН» не працює відокремлено; заклад активно налагоджує контакти з Міністерством освіти і науки України, Київською міською державною адміністрацією, закладами освіти та провідними ІТ-компаніями. Мета – впровадження спільних програм, щоб учнівська молодь мала змогу навчатися безпосередньо в фахівців галузі кібербезпеки, а також отримувати доступ до новітніх технологій.

Дистанційне навчання з кібербезпеки також поширене серед слухачів КЗПО «Київська МАН». Завдяки інтерактивним ресурсам і середовищам (Prometheus, Coursera) учні здобувають додаткові сертифікати та розширюють світогляд, обмінюючись результатами своїх проєктів у внутрішніх чатах і форумах. Це дає відчуття глобальної спільноти однодумців.

Організатори КЗПО «Київська МАН» наголошують на етиці цифрового спілкування. Якщо студент звикає дотримуватися принципів відкритості, перевірки фактів та поваги до приватності – він стає «цифровим громадянином» із високим рівнем інформаційної стійкості.

Окрім технічної складової, надзвичайно важливо ознайомлювати молодь з українським законодавством про інформаційну безпеку. У рамках семінарів КЗПО «Київська МАН» проводяться зустрічі із залученням фахівців з Верховної Ради України. Це дає учням цілісне уявлення про свою відповідальність у кіберпросторі та можливі наслідки протиправних дій.

Для підсилення набутих знань КЗПО «Київська МАН» організовує конкурси проєктів учнівського науково-дослідницького спрямування, де учні аналізують реальні кейси загроз безпеці. Кращі роботи впроваджуються як методичні рекомендації для закладів освіти міста Києва. Такий формат дозволяє не лише закріпити теоретичні знання, а й перевірити їх на практиці.

Однією з ключових ідей КЗПО «Київська МАН» є формування покоління «цифрових патріотів», які володіють мовою, культурою та сучасними технологіями. Такі учні вже зараз стають ініціаторами регіональних проєктів із кібербезпеки, розробляють додатки для протидії фейкам і долучаються до волонтерських акцій з інформаційної просвіти.

Структура відділення безпеки та оборони КЗПО «Київська МАН» поєднує знання з галузей ІТ, психології, лінгвістики та правознавства. Це дає змогу реалізувати комплексний підхід: учні розуміють не тільки технічні аспекти кібератак, а й соціальні наслідки, роль мовних стереотипів і питань інтелектуальної власності.

Підготовка молоді до відбиття сучасних кіберзагроз – стратегічний напрямок, де консолідується зусилля держави, ІТ-ринку та закладів позашкільної освіти. КЗПО «Київська Мала академія наук учнівської молоді» демонструє успішний приклад такої синергії: від методичних розробок до організації практичних кейсів, що робить майбутнє покоління кібергромадян справжніми захисниками інформаційного фронту. Ефективна взаємодія в усіх цих аспектах допоможе Україні зміцнити свій інформаційний суверенітет і виграти війну у глобальному цифровому просторі.

Література

1. Міністерство цифрової трансформації України [Електронний ресурс].
Режим доступу : <https://thedigital.gov.ua>
2. Кіберполіція України [Електронний ресурс]. Режим доступу :
<https://cyberpolice.gov.ua/>

3. Cisco Networking Academy [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.netacad.com/>
4. CERT-UA [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://cert.gov.ua/>
5. Інститут масової інформації [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://imi.org.ua/>

УДК 016:070(477):316.774:659.3(043.2)

Юр Ольга

/ м. Київ /

КОРОТКИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД УКРАЇНОМОВНОЇ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У БОРОТЬБІ З ПРОПАГАНДОЮ

В сучасній українській літературі вагоме місце належить документалістиці. Доктор філологічних наук, професор Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Полтава) Олександр Галич (1948–2023) у своїй статті «Термінологія сучасної документалістики» (2006) охарактеризував її, як літературу «що базується на реальних історичних документах та фактах і охоплює три найважливіших напрямки: мемуаристику, художню біографію та письменницьку публіцистику» [2, с. 47]. Початок російсько-української війни у 2014 році ознаменував собою новий виток розвитку сучасного тематичного спрямування україномовної документальної літератури. У засобах масової інформації, безпосередньо з місця подій, починають з'являтися статті і репортажі не лише українських, а й зарубіжних журналістів; перші книги, в яких висвітлювалися події в Криму та на Донбасі, зі свідченнями очевидців тих буремних подій, які охопили нашу країну; мемуари і офіційні біографії учасників бойових дій тощо. Саме тоді, вперше з часів здобуття незалежності, українська документалістика починає

використовуватися, як потужний засіб боротьби із російською «машиною пропаганди». Проте важливим її напрямом стало не лише висвітлення подій, що відбувалися на той час, а й першопричин, які до них призвели. В той період починають з'являтися видання, присвячені вивченню методів роботи російської пропаганди, аналітиці гібридних війн, особливо тих, які вела Росія після розпаду СРСР, розвінчанню міфу про «один народ», боротьбі за здобуття незалежності України та ін.

Серед великої кількості україномовної документальної літератури значне місце посідає книга «Як Україна втрачала Донбас» (2021). Співавторами цього видання стали донецький журналіст-розслідувач Денис Казанський (рік нар. 1984) та луганська журналістка, співзасновниця і головна редакторка газети «Восточный вариант» Марина Воротинцева. В офіційній анотації зазначено, що ця книга не про війну, і це дійсно так. Вона оповідає про події, які передували початку російсько-української війни на Донбасі в 2014 році, та висвітлює наступні питання: політичні еліти, які прийшли до влади в Донецькій та Луганській областях після розпаду Радянського Союзу, засоби і методи досягнення влади та її утримання, складне економічне становище населення, занепад і банкрутство промислових підприємств, які згодом опинялися в приватній власності, боротьбу за сфери впливу, «мовне питання» у цих регіонах, вплив російської пропаганди на місцевих мешканців, виникнення та фінансування проросійських рухів, і, головне, постійний шантаж сепаратизмом і федералізацією для отримання від української влади нових преференцій.

Окрім того, остання частина книги присвячена бурхливим подіям, які розгорнулися весною-літом 2014 року у східних регіонах нашої країни: від проросійських мітингів до утворення так званих «Донецької та Луганської народних республік». Автори наочно показали, як місцеві політичні лідери з маленької іскри сепаратизму більше 20 років розпалювали вогнище, яке підтримували за допомогою російської пропаганди, викрикуючи гасла на кшталт «братній російський народ», «досить годувати Україну», «утиск

російськомовного населення», «український націоналізм», «бандерівці» та ін. Проте вони серйозно прорахувалися, розпалене ними полум'я їх же й поглинуло.

Для розуміння шаблонності роботи російської пропаганди важливим є виданням «Лицар свободи» (2022), автором якої вважається перший Президент Чеченської Республіки Ічкерія Джохар Дудаєв (1944–1996). Загалом книга представляє собою унікальну добірку інтерв'ю Джохара Дудаєва для російських засобів масової інформації, на той час вони ще мали певну свободу слова, зарубіжних видань, промов з урочистих і політичних заходів ЧРІ (Чеченська Республіка Ічкерія), публічних виступів, уривків з розмов і розповідей та ін. Передмову до видання написала його дружина Алла Дудаєва (рік нар. 1947), вона також надала значну кількість світлин з родинного архіву. Завдяки зібраним текстам, можна прослідкувати, як відбувалося становлення Чеченської Республіки в період з 1991 до 1995 рр.: з якими складнощами довелося зіштовхнутися в середині країни, як впливали на молоду Республіку зовнішні фактори, а саме, РФ з її «машиною пропаганди», реакція світової спільноти на проголошення незалежності, допомога від дружніх країн, впровадження принципів демократії, боротьбу чеченського народу за свободу на чолі з її незламним лідером.

Аналізуючи це видання, можна провести багато паралелей між Першою чеченською війною (1994–1996) з сучасної війною в Україні. До прикладу, ворожа пропаганда називала ічкерійців «терористами», «екстремістами», «чеченськими бойовиками», а українців – «націоналістами», «фашистами» і «бандерівцями», так само, пропагандисти казали «6–8 тижнів, і з Чечнею буде покінчено», а українці чули про «Київ за 3 дні» тощо. Багатьом українцям відомий відеозапис, на якому Джохар Дудаєв попереджав про війну в нашій країні: «У Криму ще буде бійня. Україна ще зіткнеться з Росією. Буде непримиренна боротьба. Поки є рашизм, Росія ніколи не відмовиться від своїх амбіцій. Ось зараз під слов'янською маркою хочуть підім'яти, як і в минулі часи,

Україну та Білорусь. Тепер із Росією ніхто не хоче бути в союзі не лише військовому, але й економічному, політичному, торговому. Тому що добре вивчили уроки. Скільки ж можна? Росія в сутності своїй є рекетиром. Погрозами, танками, армадами вона вибиває гроші» [4, с. 143]. Проте це лише невеличкий фрагмент з великого інтерв'ю Президента ЧРІ «Людство має захистити себе від рашизму», яке він дав Владиславу Лістьєву (1956–1995) для програми «Взгляд» ще у 1995 році. В цій розмові висвітлюється багато аспектів тогочасної Чеченської війни, які є актуальними в українському сьогоденні.

Дж. Дудаєв був мудрою і видатною особистістю. Він один з тих небагатьох людей, який майже 30 років назад намагався попередити весь цивілізований світ, що собою представляє Росія та її ідеологія «рашизм». Своїми думками і словами він прагнув довести людству, що російський імперіалізм ґрунтується на крові мирних людей, на чій землі ступила нога російського солдата. Збірка його текстів ще раз доводить, що наративи, які просувають російські пропагандисти породжують лише злість та ненависть, знищуючи все навколо себе. Але в будь-який момент озлоблена маса росіян може повернутися проти «рупорів Кремля», і тоді вже вони стануть ворогами, а не якісь міфічні «бандерівці» чи «бойовики».

Вагомий внесок в українську документалістику періоду війни зробив волонтер Серж Марко (рік нар. 1983), видавши свою книгу «Хроніка гібридної війни» (2016), яка описує реальні події, що відбувалися в Криму та на Донбасі. В її основу були покладені матеріали, зібрані автором під час його волонтерської діяльності: свідчення українських військових, які були в зоні бойових дій, військовополонених, мирного населення прифронтових та окупованих територій, спогади волонтерів і медиків, а також велика кількість документів, карт, світлин тощо. Щоб домогтися максимальної правдивості та об'єктивності при висвітленні подій, С. Марко враховував всі зауваження, рекомендації, відгуки та уточнення військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардій, добровольчих батальйонів, а також волонтерів.

Книга розпочинається з опису та аналізу гібридних війн на території колишнього СРСР, які проводила Росія. Автор суттєво окреслив загальні принципи, історію, методи та спільні риси гібридних війн на території Молдови (Придністров'я), Грузії (Абхазія, Південна Осетія), України (Крим). Окрім того, він описав збройний конфлікт у Таджикистані (1992–1997), війну в Абхазії (1992–1993), Першу чеченську війну (1994–1996), а також перші спроби анексії Криму – конфлікт біля коси Тузла (2003) та висадку російських військових на мисі Опук (2007). Далі видання оповідає події на півострові Крим, які спочатку призвели до збройного протистояння української армії з сепаратистами на Донбасі, а згодом вже й до початку війни з Росією. Це був саме той момент, коли російські «відпускники» перестали «губитися», а в боях під Іловайськом (серпень 2014 року) в тил нашим військовим зайшла регулярна армія Російської Федерації. Окрім Іловайської трагедії автор описав ключові події початкового періоду війни: бої за Саур-Могили, збиття малайзійського «Boeing 777», оборону Луганського аеропорту, бої за Донецький аеропорт, оборону Мар'їнки, бойові дії біля Дебальцево, захоплення і звільнення Слов'янська та Маріуполя тощо.

Дуже важливим у цій роботі є те, що С. Марко надавав детальний та змістовний опис всього, що відбувалося як в українській армії, так і у ворожій – пересування військових, які бригади були на позиціях в тому чи іншому секторі, якою ціною утримувалися стратегічні позиції, як проходили наступи та оборона, хто віддавав накази, а також які зміни відбувалися на фронті.

На даний час українська документалістика є потужним інструментом в боротьбі за свободу і незалежність України. Вона покликана протистояти російській пропаганді, її наративам, розвінчувати фейки, протидіяти ІПСО (інформаційно-психологічна операція), проте головне її завдання – збирати, систематизувати та зберігати правдиву інформацію. Для цього українські журналісти, активісти і волонтери їздять у зону бойових дій, а також на деокуповані території, де постійно збирають свідчення цивільних і військових, матеріали (фото і відео фіксація) та інші докази для того, щоб донести правду до

всього цивілізованого світу про злочинні дії Російської Федерації проти українського народу.

Література

1. Варикаша М.М. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Випуск XXIII. Частина 3. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38201/03-Varykasha.pdf> (дата звернення 30.09.2024).

2. Галич О.А. Термінологія сучасної документалістики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. №26. С. 47-49. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/919/1/06goatsd.pdf> (дата звернення 30.09.2024).

3. Казанський Д., Воротинцева М. Як Україна втрачала Донбас. Київ: Книжкове видавництво Чорна гора, 2021. 336 с.

4. Лицар свободи / Джохар Дудаєв. Київ: Видавництво «Залізний тато», 2-ге видання, 2022. 220 с.

5. Марко С. Хроніка гібридної війни. Київ: Альтерпрес, 2016. 248 с.

УДК 81'27:316.74:32(477)(043.2)

Коноплицька Олена

/ м. Тернопіль /

МОВНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВЙНИ

До головних факторів успішного функціонування мов сьогодні належать:

- абсолютна кількість мовців (так званий комунікативний потенціал мови);
- відношення кількості носіїв мови до загальної кількості населення;
- мовна спадкоємність поколінь (демографічний потенціал мови);
- ставлення спільноти до власної мови;
- зміни в сферах використання мови;

- державна та інституційна підтримка мови, мовна політика, зокрема офіційний статус та використання мови в країні;
- тип і якість документації (писемних джерел і ресурсів мови, її графічної фіксації);
- відповідність мови новим сферам життєдіяльності соціуму та його інформаційному середовищу;
- наявність матеріалів для навчання мови та розвитку грамотності.

Очевидно, що оцінювання певної мови за вказаними параметрами може засвідчити її реальний та прогнозований стан, визначити демографічну, економічну, політичну та комунікативну потужність мови (а отже – етносу), окреслити роль мови в суспільстві, допомагає обґрунтувати заходи, необхідні для збереження мови, її розвитку чи відродження, тобто дає уявлення про мовну ситуацію.

Мовна політика виступає одним із тих дієвих заходів, що покликані запобігти руйнуванню мовної й культурної ідентичності, саме в її рамках юридична підтримка національної мови – це не тільки важливий, історично випробуваний державотворчий чинник, а й потужний інструмент культурного будівництва нації як окремої усвідомленої єдності з відповідною колективною ідентичністю.

Розрізняють жорстку мовну політику (так званий «римський стиль»; крайній її вияв – лінгвоцид, тобто нищення нації шляхом нищення мови нації) та ліберальну.

Принципи мовної політики зазвичай відображені в мовному законодавстві країни.

Важливо, що декларування принципів мовної політики в державі потребує також конкретних механізмів її реалізації (наприклад, для забезпечення повноцінного функціонування української мови в державному управлінні створюються можливості для оволодіння нею державними службовцями і кандидатами на державні посади (діє мережа курсів із

відповідним бюджетним забезпеченням, розробляються навчальні програми з української мови для державних службовців тощо).

Ефективне упровадження (імплементация) мовної політики потребує належного менеджменту та створення мовного режиму (відповідні політичні, культурні, функціональні, юридичні та бюджетні рішення). Створення відповідного органу для контролю за дотриманням норм мовного законодавства з чітко визначеними функціями – одне з таких управлінських рішень. Як показує світовий досвід, ці інституції успішно діють у багатьох країнах.

В умовах воєнного стану Україна зробила значний поступ назустріч державній мові, а динаміка і характер змін з 2022 року дозволяють говорити про запуск стрімкої «самоукраїнізації» суспільства.

«Стрімке зростання рівня суспільної підтримки державної мови, кардинальне збільшення її застосування як у публічних сферах, так і у приватному спілкуванні довели, що вона є потужним, націєствердним чинником єднання громадян, важливим фактором зміцнення української громадянської нації, здатної успішно протистояти агресору, долати важкі історичні виклики, здобувати перемоги на полях битв», - йдеться у звіті Уповноваженого із захисту державної мови [8].

Державна мова різко зміцнила свої позиції та відіграла значну роль в інформаційній війні: «Мова поширення новин стала важливим фактором довіри до джерела та їх змісту, засобом формування і захисту власного українського медіапростору, стійкого до впливу російської пропаганди та інформаційно-психологічних спецоперацій ворога».

Окрім огляду основних тенденцій розвитку української мови в умовах воєнного стану, у звіті представлений глибокий аналіз особливостей забезпечення функціонування державної мови на регіональному рівні та ситуації в окремих сферах публічного життя: в діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, судочинстві, освіті, науці, культурі, медіа,

охороні здоров'я, у сферах обслуговування споживачів, книговидання та книгорозповсюдження, реклами та інформації для загального ознайомлення.

Окремий розділ присвячено питанню лінгвоциду української мови на тимчасово окупованих територіях України.

«Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року засвідчило, що наміри знищення української нації - це довгострокова політика Кремля, яка передбачає не лише фізичне знищення українців, а й знищення української ідентичності, невід'ємною частиною якої є мова, - наголошується в документі. - Підставою для російської військової агресії та масових вбивств українців став т. зв. мовний чинник. Штучне гасло «захист російськомовних громадян України» використали для виправдання окупації частини територій України» [8].

Дії окупаційної влади на тимчасово окупованих територіях щодо мовного питання схожі незалежно від області, яка опинилась під контролем агресора. Масштаби витіснення державної мови залежать від тривалості окупації, під якою перебував населений пункт. Вилучення або витіснення української мови з ужитку відбувається одночасно з її заміщенням на російську.

Випадки, що свідчать про витіснення державної мови та планову асиміляційну політику окупантів, зафіксовані у таких сферах суспільного життя: публічна, культурна, освітня, медійна та сфера офіційного спілкування.

Росіяни здійснюють проти України і українців ретельно спланований лінгвоцид. Перше, у що цілиться ворог, крім об'єктів критичної інфраструктури, це об'єкти культурної, освітньої, мовної інфраструктури. Вивіски при в'їзді до населених пунктів, які тимчасово займають окупанти, одразу ж змінюються на російськомовні, відновлюються назви декомунізованих топонімів. В окупації знищується українська мова і література, спалюються бібліотеки, а україномовних громадян катують – особливо вчителів та священників.

«Відкрите російське вторгнення зробило громадян України радикальнішим, і це теж правильно. Правильно радикально обстоювати свої

права, життя, свободу та гідність. По-іншому захистити їх не вдасться, але важливо зберегти тверезу голову, щоби бажання перемогти та непримиренність до ворога не стали інструментом цього ворога для ослаблення та поневолення України», – зазначають журналісти [5].

Нав'язувана двомовність прийшла із радянських часів. На жаль, протягом тривалого часу українська в Україні не була першою. Українська мова в масовій свідомості була мовою села, непопулярною мовою. А мовою престижу, кар'єри, влади, успіху була російська. Це змінювалося поступово протягом періоду незалежності, але початок повномасштабної війни став точкою неповернення. Віра в ЗСУ і українське суспільство разом з внутрішніми переконаннями, які спираються на нашу історію, мову та культуру, стали стрижнями незламності, довкола яких обертається сила волі українців і шлях до перемоги.

Серед опитувань різних служб та агентств станом на 2024 рік фігурує цифра до 80% українців, які говорять українською в офіційно визначених сферах, визнають українською єдиною державною мовою і віддають їй перевагу.

Офіс Уповноваженого з захисту державної мови започаткував програму «Українська мова – це мова ЄС». Вона полягає у можливостях опанування української мови громадянами країн ЄС, які хочуть брати участь у відновленні об'єктів критичної інфраструктури, сприяти у відкритті українських шкіл за кордоном, реалізують культурні та бізнес-проекти, хочуть пізнавати Україну, а можливо, навіть планують в майбутньому переїхати сюди, змінивши громадянство. Програма «Українська мова – це мова ЄС» забезпечить вивчення мови, якісні переклади, юридичний супровід і загалом – зближення мовних політик України та європейських країн.

«Коли Україна стане членом ЄС, українська мова стане однією з мов Європейського Союзу. Наше завдання наближати українську мову до статусу мови європейського співтовариства. Інтерес до України, який забезпечив героїзм нашого війська, потрібно підтримувати і гарантувати доступність української мови для громадян інших країн ЄС» [6].

Таким чином, ефективна мовна політика є інструментом соціального та національного будівництва в сучасному світі, в умовах повномасштабної російської агресії, фактором конкурентоздатності держави у глобальному інформаційному просторі.

Література

1. Іванов І. Мова в контексті етнонаціонального розвитку України: теоретико-методологічні засади. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2008. Випуск 37. С. 62–73.

2. Кремінь Т. 200 днів опору: українська мова – сакральне поле перемоги України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3568684-200-dniv-oporu-ukrainska-mova-sakralne-pole-peremogi-ukraini.html>.

3. Кулик В. Державна політика та громадська думка щодо пам'яті й мови в Україні після Євромайдану. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2017. 5–6 (91–92). С. 200–212.

4. Масенко Л. Мова і політика. К. : Соняшник, 2004. 120 с.

5. «Мова – це зброя»: що можуть зробити українці в інфопросторі для наближення перемоги URL: <https://prm.ua/mova-tse-zbroia-shcho-mozhut-zrobyty-ukrainsi-v-infoprostor-i-dlia-nablyzhennia-peremohy/>.

6. Мова як зброя. URL: <https://www.sestry.eu/statti/mova-yak-zbroya-g-valtuvannya-i-katuvannya-za-ukrayinsku-pid-chas-viyni>.

7. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-VIII#Text>.

8. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2022 році. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/richnyi-publichnyi-zvit-za-2022-rik>.

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОВИ В ЖУРНАЛІСТИЦІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Дослідження етичних аспектів використання мови в журналістиці під час військових конфліктів є важливою темою, яка привертає увагу як українських, так і зарубіжних науковців. Ця галузь досліджень набуває особливої актуальності в контексті сучасних інформаційних війн та гібридних конфліктів.

Серед українських дослідників варто відзначити роботи Георгія Почепцова, який у своїй праці «Сучасні інформаційні війни» розглядає питання маніпуляції мовою в контексті висвітлення конфліктів та етичні дилеми, з якими стикаються журналісти [10].

Євген Магда у книзі «Гібридна війна: вижити і перемогти» аналізує роль медіа в сучасних конфліктах, підкреслюючи етичні виклики, з якими стикаються журналісти при висвітленні гібридної війни [6].

Наталія Гуменюк, українська журналістка з великим досвідом роботи в зонах конфлікту, у своїй книзі «Загублений острів: історії з окупованого Криму» демонструє практичні аспекти етичного використання мови при висвітленні чутливих геополітичних питань [7].

Зарубіжні дослідники, такі як Сюзан Л. Карузертс та Філіп Сейб, пропонують більш широку, глобальну перспективу на проблему етичної журналістики під час війни. Карузертс досліджує вплив медіа на формування міжнародної політики та громадської думки («The Media at War») [5].

Філіп Сейб зосереджується на етичних дилемах, з якими стикаються журналісти, що працюють у різних культурних контекстах («The Global Journalist: News and Conscience in a World of Conflict»). Джейк Лінч та Аннабель

МакГолдрік пропонують альтернативну концепцію «журналістики миру», яка передбачає використання мови для сприяння діалогу, порозумінню та мирному вирішенню конфліктів. Вони розробляють практичні рекомендації для журналістів щодо висвітлення конфліктів таким чином, щоб мінімізувати шкоду та сприяти примиренню. Ерік Ліхтблау та Джудіт Ласке досліджують роль етичних стандартів у журналістиці та їх вплив на формування громадської думки. Вони аналізують, як мова може бути використана для підсилення або підриву соціальної згуртованості.

Дослідження цих науковців підкреслюють складність етичних викликів, з якими стикаються журналісти при висвітленні військових конфліктів, зокрема щодо об'єктивності, захисту джерел, культурної чутливості та балансу між швидкістю та точністю подачі інформації. Вони також наголошують на важливості критичного осмислення використання мови в контексті інформаційних війн та пропаганди.

У світлі цих досліджень та з огляду на постійно змінюване середовище сучасних конфліктів, варто детальніше розглянути конкретні аспекти етичних викликів у журналістській практиці. Наступні пункти висвітлюють ключові проблеми та дилеми, з якими стикаються журналісти при висвітленні військових конфліктів. Кожен з цих аспектів ілюструє складність етичного балансування в сучасній військовій журналістиці та підкреслює необхідність постійного професійного та етичного осмислення журналістської діяльності в зонах конфлікту.

1. Вбудована журналістика під час військових конфліктів

У період війни в Іраку американські військові ініціювали новаторську програму, що передбачала інтеграцію журналістів у бойові підрозділи. Це означало, що медійники не просто висвітлювали події, а жили поруч із солдатами, супроводжували їх у походах, а також вели репортажі безпосередньо з поля бою. Такий безпрецедентний доступ до фронтових реалій

відкривав нові можливості для висвітлення подій, надаючи репортерам змогу з перших рук спостерігати за ходом військових дій.

Проте, разом із перевагами, цей формат породив низку етичних запитань. Критики висловлювали занепокоєння щодо можливих впливів на об'єктивність журналістів, адже тривале перебування пліч-о-пліч із солдатами могло б сприяти виникненню емоційних зв'язків, що зумовлювало ризик сприйняття військових через призму співчуття та лояльності.

Особливо гостро це питання постало під час кампанії бомбардувань Багдада, відомої як «шок і трепет», терміну, який широко використовували ЗМІ. Сам термін походить із військової доктрини, проте отримав критику за надмірно романтизоване зображення війни, що могло сприяти героїзації насильства [4].

Важливо відзначити, що в той час, як багато хто засуджував «вбудовану журналістику» через ризики суб'єктивності, її прихильники стверджували, що досвідчені журналісти здатні зберегти професійну дистанцію, навіть перебуваючи у тісному контакті з військовими. Вони вважали, що доступ до подій зсередини дозволяє краще розуміти та передавати справжню суть військових операцій. Ці дебати залишаються актуальними й досі, ставлячи перед журналістами важливі етичні виклики щодо висвітлення воєнних конфліктів.

2. Упередженість та вплив мови на висвітлення подій

Мова, якою користуються журналісти, несе в собі потужні інструменти впливу на громадську думку. Використання таких термінів, як «борці за свободу» чи «терористи», «супутні збитки» або «жертви серед цивільного населення», має різні конотації та може значно змінювати сприйняття подій.

Ізраїльсько-палестинський конфлікт є яскравим прикладом того, як термінологія може відображати упередженість. Деякі медіа називають Західний берег річки Йордан «окупованими територіями», в той час як інші використовують термін «спірні території». Подібний вибір слів, як «огорожа

безпеки» проти «стіни апартеїду», свідчить про різні політичні та ідеологічні позиції, які можуть бути навмисно або ненавмисно нав'язані аудиторії [1].

Це підкреслює важливість журналістської відповідальності за об'єктивне висвітлення подій. У той час як багато професійних репортерів намагаються дотримуватися нейтральності, навіть на перший погляд «нейтральна» мова може виявитися політично навантаженою. Вибір, здавалося б, неупереджених термінів часто також відображає певну позицію, що додає додаткових складнощів для журналістів, які прагнуть до об'єктивності.

3. Пропаганда, дезінформація та інформаційна війна

Військові конфлікти нерідко супроводжуються потужними пропагандистськими кампаніями та навмисною дезінформацією, спрямованими на маніпуляцію суспільною свідомістю. Журналісти, виконуючи свою роботу, мають постійно залишатися на сторожі, аби не стати зряддям у руках тих, хто намагається контролювати інформаційний простір [8].

Прикладом може слугувати російсько-грузинська війна 2008 року, яка супроводжувалась інтенсивною інформаційною війною. Спочатку повідомлялося про бомбардування Тбілісі російськими силами, однак ця інформація згодом виявилася помилковою. Такий випадок підкреслює необхідність ретельної перевірки даних та критичного осмислення джерел перед публікацією, особливо в умовах туману війни, коли реальні події важко відокремити від пропагандистських маніпуляцій [2].

4. Точність проти швидкості: виклики сучасної журналістики

У сучасному медійному просторі, де новини поширюються миттєво, на журналістів чиниться постійний тиск з метою оперативності подачі інформації. Проте етика журналістики вимагає пріоритету точності над швидкістю. Яскравим прикладом цього є помилкові повідомлення під час вибуху на Бостонському марафоні у 2013 році, коли низка відомих медіа, зокрема CNN, поспішила з новинами про арешт підозрюваного, що виявилось хибним [3].

Цей інцидент наголошує на ризиках, пов'язаних із поспіхом у висвітленні новин, особливо у випадках надзвичайних ситуацій, коли суспільство потребує достовірної та точної інформації. Він також демонструє, наскільки важливою є медіаграмотність у сучасному світі, де навіть найвідоміші медіа можуть помилятися, особливо під тиском швидких подій [11].

5. Захист джерел та етичні виклики у висвітленні конфліктів

Журналісти, працюючи в зонах конфлікту, також зіштовхуються з необхідністю захищати свої джерела, особливо коли йдеться про вразливі групи населення. Етична журналістика передбачає ретельне обдумування, яким чином публікація матеріалу може загрожувати життю та безпеці людей [12].

Також важливим є питання культурної чутливості та контексту, коли журналісти висвітлюють міжнародні конфлікти. Мова, яка є нейтральною для однієї культури, може бути глибоко образливою або неправильно зрозумілою для іншої. Це вимагає від журналістів не лише професійної об'єктивності, але й культурної компетентності, що допоможе уникнути спотворення фактів і забезпечити більш повне розуміння подій для міжнародної аудиторії [9].

Зрештою, сучасна журналістика стоїть перед складним викликом: як висвітлювати конфлікти об'єктивно та етично, зберігаючи баланс між точністю, культурною чутливістю та захистом інтересів суспільства. Приклади, наведені в роботі, ілюструють реальні виклики та наслідки вибору мови у висвітленні конфліктів, підкреслюючи необхідність постійних етичних роздумів і дискусій у журналістській спільноті, щоб підтримувати найвищі стандарти висвітлення подій у цих найскладніших обставинах.

Література

1. Deprez, A., & Raeymaeckers, K. (2010). Framing the Israeli-Palestinian conflict: A study of frames used by three Brussels newspapers. *European Journal of Communication*, 25(4), 298-319.

2. Goble, P. (2009). Defining victory and defeat: The information war between Russia and Georgia. In S. E. Cornell & S. F. Starr (Eds.), *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia* (pp. 181-195). M.E. Sharpe.
3. Hermida, A. (2015). Nothing but the truth: Redrafting the journalistic boundary of verification. In *Boundaries of Journalism* (pp. 37-50). Routledge.
4. Kellner, D. (2004). Spectacle and media propaganda in the war on Iraq: A critique of U.S. broadcasting networks. In Y. R. Kamalipour & N. Snow (Eds.), *War, media, and propaganda: A global perspective* (pp. 69-78). Rowman & Littlefield.
5. *The Media at War: Communication and Conflict in the Twentieth Century*. 2nd Edition. Susan Carruthers. Palgrave. February 2011.
6. Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 302 с.
7. Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму : Наталя Гуменюк. Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. 312 с.
8. Карпенко М. П. Суть поняття «маніпуляція», її характеристика та методи нейтралізації. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2015. №45. с. 26-34.
9. Ворооah, V. Prejudice: Xenophobia, Homophobia, and Patriarchy in the World. 2021. URL: https://mpa.ub.uni-muenchen.de/113065/1/MPRA_paper_113065.pdf.
10. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ, 2015. 496 с.
11. Різун В. В. Теорія масової комунікації: підручник для студентів галузі 0303 «Журналістика та інформація». Київ, 2008. 240 с.
12. Як висвітлювати конфліктно вразливі групи населення. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/advice/yak-visvitlyuvati-konfliktnovrazlivi-grupi-naselennya-infografika-i2375>.

ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВЖИВАННЯ

Фемінітиви як лінгвістичне явище відображають зміни у суспільстві щодо гендерної рівності та прав жінок. Історично в українській мові фемінітиви існували давно, однак через радянську політику вживання таких форм значно зменшилось. Лише з кінця ХХ століття почалося їх відновлення та активізація. Активне впровадження фемінітивів в українську мову відповідає сучасним тенденціям у світовій лінгвістиці та соціумі й виступає важливим маркером публічної та професійної комунікації. Це стосується не тільки офіційної мови, але й повсякденного спілкування, що відображає готовність суспільства до зміни гендерних стереотипів.

Мета дослідження – визначити особливості вживання фемінітивів у вітчизняному мовному просторі.

Питанням розвитку і вживання фемінітивів присвячені праці багатьох українських лінгвістів, серед яких К. Городенська, М. Навальна, М. Брус, О. Тараненко, А. Архангельська та інші. Увагу дослідників привертають кількісне оновлення та якісний словниковий склад фемінітивів, лексико-семантичні, структурно-словотвірні та функціонально-стилістичні їх ознаки тощо. Активне входження фемінітивів в мовний простір сприяє необхідності подальшого їх вивчення.

Фемінітиви – це термінологічне поняття, яке потрактовується як «слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду»: письменник – письменниця, лікар – лікарка тощо [1, с. 255].

Сучасна мовознавиця М. Навальна визначає дві умовні групи фемінітивів в українському мовному просторі: до першої вона відносить усталені нині й затверджені мовною практикою означені одиниці, які «збереглися з часу праслов'янської єдності та давньоукраїнського й староукраїнського періодів»; до другої – «новітні номінації, виникнення яких пов'язано з низкою зовнішніх чинників, серед яких поява нових професій, активна позиція жінок в українському суспільстві, розширення сфери їхньої професійної діяльності, перебування на керівних посадах, які раніше зазвичай були пріоритетом тільки для чоловіків» [2, с. 56].

Аналіз фемінітивного мовного простору засвідчує його широке використання у сфері наукового та публіцистичного стилів, а саме в освіті, науці, політиці, медіа та ін. Особливо активно означені одиниці використовуються у сфері ЗМІ. В останні роки помітне поширення фемінітивів у розмовному й художньому стилях. Це пояснюється їхніми функційними особливостями та особливостями мовних засобів. Іноді в розмовному мовленні фемінітиви можуть отримувати стилістичне маркування: сторожиха, ткачиха.

В останні десятиліття відбувається активне розширення сфери використання форм жіночого роду іменників на позначення професій, посад тощо. Це відбувається в процесі функціонування фемінітивів у молодіжному середовищі, особливо в інтернет-дискурсі. Важливою тенденцією є поява нових фемінітивів, особливо для професійних назв, які традиційно асоціювались з чоловіками: директор – директорка, професор – професорка.

Утворення фемінітивів здійснюється за допомогою різноманітних суфіксів. Найбільш поширені фемінітиви із суфіксом -к-, який додається до основи іменника чоловічого роду з основою на приголосний, або із чергуванням приголосних -к- / -ч- : автор – авторка, співак – співачка; із суфіксом -иц-, який додається до іменника чоловічого роду з основою на -ник, -ень, -ець: дослідник – дослідниця, підприємець – підприємця; із суфіксом -ин-, який додається до

основи іменника чоловічого роду з основою на приголосний, або з основою на -ець: майстер – майстриня, фахівець – фахівчиня тощо.

Збільшення вживання фемінітивів спричиняє певні лінгвістичні виклики: незвичність нових форм для широкого загалу, труднощі у творенні фемінітивів для деяких професійних назв, а також дискусії щодо їх нормативності у мовному стандарті: доцент – доцентка, колега – колегиня. Деякі фемінітиви, вживаючись у мовленні, отримували статус розмовності, однак згодом вони частково втратили цю приналежність й набули статусу нейтральності: мисткиня, членкиня.

Отже, фемінітиви є не лише лінгвістичним, а й соціокультурним феноменом, який сприяє формуванню гендерно чутливого суспільства, що враховує права жінок на рівні з чоловіками в усіх сферах діяльності. На законодавчому рівні в Україні спостерігається активна підтримка вживання фемінітивів у офіційних документах та нормативно-правових актах, що сприяє їх подальшому утвердженню у суспільстві.

Література

1. Шевченко З. Словник гендерних термінів. Черкаси, 2016. 336 с.
2. Навальна М. Динаміка лексики української періодики початку ХХІ ст. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 238 с.
3. Брус М. Фемінітиви української мови в переплетенні давніх і сучасних тенденцій. Вісник Львів. ун-ту. Серія Філологія. 2009. Вип. 46. Ч.1. С. 61 – 69.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Аскеров Руслан, здобувач 2 курсу другий (магістерський) рівень спеціальності «Соціологія» Національного авіаційного університету, м. Київ

Андибор Анастасія, здобувач вищої освіти 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Антоненко Марія, студентка 3 курсу бакалаврського рівня ОП «Журналістика та соціальна комунікація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Безугла Анастасія, здобувачка вищої освіти 2 року навчання другого (магістерського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Безчотнікова Світлана, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Белла Марина, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Біловус Леся, доктор історичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

Білуцак Тетяна, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

Бірюков Володимир, керівник секції інформаційної безпеки КЗПО «Київська Мала академія наук учнівської молоді», м. Київ

Благініна Ольга, начальник відділу кадрів Маріупольського державного університету, м. Київ

Бойко Віта, кандидат історичних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, м. Київ

Бурак Анна, здобувачка бакалаврського рівня ОП «Середня освіта. Українська мова та зарубіжна література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Василенко Юлія, директор комунального закладу культури «Донецька обласна бібліотека для дітей», м. Біла Церква

Віннік Дар'я, здобувачка 3 курсу бакалаврського рівня ОП «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Вітковський Денис, старший викладач кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Вовченко Костянтин, студент 3 курс спеціальності «Комп'ютерна інженерія», НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», інспектор деканату психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету, м. Київ

Волошина Христина, здобувачка 3 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Воронцова Марія, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Київський столичний університет ім. Бориса Грінченка, м. Київ

Галковський Віктор, студент 2 курсу другого (магістерського) рівня спеціальності «Міжнародна економіка» Маріупольського державного університету, м. Київ

Гармаш Софія, здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Герасимович Вадим, старший викладач кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Горбашевський Микита, студент 2 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Кібербезпека» Маріупольського державного університету, м. Київ

Гордійчук Ірина, студентка спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Горобчук Богдан, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Григоревська Олена, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Дабло Любов, кандидат культурології, доцент Ягеллонського університету, Польща, м. Краків

Демидова Юлія, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики Маріупольського державного університету, м. Київ

Демянова Катерина, здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Добровольська Сніжана, аспірантка спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа третього (освітньо-наукового) рівня (доктор філософії), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, м. Київ

Доценко Ангеліна, здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Журналістика» Маріупольського державного університету, м. Київ

Думанський Нестор, старший викладач Національного університету «Львівська Політехніка», м. Львів

Дячук Валентина, доктор філософії, заслужений працівник культури України, доцент кафедри арт-менеджменту та івент-технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Євмененко Олена, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Київ

Ємельянова Тетяна, кандидат історичних наук, директор Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву, м. Київ

Єфремова Оксана, старший викладач кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Іванова Світлана, старший викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

Калітенко Кристина, здобувачка 2 курсу другого (магістерського) рівня освітньої програми «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади» Маріупольського державного університету, м. Київ

Кіріченко Катерина, здобувачка бакалаврського рівня ОП «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Кладітін Максим, оператор/фотограф відділу інформації та зв'язків з громадськістю, здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня освітньої

програми «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади» Маріупольського державного університету, м. Київ

Коваленко Юлія, здобувачка освіти 2 курсу магістерського рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Комишенко Денис, студент першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук

Коновалова Марія, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Київ

Коноплицька Олена, кандидат філологічних наук, доцент, доценти кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

Копанєва Вікторія, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Копищик Володимир, студент 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Середня освіта. Українська мова та література, зарубіжна література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Коробченко Лідія, директор Центру розвитку людського потенціалу Маріупольського державного університету, м. Київ

Кострюліна Поліна, здобувачка 2 року навчання другого (магістерського) рівня ОП «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади» Маріупольського державного університету, м. Київ

Котенко Катерина, здобувачка 4 курсу спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Кригіна Ольга, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Кудлай В'ячеслав, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Кузьмін Єгор, здобувач 4 курсу ОП «Журналістика та соціальна комунікація», голова студентської ради Маріупольського державного університету, м. Київ

Кулагіна Анастасія, Спеціалізована школа № 149 м. Києва, здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Кулай Катерина, директор Одеського національного художнього музею, студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності» Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Кулешов Сергій, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу документознавства Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, м. Київ

Курасов Владислав, аспірант спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа третього (освітньо-наукового) рівня (доктор філософії) Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Левченко Лариса, доктор історичних наук, професор, директор, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ

Лісогор Вікторія, директор КУ «Центральна міська публічна бібліотека Маріупольської міської ради з філіями», м. Дніпро

Любарська Ірина, здобувачка 4 курсу бакалаврського рівня спеціальності «Журналістика та соціальна комунікація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Мажара Алла, старший викладач кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Макарова Марія, кандидат культурології, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Малюк Євген, кандидат культурології, доцент Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Матіос Віталій, аспірант 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня доктора філософії спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Мельничук Ірина, кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Мирошник Богдан, аспірант 2 курсу третього рівня вищої освіти доктора філософії спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

Молчанов Едуард, здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Нікольченко Марія, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольський державний університет, м. Київ

Новикова Руслана, Заслужений артист України, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Овдїєнко Євгенія, студентка 3 курсу бакалаврського рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Охріменко Ганна, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри інформаційно-документних комунікацій Національного університету «Острозька академія», м. Острог

Палеха Юрій, кандидат історичних наук, професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки, Національний транспортний університет, м. Київ

Панькова Ксенія, студентка 4 курсу Київського столичного університету ім. Бориса Грінченка, м. Київ

Петрова Ірина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Політова Олена, кандидат історичних наук, завідувачка кафедри інформаційних комунікацій Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Протопопов Валентин, завідувач відділення безпеки та оборони КЗПО «Київська Мала академія наук учнівської молоді», м. Київ

Проценко Богдан, студент 1 курсу другого (магістерського) рівня ОПП «Системи штучного інтелекту», Київський національний економічний університет, м. Київ

Савік Кирило, здобувач 4 курсу спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Салтикова Анастасія, старший викладач кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету ім. Бориса Грінченка, м. Київ

Сальнікова Наталія, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри соціології та політичних наук Національного авіаційного університету, м. Київ

Сигоренко Олександр, здобувач бакалаврського рівня ОП «Філологія. Українська мова та література, редагування» Маріупольського державного університету, м. Київ

Скальський Віталій, кандидат історичних наук, директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, військовослужбовець Національної гвардії України, м. Київ

Спрінсян Василь, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Національного університету «Одеська політехніка», президент Національної спілки документознавців України, заслужений працівник освіти України, м. Одеса

Тарапата Єлизавета, аспірантка третього (освітньо-наукового) рівня ОНП «Освітні, педагогічні науки» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Терещенко Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Третьякова Катерина, начальник відділу культури, туризму та охорони культурної спадщини Тульчинської міської територіальної громади, студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності» Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Федотова Оксана, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Філіпова Людмила, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій, Харківська державна академія культури, м. Харків

Фролкіна Світлана, фахівчиня відділу інформації та зв'язків з громадськістю, здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня ОП «Врегулювання конфліктів та медіація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Харакоз Наталя, здобувачка 4 курсу бакалаврського рівня ОП «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Хромов Анатолій, кандидат історичних наук, Голова, Державна архівна служба України, м. Київ

Цапій Владислав, здобувач вищої освіти 2 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Чекулаєв Богдан, студент другого (магістерського) рівня ОП «Врегулювання конфліктів та медіація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Чередник Людмила, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

Чулков Артур, здобувач вищої освіти 4 курсу першого (бакалаврського) рівня ОП «Журналістика та соціальна комунікація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Чумаковська Анастасія, аспірантка 2 року третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності «Всесвітня історія» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, головний спеціаліст відділу довідкового апарату та обліку документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, м. Київ

Чураєв Андрій, студент 2 курсу другого (магістерського) рівня спеціальності «Міжнародна економіка» Маріупольського державного університету, м. Київ

Швяков Роман, здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Журналістика та соціальна комунікація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Шевченко Олена, доктор наук з соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій, Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Шевчук Олександр, бібліотекар 2 категорії Науково-технічної бібліотеки ім. Г.І. Денисенка, м. Київ

Шелестова Анна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій Харківська державна академія культури, м. Харків

Шеховцов Володимир, завідувач лабораторії STEM та дистанційно керованих апаратів Маріупольського державного університету, м. Київ

Шкляренко Інна, студентка спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Шут Анна, лаборант кафедри української філології, магістрантка ОП «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Юр Ольга, науковий співробітник КЗК «Дніпропетровський національний історичний музей імені Д.І. Яворницького» Дніпропетровської обласної ради», м. Дніпро

Gentile Michael, PhD, Professor in human geography, University of Oslo, Norway, Oslo

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	3
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	6
Хромов Анатолій СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ ІЗ МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ: ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИЙ АРХІВНИЙ ПРОСТІР	6
Levchenko Larysa ARCHIVES OF ECONOMY: PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF RESEARCH	11
Палеха Юрій ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА»: НОВІ ПІДХОДИ, ВИКЛИКИ І ЗАВДАННЯ	17
Шевченко Олена ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ БАЗ ДАНИХ НА ОСНОВІ ДОКУМЕНТІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА	23
Григоревська Олена ЦИФРОВІ ПРОЄКТИ ЯК СКЛАДНИК ДЖЕРЕЛОЗНАВЧОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ «БІОГРАФІСТИКА І ТЕКСТОЛОГІЯ»	28
Філіпова Людмила РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ У ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ	31
Біловус Леся, Іванова Світлана НАЦІОНАЛЬНА ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА – ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ КНИЖКОВОГО НАДБАННЯ УКРАЇНИ	35
Охріменко Ганна ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 »ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	39
Салтикова Анастасія, Шевчук Олександр, Панькова Ксенія ВПРОВАДЖЕННЯ ЧАТ-БОТІВ В РОБОТУ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА	43
СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	49
Демидова Юлія ЦИФРОВА ПЕДАГОГІКА: НОВІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ..	49
Малюк Євген ГРА В ЖУРНАЛ: ЖУРНАЛІСТИКА ТА АУДІОВІЗУАЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО В ЛЮБИТЕЛЬСЬКИХ ЖУРНАЛАХ ПРО ВІДЕОІГРИ КІНЦЯ 2000-ИХ РОКІВ	54
Коновалова Марія ПОЕТИКА ТА СИМВОЛІКА ЗАГОЛОВКА ТРИЛОГІЇ ЛЮДМИЛИ КОВАЛЕНКО «НАША, НЕ СВОЯ ЗЕМЛЯ»	58
Сальнікова Наталія ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ	63
Шеховцов Володимир БЕЗПІЛОТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ВІД ЛАБОРАТОРІЙ ДО РЕАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ	67
Мирошник Богдан «IMPLICIT KNOWLEDGE» ТА «TACIT KNOWLEDGE» ЯК СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ	70
Кладітін Максим КІНОФОТОДОКУМЕНТУВАННЯ: ВИКЛИКИ МИНУЛОГО І ПЕРСПЕКТИВИ СЬОГОДЕННЯ	73
Фролкіна Світлана РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОЦЕСІ МЕДІАЦІЇ: ПОБУДОВА ДОВІРИ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ	76

Калітенко Кристина СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	79
Чекулаєв Богдан ВПЛИВ КІБЕРБУЛІНГУ ТА АНОНІМНОСТІ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ НА ПІДЛІТКОВУ АГРЕСІЮ ТА ЗЛОЧИННІСТЬ	85
Харакоз Наталя ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ В УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРІ МЕЖІ СТОЛІТЬ..	88
Антоненко Марія ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У ЖУРНАЛІСТИЦІ	93
Демянова Катерина ФЕНОМЕН ЖАНРУ TRUE CRIME В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	96
Волошина Христина НАРАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО ...	101
Гармаш Софія СПЕЦИФІКА МОВИ РОМАНУ ІРЕН РОЗДОБУТЬКО «ПРИЛЕТІЛА ЛАСТИВОЧКА»: ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ	104
Сидоренко Олександр ПРОБЛЕМА «ЛЮДИНА І ВІЙНА» У ТВОРЧОСТІ О. ДОВЖЕНКА (НА МАТЕРІАЛІ КІНОПОВІСТІ «УКРАЇНА В ОГНІ»)	106

СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНЦІЙ, БІБЛІОТЕК, СЛУЖБ ДІЛОВОДСТВА ТА АРХІВІВ

Спрінсян Василь СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	109
Ємельянова Тетяна ЦИФРОВА АРХІВНА АУДІОВІЗУАЛЬНА СПАДЩИНА: ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	114
Koraniëva Victoria CONVERGENT VECTOR OF LIBRARY DEVELOPMENT	119
Василенко Юлія ІНСТРУМЕНТИ СТВОРЕННЯ ЕКОСИСТЕМИ БІБЛІОТЕКАРІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ДОНЕЧЧИНИ	124
Шелестова Анна ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА АВТОМАТИЗАЦІЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В НОВИНИХ АГЕНТСТВАХ	131
Петрова Ірина, Овдієнко Євгенія ЕЛЕКТРОННЕ ДІЛОВОДСТВО: ВЕКТОРНІСТЬ ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ У ФАХОВІЙ ПЕРІОДИЦІ	134
Добровольська Сніжана РОЛЬ БІБЛІОТЕК ТА КУЛЬТУРНИХ ЗАКЛАДІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ	139
Курасов Владислав ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТНИХ КОМУНІКАЦІЙ У КАДРОВИХ АГЕНЦІЯХ	143
Матіос Віталій ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	146
Горбашевський Микита КІБЕРБЕЗПЕКА В РОБОТІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ВІДДІЛУ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	150
Андибор Анастасія ІННОВАЦІЇ В ДОКУМЕНТНИХ КОМУНІКАЦІЯХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	153
Безугла Анастасія, Кудлай В'ячеслав ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДОКУМЕНТУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ КАДРІВ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	159
Благініна Ольга МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	162

Коробченко Лідія СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	165
Воронцова Марія ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГАХ.....	169
Проценко Богдан ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ: ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ТА ВИКЛИКИ	171
Цапій Владислав СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УСТАНОВАХ УКРАЇНИ	175

СЕКЦІЯ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ, ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНШИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ДОТИЧНИХ ДО СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ .. 179

Політова Олена, Терещенко Наталія СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І НОВІ ПІДХОДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....	179
Білушак Тетяна ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»	182
Кудлай В'ячеслав ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІВІВ І СЛУЖБ ДІЛОВОДСТВА УСТАНОВ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ.....	188
Коваленко Юлія РОЛЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ	193
Мажара Алла ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «МИСТЕЦТВО ІНТЕРВ'Ю» У КИЇВСЬКОМУ СТОЛИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА.....	195
Новикова Руслана ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 021 «АУДІОВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ТА ВИРОБНИЦТВО»	199
Вдовіна Олена ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	202
Ржечицька Сніжана ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	206

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНИХ ФОНДІВ УСТАНОВ 213

Скальський Віталій ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ В АРХІВАХ	213
Бойко Віта, Кулешов Сергій ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ В УМОВАХ ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	217
Белла Марина ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ АРХІВІВ ТА БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВІЙНИ.....	222
Кригіна Ольга ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНИХ ФОНДІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	225
Кострюліна Поліна ЗНАЧИМІСТЬ ПРОБЛЕМАТИКИ АРХІВНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	228

СЕКЦІЯ 5. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	233
Лісогор Вікторія ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В РЕАЛІЯХ ВОЄННОГО СТАНУ	233
Чередник Людмила ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК	236
Федотова Оксана ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ КОРИСТУВАЧІВ ДО МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	239
Молчанов Едуард АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ПЕРЕРОБКИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	245
Котенко Катерина ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ	248
Аскеров Руслан ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: СОЦІОЛОГІЧНІ НАРИСИ.....	251
Савік Кирило ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОБСЛУГОВУВАННІ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ.....	255
СЕКЦІЯ 6. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА	259
Дячук Валентина ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СУЧАСНИЙ ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ.....	259
Думанський Нестор ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТВОРЧИХ ІНДУСТРИЯХ: ВИКЛИКИ ТА АВТОРСЬКІ ПРАВА.....	263
Кулай Катерина СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ МУЗЕЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ	266
Третьякова Катерина ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ БЛЕКАУТИВ ЕНЕРГОСИСТЕМИ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ.....	269
Чураєв Андрій ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	271
Галковський Віктор ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ	274
Горобчук Богдан ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ВІДЕОКОНТЕНТУ В YOUTUBE ТА ТІКТОК ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОМУНІКАЦІЙ.....	278
СЕКЦІЯ 7. ПРИКЛАДНІ СТУДІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ЖУРНАЛІСТИЦІ, РЕКЛАМІ ТА ЗВ'ЯЗКАХ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.....	284
Bezchotnikova Svitlana CORPORATIVE SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE PUBLIC COMMUNICATIONS OF UKRAINIAN MEDIA IN THE TIME OF WAR	284
Вітковський Денис ВІДЕОМОНТАЖ ЯК МЕТОД ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ	288
Єфремова Оксана, Герасимович Вадим ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ.....	290
Макарова Марія ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	298

Комишенко Денис МЕДІАЛАНДШАФТ КРЕМЕНЧУКА: ГАЗЕТА «КРЕМІНЬ» – МОВЛЕННЯ КРИЗЬ ПОКОЛІННЯ.....	303
Кузьмін Єгор СПІЛЬНОТИ МЕДІА ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ НЕЗАЛЕЖНИХ ВИДАНЬ....	306
Швяков Роман ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КОНТЕНТУ ЧИ ЗАГРОЗА ПРОФЕСІЙНИМ СТАНДАРТАМ?	310
Доценко Ангеліна, Єфремова Оксана МАЙБУТНЄ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: БАЛАНС МІЖ СВОБОДОЮ СЛОВА ТА КОНТРОЛЕМ НАД ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ.....	313
Чулков Артур ТЕХНОЛОГІЯ DEERFAKE ТА МАНІПУЛЮВАННЯ АУДИТОРІЄЮ: РОЛЬ ЖУРНАЛІСТА У ВИКРИТТІ ТА ПРОТИДІІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	319
Гордійчук Ірина, Шкляренко Інна РОЛЬ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ КАФЕДРИ	324

СЕКЦІЯ 8. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВОЗНАВСТВІ

ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	327
Євмененко Олена ТРЕВЕЛОГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ.....	327
Нікольченко Марія СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ В ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	331
Тарапата Єлизавета ІГРОВІ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	337
Копищик Володимир ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АНТОНІМІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ	340

СЕКЦІЯ 9. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНІСТИКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....

Мельничук Ірина СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ «ЗВ'ЯЗКУ ЧАСІВ» ЯК ЖАНРОВОГО РІЗНОВИДУ ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОЇ ПРОЗИ.....	343
Вовченко Костянтин УКРАЇНСЬКА МОВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: АЛГОРИТМИ МОНІТОРИНГУ ТА ПРОТИДІІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ.....	347
Кулагіна Анастасія ПОЕЗІЯ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ: МОТИВИ, ОБРАЗНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ВЕРСИФІКАЦІЇ.....	351
Чумаковська Анастасія МІСІЯ ПРЕСИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У ПОГЛЯДАХ РОМАНА РАХМАННОГО	356
Кіріченко Катерина ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	359
Бурак Анна СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРИСЛІВНИКА В 7 КЛАСІ	363
Шут Анна «ТРЕНОС» МЕЛЕТІЯ СМОТРИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ РАНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО.....	365

СЕКЦІЯ 10. МОВА ЯК ЗБРОЯ НАРОДУ В БОРОТЬБІ ЗА ПЕРЕМОГУ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Gentile Michael, Кудлай В'ячеслав ПОПУЛІСТСЬКИЙ АВТОРИТАРИЗМ І МЕЖІ (НЕ)ПРАВДИ	370
Dabło Lubow TRANSFORMACJA POJĘCIA „EMIGRANT” WE WSPÓŁCZESNYM DYSKURSIE SPOŁECZNO-KULTUROWYM: DOŚWIADCZENIE UKRAIŃSKIE	376

Протопопов Валентин, Бірюков Володимир ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ДЛЯ ВІДБИТТЯ СУЧАСНИХ КІБЕРЗАГРОЗ.....	379
Юр Ольга КОРОТКИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД УКРАЇНОМОВНОЇ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У БОРОТЬБІ З ПРОПАГАНДОЮ	383
Коноплицька Олена МОВНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ	388
Любарська Ірина ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОВИ В ЖУРНАЛІСТИЦІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ.....	394
Віннік Дар'я ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВЖИВАННЯ	400
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	403

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Редактори

Юлія Демидова,
Ірина Мельничук

Упорядники

В'ячеслав Кудлай,
Олена Євмененко,
Оксана Єфремова
Ірина Петрова,
Оксана Федотова

Наукове видання

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
24 жовтня 2024 року

Маріупольський державний університет

Комп'ютерна верстка:
Юлія Настаченко

Підписано до друку 07.12.2024 Зам. 200/17
Обсяг 16,87 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 150

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 7869 від 28.06.2023 р.
03037, Київ, вул. Преображенська, 6